

**Vaderlandsche historie, vervattende de geschiedenissen der
Vereenigde Nederlanden uit de geloofwaardigste schryvers en
egte gedenkstukken zamengest. : ten onmiddelyken vervolge
van Wagenaars Vaderlandsche historie**

<https://hdl.handle.net/1874/37265>

VADERLANDSCHE
HISTORIE.

VADERLANDSCHE
HISTORIE.

DRIE- EN- TWINTIGSTE DEEL.

VADERLANDSCHE
HISTORIE,
VERVATTENDE DE
GESCHIEDENISSEN
DER
VEREENIGDE NEDERLANDEN,

Uit de geloofwaardigste Schryvers en egte
Gedenktukken zamengefeld.

Met Platen.

DRIE- EN- TWINTIGSTE DEEL.

BEGINNENDE MET DEN JAARE 1759 EN EINDIGENDE MET
DEN JAARE 1765, BEVATTENDE HET TYDPERK DER
MINDERJAARIGHEID DES ERFSTADHOUDERS
WILLEM DEN V.

TEN ONMIDDELYKEN VERVOLGE VAN
WAGENAARS VADERLANDSCHE
HISTORIE.

Te AMSTERDAM, BY

JOHANNES ALLART.

MDCCLXXXIX.

VADERLÄNDSCHÉ
HISTORIE.

VYF- EN- TACHTIGSTE BOEK.

I N H O U D.

Inleiding. Ziekte en Dood der Gouvernante. Beschryving van haar Persoon en Charactér. Bekendmaakingen van dit Overlyden. Men neemt in Holland, de voorheen gemaakte Schikkingen aan. Rouwbeklag by de Vorstlyke Weezen bepaald. De Hertog van BRUNSWYK in den Eed genomen, ten opzichte van het Krygsvolk. Aanschryving aan de Steden, wegens de Magistraats bestellingen. Handeling der Bondgenooten over de Voorzieningen, en het aanneemen derzelven. Rouwbeklaagen ten Stadhóuderlyken Hove. Benoemde Voogden over de Vorstlyke Spruiten. Beschikking omtrent de Begraafenis der Gouvernante, Het Lijk op een Paradebed ten toon gelegd. Gekist. De Begraafenisfe.

XXIII. DEEL, A Lijk-

LXXXV.
BOEK

LXXXV. *Lykredenen te haarer Gedagtenisfe gehouden.*
 BOEK. *De oude Prinses van Oranje komt uit Friesland in 's Gravenhaage. Wat men haar, gedurende de Minderjaargheid des Stadhouders, in Friesland hadt opgedraagen. Het invoeren van het Plan van Voorzieninge ontmoet te Kampen heftigen wederstand. De Prins van NASSAU WEILBURG verzoekt Carolina ten Huwelyk. Door de Gouvernante toegestemd. Zy verzoekt de toestemming der Staaten. Zwaarigheid om daar in te bewilligen, wegens de Godsdienst-belydenis van den Prins. Drie Gewesten bewilligen zerstond. De Ridderfchap te Utrecht maakt zwaarigheid. In Holland is men het over dit stuk geheel niet eens. Het Plan van Delft niet omhelsd. Zeeland, als mede Stad en Lande, stemmen in 't Huwelyk. De Prins, op zyn Elfden Jaardag ter Vergadering van hun Hoog Mogenden ingeleid. Visch- en Jagt vermaak zyne Hoogheid aangedaan. Door den Marquis D'AFFRY begroet. De Engelsche Zeerooveryen gaan den ouden gang. Frankryk, Zweeden, en Rusland behandelen onze Schepen als Onzydigen. Schepen van St. Eustatius, en Curacao komende, in Engeland opgebracht, en op 't punt om verbeurd verklaard te worden. Amsterdamsche en Rotterdamsche Kooplieden leveren een Verzoekschrift daar tegen by den Staat in. Het Vonnis over die Schepen uitgesteld. Verbeurdverklaring van dezelve en andere Schepen. Klagten deswegen by den Staat, en Beloften van Voorziening. Een Gezantschap na het Hof van Groot-Brittanje over deeze zaak*

zaak benoemd. *Onderhandeling alhier met* LXXXV.
 YORKE. *Voorflag door hunne Hoog Mo-* BOEK.
genden hem gedaan. Dezelve voldeedt niet.
Ontwerp van Overeenkomst naar 't begrip van
het Engelsche Hof. Gedagten der Amster-
damsche Kooplieden hier o. er. 't Gezantschap
komt in Engeland, krygt gehoor. 's Lands
Zeemagt versterkt en Convoyen verleend.
Moedbetoon van eenige Hollandsche Vloot-
voogden tegen de Engelschen: de gevallen van
 J. SELS, J. H. DOL VAN OURYK en
 A. L. BETTING. *Schipper JAN DEK-*
KER redt zich manmoedig. De Fransche
Afgezant D'AFFRY levert een sterk Ver-
toog in. YORKE eischt dat 'er geen Ka-
non en Oorlogsbehoefsten, door de Hollanders,
na Frankryk gebragt worden. Nader Ver-
toog van D'AFFRY over dit beletten des
Toevoers. Plakaat wegens het onvermengd hou-
den van de Haring na Frankryk gevoerd.
Steenen aan de Zeedyken. De Noordplassei
by Hazardsvoude drooggemaakt.

Terwyl ons Vaderland nog zugtte on- 1759.
 der den drukkenden overlast der *Engelsche* Inleiding.
 plaageryen ter Zee, om welker afwee-
 ring zo veele poogingen vrugtloos waren
 aangewend; terwijl de certyds rustige da-
 gen der Gouvernante, door deeze benadee-
 lingen van Handel en Zeevaard, om wel-
 ker afweering men haar geduurig aanging,
 in dagen van onrust veranderd waren; ter-
 wyl binnenslands eene en andere gebeurte-
 nis

4 VADERLANDSCHE

LXXXV. nis stoffe tot misnoegen opleverde; wegens
 B O E K. haaren invloed, op de Regeeringsbestelling-
 ——— ge, en dit hooger en hooger dreigde te
 1759. loopen, was men naauwlyks het Jaar
 M D C C L I X in getreden, of de Dood
 dier Vorstinne bragt eene groote verande-
 ring te wege, zo ten aanzien van de bui-
 ten- als binnenlandfche zaaken, welke ons,
 in dit Deel, staan te beschryven, met ver-
 melding van andere lotgevallen, ten deezen
 tyde, en geduurende de Minderjaargheid
 des Stadhouders, den Lande bejegend.

Ziekte en
 Dood der
 Gouver-
 nante.

De Gouvernante hadt reeds eenige jaa-
 ren een ongezond Lichaamsgestel omge-
 draagen, de duidelykste tekens van Water-
 zugt opleverende. Deeze kwaal nam, in
 't laatst des afgelopen Jaars, langs hoe
 meer de overhand en benaauwde de borst
 geweldig. Wat de kunst van de bekwaam-
 ste Geneesheeren vermogt, werd in 't werk
 gesteld om haar verligting, en waar 't mo-
 gelyk, geneezing, toe te brengen; doch te
 vergeefs; zy oordeelden, met den aan-
 vang deezer Jaars, de hoop op herstelling
 geheel verlooren, en het leevenseinde
 dier Vorstinne naby. De verzwakking
 vermeerderde, van dag tot dag, en was
 dermaate toegenomen, dat men, op den
 twaalfden van Louwmaand, ieder oog-
 blik, haar laatsten levensfnik verwagtte.
 Een korte verkwikkende slaap scheen eni-
 ge flikkering van hoope te geeven; doch
 deeze verdween 's avonds ten elf uren,
 wanneer het lichaam afgemarteld door de
 geduurige poogingen om de nog weinig
 over-

overgebleevene levensgeesten in beweging te houden, zich allengskens ter ruste schikte, en zy den jongsten levensadem uitblies, negen en veertig Jaaren, twee maanden, en tien dagen ouderdoms bereikt hebbende. By de opening haars Lyks bleek, dat eene meer dan gewoone ongesteldheid verscheide deelen hadt aangegreepen, en het dus te verwonderen was, dat zy haar leeven nog tot die hoogte gebragt hadt. (*)

LXXXV.
BOEK.
1759.

De overledene Vorstinne ANNA, gebooren Prinses van *Brunswyk Lunenburg*, Kroon Prinses van *Engeland*, by haar Afsterven Gouvernante en Voogdesse van haaren Zoon den Erftadhouder, was de eerste Dogter van den toen nog leevenden Koning van *Groot Brittanje*, GEORGE DEN II, verwekt uit deszelfs Huwelyk met wylen WILHELMINA CAROLINA; die, wanneer een aantal aanzienlyke Vorsten na de hand haarer Dogter dongen, de voorkeus gaf aan WILLEM CAREL HENDRIK PRISO, met wien zy, vier en twintig Jaaren bereikt hebbende, in den Jaare MDCCXXXIV, huwde, en hem tot den Jaare MDCCCLI ten Egtgenoot behieldt. Met hem deelde zy het bitter en zoet des leevens, en wanneer hy tot de aanzienlykste Waardigheden in deeze *Vereenigde Gewesten* opklom, in de Eere aan dezelve verknogt; die, by zynen dood,

Haar Perfoon en Character beschreeven.

(*) *Nederl. Jaarb.* 1759. bl. 113.
A 3

LXXXV. dood, op haar geheel afdaalde, in gevol-
 BOEK. ge van de gemaakte schikkingen by 's
 ——— Lands Staaten (*), als Gouvernante en
 1759. Voogdesse der minderjarige Spruiten,
 de eenig overgebleevene vrugten van
 haar Huwelyks bedde, de Erffadhouder
 WILLEM DE VEN Prinfes CAROLINA.
 Ruim zeven Jaaren hadt zy deeze Waar-
 digheden bekleed toen zy het tydlyke met
 het eeuwige verwisfeldé.

Haare gedaante was, eer lichaams onge-
 makken de bevalligheden deeden finelten,
 schoon, haar weezen minzaam, haare hou-
 ding vorstlyk. De Godsdienstige begin-
 zels haarer Moeder, die zo veel werks van
 verftandige Godsvrugt maakte, en daarom
 een Geleerden en Schranderen SAMUEL
 CLARKE ten haaren Hove hoogfchatte,
 hadt zy vroegtydig ingezogen, op Kuns-
 ten, en Weetenfchappen zich toegelegd;
 verfcheide Taalen fprak zy vaardig en nauw-
 keurig; van 't gelezene wist haar vast
 geheugen, door een groot oordeel onder-
 fchraagd, een gepast gebruik te maaken;
 by deeze Zielsvermogens in de Staatkunde
 bedreeven, wil men dat haar Gemaal haar
 steeds tot zyne Raadgeeffter gebruikte, en
 kwam dit alles haar byzonder te ftaande,
 toen zy zo vroeg deezen moest derven,
 en de gewigtigfte poften in *Nederland*, zel-
 ve aanvaarden, 't welk zy deedt met eene
 grootere maate van kloekmoedigheid, dan
 men

(*) Zie het XXII D. onzer *Vaderl. Hift.* bl. 4.

men van haare Sexe, in zulk een hartgrievenden toestand, kon verwagten. LXXXV. FRE-BOEK.
 DRIKDE GROOTE, Koning van *Pruis-*
fen, door eenen Brieve van der Staaten Afgezant VERELST te *Berlyn*, van haaren dood berigt, schreef in antwoord: „ De
 „ Bekendmaking, die gy my, van het
 „ sterfgeval van Mevrouw de Prinses Gou-
 „ vernante hebt gelieven te doen, heeft
 „ al de smerte, die ik by de eerste tyding
 „ van dat treurig en droevig voorval ge-
 „ voelde, hernieuwt. Bezwaarlyk kan ik
 „ nog bedaaen van de ontroeringe, waar
 „ mede ik bevangen werd. Ik heb eene
 „ Vriendin verlooren, die, door haare
 „ Grootmoedigheid, Wysheid, en eene
 „ haare Sexe te boven gaande kragt van
 „ Vernuft, al myne agting verdiende. Ik
 „ zal haar altoos gedenken (*)”

Het geheele voorgaande Deel onzer Geschiedenis heeft de bedryven van de Gouvernante ANNA, ten aanzien van deesen Staat vermeld, en getoond, hoe zy de genegenheid der Landzaaten wist te winnen, en aan zich te verbinden; onverdeeld dezelve te behouden, gaat bykans het menschlyke te boven; dan geheeler zou zy dezelve bewaard hebben, indien de ontstaane Oorlog tusfchen *Frankryk* en *Engeland*, by welken dit laatstgemelde Ryk den *Nederlanden* ter Zee zo geweldig veel afbreuks deedt, en zo groote schade toebragt, haare

(*) *Universal Magaz.* Vol. xxiv. p. 108.

LXXXV. Gezindheid om de zaaken ten meesten voor-
 BOEK. deele van haar Geboorteland te schikken,
 niet veelen van haar wendig gemaakt en
 1759. de twist, over het vermeerderen der Land-
 en Zeemagt, daar uit gereezen, geene
 verkoeling by eenige voornaame Staatsle-
 den veroorzaakt hadt: terwyl de Gezag-
 betooningen in *Overyssel*, by gelegenheid
 van het invoeren der Voorzieningen, als
 mede in de Regeeringsbestelling te *Haar-*
lem, van niet weinigen gewraakt werden,
 en te wege bragten, dat Gezetheid op
 haare ééns aangenoome begrippen, al-
 thans in 't laatste haars leevens, haar als
 een ongunstige Character trek werd toege-
 schreeven.

Bekend-
 maakingen
 van het
 overlyden.

De dood der Gouvernante, omtrent
 middernagt voorgevallen, werd veelen in
 de Hofplaats dien nagt nog bekend, en
 klonk die leedmaare, met den aanbreeken-
 den morgen, doer geheel den *Haag*. Boe-
 den, om dezelve in de *Hollandsche* Ste-
 den, en andere Gewesten, aan te kundigen,
 vaardigde men in den nagt af; waar door
 den volgenden dag geheel *Holland*, en,
 binnen kort, de andere Vereenigde
 Landschappen, kundschap van dit
 overlyden ontvingen. — Staaten van *Hol-*
land beslooten ter eerste Byeenkomst, door
 eenen Brieve over dit Sterfgeval rouw-
 beklag te doen by haaren Vader, zyne
 Majesteit de Koning van *Groot Brittanje*,
 en de Prinsesse Douariere van *Oranje* en
Nassau: ook kreegen Gecommitteerde
 Raaden last om, in den *Haage*, op het luiden

den der Klokken, en het draagen van den Rouw, zodanige orders te stellen als by het affterven van zyne Hoogheid WILLEM CAREL HENDRIK FRISO geschied was; desgelyks werden Burgemeesters en Regeerders der Steden in *Holland* aangefchreeven, dat zy, op het ontvangen van die Bekendmaking, de Stadsklokken zouden doen luiden acht dagen naa den anderen, drie maal daags, één uur lang, en nog drie dagen vóór de Begraafenis en op den dag der Begraafenis zelve: in gevolge waar van derzelyer dof gebrom dit Gewest vervulde.

De Raadpensionaris ter Vergaderinge van *Holland* van dit affterven berigt geveende, las de Staatsbesluiten voor, genomen by het overlyden van wylen zyne Doorlugtige Hoogheid, als mede de Voorzieninge vastgesteld, in gevalle haar Koninglyke Hoogheid, voor de Meerderjaarrigheid van den Prins Erftadhouder, of de Prinses CAROLINA, iets menschlyks mogt overkomen (*). — Alle de Leden gaven éénpaarig hunne gezind- en gereedheid te kennen om de beschikkingen, toen vast gesteld, stand te doen grypen.

Men besloot terstond tot het benoemen van een Persoon uit ieder Lid der Staatsvergaderinge, om, met den Raadpensionaris, staatlyk het Rouwbeklag by de Vorst-

LXXXV.
BOEK,
1759.

Men neemt in *Holland* de voorheen gemaakte schikkingen aan.

(*) Zie het XXII D, onzer *Vaderl. Hist.* bl. 5.

LXXXV. lyke Weezen, af te leggen: en teffens te
 BOEK. verneemen, of wylen haare Koninglyke
 — Hoogheid, by eene beslooten Acte, waar
 1759. toe zy, volgens een Staatsbesluit van den
 tienden van Sprokkelmaand des Jaars
 MDCCCLII, gevolmagtigd was geweest,
 eenige Perfoonen benoemd hadt tot de Op-
 voeding van hunne Hoogheden, en het
 noodige omtrent het openen daar van te be-
 schikken.

De Hertog van *Brunswyk* in den Eed genomen, ten opzichte van het Krygsvolk. Vermids door dit zelfde Staatsbesluit aan LOUIS, Hertog van *Brunswyk*, volgens eene Instructie, gedurende de Minderjaarigheid der Vorstlyke Kinderen, het Gezag over 't Krygsvolk van den Staat was opgedraagen en door hem aangenomen, vondt men goed, nog staande de Vergadering, dien Hertog te ontbieden, om den Eed, in die hoedanigheid, af te leggen, gelyk onverwyld met de noodige plegtigheden geschiedde: van welke schikking de Militaire Officieren, by Brieven, kundschap kreegen om zich daar mede overeenkomstig te gedraagen. — Hoe uitgebreid ook het Krygsgezag mogt weezen den Hertog toebetrouwd, en door hem bezwooren, hielt deeze Lastbrief wel duidelyk in, dat hy zich geenzins zou bemoeyen met eenige zaaken de *Religie*, *Politie*, *Finantie* of *Justitie* raakende; noch ook met eenige andere zaaken, byzonder staande ter beschikkinge van hun Ed. Groot Mogenden, of van de Bondgenooten, noch ook met zaaken van de Unie en Verbintenisfe tusschen de Bondgenooten opgerigt, en veel min
 zich

J. Bays, inv. et delin.

Reint Vinkles, fecit. 1789.

Den Hertog van BRUNSWYK, als Veld-maarschalk, in den Eed genomen.

zich mengen, 't zy rechtstreeks, of van ter
 zyde, in de Geschillen, die tusfchen de
 Bondgenooten, of eenige van dezelve, of
 ook wel tusfchen de Leden en Kwartieren
 van eene of andere Provincie, mogten ont-
 ftaan; ten ware wederzydsche Partyen hem
 verzogten zyne goede dienften van Tus-
 fchenpraak en Bemiddeling te willen aan-
 wenden, of ook dat de allerzyds Belang-
 hebbenden de zaak aan zyne Uitspraak of
 Belfiffing onderwierpen. — Desgelyks zou
 hy, binnen het Grondgebied van dit Ge-
 west, zich geen Gezag mogen aanmaatigen,
 buiten uitdruklyke bewilliging of overga-
 ve van hun Ed. Groot Mogenden, of hun-
 ne Gecommitteerde Raaden; en, over
 zulks, onder voorwendzel van Last of Vol-
 magtiging van hunne Hoog Mogenden, of
 onder eenigen anderen tytcl, fchyn, of
 kleur, niet mogen onderneemen te doen,
 of te werkftellen, op het Grondgebied van
 dit Gewest, veel min iets te onderneemen
 of uit te voeren tegen de eene of andere
 Leden of Steden deezes Landfchaps, noch
 ook tegen eenige Regeerders, Bedienden,
 of Ingezetenen van 't zelve, hoe, waar,
 of op welk eene wyze, het ook zou mo-
 gen zyn. — Met zodanig een welberaaden
 overleg, en voorzigtige onderfcheiding,
 fteden Staaten van *Holland* perk aan den
 Invloed en 't Gezag eens Mans, in het
 Krygsweezen, tot zulk een hoogen trap
 verheeven; dit hadden ook de overige Ge-
 westen gedaan, in hunne Reglementen de
 Voogdyfchap betreffende.

LXXXV.

BOEK.

1759.

Handel-
 der Bond-
 genooten
 over de
 Voorzie-
 ningen, en
 den fed-
 eration
 tusschen

In-
 (Wij hebben de...)
 opgegeven...

LXXXV. Ingevolge dezes Plans van Voorzienin-
 BOEK. ge moesten de Benoemingen van Steden
 en Collegien, welke gehouden waren, de-

1759. zelve aan den Stadhouder aan te bieden,
 om Burgemeesteren, Schepenen en Wet-
 ten te veranderen, naar behooren en agter-
 volgende de Privilegien der Steden en
 Plaatzten, dezelve aan hun Ed. Groot Mo-
 genden toezenden, om 'er de verkiezinge
 uit te doen, als uitoefenende de Voogdye
 over den Minderjaargen Prins. — De Secreta-
 ris BOEI kreeg last des eene Lyst te ver-
 zoeken, by den Heere DE LARREY,
 Secretaris van wylen haare Koninglyke Hoog-
 heid, die ze hem overleverde: waar op
 dezelve aan de Steden, Plaatzten en Colle-
 gien gezonden werd om zich diensvolgens
 te gedraagen. — Dit geschiedde zonder
 wederzeggen, uitgenomen, dat die van
Rotterdam daar op verklaarden zich te moe-
 ten houden aan vroegere Aantekeningen,
 op de Jaarlykche Bestellinge der Regee-
 ringe in hunne Stad, gedaan; en die van
Hoorn aanmerkten, of de *Boongangers*, op
 de Lyst vermeld, tot de Benoeming wel be-
 hoorden, en aan zich behielden het vry
 overleg hunner Lastgeeveren.

Handeling
 der Bond
 genooten
 over de
 Voorzie-
 ningen, en
 het aan-
 neemen
 derzelven.

Het meergemelde Staatsbesluit by *Hol-
 land*, wegens de Voorzieninge, was nimmer
 in de Algemeene Staatsvergadering inge-
 bragt; doch dewyl, zints dien tyd, alle
 de Gewesten de noodige Schikkingen daar
 op beraamd en vastgesteld hadden (*),
 hielt

(*) Wy hebben deze in het XXII D. onzer *Vaderl.
 Hist.* opgegeven bl. 5. 157. 165. 199. 204. 217. 219.

hielt het oogmerk om 't zelve in de Ver- LXXXV
 gadering te openen, grootendeels op: dan BOEK
 men belloot, egter, door Gelastigden uit
Holland, by de betuiging van de smertly- 1759.
 ke droefheid over het ontydig affterven
 der Vrouwe Gouvernante, aan de Bond-
 genooten verzekering te geeven, van hun
 opregt oogmerk en geneigdheid om de
 goede Verftandhouding, en de noodige
 Eensgezindheid tusschen de hooge Bond-
 genooten te bewaaren, hart en handen in
 een te slaan, om dezelve te handhaaven,
 als waar door alleen de Staat buitens-
 lands agtbaar, en, onder GODS zegen,
 binnenslands gelukkig kon weezen. Zy
 hadden, daarenboven, in last te ontdek-
 ken den Raadslag genomen, omtrent den
 tyd, wanneer de Minderjaargheid zou
 eindigen, te weten met den ouderdom
 van Achtien Jaaren; en dat de Erffadhou-
 der of Erffadhouderesse, met de Vyftien
 Jaaren Zitting zouden mogen hebben in de
 Vergadering van hunne Hoog Mogenden
 en in den Raad van Staaten, naa vooraf-
 gedaanen Eed van Geheimhouding. — Dat,
 gedurende de Minderjaargheid, het gee-
 ven der Patenten zou geschieden, gelyk
 in Stadhouderslooze tyden, vastgesteld was;
 doch, zo mogelyk, met overleg van den Her-
 tog van *Brunswyk*, aan welken Veldmarschalk
 ook door hun de Magt en 't Gezag over
 de Krygsmagt van den Staat, op eene me-
 dedeelde Instructie, was opgedraagen —
 dat het Admiraal Generaalschap, of 't be-
 vel

LXXXV. vel over de Krygsmagt te water, voor als
 BOEK. nog onbeschikt, en tot nader besluit, op
 — dien voet zougelaten worden, voor zo veel
 1759. de bediening van Admiraal Generaal be-
 trof; als vóór de Verheffinge van zyn
 laatst overleden Hoogheid was geschiedt. —
 Dat hunne Hoog Mogenden over de Lan-
 den der Generaliteit, als Voogden, alles
 zouden waarneemen wat tot het Erftad-
 houder en Capitein Generaalschap behoor-
 de, uitgenomen voor zo verre 't bevel over
 het Krygsvolk aan den meergemelden Her-
 tog was opgedraagen. — Dat zy ook in
 die hoedanigheid, aan zich behielden het
 verleenen van Pardonnen en Gratien in die
 Landen. — Als mede dat de Inkomsten, en
 Wedden des Erftadhouders, in zyne on-
 derscheidene Waardigheden, betaald zou-
 den worden aan den Domeinraad van den
 zelve.

Wanneer wy ons de Voorzieningen in an-
 dere Gewesten beraamd, en zo zichtbaar op
 de leest van *Holland*, althans wat de Ver-
 gadering van hunne Hoog Mogenden betrof,
 geschoeid, herinneren, zullen wy ons
 geenzins verwonderen, dat de gegeevēne
 opening van hun Ed. Groot Mogenden,
 aldaar met dankzegging werd ontvangen,
 en de Afgevaardigden der andere zes Land-
 schappen, niet aarfelden om eenpaarig het
 voorgestelde te omhelzen, en in een Be-
 fluit te veranderen. De Griffier gaf hier
 van kennis aan den Hertog van *Brunswyk*,
 met verzoek om dien last wel op zich te
 wil-

willen neemen en nog staande de Vergadering den Eed te komen afleggen, gelyk kort daar op geschiedde. LXXXV.
BOEK.

Te deezer gelegenheid leverde de Hertog aan hunne Hoog Mogenden een Papier over, verzegeld met vyf Cachetten, als twee van haare Koninglyke Hoogheid, één van den Hove van *Holland*, één van ieder der twee Commisfarissen van denzelven Hove, inhoudende de Benoeming van Persoonen, tot de Opvoeding der Vorstlyke Kinderen, door Hoogstdezelve eigenhandig ingevuld en ondertekend. Dit ontfloeg de Gelastigden van hun Ed. Groot Mogenden tot het doen van het Rouwbeklag ten Stadhouderlyken Hove, van den gegeven last om na dit stuk te verneemen. — Deze Heeren volbragten het Rouwbeklag, by monde van den Raadpensionaris, met betuigingen van de uiterste droefheid over 't smertlyk verlies dier Vorstinne, zo dierbaar voor den Staat; en bygevoegde verzekering van altoos hunne liefde en agting voor hunne Hoogheden te zullen betoonen, en tot derzelve welweezen alles te willen aanwenden. De Hertog beantwoordde dit bezoek met dankbetuiging voor deeze nieuwe blyk van de gunstige gevoelens hunner Ed. Groot Mogenden; verzoekende hun verdere Vriendschap en bystand, in hoope dat GOD de Vorstlyke Spruiten in staat zou stellen, om, in naavolging hunner Voorouderen, ten eenigen tyde, met de daad te mogen betoonen, hoe zeer hun het dierbaar Vaderland, en byzonder *Holland* 1759.
Rouwbe-
klagen ten
Stadhou-
derlyken
Hove.

LXXXV. *land* ter harte ging: herinnerende de
 BOEK. Hertog de Bezending, hoe haare Kon-
 — ninglyke Hoogheid, met stervende lippen,
 1759. op 't nadruklykste hadt verzogt haare
 Kinderen, aan hun Ed. Groot Mogenden
 aan te bevelen. — De Algemeene Staaten,
 en de Raad van Staaten, bleeven niet in ge-
 breke om deeze Pligtpleeging by de Vorst-
 lyke Weezen te volbrengen; en werd dit
 eerlang gevolgd door staatlyke Bezendingen
 uit de byzondere Gewesten, als mede van
 de *Zuid- en Noordhollandfche* Synoden, die
 elk op hunne wyze, het Rouwbeklag deed-
 den, en van den Hertog, hoofdzaaklyk 't
 zelfde antwoord als de Afgevaardigden van
Holland ontvingen.

Benoemde
 Voogden
 over de
 Vorstlyke
 Spruiten.

By de opening der Acte, die de be-
 noemde Perfoonen, ter Opvoeding bestemd,
 bevatte, waar van een Dubbel ten Hove
 berustte, bleek, dat wylen Haare Koning-
 lyke Hoogheid benoemd hadt, voor *Gel-
 derland*, Jonkheer ANDRIES SCHIM-
 MELPENNING; voor *Holland* en *West-
 friesland*, Jonkheer FREDERIK HEN-
 DRIK VAN WASSENAAR en Mr.
 JOAN ABBEKERK KRAP; voor *Zee-
 land*, Jonkheer JAN VAN BORSSELE;
 voor *Utrecht*, JAN DANIEL D'A-
 BLAING; voor *Friesland*, Jonkheer EPO
 SJUK VAN BURMANIA; voor *Overys-
 sel*, Jonkheer J. S. SIGISMUND HEI-
 DEN; voor *Stad en Lande*, A. A. IDDI-
 KINGE. In deeze Heeren vindt zy de
 noodige vereischten om zorge te draagen,
 dat haare Kinderen in de beginzelen van
 de

de waare Gereformeerde Religie , zo als LXXXV. dezelve in de publieke Kerken deezer BOEKEN Landen geleerd wordt, zouden onderweezen, en voorts onderrigt worden van de 1759. waare belangen van den Staat, ten einde bekwaam te zyn, om, ten beste van den Lande, de hooge Waardigheden te bekleden, haaren Zoon, of by aflyvigheid dien, haare Dogter opgedraagen. Ten slot verzoekende dat deeze Benoeming Staatsgewyze bekragtigd en die Perfoonen daar toe gelast mogten worden.

De Uitterste wil dier Vorstinne stelde tot toeziende Voogden over haare naagelaatene Kinderen, en derzelve Goederen, aan, haaren Vader, zyn *Groot Brittanische* Majesteit GEORGE DEN II, en haare behuwd Moeder, Mevrouw MARIA LOUISA, Prinfesse van *Hesfenkassel*, Douariere van wylen JOAN WILLEM FRISO; en tot werklyken of bestuurenden Voogd, zyne doorlugtige Hoogheid LOUIS ERNST, Hertog van *Brunswyk Wolfenbittel*, Generaal in dienst van hunne Hoog Mogenden, en thans aangestelden reprefenteerenden Capitein Generaal over de Troepen van den Staat der *Vereenigde Nederlanden*. Deeze regelde, als Voogd, den Rouw voor 't Stadhouderyk Hof, en, als verbeeldende den Capitein Generaal, dien der Officieren onder de Landmilitie.

Afgevaardigden van *Gelderland* ter Algemeene Staatsvergadering den voorflag gedaan hebbende, om, ten betoon van ag-

XXIII. DEEL.

B

Beschi-
king ont-
rent de
Begraaf-
nise der
Gouver-
ting nante.

LXXXV.
B O E K.

1759.

Het Lyk
op een Pa-
radebed
ten toon
gelegd.

ting en genegenheid voor de overledene Gouvernante, haar Lyk ten koste van de gezamenlyke Landschappen ter Aarde te bestellen, verwierf dit voorstel eerlang eene algemeene goedkeuring.

Naar 't gebruik omtrent Vorstlyke Perfoonadien werd het gebalzemd Lyk van haare Koninglyke Hoogheid, in een wit Satyn Nagtgewaad, met zwarte zyden strikken en linten belegd gekleed, om den hals met een Palantin van kant omtoogen en de armen met Lubbens en de handen met witte kabretlederen Handschoenen verciert, ten toon gelegd, op een kostbaar Paradebed, in een Treurzaal, welker toetsel aan de hooge Geboorte en Waardigheden van de Overledene beantwoordde, en teffens geschikt was om eene somberheid in den geest der aanschouweren te verwekken. Deze Treurzaal was het eigenste vertrek van het Stadhouderlyk Kwartier, 't geen, in den Jaaren M D C C L I ten zelfden einde gediend hadt, en waar in de toen overleden Stadhouder veertien dagen lang ten toon gelegd hadt. Dan het leevenloos overschot der Gouvernante werd slegts zes dagen, te weeten van den vyfden tot den tienden van Sprokkelmaand, openlyk vertoond. Verbaazend groot was de toevloed der aanschouweren, in dit korte tydsbestek, eene daar van opgemaakte Lyst wyst uit dat derzelve getal zeven- en- dertig duizend, negen honderd vyf- en- vyftig Menschen beliep.

Gekist.

De Hofinnegieter hadt middelerwyl een
Tin-

Tinnenkist of Lykbusse vervaardigd; welker fraay maakzel het oog veeler kykeren ten huize des Kunstnaars lokte, waar ze twee dagen van een ieder kon bezigtigd worden. Dezelve was achthoekig; naa het voeten einde vernauwende, zeer glad gepolyst; het dekzel eenigzins verheeven, met een schuin opgaanden rand, waar in, boven het Aangezigt een ovaal Glas, omringd met de beeldtenis van eene zich rond krommende Slange, welker staart in den bek stak; boven op den kop der Slange waren de afbeeldzels van twee Menschen schonken, kruislings boven den anderen geplaatst, waar op een Doodshoofd rustte. De Hofzilverfmit hadt het zyne toegebracht om deeze Lykbusse te verciereu, met een zilveren Plaat ter hoogte van het Hart, op het dekzel vastgehegt, waar de Wapens van haare Koninglyke Hoogheid, met een daar op toepasselyk Byschrift, pronkten. Onder deeze Plaat zag men den Tyd zeer kunstig afgebeeld, door een vliegend Wicht, houdende in de eene hand een Seisfen, en in de andere een ledig geloope ne Zandlooper, met twee wieken aan 't boven einde, alles met een fraay loofwerk omvlogten. Een weinig laager was een Oranje- en Disteltak, verbeeldende de Verëeniging der Huizen van *Engeland* en *Oranje*; aan ieder van deezen twee takken hingen twee vrugten, en onder deeze twee takken stonden twee schreiënde Kinderen, zynde dit alles met keurlyk loofwerk omtoogen. Te weder zyden van het dekzel

LXXXV.

BOEK.

1759.

LXXXV.
BOEK.

1759.

en den schuins opgaanden rand, was de afbeelding van een Eikentak, met Bladeren en Akervrugten, zinspeelende op de Oudheid van den Oranjestam. — Het Lyk in deeze Kist gelegd werd zo veel mogelyk tegen allen verderf bewaard; en die Kist vervolgens in een daar om voegende Eikenkist gezet.

De Begraafenisfe.

De noodige Beschikkingen tot de groote Plechtigheid der Begraafenisfe, op den drieen- twintigsten van Sprokkelmaand bepaald, gemaakt zynde, hadt dezelve ten gemelden dage voortgang. De Lykstaatic kwam, in de meeste opzigten, overeen met die van wylen haaren Gemaal (*) in eenige week dezelve 'er om blykbaare redenen van af.

Dat in den trein zich minder Krygsvolks vertoonde, werd daar aan toegeschreeven, dat haare Koninglyke Hoogheid, in haar leeven, alleen in naam van den Minderjaargen Erftadhouder, Gezag over 's Lands Zee- en Landmagt, en alleen aan het Hof dat bevel voerde als Gouvernante en Voogdesfe van den Minderjaargen Capitein Generaal, wier post het niet was, in persoon, 's Lands Krygsmagten in Oorlogstyden tegen den Vyand aan te voeren. Uit dien hoofde voegden ook veele cierraaden als Krygs- en Veldheerstekens by deeze Lykstaatie niet. De vier hoeken van het kleed dat

(*) Zie dezelve in 't XXII Deel onzer *Vaderl. Hist.* bl. 11.

dat het Vorstlyk Lyk van WILLEM CAROLUS HENDRIK FRISO bedekte, werden door de vier eerste en hoogste Bevelhebbers der Land- en Zeemagt gedraagen; doch thans opgehouden door vier eerste Heeren uit het Staatsbewind; ter aanduidinge, dat wylen haare Koninglyke Hoogheid wel de Raadsvergaderingen; maar geenzins de Veld- of Zeeochten bywoonde. Het Zwaard van Souverainiteit zag men thans mede niet; dewyl dit Eeretecken, 's Vorsten Souverain gezag in deszelfs *Duitsche Staaten* verbeeldde, 't welk de Overledene Prinsesse alleen als Voogdesse over, en in den naam van den Jongen Vorst, bediend hadt. Zy was geene Geboore Prinsesse van *Oranje en Nassau*, en derhalven kwamen de Paarden en Standaarden met die Wapenen hier niet te passe; doch werden voegelyk vervangen door de vier Kwartieren *Saxen, Brandenburg, Brunsvyk en Engeland*. — Zo min, en om dezelfde reden, als geene Afgezanten van buitenlandsche Mogendheden, noch de Raad van Staaten, de Lykstatie van den jongst overleden Stadhouder bywoonden (*), vonden zy plaats in deeze.

In 's *Gravenhaage*, te *Delft*, en onder den weg tuschen die Hofplaats en Stad was alles bezorgd wat tot geregeldheid en ter voorkominge van ongelukken kon dienen: de Nieuwe Kerk geheel ontruimd, ter

hoog-

(*) Zie het XXII D. onzer *Vaderl. Hist.* bl. xi.

LXXXV. hoogte van een half voet met zand bedekt,
 BOEK. en met een planken vloer belegd, was van
 ————— binnen, als mede het Choor en de Vorst-
 1759. lyke Graftombe volgens de regelen der
 Bouwkunde, zeer kunstig verlicht, met
 Waschkaarsen, Lampjes en Turksche
 Lantaarnen van geolied papier. De Gene-
 raal Majoor KREUTSNACH hadt die ver-
 lichting bestuurd, en herschiep daar door
 den donkeren nacht in de Kerk, welke
 glazen hy alle met zwart Karfay hadt doen
 behangen, in een helderen dag. Toen men
 van de Tooren dier Kerke de Lykstatie, de
 muuren van het Prinslyk *Delft* zag nade-
 ren, kreegen de Arteleristen, die in de *Nieu-
 we Laan* by één- en - twintig metaalen Ka-
 nonstukken geplaatst waren, een sein, en
 maakten, door een drievoudig gebalder, de
 aankomst van het Vorstlyke Lyk bekend.
 Op deeze donderende Lykmaar werd de
 Trom op 't Marktveld geroerd en het
 Treurmuzyk aangevangen, 't welk duurde
 tot het einde der Lykplegtigheid. Toen
 omtrent half vier uren de Lykkoets ter
 Kerke inreedt, herhaalden de Arteleristen,
 op een gegeven sein, het drievoudig los-
 branden des geschuts. De Lykbaar, naa
 het om en doordraagen der Kerke, by het
 Prinslyk Graf neder gezet zynde, plaatste
 zich de jonge Prins Erffstadhouder in eene
 zitting met zwart Laken omhangen, tegen
 over het Vorstlyk Praalgewelf gezet, ter-
 wyl de Hertog van *Brunswyk* aan de regte
 en de Prins van *Nasau Weilburg* aan de
 linker hand van den schreienden Vorst
 ston-

stonden. In tegenwoordigheid deezer hoo- LXXXV.
ge Perfoonadien en verdere aanwezende BOEK.
Heeren, werd de Kist van de baare afge-
nomen, kruiswyze met een zyden Lint 1759.
toegebonden, en boven op het dekzel ver-
zegeld met het zegel van het Vorstlyk
Huis, en dat van hunne Hoog-Mogenden,
thans hoorde men voor de derde keer, het
losbranden des geschuts, en werd onder 't
zelve de Lykbus in de Grafkelder neder
gelaaten (*).

Alle de Leden der Hooge Staatsvergade-
ringen, en alle andere Heeren, werden
van wegen het Stadhouderlyk Huis, be-
dankt, voor de laatste Eere der overledene
Prinsesse aangedaan. In de Kerkenraads-
kamer was een kostbaar Ontbyt gereed ge-
maakt, derwaards begaf zich de Erfstad-
houder, met zyn Voogd en den Prins van
Nassau Weilburg; hier bragt de eerstge-
melde den jongen Vorst onder 't oog,
„ dat

(*) Niets uiterlyks diende toen ten Teken, dat
deeze vermaarde Grafombe het Lyk van haare Kon-
inglyke Hoogheid besloot; dan, naa een omtrent
twee Jaarigen arbeid, om dat Gevaarte schoon te
maaken en te herstellen, is 'er boven die Grafombe,
naast de andere oude Vorstlyke Wapenkassen, en
tegen over die van haaren Gemaal, tegen den binnen
muur van het Choor, eene ongemeen kunstig ge-
werkte Wapenkas, ter haarer Gedagtenisse, geplaatst,
geheel in een nieuwen smaak, en met voeglyke
Zinnebeelden verciert; terwyl boven dezelve in den
muur zyn vastgemaakt, de Vlaggen, de Land en
Zeemagt verbeeldende by haare Begraafenis gedraa-
gen. *Nederl. Jaarb. 1761. bl. 955.*

LXXXV. „ dat de Vorstlyke Tombe, door hem ge-
 BOEK. „ zien, de Bewaarplaats was der Overblyf-
 — „ zelen van zyne Doorlugtige Voorvade-
 1759. „ ren, die, door hunne uitmuntende be-
 „ dryven, de Eer verworven hadden van
 „ zulke Eertekens naa hunnen dood naa te
 „ laten, welken hy moest naavolgen,
 „ wilde hy, naa zyn overlyden, ook der-
 „ gelyk eene Gedagtenis verwerven. —
 „ Dat hy, desgelyks, gezien hadt de
 „ Plaats, waar de Lichaamen der Afge-
 „ storvenen verborgen worden tot aan den
 „ Oordeeldag, op welke ook zyn Lichaam
 „ komen zou naa zyn overlyden, en dat
 „ hy, derhalven, hier zo behoorde te lee-
 „ ven, dat hy daar GODS Oordeel over
 „ 't geen hy in zyn Leeven verrigt hadt,
 „ mogt kunnen afwagten.”

Om vyf uren verliet de Erffstadhouder,
 en het verdere Gevolg, *Delft*, en kwam
 ten zes uren in 's *Gravenhaage* te rug.
 De *Delftsche* Schuttery, kreeg, op 't ver-
 zoek der Capiteinen, vryheid om Com-
 pagnies wyze onder de wapenen, door de
 Nieuwe Kerk te mogen trekken, en de
 Lykieraaden en de wonder fraaye Verlich-
 ting te beschouwen; waar naa zy, door de
 Magistraat, by voorraad, bedankt werden
 voor de beweezene Eere aan de overlede-
 ne Vorstinne: een dankbetuiging door hun
 Edel Groot Agtbaaren, 's anderen daags
 staatlyker herhaald; weinig dagen laater kreeg
 ieder Schutter een Afdrukzel des dank be-
 toons van 't Stadhouderyk Huis. Welke eer
 de *Haagsche* Schuttery desgelyks genoot.

Zo in de Hofplaats als in *Delft*, was de LXXXV.
toevloed der Aanschouweren veel grooter, BOEK.
dan by de Begraafenisfe van wylen zyn ———
Hoogheid. Te laatst gemelder Stede ga- 1759.
ven Vreemdelingen tot vier Dukaaten voor
één Venfter en tot honderd vyftig Guldens
voor een Kamer, om 'er de Plegtigheid uit
te befchouwen.

Niet alleen gedagt de oudfte Leeraar der Lykreden-
Hervormde Gemeente in 's *Gravenhaage*, nen, te haa-
E. VAN STAVEREN, op verzoek zyns rer Gedag-
Kerckenraads, in eene Lykreden, de begraaf- tenisfe, ge-
vene Vorftinne; niet alleen werden in *Vee- houden.*
re en *Vlissingen*, en in de overige Domei-
nen aan den Huize van *Oranje* en *Nassau*
behoorende, Lykredenen gedaan over de
Voogdesfe van den Heer dier Heerlykhe-
den; niet alleen hielt men aan de Vyf
Hoogefchoolen deezer Landen plegtige
Lyk-Oratien, over den dood eener Vor-
ftinne, die den Rector Magnificentissimus
eeniger Academien vertegenwoordigt hadt;
maar in veele Steden en Plaatzten, die by-
zondere betrekkingen niet hebbende, gin-
gen de Leeraars, van onderscheide Gezind-
heden hunne Gemeentens voor in Rouwbe-
klag. De Treurgalm der Dichteren zweeg
geenzins; doch liet zich in luide jammer-
klagten hooren.

Naa het wyken van de drukte der Be- De Oude
graafenisfe, werd de Grootmoeder der Prin-
Vorftlyke Spruiten, tot mede toeziende fes van
Voogdesfe over de Naalaatenschap van *Oranje*,
haare Koninglyke Hoogheid aangesteld, komt uit
die doorgaans te *Leeuwaarden* haar verblyf *Friesland*
in 's *Graa- venhaage*.
B 5 hieldt.

LXXXV. hieldt, in 's *Gravenhaage* verwagt, en het
 B O E K. *Oude Hof* te haarer ontvanginge gereed ge-
 — maakt. Zy kwam, den weg over *Enkhuis*
 1759. *zen*, *Hoorn* en *Alkmaar* genomen hebben-
 de, op den twee- en- twintigsten van Len-
 temaand aldaar aan. De Prins Erftadhou-
 der, de Prinses CAROLINA, nevens de
 Prinzen van *Brunswyk* en *Nassau Weilburg*,
 met de Heeren en Dames tot het Stadhou-
 derlyk Hof behoorende, hadden zich, te-
 gen de aankomst dier Vorstinne, op 't
Oude Hof laten vinden. Teder waren de
 welkom omhelzingen der Vorstlyke Wee-
 zen, by het ontmoeten hunner Vaderlyke
 Grootmoeder, die tot het einde van Zo-
 mermaand in 's *Graavenhaage* bleef.

Wat men
 haar in
Friesland,
 geduuren-
 de de Min-
 derjaargig-
 heid van
 den Prins,
 hadt opge-
 draagen.

Korten tyd, naa de ontvangene leed-
 maar des overlydens van Mevrouw de
 Gouvernante, hadden de Hooge Vergade-
 ringen van *Friesland*, als mede de Magi-
 straat, de Beyelhebers der Burgerye, be-
 nevens de Kerkenraaden der Hervormde
 Gemeentens te *Leeuwaarden*, een staatlyk
 Rouwbeklag by deeze hoogbejaarde Vor-
 stinne afgelegd. — Overeenkomstig met
 het Plan van Voorzininge in *Friesland* be-
 raamd (*) hadden de Volmagten van 't
 Kwartier der Steden in Sprokkelmaand, be-
 flooten aan deeze Prinsesse Douariere van
Oranje en *Nassau*, de Raadsbestelling in
 de Steden van dit Gewest, geduurende de
 Minderjaargigheid haares Kleinzoons, en de
 Be-

(*) Zie ons XXII Deel, bl. 202.

Beslissing der Geschillen, welke deswegen zouden mogen ontstaan op te dragen; en dit volvoerd door eene Bezending van Burgemeesteren uit vier Steden, die zy bedankte voor het vertrouwen op haar gesteld, den opgelegden last gunstig aannemende. Gelyk zy ook de opgedraage Begeevening der Rondgaande Ampten, welke voor de Steden van *Friesland* open vielen, welker Opdragten 's Jaarlyks aan den Erfstadhouder pleegen gedaan te worden, aanvaardde.

LXXXV,
BOEK.

1759.

De eenigzins nieuwe gedaante van Regeeringsvorm, uit de Besluiten van Voorziening ontstaande, greep in alle de Gewesten stand, zonder ergens widerspraak te ontmoeten, dan alleen in *Overysfel*, waar wy gezien hebben, dat reeds veel te doen viel toen het ingeleverd Plan, Staatsgewyze zou bekrachtigd en vastgesteld worden (*). De tyd nu gebooren zynde op welchen het stand zou grypen, reezen deswegen in *Kampen*, eenige onaangenaame en vry hoogloopende geschillen. Wanneer de Gezwore Gemeente te dier Stede, den jongsten van Louwmaand, de Verkiezing der Regeeringe, naar gewoonte, gedaan hadt, zondt de Magistraat de gedaane Keuze, overeenkomstig met de thans, huns oordeels, kragt gekreegen hebbende Schikking, aan Ridderchap en Steden, de Staaten des Gewests, en wilde de Naamen der

Het invoeren van het Plan van Voorziening ontmoet te *Kampen* heftigen wederstand.

(*) Zie ons XXII Deel, bl. 205.

LXXXV. der goedgekeurde Heeren van de Magi-
 BOEK. straat vervolgens, ten overstaan van de
 ——— Gezwoore Gemeente, naar gewoonte, van
 1759. het Raadhuis doen afkondigen. Dan dee-
 ze de Regeerings-befchikking niet goedge-
 keurd hebbende, verklaarde zich daar te-
 gen, waar op de Afkondiging van de nieu-
 we Magiftraat gefchiedde op denzelfden
 voet, als in Stadhouderlooze tyden het
 gebruik medebragt. De groote Meerder-
 heid der Gemeente, voorziende dat uit het
 meergemelde Reglement iets ten haaren na-
 deele zou kunnen getrokken worden, liet,
 in Lentemaand, ter Staatsvergaderinge van
Overysfel, eene zeer klemmende Tegenver-
 klaaring indienen.

Daar in beweerende, dat aan den eenen
 kant, de Gezwooren Gemeente, wel ver-
 re van tot dit Plan de toefstemminge ge-
 geeven te hebben, altoos verklaard hadt
 zich aan 't zelve niet te kunnen onderwer-
 pen; maar, in tegendeel, de Regten en
 Privilegien van hunne Stad en Burgerye,
 hun aanbevolen, en met Eede bezworen,
 te zullen handhaaven. Terwyl, aan den
 anderen kant, de Gezwooren Gemeente
 met de Magiftraat de Souverainiteit van de
 Stad vertoonende, zy ook te gader alle de
 deelen van Oppermagt uitoefenende, twee
 gelyken over elkander niet konden gebie-
 den; hebbende de Magiftraat zelve, in den
 Jaare MDCCLV op verzoek der Gemeen-
 te moeten verklaren, dat zy buiten en
 tegen den wil dier Gemeente, haar gelyk
 in magt, geene Wetten, Reglementen, of
 eeni-

eenige Verandering omtrent de oude Re- LXXXV.
geerings gesteltenisfe maaken konden. Dat, BOEK.
by gevolge, zo lang de Gezworen Ge-
meente, dit Plan van Voogdyfchap niet 1759.
erkend, of de daar by gemaakte verande-
ring, raakende de Magiftraats-keuze, niet
goedgekeurd hadt, de Magiftraat, met geen
het minfte regt, naamens hunne Stad,
daar in hadt kunnen toefstemmen, en dus
alleen, om dat eenige weinige Leden het
met de Magiftraat, hielden en haare Kon-
inglyke Hoogheid daar omtrent eene Be-
flifling verleende, dit Stuk mede in de
Staatsbefluiten brengen. — Eenpaarigheid
van Stemmen werd hier vereischt; en ftondt
dit stuk niet ter Befliflinge van haare Koning-
lyke Hoogheid. Zy verzogten deswegen
de Staaten om hun, en hunne Burgery, by
deeze hunne Vryheid, Regten en Privile-
gien te handhaaven, daar in te ftyven, te
befchermen, en te befchutten tegen een ie-
der, die daar op eenige daadlyken inbreuk
zou willen doen, en dus ook mede tegen
de Magiftraat, die zy alleen dit Jaar ge-
koozen en als Burgemeesteren, Schepen
en Raaden, voor den Jaare MDCCLIX
hadden laaten afleezen, by aldien hun Wel
Ed. Hoog Agtbaaren mogten onderftaan,
om de Gezworeen Gemeente en Burgery
aan hunne Magt zodanig te onderwerpen,
dat die genoodzaakt zouden worden, met
de Gemeensman M. LEPIDUS, in zyne
Redenvoering tot het Volk, by SALUS-
TIUS, te moeten klagen. *Zy, die gefield
zyn om ons Regt te bewaaren en voor te
ftaan,*

LXXXV: *staan, hebben de Magt van hunne Bediening*
 BOEK. *tegen ons zelf gekeerd!*

Het bleef hier niet by: De tyd der
 1759: Verpacting van de Gemeene Middelen na-
 derde. Staaten van *Overysfel* moesten daar
 toe een besluit neemen, en werd in *Kam-*
pen, volgens gewoonte, de toestemming
 der Gezwooren Gemeente verzogt. Dan
 dezelve nam deeze gelegenheid waar om
 het; huns oordeels, aangedaane ongelyk
 hersteld te krygen, vorderende, dat de
 Magistraat de inbreuk op haare Privilegien
 voor af moest afdoen, en zonder bepaal-
 ling, van dat zo genaamde *Regt van Tute-*
le, voor zo verre het de Keuren van *Kam-*
pen betref, of eenige betrekking hadt tot
 daar van ouds in kragt zynde Privilegien en
 Regten, afzien: naardemaal zy dit stuk
 voor de Vryheid der Stad en Burgerye,
 mitsgaders voor het Regt van hunne vrye
 Raadpleegingen en Verkiezingen van zo
 veel gewigts oordeelden, dat zy tot geen
 ander punt van beraadslaaging konden over-
 gaan, zo lang de Magistraat, deeze Nieu-
 wigheid niet hadt afgedaan, en alzo ver-
 klaard, dat zy vervolgens de Gezwooren
 Gemeente ongestoord zou laten by die
 Regten, Privilegien en Vryheden, tot hier
 toe, zonder iemands wederzeggen, genoo-
 ten. — Deeze weigering, door de Afge-
 vaardigden van *Kampen* ter Staatsvergade-
 ring ingebragt, veroorzaakte eene onvoor-
 ziene verdraaging in de raadslagen der Staa-
 ten. Twee Heeren werden derwaards Af-
 gevaardigd om hunne goede diensten aan te
 wen-

wenden, tot het verwerven der Toestemming deezer Stad, aan welke Regeering ook uit naam der Staaten een Brief kwam, dezelve onder 't oog brengende, de zware en buitengewoone ongelegenheden, onvermydelyk te wagten uit gebrek van de noodige Toestemminge tot het doen der Verpactingen, waar van de tyd zo naby op handen was. — De Gezwooren Gemeente, op dit stuk vergaderd, bragt een bewilligend Besluit uit, zo verre de Verpacting van de Middelen voor het Gewest betrof; doch belangende de Stads lasten bleeven zy by hunne voorheen gedaane Verklaring, en zouden zich, des aangaande met de Magistraat niet in laten, veel min daar in toestemmen, zo lang deeze niet voldaan hadt aan den jongst gedaanen eisch. In dit antwoord nogmaals met de vryheidlievendste taal spreekende; „Hoe”, laten zy zich onder andere hooren: „hoe zou de Gezwooren Gemeente het voor GOD, die de Geever en Insteller der Vryheid is, of voor de Burgers en Naakomelingen, kunnen verantwoord, dat zy, met verlaatinge van hunne aloude Regten, Privilegien en Eminentien, zich onderwerpen zouden aan eene onafhanglyke Regeeringe van de Magistraat, die, door het staande houden van dat zogenaamde Reglement, met de daad bewyzen te vermeenen, de Wetten, Regten, en Costumen der Stad te kunnen voorbygaan? En hoe zullen de Leden der Gezwooren Gemeente

LXXXV. „ te, als vrye Lieden, voortaan een vrye
 B O E K. „ Raadpleeging kunnen houden, of op ee-
 — „ ne vrye wyze hunne vrye gedagten mo-
 1759. „ gen uitbrengen, wanneer de Heeren van
 „ de Magiftraat, tegen hun wil en oog-
 „ merk, ja tegen hunne Befluiten en Ver-
 „ klaaringen, naamens hunne Stad, eene
 „ toeftemming mogen uitbrengen, gelyk
 „ zy, om langs dien weg eene onbepaalde
 „ en langduurige Regeering in te voeren,
 „ gedaan hebben, omtrent het *Reglement*
 „ *van Tuttele*? Daar zy, door de toenmailige
 „ verzoeken, en nu weder door de her-
 „ haalde aanmaalingen, by de Gezwooren
 „ Gemeente tot het toeftemmen in de Mid-
 „ delen der Verpagtinge, met de daad
 „ toonen onwettig gehandeld te hebben, en
 „ alleen geen toeftemming kunnen uitbren-
 „ gen, en dat alles wat zy, wegens deeze
 „ Stad, buiten medewerking der Gezwoo-
 „ ren Gemeente, doen of gedaan hebben,
 „ voor van geener waarde en wederregt-
 „ lyk gekeurd moet worden (*).”

De Prins Eene der laafte Leevensbedryven van
 van *Nassau* de overledene Gouvernante betrof de Egt-
Weilburg verzoekt CAROLINA, met CAREL CHRISTIAAN
 CAROLINA Prins van *Nassau Weilburg*, die zints eeni-
 ten Huwe- ge tyd in den Krygsdienst van den Staat
 lyk. Door bevorderd, thans den rang van Generaal
 de Gouver nante toe Major bekleedde, Colonel en Capitein van
 gestemd. een

(*) *Nederl. Jaarb.* 1759. bl. 699 en 999. Voer
 't jaar 1761. bl. 1036 enz.

CAREL CHRISTIAAN
PRINS VAN NASSAU WEILBURG &c. &c.

J. P. C. Haeg, delin.

A. v. T. F. deles, sculp.

een Regiment Voetvolk en Gouverneur van *LXXXV.*
Bergen op Zoom was. Deze Prins, drie- *BOEK.*
 en - twintig Jaaren bereikt hebbende, hadt
 het hart der zestien Jaarige Prinsesse ge- *1759.*
 wonnen, en zy haar hand beloofd, indien
 Haar Moeder, en 's Lands Staaten, dit Hu-
 welyk wilden toestemmen. De Gouver-
 nante, getroffen, door de goede hoedanig-
 heden van den Prins, met haare Dogter uit
 een en hetzelfde Huis gebooren, en voeren-
 de denzelfden Naam, en bewoogen door
 deezer betuigde genegenheid, om met
 Hem een wettig Huwelyk aan te gaan, ver-
 leende een gunstig oor aan dit verzoek, en
 eene mondyke toestemming.

De toestemming der Staaten wierd ver- *Zy ver-*
 eischt, uit hoofde van de Bepaaling, *zoekt de*
 „ wegens de Overerving der Erftadhou- *toestem-*
 „ derlyke Waardigheden, op Vrouwlyke *ming der*
 „ Aftammelingen, welke geene plaats zou *Staaten.*
 „ hebben, dan ingeval deezen, met byzon-
 „ dere Toestemming en Goedvinden der
 „ Staaten, zouden trouwen met een Prins,
 „ Belydenis doende van den Christelyken
 „ Hervormden Godsdienst, zo als die ge-
 „ leerd werd in de Openbaare Kerken dee-
 „ zer Landen, en niet bekleed zynde met
 „ de Koninglyke of Keurvorstlyke Waar-
 „ digheid (*).” — Daags voor haar af-
 sterven hadt de Gouvernante, by rond-
 gaande Brieven, aan alle de Gewesten, den
 Aan-

(*) WAGENAAR *Vaderl. Hist.* XX D. bl. 123.
 CERISIER *Tafereel* X D. bl. 402.

LXXXV. Aanzoek des Prinzen van *Nassau Weilburg*,
 BOEK, en haar Toestemming, te verstaan gegeven,
 — met verzoek dat de Staaten dit Huwelyk
 1759. met hunne Goedkeuring wilden vereeren,
 en wel byzonder dat de Kinderen, daar uit
 spruitende, opgevoed wordende in de Ge-
 reformeerde Religie, en daar van Belydenis
 doende, de Voorregten der Erfopvolging
 zouden blijven genieten.

Zwaarig-
 heid om
 daar in te
 bewilligen,
 wegens de
 Gods-
 dienst- be-
 lydenis
 van den
 Prins.

Het laatste lid des verzoeks, met zo veel
 aandrangs voorgesteld, ontstondt hier uit,
 dat de Prins van *Nassau Weilburg*, schoon
 wel uit *Nassauschen Stamme* gesprooten,
 tot de Linie van WALRAM behoorde;
 eene der drie Zydtakken (*), die Belyde-
 nis doet van de *Lutherfche Leere*. De
 ftrydigheid hier van met even opgegeve-
 ne Staatswyze vastgestelde Bepaaling baar-
 de by de Gewesten, toen zy den Verzoek-
 brief der Gouvernante ontvingen, vry veel
 overlegs, en verschils van gevoelens.

Drie Ge-
 westen be-
 willigen.
 De Rid-
 derschap
 in *Utrecht*
 maakt
 zwaarig-
 heid.

Overysfel, *Gelderland* en *Friesland* toon-
 den zich terstond gereed, om, zonder ee-
 nigzins te twyfen, of eenige zwaarigheid
 in 't midden te brengen, in allen deele, het
 verzoek van haare Koninglyke Hoogheid,
 middelerwyl overleden, toe te stemmen. —
 In *Utrecht* waren de begrippen der drie
 Leden van Staat niet éénpaarig. Die van
 de Stad *Utrecht* wilden daar in bewilligen,
 zon-

(*) Naamlyk *Nassau Saarbrugge*, *Nassau Usingers*
 en *Nassau Weilburg*, van de Linie van OTTO was
 alleen één Zydtak, die van *Nassau Dietz* overge-
 bleeven.

zonder dat de gegevene Goedkeuring aan het Huwelyk van haare Hoogheid met een Prins van de *Augsburgsche Geloofsbelijdenisse* in gevolg zou getrokken worden, en waren gereed, om, daar deeze Goedkeuring sreedt met de Letter des Staatsbesluits van den Jaare MDCCXLVIII, nevens de twee andere Leden van Staat, elkander van den Eed daar op afgelegd te ontslaan. De *Heeren Geëligeerden* stonden in 't zelfde gevoelen, zonder zich, wegens het ontslag van den Eed, te verklaren. — Doch de Ridderfchap vondt groote zwaarigheden in de toestemming, voor reden geevende, dat zy zich, door de heiligste verbintenissen, verplicht rekenden tot het nauwkeurig naakomen en helpen handhaaven, van de Schikking op de Erfopvolging vastgesteld. Kon zyne Hoogheid de Prins van *Nassau Weilburg* niet goedvinden, vóór het aangaan des verzogten Huwelyks, Belydenis te doen van den Openbaaren Godsdienst deezer Landen, dan kon het van hun met geene billikheid gevergd werden, in die Egtverbintenisfe toe te stemmen, overeenkomstig de uitgedrukte begeerte van haare Koninglyke Hoogheid. Wel scheen, als een gereed redmiddel, voor handen, dat de drie Leden van Staat zich onderling, en eenpaarig, van den gedaanen Eed op dit stuk ontsloegen, en, ten wille van dit Huwelyk, zonder dat het invloed zou hebben op 't vervolg, de Voorbedingen der Opvolging niet te laten gelden. Maar dat zy, bedenkende met hoe veel omzigtigheid

LXXXV.

BOEKA

1759.

LXXXV.

BOEK.

1759.

het Reglement beraamd, alle mogelyke voorzorge tot deszelfs bestendigheid gebruikt, en dit het eerste geval was, waar in het genomene Voorbehoedzel goldt, niet dan met aandoening konden overweegen, welke onvoordeelige denkbeelden 's Lands Ingezetenen, indien men dus te werke ging, zouden kunnen vormen van de Voorzigtigheid hunner Overheid in het neemen, en van derzelve Standvastigheid in het handhaaven der Besluiten, die op 's Lands welzyn eene onmiddelyke betrekking hadden, en op welke welberaadeneheid en onveranderlykheid, het allersterkst betrouwd behoorde te worden. Dat de Schikking der Opvolging, niet dan met rypen raade en met overleg en goedkeuring, gemaakt was van wylen zyne Doorlugtige Hoogheid, wien het kennelyk aan geene gelegenheid ontbroken hadt, om, was zulks door hem raadzaam geoordeeld, in stede van de woorden, *van de waare Christelyke Gereformeerde Religie, zodanig als die in de Publieke Kerken deezer Landen geleerd wordt*, te doen stellen van de *Protestantsche Religie*. Die Vorst hadt, overzulks, het dienstig voor den Staat en de belangen van zyn Huis geoordeeld, deeze Voorwaarde zo, en niet anders, te bepaalen. Dit Reglement, daarenboven, was aan te merken als een altoos duurende Grondwet der Regeering van den Lande, van welke men in geen punt, op eenigerlei wyze, kon afgaan, zonder het geheel te verzwakken. Een Ontslag van één der Voorbehoedzelen, en wel in 't eerste

ste geval, waarin dezelve moesten werken, LXXXV.
 maakte alle andere onvast, en stelde de be- BOEK.
 raamde Orde der Erfopvolging op losse
 schroeven; 't geen in de gevolgen hoogst- 1759.
 gevaarlijk kon zyn voor den Staat en het
 Vorstlyk Huis. De plegtigste betuiging
 dat dit van geen gevolg voor het toeko-
 mende zou weezen, betekende niets; die
 betuigingen by herhaaling gedaan omtrent
 eenig Besluit, maakten 't zelve in 't einde
 kragtloos, en die betuiging zelve tot eene
 ydele pligtpleeging. Eindelyk was het
 onzeker of de Manlyke Aftammelingen,
 uit dit Huwlyk gesprooten, ooit in 't ge-
 val zouden komen der Erfopvolginge tot
 het Stadhouderfchap, en zou het, derhal-
 ven, zeer onvoorzigtig weezen, uit voor-
 zorge voor een zo onzeker geval, nadeel
 toe te brengen aan de bestendigheid van
 eene Wet, by welker onveranderlykheid,
 en 't Land en 't Stadhouderlyk huis zulk een
 groot belang hadt; te meer daar de Heeren
 Staaten, indien het geval ooit gebeurde,
 als dan deswegen zodanig zouden kunnen
 voorzien, als zy ten meesten nutte van den
 Lande raadzaam vonden, zonder noodig te
 hebben de toevlugt te neemen, tot het mid-
 del van Ontslag des tegenwoordigen Regle-
 ments. — Zy waren, derhalven, van oor-
 deel, dat de Staaten het Huwelyk zouden
 toestemmen, en het verzoek der Gouver-
 nante, ten aanzien der Opvolging inwil-
 ligen, ingevalle de Prins mogt goedvin-
 den, vóór de voltrekking des Huwlyks,
 Belydenis te doen van den Hervormden

LXXXV. Godsdienst, zo als dezelve in de Publieke
 BOEK. Kerken deezer Landen geleerd wordt;
 ——— doch, zo Hoogstdezelve daar in zwaarig-
 1759. heid mogt maaken, dan zou het Reglement
 op de Erfopvolging volkomen in zyn geheel
 blijven en nooit kunnen bygebragt worden,
 ten voordeele der Manlyke Spruiten, wel-
 ke uit dit Huwlyk mogten voortkomen.

In *Holland*
 is men o-
 ver dit stuk
 niet eens.

Alle de Leden der Staatsvergadering van
Holland hadden den Verzoekbrief der
 Gouvernante overgenomen; de byzondere
 Raadslagen inkomende waren verre van
 éénpaarigheid, en eene vlotte goedkeuring.
 De twee eerststemmende Steden, *Dordrecht*
 en *Haarlem* hadden op dit stuk 't zelfde in-
 zien, als wy wegens de Edelen te *Utrecht*
 breed ontvouwd hebben, in zo verre de
 onverbreeklykheid der Grondwet wegens
 de Erfopvolging betrof, en de ongeraaden-
 heid om 'er in deezen van af te gaan. „By
 „ de Landwet,“ lieten die van *Dordrecht*
 „ zich hooren, „ was voorgeschreeven wat
 „ 'er, met opzigt tot de Overerving der
 „ Stadhouderlyke Waardigheden, in het
 „ Vorstlyk Huis van *Oranje* en *Nassau*,
 „ naauwkeurig moest gedaan en wat 'er
 „ slipt gelaaten moest werden; dat nie-
 „ mand, wanneer hy by de Wet bleef,
 „ zich verantwoordelyk maakte, daar hy
 „ gevaar liep om zich aan verwyt bloot te
 „ stellen, zo haast de afwyking de allerge-
 „ ringste gevolgen naa zich sleepte. Alle
 „ voorzigtigheid vereischte, derhalven,
 „ die Grondwet, in alle haare deelen, zorg-
 „ vuldig en heilig te onderhouden, hier by
 „ hadt

„ hadt de Stadhouder, zo wel als de Staaten, LXXXV.
 „ het hoogste belang; zo lang die Wet on- BOEK.
 „ gefchonden bleef, genoot ieder zyne ———
 „ Regten en Voorregten, en werd nie- 1759.
 „ mand eenige reden tot klagten of verwyt
 „ gegeven; doch, wanneer men de banden
 „ daar van ééns losmaakte, met hoe veele
 „ bepalingen, die losmaaking ook mogt
 „ gefchieden, liep men gevaar om van den
 „ eenen flap tot den anderen te komen,
 „ en het geheele zamenftel te zien onder-
 „ mynen, en daar uit alle nadeelige gevol-
 „ gen voor den Staat voortvloeyen.” Wel
 „ mogten die van *Dordrecht* de voltrekking
 „ van het Huwelyk lyden; doch konden niet
 „ van zich verkrygen om ontflag van die Wet
 „ te verleenen. — *Haarlem* oordeelde zich hei-
 „ lig aan deeze Grondwet te moeten houden.

Delft leverde naderhand een Plan in om
 by Staaten van *Holland*, de Raadpleeging
 op het verzoek in den Brief van wylen
 haare Koninglyke Hoogheid vervat gemak-
 lyker te maaken: hier in bestaande, dat
 door de Heeren van de Ridderfchap en
 verdere Gecommitteerden tot het groote
 Befoigne zou overwoogen worden, hoeda-
 nig eene voorziening, in tyd en wylen, by
 eene buitengewoone Schikking van hun
 Ed. Groot Mogenden, uit derzelve Sou-
 veraine Magt en Gezag, tot handhaaving
 der vastgeftelde Regeeringsvorm, en ter
 begunftiging van het Manlyk Oir, uit dit
 Huwelyk herkomftig, zou kunnen en behoo-
 ren te gefchieden. Doch de Leden, die

Het Plan
 van *Delft*
 niet om-
 helsd.

LXXXV. zwaarigheid in de Toestemming maakten, BOEK. te weeten de negen Steden *Dordrecht*, — *Haarlem*, *Amsterdam*, *Gouda*, *Rotterdam*, *Schiedam*, *Brielle*, *Alkmaar* en *Enkhuizen*, oordeelden by hun weigerend Besluit te moeten blyven, hunne Gevolmagtigden gelaftende dit middelend Plan ter Staatsvergaderinge af te slaan. Met de *Ridderfchap* stemde voor dit Huwlyk, op de wyze, zo als het door haare Koninglyke Hoogheid verzogt was, *Delft*, *Leyden*, *Gornichem*, *Schoonhoven*, *Hoorn*, *Edam*, *Monnikendam*, *Medemblik* en *Purmerende*; elk bragt in meer en min uitgewerkte Vertoogen, zyn Raadslag ter Staatsvergaderinge; dan 't was onmogelyk de gewenschte Eenpaarigheid te bewerken by Staaten van *Holland*, tot groot misnoegen der geenen, die met zekeren Schryver beweerden, dat men het Besluit des Jaars MDCCXLVIII voor geen Grondwet hadt aan te merken (*).

Zeeland en Stad en Lande draagen toestemming.

Staaten van *Zeeland* hadden, dit Besluit egter als een Grondwet aanmerkende, waar van men, voor deezereis, afging, vaardig in den Huwlyksvoorflag toestemming gedraagen. Dit deden ook die van *Stad en Lande*, zonder een enkel woord van het toen

(*) *Het Diploma nader beschouwd*, (op naam van *A. de Chalmot en Comp.* te *Leeuwaarden* gedrukt, doch herkomstig uit eene *Leydsche Drukkery*, en, zo men wil van *E. Luzac*: de Staatkundige Schryver, zal voor deezee Plaatswisseling, zyne gepoegzaame reden gehad hebben.

toen vastgestelde te reppen (*). Hoe dit
 hooge Huwlyk, ondanks het marren eener
 vlotte en algemeene toestemming, voltrok-
 ken werd staat ons, op zyn tyd, te mel-
 den.

De diepe Rouwe, waar in het Stadhou-
 derlyk Huis gedompeld lag, verboodt den
 Elfden Jaardag des Stadhouders, met open-
 lyke vreugdbedryven ten Hove te veree-
 ren, schoon in de Hofplaats zelve, en el-
 ders, die dag niet zonder uiterlyke viering
 voor by liep. Merkwaardig nogthans was
 deeze Jaardag: dewyl men den jongen
 Vorst, zeer onverwagt voor veelen, en
 niet zonder een ongunstigen opslag van zom-
 miger oog, ter Vergadering van hunne Hoog
 Mogenden, toen reeds, inleide om tegen-
 woordig te zyn by het overleveren van den
 Staat van Oorlog. Men hadt dit niet voor
 den vervulden Ouderdom van *Vyftien* Jaa-
 ren, en naa het afleggen des *Eeds van Ge-
 heimhouding*, overeenkomstig met het be-
 paalde in het *Plan van Voorzieninge*, ver-
 wagt. Hy kwam 'er even vóór den Raad
 van Staaten, en plaatste zich, op verzoek
 van hunne Hoog Mogenden, in den Stad-
 houderlyken Stoel; gemelde Raad volgde
 hem, endeedt den Heer JACOB PHILIP,

LXXXV.
 BOEK.
 ———
 1759.
 De Prins
 ter Verga-
 dering van
 H. H. Mo-
 genden op
 zyn elfden
 Jaardag
 ingeleid.

Ba-

(*) Staat der Besluiten van de byzondere Gewesten,
 nopens het Huwlyk van Mev. de Prinsesse CAROLINA,
 met den Heere Prinsse van NASSAU WEILBURG.
 Zie ook *Nederl. Jaarb.* 1759. bl. 952—977. 1094.
 en de Advyfen der byzondere Leden van Holland,
Nederl. Jaarb. 1760. bl. 558—584.

LXXXV. *Baron van den Boetzelaar, Heer van Nieuw-BOEK. veen*, wegens de Ridderfchap van *Holland* — te deezer Vergaderinge afgevaardigd, als 1759. Voorzittend Lid, eene Aanspraak aan den zo vroegtydig op den Eerstoel zyner Vaders geplaattten Stadhouder. De Raad van Staaten vertrok naa 't eindigen deezer Aanspraake, na deszelfs gewoone Vergaderkamer: waar op ook zyne Hoogheid, afscheid van de Hooge Vergadering genomen hebbende, na 't Stadhouderlyk Kwartier keerde.

Visch en Jagt vermaak zyne Hoogheid aangedaan. Door den Marquis d'AFFRY begroet.

Min vreemd was het dat hy, door zynen Voogd, den Hertog van BRUNSWYK geleid, op de Schuttersdoele in 's *Gravenhaage*, de Cieraaden en Opschriften voor de Meiboomen geschikt ging bezigtigen, en den optocht dier Schutterye met zyne tegenwoordigheid vereerde, vergezeld van zyne Grootmoeder de Vorstinne Douariere van *Oranje en Nasfau*, en zyne Zuster Princes CAROLINA. — Voeglyker aan zyne Jaaren keurde men 't dubbel vermaak op een Speelreisje na beide de *Katwyken* hem aangedaan. De Visfchers van *Scheveningen* verledigden zich, daar hy den weg nam over dat Dorp, om, onder zyn oog, naby het strand, in zee te visfchen: en deedt de *Baron van Wasenaar*, eenige Haazen, te vooren opgevangen, en tot de komst van zyne Hoogheid opgeflooten gehouden, op eene vlakte niet verre van *Katwyk* buiten, loslaten, terwyl de Jagthonden dat Wild na snelden, en een klein Jagtvermaak aan den Prins, en diens hoog Reisgezelschap by

by gemelden Edelman te *Katwykbinnen* LXXXV, voorts ter maaltyd onthaald, opleverden. — BOEK, —
 Dat de Marquis D'AFFRY, op eene aller-
 staatlykste wyze, den Prins Erfstadhouders 1759.
 een Bezoek gawe om hem kennis te geeven
 van zyne onlangs bekomene verheffinge tot
 Afgezant des Konings van *Frankryk*,
 en dat hy een even staatlyk wederbezoek
 by deezen aflei, was niets meer dan de
 Hofplaats voor eenige Jaaren beschouwd
 hadt, wanneer de Marquis DE BONAC
 deezen Prins, toen hy in 's *Gravenhaage*
 kwam, begroette (*).

Zaaken van meer gewigts trekken onze De Engel-
 aandagt; en zullen wy dezelve wederom sche Zee-
 op 't oude onaangenaame voorwerp moe- rooveryen
 ten vestigen. Schoon de *Engelsche* Afge- gaan den
 zant, in Wintermaand des jongstverstree- ouden
 ken Jaars, de onaanneemelyke eischen van gang.
 den Koning zynen Meeſter voordragende,
 dezelve beſlooten hadt met eene betuiging
 van diens leedweezen, over de Buiten-
 ſpoorigheden en Gewelddadigheden door
 de *Engelsche* Kaapers gepleegd, en van
 diens bereidvaardigheid om deeze Roove-
 ryen te beteugelen (†), leerde de Onder-
 vinding de waarheid dat 'er een wyd ver-
 ſchil

(*) Zie *Vaderl. Hiſt.* XXII Deel, bl. 40 enz.
 Wy hebben daar de wederzydsche Staatſie beſchree-
 ven, om iets van dien aart, ter Gedagtenisſe van
 dusdanige Pligtpleegingen, in onze Geſchiedenis te
 boeken, voorts kunnen wy ons daar van onſlaagen
 agten, zo niets byzonders het melden vordert.

(†) Zie ons XXII Deel, bl. 416.

LXXXV. schil is tusſchen zeggen en doen. — De ty-
 BOEK. dingen, wegens het aantasten, ophouden,
 — mishandelen, rooven, opbrengen en ver-
 1759. beurt verklaaren onzer Schepen, door de
Engelſchen, klonken op een zelfden toon
 als in den voorleden Jaare. De Regts-
 pleegingen op een wiſſelvalligen, langwy-
 ligen, dikwyls hoogſtonregtvaardigen en
 altoos zeer koſtbaaren voet, tegen de op-
 gebragte Schepen voortgezet wordende,
 begonnen de Schippers, op laſt hunner
 Meesteren, met de Kaapers Overeenkomſten
 te treffen, en derzelve eifchen met Geld af
 te maaken, ten einde zy hunne reizen kon-
 den voortzetten, en ontheeven mogten wee-
 zen van de Uitspraaken der Regtbanken, die
 het Regt kromden en de Verongelykten
 verdrukten: want zeer klein was het getal
 der vrygeſprookenen. Schoon in Zomer-
 maand de Roofzugt eenigzins zat ſcheen,
 of de gelegenheden om zich voldoening te
 verſchaffen minder voorkwamen, ſpreidde
 dezelve met Oogſtmaand de klauwen uit,
 tot zy in de laaſte Maanden weder eenig-
 zins ruſt nam, en de opbrengingen ver-
 minderden. Niet weinig bragt daar aan
 toe, dat, in dien tyd, verſcheide Havens
 van *Frankryk*, zich door *Engelſche* Vloo-
 ten zodanig bezet vonden, dat 'er geen
 Schepen konden uit- of inkomen, 't welk de
Hollaſche Koopvaarders belette derwaards
 te ſtevenen en gelegenheid gaf, dat in 't
 laaſt van Wynmaand, de Gelaaſtigden der
 Buitenlandsvaarderen te *Amſterdam*, op
 bevel van Burgemeesteren, de *Rouaansche*
 Beurt.

Beurtschepen, het vaaren derwaards verboden.

Niet geheel vry van aanranding der *Franschen* bleef onze Scheepvaard; doch eene heufche behandeling, vondt in die enkele gevallen plaats; en werd de opbrenging der weinigen gevolgd van Vrygeving, en het verwyzen der Kaapers in de kosten. — Regt wedervoer een *Hollandsch* Galjootschip van *Bourdeaux* na *Stettin* vaarende door een *Zweedsch* Oorlogschip op de kust van *Pomeren* genoomen, en te *Straalzond* opgebracht: de Schipper beweezen hebbende in *Holland* t'huis te hooren, werd Schip en Laading beide vry verklaard, en hem vergund na de plaats zyner bestemminge te zeilen. — Men toonde ook in *Rusland* met ons in vriendschap te willen blyven: de goederen van twee Schepen door den *Rusfischen* Admiraal MISCHWIKOFF genomen en opgebracht, waren, volgens een Brief van den Groot Kanselier, Graaf van WORONZOW, aan den Heer DE ZWART, vry gegeven.

Een byzonder voorval gaf aanleiding dat de *Amsterdamsche* en *Rotterdamsche* Kooplieden, zich op nieuw tot 's Lands Staaten keerden, met betrekking tot de *Nederlandsche* Schepen van *St. Eustatius* en *Curacao* gekomen, en in *Engeland* opgebracht. Om 't zelve recht te verstaan zal de zaak zelve eenige toelichting behoeven. Niets is gebruikelyker dan dat op de Reeden der *Hollandsche* Volkplantingen in de *West-Indien* de Goederen, voor een zeer groot gedeel-

LXXXV.

BOEK.

1759.

Frankryk,
Zweeden,
en *Rusland*,
behandelen onze
Schepen
als Onzydigen.

Schepen
van *St. Eustatius* en
Curacao
komende,
in *Engeland*
opgebracht,
en op 't
punt om
verbeurd
verklaard
te worden.

LXXXV. deekte, gelaaden worden uit kleine van el-
 BOEK. ders aankomende Vaartuigen, in 't alge-
 ——— meen onder den naam van *Barken* bekend:
 1759. 't geen blykbaar geschiedt om de dubbe-
 le moeite van opslaan, weder afgeeven,
 verwerken, en daar mede gepaardgaande
 gansch geene geringe vermeerdering van
 kosten, uit te winnen. Op dit gebruik,
 by de Tractaaten tusschen *Engeland* en
 dezen Staat geheel onaangeroerd en dus
 vry gelaaten, wordt by het aflaaden der
 Schepen niet gelet; en de Goederen van
 den Wal, of uit die *Barken*, ingescheept,
 naar dat de gelegenheid zich aanbiedt,
 zonder dat men Aantekening houdt, welke
 Goederen van Land of uit Vaartuigen kom-
 men. — In 't laatst van Louwmaand kreeg
 men tyding, dat de Regters van het Admi-
 raliteitshof te *Londen* voor hadden, den
 zesden van Sprokkelmaand, uitspraak te
 doen over de Schepen van de gemelde Ei-
 landen opgebracht, en, indien wegens de-
 zelve niet geregtyk beweezen kon wor-
 den, welke Goederen uit *Barken*, welke
 van Land ingenomen, en voor welke Re-
 kening de ingelaadene Goederen afgezonden
 waren, en Schip en Laading verbeurd
 te verklaren. — Kon men wegens de plaats
 van waar men de Goederen, volgens ge-
 bruik, aan boord genomen hadt, onmogelyk
 geregtyke Bewyzen opleveren; 't was
 den Kooplieden niet min ondoenlyk te weeten
 voor wiens Rekening de Goederen waren
 in gelaaden: dewyl de *West-Indische*
Afzenders, by het afzenden niet altoos
 mel-

melden of die Goederen geheel voor hunne LXXXV.
 eigene Rekening of voor Rekening van hun BOEK.
 en eenige anderen waren. Hun ontbraken —
 ook, zo dit geval eener nauwkeurige opga- 1759.
 ve eens plaats vondt, de Papieren, van
 welken de *Engelschen* de Schippers be-
 roofd, hun, als mede de Gemagtigden der
 Kooplieden, den toegang tot dezelve ge-
 weigerd hadden. In gevolge hier van la-
 gen 'er veele Goederen der Kooplieden in
 de opgebragte Schepen, aan hun toege-
 schikt, zonder dat zy het eens wisten, en
 veel min voor wiens Rekening dezelve wa-
 ren. Van de *Twintig* Schepen, in de
 laatst verloopene twaalf Maanden uit *Ame-*
rica herwaards gestevend, waren 'er ten
 minsten *Negentien* door *Engelschen* geno-
 men en opgebragt, welker Papieren zich in
 handen der Neemeren bevonden. Ja, was
 'er niet nu en dan een enkel Schip, in de
 Havenen deezer Landen aangekomen, vee-
 len zouden nog geheel onkundig geweest
 hebben van het aandeel, 't welk zy, voor
 zichzelf of voor hunne Vrienden, in de
 genomene en opgebragte Laadingen had-
 den.

De onmogelykheid, derhalven, om dee-
 zen dubbelen eisch te voldoen en het door-
 fraalend oogmerk van denzelven, om,
 onder dien dekmantel, de Verbeurtver-
 klaaring wel zeker te neemen, ten einde
 den Handeltak op die Eilanden geheel te
 knakken, bewoog de Kooplieden van *Am-*
sterdam en *Rotterdam*, een Verzoekschrift
 op te stellen en door Gevolmagtigden, by
 hun-

De Amster-
damsche en
Rotterdam-
sche Koop-
lieden le-
veren by
den Staat
een Ver-
zoekschrift
daar tegen
in.

LXXXV. hunne Hoog Mogenden in te leveren, met
 BOEK. bede, dat zy deeze zaak, en derzelve ge-
 ——— volgen, in ernstige overweeging geliefden
 1759. te neemen, en zodanige middelen te beraa-
 men als ter stremminge van dergelyke ver-
 haafte Regtsvorderingen, in eene zaak over
 welke men nog bezig was met onderhande-
 len tusfchen beide de Mogenheden, zou-
 den kunnen strekken.

Het Von-
 nis over
 die Sche-
 pen uitge-
 feld.

De kortheid des tyds tusfchen het over-
 leveren van dit Verzoekfchrift, op den
 eerften van Sprokkelmaand, en den geftel-
 den dag ter Uitspraake, maakte allen fpoed
 noodwendig, en ontbrak die niet: vermids
 nog dien eigen dag een Boode aan den *Ne-
 derlandfchen* Gezant te *Londen* werd afge-
 vaardigd met last, om, indien mogelyk te
 bewerken, dat, fttaande de Onderhandel-
 ingen tusfchen den Staat en zyne *Groot Brit-
 tannifche* Majesteit, de zaaken, die Sche-
 pen betreffende, in haar geheel mogten
 blyven. — Zo veel ingangs vindt dit
 voorftel, dat men het uitfpreken der ge-
 dreigde kort aanftaande Vonniffen des Ad-
 miraliteitshofs over die Schepen, by voor-
 raad, tot op den vier- en- twintigften van
 Sprokkelmaand opfchortte.

Verbeurt-
 verklaring
 van dezel-
 ve, en an-
 dere.

Intusfchen was men voortgevaaren met
 andere Schepen, of vry te geeven, of voor
 goeden prys te keuren, en hadt, even voor
 de Aankomst van den laatstgemelden Boode,
 een Schip van *St. Martin* na *Amfter-
 dam* vaarende en opgebracht, dit laatfte lot
 moeten ondergaan, om dat het zelve een
 gedeelte zyner Laadinge uit Barken hadt
 in-

Ingenomen. De bepaalde dag brak aan tot LXXXV.
 welken het Vonnis over de zeven- en- BOEK.
 twintig *Hollandsche St. Eustatius- en Cura-*
cao-Vaarders was uitgesteld. Men hadt 1759.
 zich geveleid, dat het gedaan verzoek iets
 zou betekenen, en hoope geschept uit eenen
 Brieve in Louwmaand door Mr. WOOD,
 Secretaris van den *Britschen* Staatsdienaar
 PIT, aan den *Nederlandschen* Gezant HOP
 geschreeven, wegens het ontslag van *Suri-*
naamsche Schepen, en de verzekering dat
 hy de zelfde Gemaklykheid, zo verre het
 van den Heer PIT afhing, wegens eenige
 andere, die zich in het zelfde geval bevon-
 den, zou aantreffen. Doch het *Britsche*
 Admiraliteitshof, ging den ouden gang
 van veroordeelen: het streek dit Vonnis,
 dat, dewyl de Schippers en Wedereifchers
 dier genomene Schepen, niet hadden kun-
 nen goedvinden te verklaaren, welke Goe-
 deren men van den Wal der *Hollandsche*
 Volkplantingen gelaaden, of uit Barken
 overgescheept hadt, onder voorgeeven van
 des geene Aantekening gehouden te heb-
 ben, niet denkende dat daar op in *Engel-*
land zou kunnen gezien worden; en daar
 benevens ook, zo zy voorgaven, ten vol-
 len beweezen hebbende, dat veele, of de
 meeste, Goederen, aan Ingezetenen der
Vereenigde Nederlanden toebehoorden, en
 dat zelfs het voeren van *Fransche* Goederen,
 volgens het Zeeverdrag van MDCLXXIV,
 uitdruklyk geoorlofd was, het Geregthof,
 die goederen hielt voor *Franschen Eigen-*
dom; weshalven het de Laadingen der ze-
 XXIII. DEEL. D ven-

LXXXV. ven- en- twintig Schepen verbeurd ver-
BOEK. klaarde, ten voordeele der Neemenen, mids
— zy de Schepen den Eigenaaren te rug ga-
1759. ven en de vrugt betaalden: dan één Schip
moest met de Laading in het lot der over-
gave aan de Neemenen deelen: dewyl de
Schipper een gedeelte zyner Laadinge te
Guadeloupe hadt ingenomen.

Klagten
deswegen
by den
Staat, en
beloften
van Voor-
ziening.

De tyding van deeze Verbeurtverklaring kwam in aller yl herwaards over. Vier aanzienlyke Kooplieden van *Amsterdam*, tot Gevolmagtigden der Belanghebberen in deeze opgebragte Schepen aangesteld, draalden niet om van deeze hun grievende gebeurtenisse 's Lands Vaderen kennis te geeven, derzelve kragtigen bystand verzoekende tegen Veroordeelingen, tot hunnen volstrekten ondergang ingerigt. — Het bekomen Antwoord voldeedt, als niets minder behelzende dan eene belofte, dat men zodanige Besluiten zou tragten te nemen, die, zo zy de herstelling der gelede- ne schade niet uitwerkten, ten minsten tot Eere van den Staat, en Veiligheid van den Koophandel in het toekomende, zouden strekken.

Een Ge-
zantschap
na 't Hof
van Londen
over deeze
zaak be-
noemd.

Ter bereiking van dit, den Lande zo wenschlyk einde, sloegen Staaten van *Holland*, in Lentemaand, ter Algemeene Staatsvergaderinge voor, een Buitengewoon Gezantschap na het *Groot Brittanische* Hof af te vaardigen, om de Klagten, wegens de Beroovinge, Opbrenginge en Verbeurtverklaringe der *Nederlandsche* Schepen den Koning zelve voor te draagen, en, zo het
mo-

mogelyk was daaromtrent Schikkingen te beraamen met de Staatsdienaaren zyner Majesteit, die zouden dienen om, in 't vervolg, zodanige Geweldenaaryen te voorkomen, en om de Vriendschap met het Hof van *Londen*, dus lang onderhouden, aan te kweeken. Alle de Gewesten stemden in dien voorslag. *Zeeland* met voorbehouding van ook iemand daar toe te mogen benoemen, als de Staaten van hun Gewest zulks mogten goed vinden; *Overyssel* onder goedkeuring hunner Zenderen. — Tot dit Gezantschap werden benoemd de Heeren JACOBBOREEL JANSZ., wel eer Schepen der Stad *Amsterdam*, thans werklyk Raad en Advocaat Fiscaal by het Collegie der Admiraliteit te dier Stede; JAN VAN DER POL Oud-Schepen dier Stad, die in den voorleden Jaare, by de Gouvernante het woord voerde (*) en meermaalen, ook nog weinig weeken geleden, by's Lands Vaderende zaak der verdrukte Zeehandelaaren handhaafde, en GERRIT MEERMAN, Raad en Pensionaris der Stad *Rotterdam*.

Doch, eer wy verslag doen van hunne verrigting, staat ons te vermelden, wat 'er, omtrent deeze zaak, gedaan was, in de Onderhandelingen hier te Lande aangevangen met den *Engelschen* Afgezant YORKE, wien men van het besluit tot dit Gezantschap kennis liet geeven, met bygevoegde betuiging van het vertrouwen hunner Hoog Mo-

Onderhandeling alhier met YORKE.

(*) Zie het XXII D. onzer *Vaderl. Hist.* bl. 400.
D 2

LXXXV. Mogenden, dat dit bewys van agtinge
 BOEK. voor de Vriendſchap zyner *Groot-Brittan-*
 — *niſche* Majesteit, aan dezelfs Hof welge-
 1759. vallig zou weezen, en ſtrekken ter bevoor-
 deringe van de langgewenschte afdoening
 deezer zaak.

Voorſlag
 door H. H.
 Mogenden
 hem ge-
 daan.

Het Vertoog, door den Afgezant VOR-
 KE, in 't laatst der voorgaande Winter-
 maand, ingeleverd (*), was onderzocht,
 en baarde een Voorſlag van wegen hunne
 Hoog Mogenden, tot eene nadere Over-
 eenkomst ter wegruiming der gereezene
 Geſchillen, die den Afgezant in Louw-
 maand, werd ter hand geſteld. Dezelve
 kwam hier op neder. „ Dat, naardemaal
 „ 'er eenige moeilykheden waren ontſtaan,
 „ wegens de meeninge van het Zeetraſtaat
 „ des Jaars MDCLXXIV, byzonder be-
 „ trekking hebbende tot de Zeevaard en
 „ Koophandel van wederzydſche Onder-
 „ daanen en Inwoonderen na de *Ameri-*
 „ *caanſche* Volkplantingen, behoorende
 „ aan zodanige Mogenheid, met welke
 „ één der Verbintenis aangaande Partyen,
 „ in vollen Oorlog zou zyn: welke Han-
 „ del of Vaard den wederzydſchen Onder-
 „ daanen niet zou weezen geoorlofd; en,
 „ ter oorzaake van die gereezene moeilyk-
 „ heden, verſcheide Schepen en Goede-
 „ ren, in eigendom behoorende aan On-
 „ derzaaten der Algemeene Staaten, ge-
 „ nomen en opgebragt waren in verſcheide
 „ Ha-

(*) Zie het XXII D. onzer *Vaderl. Hiſt.* bl. 414.

„ Havenen van *Groot-Brittanje*, als mede LXXXV.
 „ in verscheide Havenen, dier Kroone BOEK,
 „ in *Noord-America* toebehoorende, over ———
 „ zulks aan de zyde des *Engelschen* Hofs, 1759.
 „ eerst en voor alles behoorde te worden
 „ vastgesteld, dat alle Schepen der gemel-
 „ de Onderzaaten, geduurende deezen
 „ Oorlog tuschen *Engeland* en *Frankryk*,
 „ genomen, en tegen welke geene Gedin-
 „ gen, ter laatste instantie waren aange-
 „ vangen, terstond kost- en schadeloos zou-
 „ den worden ontslaagen: en wel omtrent
 „ die zich in *Engeland* bevonden, binnen
 „ vyftien dagen naa het tekenen der Acte
 „ en Overeenkomst; binnen het zelfde
 „ tyds bestek, moesten omtrent de Schepen
 „ in de *Americaansche* of andere Havens
 „ der *Engelsche* Kroone opgebracht, de
 „ noodige bevelen tot het hierby bepaalde
 „ Ontslag worden afgevaardigd; en zulks,
 „ zonder eenige uitzondering der Plaatzen
 „ in *America*, werwaards dezelve bestemd
 „ waren, ten tyde van derzelver vertrek,
 „ of waar dezelve mogten opgehouden
 „ weezen; en gevolglyk, dat de Schepen,
 „ die een Maand vóór de tekening der Ac-
 „ te, in vertrouwen op 't bovengenoemde
 „ Tractaat, gezeild mogten weezen, geen-
 „ zins in beslag zouden genomen worden;
 „ of, indien 'er zich reeds eenigen in dit
 „ geval mogten bevinden, als dan, zonder
 „ eenig uitsfel, kost- en schadeloos ontslag
 „ zouden bekomen, op de vertooning van
 „ derzelver Papieren, bewyzende dat de-
 „ zelve, ten minsten een Maand vóór de

- LXXXV. „ tekening der Acte, uit de Havenen
 BOEK. „ der Republiek waren gezeild: welver-
 — „ staande dat hier in geenzins zouden be-
 1759. „ greepen weezen zoodanige Contrabande
 „ Goederen, die eenig Schip zou voeren,
 „ welke by het meergemelde Tractaat
 „ waren verbeurd verklaard. — Dat, wy-
 „ ders, ten opzigte van zoodanige Schepen
 „ of Goederen, toebehoorende aan Inge-
 „ zetenen der Republiek, welke reeds
 „ verbeurd verklaard en verkogt zouden
 „ mogen zyn, de daar van gekomene
 „ Gelden aan den regten Eigenaar zouden
 „ worden betaald. — En, wat de Sche-
 „ pen betref, waaromtrent de Regtsgedin-
 „ gen hingen voor het hoogste Geregts-
 „ hof, zouden van zyne Majesteit zodani-
 „ ge bevelen gegeven worden, waar door
 „ dezelve terstond zouden ophouden.” —
 Zy voegden 'er by „dat, dewyl, ter ge-
 „ legenheid van deezen Oorlog, Klagten
 „ van wegen zyne *Groot Brittannische* Ma-
 „ jesteit ingekomen waren, dat Schepen,
 „ onder *Hollandfche* Vlaggen vaarende,
 „ met Dubbele Papieren voeren, en men,
 „ aan de andere zyde, van wegen de Al-
 „ gemeene Staaten geklaagd hadt over Bui-
 „ tenspoorigheden, door *Engelfche Kaa-*
 „ *pers* of Schepen, die zich dus lieten
 „ noemen, aan de *Hollandfche* Schepen
 „ gepleegd, by wederzydsche Mogenhe-
 „ den zou goedgevonden worden, dat al-
 „ le de geenen, by welken men Dubbele
 „ Papieren zou vinden, 't zy veronder-
 „ steld worde, dat dezelve toebehoorden
 „ „ aan

„ aan Onderdaanen van zyne *Groot Brit-* LXXXV.
 „ *tannifche* Majesteit, of aan die van de B O E K.
 „ *Algemeene* Staaten, niet zouden worden
 „ te rug gevraagd, noch van de zyde zy- 1759.
 „ *ner Groot Brittanifche* Majesteit, noch
 „ van die hunner Hoog Mogenden: en
 „ dat, om te zekerder te zyn, wat daar
 „ door is te verstaan, by deeze Acte
 „ zou worden verklaard, dat de *Paspoor-*
 „ *ten* of *Zeebrieven* en *Convoicedullen*,
 „ door twee onderscheidene Mogenheden
 „ gegeven, alleen zouden verstaan wor-
 „ den Dubbelde Papieren te zyn; en
 „ diensvolgens geen *Vrygeleibrief* of ee-
 „ nig *Gefchrift*, in eene andere, dan, de
 „ *Engelfche* of *Duitfche* Taale gefchreeven
 „ daar voor zou worden gehouden; doch
 „ dat ingevallé beweezen zou worden zo-
 „ danig *Papier*, onder verfcheide benaa-
 „ minge, en in de plaatze van een *Zee-*
 „ *brief* of *Convoicedul*, gebruikt te wee-
 „ zen, de *Capitein* van zodanig een *Schip*,
 „ in dat geval, zou worden aangemerkt
 „ als een *Onderdaan* of *Inwoonder* van ee-
 „ ne andere *Mögenheid* dan die geene,
 „ tot welke hy met de daad behoorde.”

Hoe weinig deeze Voorflag voldeedt Dezelve
 bleek, eensdeels uit een nader *Verhoog* voldeedt
 door dien *Gezant* gedaan, en anderdeels niet.
 uit een *Ontwerp* van de *Engelfche* zy-
 de in *Sprokkelmaand*, overgeleverd. In
 het eerste betuigt hy, dat het *Ontwerp*
 der *Staaten* „ bevonden was niet aannee-
 „ melyk te wezen;” het overtollig
 oordeelende over den inhoud uit te

LXXXV. breiden. Alleen had hy zynen last te
 BOEK. openen, die hier op uitkwam. — Dat de
 — Koning, aangaande het Ontslag der *Hol-*
 1759. *landsche* Schepen, in de *Engelsche* Have-
 nen opgebracht, geenzins kon afwyken van
 de Regelen hem door de Rykswetten voor-
 geschreeven; de Kroon kon nooit eene
 buitengewoone Uitspraak, ten verzoeke
 van eenige Mogenheid, hoe genaamd, gee-
 ven. Het Tractaat van MDCLXXIV, opge-
 helderd door het Tractaat van MDCCXVI,
 bepaalde de wyze van Regtsoefening, om-
 trent de Schepen en Onderdaanen der bei-
 de Natien, wanneer zy, in tyden van Oor-
 log, in eenige Havenen der Wederzydsche
 Mogenheden werden opgebracht. — Wat
 het Uitsfel der Regtsoefeningen, 's Ko-
 nings Raad ten laste gelegd, betrof, wer-
 den hunne Hoog Mogenden verzogt, een
 nader onderzoek te doen; dewyl 'er zich
 groote redenen opdedden om te gelooven,
 dat zodanig een Onderzoek daadelyk zou
 toonen, dat die dit durfden stellen, hunne
 Hoog Mogenden zogten te misleiden. 't
 Was meermaalen gebeurd, dat verscheide
 van die gedaane Klagten, in plaats van
 waarheid, der opmerkinge en tusfschen-
 komste hunner Hoog Mogenden onwaardig
 bevonden waren. — Omtrent de Con-
 trabande Goederen hadt men zich, tot nog
 toe, ongewillig betoond tot eene nadere
 uitlegging te komen; 'er werd tyd ver-
 eischt om vast te stellen, welke soorten
 van Scheepsbouw - Materiaalen daar in be-
 hoorden begreepen te weezen. Aan een na-
 der

der onderzoek moest dit worden overge-
 laaten. — Niet minder moeite baarde het
 bepaalen hoedanig de Papiereu behoorden
 te weezen ingerigt, waar mede de Capi-
 teins der Schepen van beide de Natien
 dienden voorzien te zyn, ten einde allen
 agterdogt voortekomen. De Admiraliteits
 Heeren hadden hunne Regelen, naar wel-
 ke zy verpligt waren zich te gedraagen:
 deeze waren aan beide de Natien gemeen,
 en ieder geval moest naar deszelfs byzon-
 dere omstandigheden worden beflischt.

By dit fchor luiddende Vertoog, ging
 een Ontwerp van Overeenkomst, naar 't
 beprisp des *Engelfchen* Hof, hier in be-
 fttaande. „ Dat wederzyds verklaard zou
 „ worden, dat het VIII Artykel des Trac-
 „ taats van MDCLXXIV, zich geenzins
 „ uitftrekte, noch behoorde te worden
 „ uitgelegd zich uit te ftrekken, tot het
 „ verleenen van zodanige vryheid aan de
 „ Onderdaanen en Schepen der wederzyd-
 „ fche Verdraagende Mogenheden, om te
 „ mogen vaaren en handeldryven na eeni-
 „ ge Volkplantinge, Bezittinge, of Plaat-
 „ ze in *America*, toebehoorende aan de
 „ vyanden van zodanig eene Mogenheid,
 „ welke in Oorlog zou geraakt zyn; noch
 „ om na *America* of na eenige Volkplan-
 „ tinge, Haven of Plaats daar in gelegen,
 „ te mogen voeren, of wederom van zo-
 „ danig eene Volkplanting, Haven of
 „ Plaats te brengen, van eenige Plaats bin-
 „ nen de Grenzen van *America*, eenige
 „ Goederen of Koopmanschappen, welke

LXXXV.
BOEK.

1759.

Ontwerp
van Over-
eenkomst,
naar 't be-
grip van
het *Engel-
fche* Hof.

LXXXV. „ in eigendom toebehoorden aan de Vyanden
 BOEK. „ den van zodanig een Mogenheid, als
 ——— „ dan in Oorlog weezende, of komende
 1759. „ te geraaken. — Als mede dat het ge-
 „ melde VIII Artykel zich niet uitstreckte,
 „ noch behoorde verstaan te worden zich
 „ uit te strekken, tot bescherminge van
 „ eenige Goederen of Koopmanschappen,
 „ in eigendom toebehoorende aan de Vyanden
 „ van een der beide in Verdrag tree-
 „ dende Mogenheden, onder voorwend-
 „ zel van het Voorregt en de Vryheid,
 „ by het meergemelde Artykel toegestaan,
 „ in gevalle de Goederen waren gelaaden,
 „ of de reizen met dezelve aangangenom-
 „ men hadden, in Schepen of Vaartuigen,
 „ toebehoorende aan de Vyanden van één
 „ der Verbintenis aangaande Mogenheden,
 „ welke in Oorlog zoude mogen zyn of
 „ worden ingewikkeld: welke practyk, in
 „ het *Engelsch* doorgaans genaamd wordt
 „ *transshipping*, in het *Hollandsch* *oversche-
 „ pen.*”

Gedagten
 der *Am-
 sterdamsche*
 Kooplie-
 den hier
 over.

Beide deeze weinig goeds en spoeds be-
 loovende Stukken werden na de byzonde-
 re Geweften toegezonden, om by derzel-
 ver Leden onderzocht te worden. Burge-
 meesters van *Amsterdam* stelden ze, gelyk
 meermaalen, in handen van Kooplieden, als
 best in staat om hier over te oordeelen, en
 des berigt te geeven. Zy namen ze in
 rype overweeging, en leverden een breed-
 spraakig veel behelzend Antwoord in, wel
 geheel affchryvenswaardig, doch te lang
 om hier plaats te vinden, het voornaamste
 be-

bestondt hier in. — Met grootte smerte hadden zy gezien, dat, niet tegenstaande de aangewende onvermoeide poogingen, om de Verschillen uit den weg te ruimen, de zaaken zo weinig waren gevorderd, dat men zich niet kon vleijen een goed einde daar van te zullen zien. Met hoe veel voorzigtigheids en beleids het Ontwerp tot eene Overeenkomst, ook was opgesteld, hoe zeer men daar in de denkbeelden gevolgd hadt, die men uit de Gesprekken met den Gezant YORKE oordeelde, aangenaamst aan het *Engelsch* Staatsbewind te zullen weezen, werd het, egter, verworpen, en uit naam des Konings onaanneemelyk verklaard; ja een Tegen-Ontwerp overgegeeven, 't welk de Handel te recht aanzag, als geschikt om de laatste hand aan de verdrukkinge en ondergang van alle Vaard en Koophandel te leggen, indien men in 't begrip mogt vallen, dat men ook zo verre aan *Engeland* moest toegeeven, dat men zich hier in aan 't zelve blindelings onderwierp.

De Onderhandeling van den Staat met *Engeland*, hadt twee groote Oogmerken, om naamlyk vry te krygen de Schepen, door de *Engelschen*, tegen de trouw der Verbonden, opgebracht; en om zekerheid voor de Vaard en Handel in het toekomstige te verwerven. Toetste men het Vertoog en het Ontwerp des *Engelschen* Gezants, aan die twee groote oogmerken, de inhoud van het eene noch het andere, zou by bevinding daar aan voldoen.

Aan-

LXXXV.

BOEK.

1759.

LXXXV. Aanbiedingen van de zyde der Republiek
 B O E K. verklaart men onaanneemelyk; het beding
 — van de Vrygeeving der Schepen houdt men
 1759. onmogelyk, en slaat het glad af; de Koning
 kan niet afgaan van de Rykswetten, en
 agt geeven op de Vertoogen van eenige
 Mogenheid, om, buiten geregtlyke beslissingen,
 ontslag te verleenen. Spreekende
 gevallen weezen het tegendeel uit.

Dan hoe zeer het, den Zeehandeldryvenden finerte, dat zy, tot hunne groote schade, uitsfel op uitsfel moesten verdraagen, nog gevoeliger waren zy, over een Beschuldiging, hun ten onregte aangedaan, als of zy met onwaarheden de Regeering zouden hebben zoeken te misleiden. Zy vorderen een nader onderzoek, ten einde moge blyken, wie het was die zocht te misleiden. Gerust was de Koophandel, dat de uitkomst alle de Klagten by de Hooge Regeering gedaan zodanig hadt bekrachtigd, dat 'er geene onwaar of van zo weinig gewigts zouden gevonden worden, dat ze de aandagt der Regeeringe niet verdienden. Hadden die Klagten, in den beginne, wat meer gehoors mogen erlangen, zy zouden, buiten twyfel, de smert niet hebben om de zaak tot het tegenwoordig uiterste gebragt te zien.

Het langer uitsfel om de gedagten over de vermeerdering der Contrabande Waaren te uiten, strekte maar al te baarblyklyk om den Ingezetenen van den Staat de Vaard en Handel op *Rusland* en *Moscovien* te beletten. Het Vertoog van YORKE
 wees

wees genoegzaam aan, dat men alle Scheeps-Materiaalen, als het den *Engelſchen*, volgens hun Stelzel van *Convenien- tie*, in 't hoofd kwam, daar onder zou begrypen. Wanneer de deur altoos open bleef om alle Schepen met *Ooſterſche* en *Noordſche* Voortbrengzelen gelaaden, en verder als onze Havenen beſtemd, op te brengen en aan te houden.

LXXXV.
BOEK.

1759.

Hadt men van het vrygeeven der opgebragte Schepen, en van het vergoeden der Schade niets te verwagten, dan 't geen by den Regter ſtondt uitgeweezen te worden; men zou geene meerdere zekerheid voor het vervolg hebben, dat de Vaard en Handel van de Ingezetenen ongeſtoord zou kunnen geſchieden: de Middelen daar toe, door hunne Hoog Mogende voorgellaagen, werden niet genoegzaam geoordeeld, en men gaf voor nauwlyks Middelen te kunnen vaſtſtellen, geſchikt om allen vermoeden weg te neemen. Men verkoos in *Engeland* de zaak te laaten aan de langwylige Uitspraak der Gerechtshoven, die hunne Inſtructie hadden om naar dezelve te oordeelen, en die men voorgaf beſt in ſtaat te zyn om ieder zaak op zich zelve, volgens haare verdienſten, te beſliſſen. Hier door bleeven de Schepen der Handeldryvende Ingezetenen van den Staat in eene geduurige zwaarigheid van opgebragt te worden, en lange Regtsgedingen te moeten ondergaan, 't welk, buiten tegenſpraak, alle Vaard en Handel zou ſtremmen.

Voorts ontleden zy, in dit Vertoog, van ſtuk

LXXXV. stuk tot stuk het boven opgegeeven *Engelsch* Ontwerp, en daalen af tot veele byzonderheden, verscheide zwaarigheden, die oppervlakkig 'er niet in lagen opgeflooten opperende, „ten einde,“ gelyk zy zich uitdrukken, „by andere Onderhandelingen de kleinigheden niet over 't hoofd „gezien worden.“ — Met die wederleggende ontvouwing, meenden zy getoond te hebben, dat wy, door dit Tegen-Ontwerp, zouden verliezen het regt van de rechtstreeksche en zydelingsche Vaard en Handel op de *Fransche* Volkplantingen in *America*, dat wy na onze Volkplantingen geene Goederen voor *Fransche* Rekeningē zouden mogen voeren, ook niet van daar na eenige Plaats, Volkplanting of Vastigheid der *Franschen*, noch van daar of van onze Volkplantingen, herwaards, of na eenige andere Plaats van *Europa*, en dat alle Goederen, by wege van *Overschepen* in onze Schepen genomen, 't zy in *Europa*, 't zy in *America*, aan Verbeurtverklaaring bloot zouden gesteld zyn.

En wat kon tegen alle die nadeelen ten voordeele bedongen worden? het Vertoog van den Heer *YORKE* gaf niets zodanigs op. Het ontzaglyk aantal Schepen in *Engeland* opgebragt, moest men aan de onzekerheid der Regtsgedingen overlaten. De Schepen, die op Zee waren, en in 't gevolg hunne uit- of t'huisreize zouden moeten doen, bleeven aan dezelfde zwaarigheden onderhevig; men wilde geene schikking omtrent *Papieren* toestaan; men wees de

de Schippers na de Admiraliteitshoven ; LXXXV.
 men repte noch roerde geen woord van het BOEK.
 beteugelen der ongehoorde Buitenspoorig-
 heden van de Kaaperen, waar over meer- 1759.
 maalen, zo bitterlyk was geklaagd; en ten
 laatsten, men wilde, omtrend de Scheeps-
 Materiaalen, het aangenomen Stelzel van
Convenientie opzettelyk blyven volgen.

Onder verbeteringe kwam het hun, der-
 halven, voor, dat 'er zich geen reden op-
 deedt waarom de Staat, zonder betere
 Voorwaarden te bedingen, in dit Tegen-
 Ontwerp zou treden. Onder eene ge-
 noegzaame Bescherming konden de Ingeze-
 tenen van de Republiek, voor 't grootste
 gedeelte, in 't genot blyven van die Vaard
 en Handel, waar van men, door deeze
 Overeenkomst, zou afzien, en zy, of
 hunne Schepen en Goederen werden van
 geen erger natuure.

Zy zouden zich niet in laten of de On-
 derhandeling met *Engeland* moest aange-
 houden, op eene andere wyze aangevan-
 gen, of geheel afgebrooken worden: dit
 liep buiten hun taak; dan, hoe zeer zy
 van harten wenschten dat zy, door iets
 toe te geeven, den overgrooten schat van
 hun in *Engeland* vastgehouden, konden
 wederkrygen, en dat zy, in 't vervolg ze-
 ker mogten zyn van hun Vaard en Handel
 gerustlyk te zullen kunnen voeren, zo kon-
 den zy niet bepaalen wat 'er toe gegeeven
 zou behooren te worden, of van welke
 eischen men eenigzins zou kunnen aftap-
 pen. Verschillende belangen maakten dit
 al-

LXXXV. allermoeilykst; doch, hoe zeer de belan-
 BOEK. gen verdeeld en de gevoelens deswegen on-
 ——— derfcheiden waren, stemden alle de Belang-
 1759. hebbenden hier in overeen, dat, al wilde
 men iets opofferen, en men deedt daar
 van, op nieuws, aanbiedingen aan *Engel-
 land*, het voorgaande allen grond gaf om te
 vreezen, dat het niets zou vorderen. Im-
 mers hadt men gezien dat, zo lang de
 Kooplieden met yver hunne belangen in-
 bragten, en eer de Onderhandelingen be-
 gonnen waren, van de zyde des Gezants
 YORKE voorgegeeven werd, dat alles
 zich gunstig zou schikken, als mede dat
 een groot aantal Schepen te gelyk zou vry
 gegeeven worden: mits men slegts aan on-
 zen kant, eenige inschiklykheid wilde ge-
 bruiken, en afzien van de Vaard en Han-
 del op de *Fransche* Eilanden. Vertrou-
 wende op de goede belofte hadt de Regee-
 ring getoond in zo verre *Engeland* wel ten
 gevalle te willen zyn, en te verklaaren,
 dat het Verdrag van MDCLXXIV geene
 betrekking zou hebben tot de Vaard en
 Handel op de Volkplantingen van andere
 Mogenheden. Nu eischte men meer, en
 zocht alle onze Schepen na en van onze ei-
 gene Volkplantingen komende, aan een
 lang en moeilyk Onderzoek bloot te stel-
 len, en men schreef ons zo veele Wetten
 voor, dat de Ruine van de Vaard en Han-
 del op de *West-Indien* daar ganschlyk mede
 gemengd was. Te deezer oorzaake durf-
 den zy zich niet vleijen, dat eene andere
 aanbieding van welk eene natuure dezelve
 ook

ook zou mogen weezen, meer een gunstige uitwerking zou doen.

LXXXV:

BOEK:

't Zou dan, huns oordeels, geraaden zyn, zich, in GODS naam, over te geeven aan den Regter, en hunne zaak te laaten aan de Gewoone Regtbank; hoopende, dat GOD Almagtig, de harten der Regteren tot kort, goed en onvertoogen Regt en Gerechtigheid, ingevolge der heilige Tractaaten, zou neigen. — Niet te min bleeven zy altoos by die gedagten, dat het ten hoogften noodzaaklyk was, om Vaard en Handel door een genoegzaam aantal Oorlogschepen te beveiligen, om niet van den vryen Wil en Overheerschinge van andere Natien af te hangen (*).

1759:

In deezen zo verre verwyderden stand, bevondt zich de zaak der Onderhandeling alhier, toen het Gezantschap boven vermeld (†) naar 't Hof van *Londen* bestemd werd. De Heeren tot het bekleeden van 't zelve verzogt, aanvaardden die post, en staaken, van één Secretaris en twee Klerken vergezeld, in 't begin van Grasmaand, naar *Engeland* over: waar zy, den zeventienden dier Maand, Gehoor kreegen by zyne Majesteit, die op den voordragt van het Oogmerk hunner Bezendinge, by de gewoone verzekering van zyne Vriendschap voor deezen Staat, betuigde. „ Indien 'er „ eenige Geschillen ten opzigte van den „ Koop-

't Gezantschap
komt in
Engeland
en krygt
gehoor.

(*) *Nederl. Jaarb.* 1759. bl. 374.

(†) Zie hier boven, bl. 50.

- LXXXV. „ Koophandel gereezen zyn, zo moeten
 BOEK. „ dezelve aangezien worden als de gevol-
 ——— „ gen van eenen lastigen Oorlog, welken
 1759. „ wy genoodzaakt zyn met *Frankryk* te
 „ voeren. Gylieden kunt hunne Hoog
 „ Mogenden verzekeren, dat Ik, van my-
 „ ne zyde, zal poogen alle Hindernisfen in
 „ die zaak uit den weg te ruimen, en Ik
 „ ben verblyd, dat Gylieden met gelyke
 „ genegenheid herwaarts zyt overgeko-
 „ men.” — Wy zullen, vervolgens zien
 wat uitwerking deeze nieuwe Onderhande-
 ling hadt (*).

's Lands
 Zeemagt
 versterkt,
 en Con-
 voyen ver-
 leend.

Het beste red- en hulpmiddel tegen de toeneemende kwaale der *Engelsche* Zeeroveryen, door de *Amsterdamsche* Kooplieden, in 't slot huns berigt en raadgeevenden Vertoogs, voorgedraagen, het versterken der Zeemagt, en het verleenen van een genoegzaam Geleide, was eenigzins, schoon niet met voldoende kragt, te werk gesteld. Men beloofde zich eene betere werking; naardemaal de Algemeene Staaten, schoon de Afgevaardigden van *Stad en Lande* alleen op 't goedvinden hunner Zenderen bewilligden, en *Utrecht* met *Overysfel* het doen eener Aantekeninge daar tegen zich voorbehielden, in Sprokkelmaand, beslooten vyf- en- twintig Schepen van Oorlog tuit te rusten: en, naar een oud gebruik, wanneer men met 's Lands Zeemagt iets ernstigs voor heeft, het Plakaat vernieuwden, 't welk het werven van Bootsvolk

VOOR

(*) *Nederl. Jaarb.* 1759. bl. 289 en 292.

voor vreemde Diensten verboodt, en het Bootsvolk om zich in vreemden Dienst te begeeven, of, zich 'er in begeeven hebbende, langer daar in te blyven; ten einde deeze Landen van Inlandsch Krygs- en Scheepsvolk niet te laten ontblooten, daarmede het tegenwoordig, ten dienste van den Lande, genoegzaam kon plaatzen. Van deezen moedgeevenden aart was een tweede Plakaat, de schikkingen behelzende omtrent het ligten van den *Tienden Man* der *Groenlandsche* en den *Vyften Man* van andere Schepen om de Manschap te bekomen op de in dienst gestelde Oorlogschepen (*). — Veele Convoyen naa verschillende Havens werden dit Jaar verleend, en de vermindering der *Engelsche* Kaaperyen was daar aan grooten deels toe te schryven. Op meer dan eene wyze dienden zy den Koophandel en Zeevaardy ten aanmerklyken voordeele.

Mogten wy, in den voorleden Jaare, reeds gewaagen van eenen onverschrokken Capitein HARINGSMa, van eenen moedigen BINKEs (†), wy mogen thans niet onvermeld laten, een en ander Vlootvoogd, die de eer van 's Lands vlagge, op eene meer dan gemeene wyze ophieldt. Een *Engelsche* Kaaper hadt de stoutheid om op de Reede van *Mallaga*, een *Hollands* Koopvaardyschip, van onder het Geschut van vier *Hollandsche* Oorlogschepen, weg te neemen; de Schout-by-Nagt JOOST

Moedbe-
toon van
eenige Hol-
landsche
Vloot-
voogden
tegen de
Engelschen.

SELS

(*) *Nederl. Jaarb.* 1759. bl. 290 en 293.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXII D. bl. 418, 419.

LXXXV. SELS beval terftond met fcherp van de
 BOEK. Oorlogfchepen op den Kaaper te fchieten,
 — en werden 'er terftond zes gewapende floe-
 1759. pen afgezonden, om den moedwil van den
 Kaaper te beteugelen: deeze waren egter
 hier toe niet in ftaat, waarop een der Oor-
 logfchepen last kreeg anker te ligten, en
 den Geweldenaar te agtervolgen: het
 Koopvaardyfchip werd hernomen, en be-
 houden ter Reede gebragt. — Capitein
 JAN HENDRIK DOL VAN OURYK,
 die, in de Haven van *Livorno* ten ankerlig-
 gende, een *Engelfch* Oorlogsfregat zag bin-
 nen komen, met een genoomen *Smirna-
 Vaarder* eifchte dit Schip te rugge, en kreeg
 't zelve: in de Straat van *Gibraltar*, ont-
 moette hy een *Hollandfchen* Koopvaarder,
 reeds door een *Engelfchen* Kaaper genomen,
 deeze het *Hollandfche* Convoy naby geko-
 men, klaagde dat men hem zonder rede te
Gibraltar wilde opbrengen, waar op de
 Zee-Capitein de *Engelfchen* van het Koop-
 vaardyfchip afnam, dezelve te *Cadix*
 bragt, en de verlofte zyne reis vervolg-
 de. — Van meer gewigts was de Ontmoe-
 ting van Capitein ANNIUS LODEWYK
 BETTING, met de *Engelfche* Vloot, on-
 der het bevel van de Admiraalen BOSCAU-
 WEN en BRODERICK, zeventien Sche-
 pen van Linie fterk. Op de hoogte van
Cartagena wegens tegenwind met zyne on-
 derhebbende Koopvaardyfchepen moe-
 tende kruiften, kwamen vyf *Engelfche* Oorlog-
 fchepen op dezelve af, die ze niet alleen
 onderzogten; maar zich ook meeften maak-
 ten

ten van die den wil na *Marseille* hadden, *Engelsche* Officieren 'er op stelden en de Scheepspapieren onder zich namen, met bevel aan de Schippers dat zy de *Engelsche* Oorlogschepen zouden hebben te volgen. Capitein BETTING zag deeze mishandeling der *Hollandsche* vlagge niet, of vaardigde onmiddelyk een zyner Officieren af na boord des *Engelschen* Admiraaals BOSCAUWEN, met de vraag of het diens orders waren dat de *Hollandsche* Schepen aan zyn Convoy toevertrouwd, zouden onderzocht en opgebragt worden? — Schoon deeze berigten liet, dat hy daartoe geene bevelen gegeven hadt, bleeven egter de vyf Oorlogschepen de na *Marseille* bestemde Koopvaarders, als goeden prys, met zich voeren. De *Hollandsche* Zee-Capitein, van ongeduld en verontwaardiging brandende, deedt daar op sein om den *Engelschen* Admiraal te spreken, en zette alle zeilen by om hem te naderen. De Commandant der vyf Oorlogschepen dit ziende, en zich geen goeden uitslag van dit mondgefprek beloovende, besloot de Papieren aan boord der slinks veroverde Schepen te rug te zenden, de *Engelsche* Officieren 'er af te neemen, en dus dezelve te ontslaan. 't Scheen dat de *Engelsche* Admiraal zich niet nader wilde laten spreken, of zich aan voldoening, wegens de toegelaatene schennis, wilde onttrekken, althans hy zette, toen het *Hollandsch* Oorlogschip jagt maakte om by hem te komen, alle zeilen by. Tot den nagt zeilde Capitein BETTING hem na, de

LXXXV.

BOEK.

1759.

LXXXV. duisternis deedt de *Engelsche* Vloot uit zyn
 BOEK, gezigz geraaken, en hy vervoegde zich,
 ————— niets meer kunnende uitwerken, weder by
 1759, de Koopvaarders onder zyn Geleide, die hy
 veilig te *Marseille* bragt, ontrukkt aan de
 klaauwen van laaghartige Roovers, die, op
 het gezigt van Regts eisch, den prooy ver-
 lieten, en zich van den nagt bedienden om
 alle verantwoording te ontduiken.

Schipper
 JAN DEK-
 KER redt
 zich moe-
 dig.

't Ontbrak den *Nederlandsche* Schipperen
 aan geen moedbetoon, als zy eenigzins in
 staat van tegenweer den vyand het hoofd
 konden bieden. Schipper JAN DEKKER
 leverde hier van blyken. Hy was, onder
 het Geleide der Zee-Capiteins DIRK HAR-
 TOG en JACOB DE WILDE, met eene
 Vloot van omtrent vyftig Koopvaardysche-
 pen, uit de *West-Indien* behouden tot voor
 den *Hollandfchen* wal gekomen, en met vyf
Zeeuwfche Schepen na *Vlissingen* moetende,
 op de hoogte yan de *Maas* van 't Convoy
 gefcheiden, zeilende als Commandeur van
 dit vyftal. Reeds in de *West-Indien* had-
 den de *Engelsche* Kaapers het byzonder op
 zyn Schip gemunt, 't zelve naauwkeurig
 doen uitschilderen, en met eene ganfche
 menigte te gelyk op hem gepast; doch,
 hadt hy om die verkenning te ontwyken,
 zyn Schip, kort vóór zyn vertrek, laaten
 verfchilderen. Dit kon hem niet beveiligen
 voor de aannadering eens *Engelfchen* Kaa-
 pers in het opkomen der Gronden; alles
 fluide aan dat deeze op hem een kans
 zou waagen. De wakkere DEKKER,
 welbemand en van het noodige tot tegen-
 weer

weer voorzien, riep zyn Scheepsvolk za- LXXXV.
men, en vroeg wat te doen, indien deeze BOEK.
Roover hun aantastte? 't Rustig Volk ———
antwoordde éénpaarig, dat zy, in 't gezigt 1759.
van 't Land zynde, niet voorneemens wa-
ren zich te laten neemen en opbrengen;
maar dat zy vegten zouden, zo lang zy staan
konden. Van den moed zyns kloekberaa-
den Volks verzekerd, liet hy alles in gereed-
heid brengen om te slaan, maakte klein zeil
om den op hem aan zeilenden Vyand te
toonon dat hy hem niet vreesde: deeze, die
toerusting en het onverzaagd inwagten
ziende, hadt geen lust zyne kragten te be-
proeven, op gemaklyker buit wagtende,
deinsde hy af, en loefde op.

Niets moeilyker in de daad, dan het be- De *Fran-*
waaren der Onzydigheid omtrent Oorlo- *sche Afge-*
gende Mogenheden, die, door jaloufy ge- zant D'AF-
dreeven, met een naauwlettend oog, alles FRY levert
gade slaan, wat eenigzins als daar van ver- een Ver-
wyderende kan aangemerkt worden; eene toog in.
bezwaarlykheid, welke natuurlyk vermeer-
dert in een Land, waar de Koophandel,
niet ligt eene gelegenheid tot winst onaan-
gegreesen laat voorbyglippen. De *Fran-*
sche en *Engelsche* Gezanten in 's *Gravenhaa-*
ge, deden by aanhoudenheid voorstellen
hier toe betrekkeelyk. — De Graaf D'AF-
FRY leverde, in Zomermaand, onder ande-
re een nadruklyk Verhoog in, by 't welk
hy betuigde, dat de Koning, zyn Meeſter,
wegens de Ongemakken van den Oorlog,
en nog meer wegens de Ongeregtheden,
den Handeldryvenden Onderdaanen der Re-

LXXXV. publiek aangedaan door de *Engelfche* Oorlogfchepen en Kaaperen, zeer geraakt, hem bevolen hadt hun Hoog Mogenden kennis te geeven, dat zyn Majesteit Hun ernstig aanmaande, op den Handel hunner Onderdaanen een byzonder en gunstig oog te vestigen. „ Het Hof van *Londen*” sprak hy, „ misbruikt het goed Vertrouwen en de „ Infchiklykheid van uwe Hoog Mogenden. „ De Koning myn Meester biedt u „ een gedeelte van zyne Magt aan, om de „ groote Verongelykingen uwe Vlagge „ aangedaan, te wreeken. Zo uwe Hoog „ Mogenden deeze Aanbieding niet aanneemen hoopt zyne Majesteit, egter, van „ uwe gunstige genegenheid en goede „ meeninge, dat zy zich over deszelfs „ Magt niet ontzetten zullen, welke hy „ aanwendt om zyne Vyanden te bedwingen, en tot den Vrede te noodzaaken. „ De Koning verlaat zich al te zeer op de „ gelukkige Vereeniging, die tusfchen zyne Majesteit en uwe Hoog Mogenden tot stand gebragt is, dan dat dezelve zich verbeelden zou, dat zy door de „ kunstige Aanzoeken zich zullen laten vervoeren, welke men by hun doen „ durft, om aan *Engeland* bystand te verleenen, in gevalle zyne Majesteit eene „ Onderneeming tegen de drie Koningryken van *Groot-Brittannien* mogt werkstellig maaken.” — Voorts bragt hy hun Hoog Mogenden onder 't oog, dat men, in eenige Gewesten, verborgen Onderneemingen deedt: dewyl verscheide

Ingezetenen, de Wetten van den Staat LXXXV,
 overtreedende, aan de Galliëerde Ar- BOEK,
 mee Levensmiddelen leverden: en maande
 hun ten ernstigste aan tot het volstan- 1759.
 dig betragten eener naauwkeurige Onzydig-
 heid.

Op een geheel anderen en volstrekten YORK
 klagtoon was het Vertoog gestemd, door levert een
 den Heer YORK, in Herfstmaand, ter Vertoog in
 gemeene Staatsvergaderinge overhandigd. wegens de
 Hy vangt aan met het vermelden van her- Krygsbe-
 haalde Berigten, door zyne *Groot-Brittan-* hoeften
nische Majesteit ontvangen, wegens een aan Frank-
 verboden Koophandel, door eenige *Neder-* ryk ver-
landsche Kooplieden, ten voordeele van ichast.
Frankryk gedreeven, bestaande in Kanon
 en Oorlogsbehoefden, aan boord van *Hol-*
landsche Schepen uit de *Oostzee* naar *Holland*
 overgevoerd: een Koophandel niet alleen
 ftrydig tegen de Verbintenissen, welke,
 volgens de Tractaaten, behoorden stand te
 grypen; maar ook onbestaanbaar met de
 Onzydigheid, met de daad of stilzwygend,
 aangenomen. „ Zyne Majesteit stelde te
 „ veel vertrouwen in de Vriendschap van
 „ de Republiek, om een oogenblik te twy-
 „ felen of hunne Hoog Mogenden zouden
 „ beletten, dat zynen Vyanden, door hun-
 „ ne Onderdaanen bystand verleend werd,
 „ veel min dat zy zouden toelaaten dat
 „ men in hunne Steden Arfenaalen maak-
 „ te.”

't Was hun Hoog Mogenden niet alleen
 door 't algemeen gerugt bekend, dat 'er op

LXXXV. de kusten van den Oceaan groote toebereid-
 BOEK. zels geschieden; doch zy waren ook, door
 — den *Franschen* Afgezant, onderrigt, hoe dat
 1759. Hof ten oogmerk hadt, een inval te doen
 in de Koningryken van zyne *Groot-Brit-
 tannische* Majesteit: dusdanig eene bekente-
 nis geregtigde den Koning zyn Meeſter,
 om maatregels te zyner beveiliginge te
 beraamen, en uit kragt der Tractaaten,
 meer te verzoeken dan hy tegenwoordig
 deedt.

De oplettenheid der *Engelsche* Vlooten
 frekten ten beletzel om de Oorlogsbehoef-
 ten, openlyk in de Havenen van *Frankryk*
 te voeren, dit noodzaakte die Mogenheid
 geheimer middelen, ter bekominge van de-
 zelve, in 't werk te stellen; deeze hoopte
 men te vinden door het gebruiken van ge-
 leende Naamen van byzondere Perſoonen,
 en door deezen de Oorlogsbehoeften langs
 de Binnenvaarten van dit Land, en de *Hol-
 landsche* Plaatzten, tot aan *Duinkerken* en el-
 ders toe, te doen brengen. — Hier tegen
 verzogt hy eene onverwylde en kragtdaadi-
 ge voorziening.

Deezen eisch drong hy aan, door te ge-
 waagen van de Oplettenheid, welke zyne
 Majesteit onlangs betoond hadt omtrent de
 Vertoogen van hunne Hoog Mogenden we-
 gens de Buitenspoorigheden der *Engelsche*
 Kaaperen, door, by eene Acte van het Par-
 lement, derzelve Koersfen en Onderzoekin-
 gen te bepaalen — door te reppen van
 de goede uitwerking, welke de Koophandel-
 drye

dryvende Steden deezer Gewesten onder- LXXXV.
vonden, en de Vryheid van Scheepvaard, BOEK.
welke zy genooten te midden der Oneenig-
heden die *Europa* beroerden, waar door 1759.
hun Koophandel veel verder uitgebreid was
dan zedert veele Jaaren. „ Zulk eene

„ weezenlyke blyk van Vriendschap en
„ Toegeevenheid, (zo durfde hy zich uit-
„ laeten) van de zyde des Konings, behoor-
„ de eenige erkentenis te vinden; ten min-
„ sten moest het aan de Kooplieden, die
„ zo schielyk geweest waren in zich over
„ *Engeland* te beklaagen, niet vrystaan tot
„ Buitenspoorigheden te vervallen, die het
„ strengste Onderzoek van hun Gedrag had-
„ den kunnen regtvaardigen. Hunne Hoog
„ Mogenden zouden daaromtrent ongetwy-
„ feld alle mogelyke oplettenheid gebrui-
„ ken.”

In 't voorbygaan herinnert hy zyne her-
haalde Vertoogen, wegens de Overvoerin-
gen, door de Fortresfen van de Republiek,
ten dienste van *Frankryk*, gedaan om de
Staaten van zyne *Groot-Brittannische* Ma-
jesteit te overweldigen: en verwyf dat, in
meer dan één geval, het Hof van *Weenen*,
by hunne Hoog Mogenden gebruikt was,
en men zich van deszelfs Naam bediend hadt
om Oorlogs- en Mondbehoefsten, voor de
Fransche Troepen te doen doortrekken, on-
der den dekmantel van het Barriere Trac-
taat, waar aan dat Hof zich niet meer
hieldt, naa dat men *Frankryk* in 't be-
zit gesteld hadt, van de Havenen van Oos-
ten-

ten-

LXXXV. *tende* en *Nieuwpoort*. — Men hadt dit
BOEK. Tractaat nooit gemaakt om voor *Frank-*
— *ryk* van nut te weezen tegen *Groot-Brit-*
1759. *tanje* (*).

Nader Daar men aan dit Voorftel des *Britfchen*
Vertoog Afgezants gehoor verleend hadt, en de
van D'AFF- uitvoer van Yzer, Gefchut en Kogels te
FRY over *Amfterdam* zwaarigheid ontmoette, ver-
dit belet- fcheen de Graaf D'AFFRY, in Wyn-
ten. maand, met een Vertoog om aan te wy-
zen, hoe die zwaarigheid met de Onzy-
digheid, door hun Hoog Mogenden om-
helsd, ftreedt, en het ophouden, deezer
Krygsbehoeften, van zyne Majesteit niet
anders zou kunnen aangezien worden, dan
als eene verbreking van dezelve: dewyl zy-
ne Vyanden, onder den dekmantel dier
Onzydigheid van de Onderdaanen der Re-
publiek allen noodigen onderftand trokken.
Weshalven hy verzogt, dat, zonder uit-
ftel, die Stukken Gefchut en Kogels,
langs de Binnenvaarten en Kanaalen van
Amfterdam na de *Nederlanden* mogten ge-
voerd worden: dat men geen de minfte
agt zou geeven, op de heerfchende en van
allen grond ontbloote eifchen eener nabuu-
rige en jaloursche Mogenheid, die, niet
te vrede met het belemmeren des Zeehan-
dels, regt meende te hebben, om Wet-
ten in 't hart des Lands voor te fchry-
ven, en wier Volksftelzel tot niets anders
ftrekte, dan tot verderf der Ingezetenen
van

(*) *Nederl. Jaarb.* 1759. bl. 874.

van den Staat, indien zy denzelven niet kon doen deelen in de ongelukken en ge-
 vaaren van den Oorlog (*). LXXXV.
B O E K.

Deeze Vertoogen, zo strydige belangen voorstaande, konden niet wel anders dan zeer verschillende Beoordeelingen ontmoeten; deezzen hielden dat des *Franschen* Afgezants 't geen van Hulp sprak, voor een Syreenen-zang, terwyl anderen de aangeboode Hulp, als eene daad van Edelmoedigheid ophemelden; eenigen oordeelden de klagten des *Engelschen* Afgezants gegrond, daar zommigen zich niet genoeg konden verwonderen over de onbeschaamdheid van eenige trekken onze Scheepvaard betreffende. 1759.

Verwierven 's Landsvaders, in den voorleden Jaare, den vryen Invoer van Gezouten Haring in *Frankryk* (†) ten grooten voordeele dier Vischerye, de tyd der vangst naderende vervoegde zich de *Fransche* Afgezant by hunne Hoog Mogenden met voor-
Plakaat wegens het onvermengd houden der Haring na *Frankryk* gedragt, voerd.

(*) *Nederl. Jaarb.* 1759. bl. 1041. Tot een staal wegens het wederzyds uitvoeren van Krygsvoorraad, in deezzen Oorlog, kan dienen, dat onder het District van het Collegie der Admiraliteit te *Amsterdam*, in den Jaare 1756, na *Frankryk* zyn uitgevoerd 300,000 Ponden Yzer Kanon en 100000 Ponden Buskruid, en na *Londen* 7000 Snaaphaenen. — In 't Jaar 1757 na *Londen* 140,000 Ponden Buskruid, en na *Stade* 531000 Ponden Buskruid. — In 't Jaar 1758 na *Stade* 250000 Ponden Buskruid, en in 't Jaar 1759 desgelyks na *Stade* 160000 Ponden Buskruid.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXII D. bl. 456.

LXXXV. dragt, hoe 't veelligt kon gebeuren, dat de
 B O E K. *Hollandsche* Haring, met *Engelsche* vermengd,
 — na dat Ryk zou gevoerd worden: weshal-
 1759. ven hy het noodig keurde, dat de Staaten
 die vermenging verboden, en dat de Sche-
 pen, die Haring in de Havens van *Frankryk*
 zouden brengen, met Getuigfchriften mog-
 ten voorzien worden, dat de in te brengen
 Haring alleen van de *Hollandsche* vangst
 was. Aan dit tweeledig verzoek werd door
 een breedvoerig Plakaat voldaan (*). En
 vergunden de Algemeene Staaten aan de
 Grootte Vischery de Vryheid van 't betaa-
 len der Lasten, die met deezen Jaare ten
 einde liep, op nieuw, de drie eerstvolgen-
 de Jaaren (†).

Steenen
 aan de Zee-
 Dyken,
 door-
 knaagd:
 vreeze des
 wegen be-
 daard.

Verwekten, in het Dertigste Jaar dee-
 zer Eeuwe, en de daar op eerst volgende,
 de Paalwormen, die de Gordingen der Dy-
 ken in ons Vaderland zo noodzaaklyk om 't
 zelve, waar de Natuur het niet met Dui-
 nen beschut heeft, voor 't geweld des Zee-
 waters te dekken, doorknaagden, eene alge-
 meene ontzetting: dewyl eene omtrent drie
 Eeuwen lang goed bevondene, schoon kost-
 baare, Zeeweeringe, als niet langer te ver-
 trouwen, ons ontviel; hadt men zich ge-
 luk gewenscht met den door nood bedagten
 vond om, door Steenen in plaats van Hout
 den drang en slag van 't water af te kee-
 ren, en de Dyken met eene schuine glooi-
 jing

(*) *Nederl. Jaarb.* 1759. bl. 740.

(†) *Nederl. Jaarb.* 1759. bl. 1041.

jing van Kei- en klipsteen te beveiligen; LXXXV. was het, hoe hoog ook de kosten daar van BOEK. liepen, by ervarenne Werklieden een spreekwoord geworden, *Steenen aan den Dyk is* 1759. *de behoudenis van 't Land, en besteedde kosten* (*), in Louwmaand deezes Jaars deedt zich een verschynzel op, 't geen ook de veilige zekerheid van dit Beschermmiddel scheen te wederspreken, en werd het eerst ontdekt juist aan dien zelfden Dyk waar men de Paalwormen 't eerst bespeurd hadt, den *Westkappelschen* naamlyk op het Eiland *Walcheren*. Men bragt te *Middelburg* waar de Staaten diens Eilands vergaderen, een *Doornikschen* of harden *Arduinsteen*, omtrent honderd en vyf- en- twintig Ponden zwaar, op dezelfde wyze als de Houtenpaalen voortyds van Wormen doorvreeten, en geheel en al doorknaagd. Men vondt 'er eene menigte van Wormen in, die, nog leevende, door den Steen kroopen; eenige evenaarden in Langte en Dikte eens mans vinger; de Kop van ieder Worm was met twee zaagschulpjes gewapend, waar mede hy schuurende en wryvende door den Steen kon heen arbeiden; derzelve zelfstandigheid was flymerig als die der Slekken, en wrongen zy, aangeraakt wordende, zich even als deezen, in een (†). — Veel gerugts maakte die ontdekking, de vrees be-

(*) *Tafereel der Nederl. Geschiedenisfen* X Deel, bl. 204.

(†) *Nederl. Jaarb.* 1759. bl. 317.

LXXXV. becrop niet weinigen; dat deeze Diertjes;
 B O E K. het beste middel ter beveiliging der Zeedy-
 ————— ken beraamd, zouden kunnen verydelen:
 1759. kon een oogfchynelyk zo zwak fchepzel de
 hardfte Steenen doorknaagen, dan was het
 uit met alle menschlyke red- en hulpmid-
 delen. — Doch dit fchrikbaarende ver-
 dween welhaast, toen het oog eener wel-
 verlichte Natuurkunde ontdekte, dat, zul-
 ke Steen-doorknaagende Wormen, fchoon
 op onze Kusten ongemeen, gansch geene
 nieuwigheid waren, zynde de by de Lief-
 hebberen der Natuurlyke Historie zeer be-
 kende *Pholas*, die in menigte in de *Middel-
 landsche Zee*, als mede aan de Kust van
Provence, onder op den grond, of ook hoo-
 ger in het water, gevonden worden; zeer
 gemaklyk, begreep men konden deezen,
 door 't een of ander toeval, aan onze Kust
 overgevoerd weezen, zonder dat men daar
 uit eene algemeene vernieling van onze
 kostbaare Steenen Dykglooijingen te dug-
 ten hadt (*).

On-

(*) De Ondervinding heeft hier aan tot dus lan-
 ge beantwoordt, fchoon men ook elders dergelyke
 doorboorde Steenen ontdekte, en in *Zeeland* in 't
 Jaar 1773 wederom ten grooten getale. De Eerw.
 J. F. MARTINET vondt ze, in den Jaare 1764,
 by het opmaaken der Nieuwe Sluis boven *Medem-
 blik* aan de Zee, over het Eiland *Wieringen*. De
 arbeiders aan die Sluis hadden hunne Belofte, om
 dien Natuuronderzoeker Steenen met de Wormen
 daar in te zenden, niet gehouden. *Verhandel. van
 de Hollandsche Maatsch. der Weetenfch. XI Deel*,
 bl. 243. — Men kan Wormen van dien of voort-

ge-

Onder 's Lands daadlyke rampen dezees Jaars mag men tellen het grootendeels afbranden van het aanzienlyk Dorp *Stryen*, het voornaamste in een *Waard*, welke daar van den naam draagt. Onvoorzigtigheid veroorzaakte dien Brand, op den twee- en- twintigsten van Bloemaand, in een enkel huis ontftooken en uitgeborften, duurde het flegts weinig oogenblikken of dezelve, door een fterken wind aangezet, verfpredde zich in tien huizen teffens, het drooge riet, waar mede ze meest gedekt waren, vatte dien gereedlyk, en leedt het maar één uur naa de eerfte ontdekking dezees onheils of meer dan honderd huizen, deelden in dat zelfde akelig lot, en deeden het Dorp naar een vuurpoel gelyken. Graanen en Koopmanschappen op Solders en in Schuuren, Huisraad en Kleinodien, onder verfcheide welgestelde Dorpelingen van niet weinig betekenis, werden in een zo fchielyk opkomend en voortflaand vuur een prooy der vlammen, welker woede door twee kleine Brand-Spuiten dezees Dorps niet kon gefluit worden, en repte de Roofzugt, te midden van 's Naaftens leed, de handen: de zwaare houten Deuren in de Sluis brandden tot het water toe af, en men telde, naa het blusfchen van den Brand, dat 'er honderd twee- en- twintig Hui-
zen

LXXXV:
BOEK.
—
1759.
't Dorp
Stryen
brandt
meeren
deels af.

gelyken aart, befchreeven en afgebeeld vinden in de *Uitgezogte Verhandel.* by HOUTTUYN IV Deel, bl. 230.

LXXXV. zen (*) behalven veele Stallen, Schuuren
 BOEK. en andere Gebouwen van minder omflags,
 — door de vlammen vernield waren. De
 1759. Kerk, die, benevens de Pastory, en het
 Dorphuis, boven den wind gestaan hadt en,
 dus behouden was gebleeven, verstrekte
 tot een Herberg voor de Ongelukkigen,
 die, schoon zich onder dezelve de voor-
 heen vermogendste Dorpelingen bevonden,
 het noodige voëdzel niet konden bekomen
 van de medogenheid der geenen, die zy
 anders gewoon waren te helpen. De na-
 bygelegen Dorpen kweeten zich in 't verlee-
 nen van den noodigen Onderstand, en het na-
 buurig *Dordrecht* muntte uit, in Liefdaa-
 digheid veel doende om het leed hier gele-
 den te verzagten (†).

De Noord-
 plasfen by
 Hazers-
 woude
 droog ge-
 maakt.

Het jaarlyks verveenen der daar toe ge-
 schikte Landen baart, met den tyd, ge-
 dugte Waterplasfen, en worden de Plaat-
 zen daar aan gelegen, schoon voor eene
 geruime wyle welvaarende, door het weg-
 baggeren van den grond, eerlang aan Ar-
 moede, Verval, en eenen geheelen Onder-
 gang blootgesteld; en tot de gemeene We-
 gen, Polderkaden, Dyken en Vaarten uit-
 geveend zynde, is het overgebleevene niet
 in staat om de kosten tot het noodig onder-
 houd, te draagen, waar door deeze gevaar-
 100-

(*) Men telde te *Stryen* 161 Huizen, vóór dit
 ongeval, zonder de Huizen, die aan den Weg of
 de buitenzyde van het Dorp staan, daar onder te
 rekenen.

(†) *Nederl. Jaarb.* 1759 bl. 678.

loopen om ten onbruike en van zo noodige Gemeenfchap, met de na by liggende Steden afgefneeden te worden; terwyl de Afslag of geheele Kwytscheldinge van Verpondingen en Morgengelden, door 's Lands Hooge Magten, verleend, ten nadeele van 's Lands Inkomst strekt. Dit schroomlyk en nadeelig uitzigt hadt reeds voor lange, de Schouten en Ambagtsbewaarders van *Hazerswoude*, *Benthuizen*, *Noordwaddingsveen*, *Hoogeveen*, *Zoeterwoude* en *Benthorn*, bedagt doen zyn om de uitgeveende Plasfen, ten Westen van de eerstgemelde Heerlykheid, gemeenlyk de *Noordplasfen* geheeten, droog te maaken en te bedyken. Zich, om Vryheid tot dit Werk te verzoeken, by Staaten van *Holland* vervoegd hebbende, was dezelve wel verleend; doch 't gebruik daar van agterwege gebleeven, waarfchynlyk om dat men geen kans zag ter bekominge van de daar toe benoodigde groote Geldfommen, en genoegzaamen Vrydom van lasten. Thans hadden gemelde Heeren een Reglement gevormd, om die uitgestrektheid Waters op vier duizend twee honderd en tachtig Morgen begroot, met een Dyk te omvangen en in Land te hervormen. Zy leverden 't zelve, nevens de daar toe noodige Ophelдерingen en gepaste drangredenen over, met verzoek om ontheffing van verscheide Landslasten voor een aantal Jaaren, en vrydom tot het opneemen van Gelden. Hun verzoek ontmoette eene allergunstigste bejegening. Waar op zy de Intekening ter deelneeminge in die Droogmaakerye openzetten, de

LXXXV.

BOEK.

1759.

LXXXV. koften op 800,000 Guldens gefteeld zynde;
 B O E K. rekende men den Deelneemeren, uit de
 ——— voordeelen van het drooggemaakte Land,
 1759. ruim zeven ten Honderd 's Jaarlyks te zul-
 len kunnen ter hand ftellen (*). Het Werk
 deezer Droogmaakerye werd daar op aan-
 gevangen, en eerlang voltrokken. Men be-
 diende zich, in 't zelve ten deele van de
 nieuw verbeterde Vyzel- en Tonnemolens (†) ten deele van de oude Scheprad-
 molens, 't welk gelegenheid gaf tot verre-
 gaande verdeeldheden, en vaak ftrydige
 verklarings wegens de werking deezer
 Werktuigen; terwyl eenigen de nieuwe
 Vinding voorftonden, en anderen beweerden
 dat het ouden Gebruik beter was (§).

(*) *Nederl. Jaarb.* 1759. bl. 878 — 934.

(†) Zie het XXII Deel onzer *Vaderl. Hist.* bl.
 289.

(§) *Nederl. Jaarb.* 1760. bl. 1051. 1092. Voor
 't jaar 1762. bl. 212. en 226.

VADERLANDSCHE
HISTORIE.

ZES- EN- TACHTIGSTE BOEK.

I N H O U D.

*Watervloed in 't Jaar MDCCLX. Aard- LXXXVI.
beeyingen ten deezen tyde. Aanblik van Vre- BOEK.
de. Voorstel, door den Hertog van BRUNS-
WYK, daar toe van de Engelsche en Pruisi-
sche zyde gedaan. Hoe van de Fransche,
Oostenryksche en Rusfische zyde beantwoord.
Van geen gevolg, en het volduuren des Krygs
door den een den ander ten laste gelegd.
Dood des Konings van Engeland GEORGE
DEN II. zyn Opvolger zet den Oorlog voort.
De Beroovingen en Verbeurtverklaaringen on-
zer Schepen door de Engelschen houden aan.
Valsche Betichtingen onzer Zeehandelaaren.
Het Veilgeld voor een Jaar verdubbeld. De
Deenen, zich tegen 't zelve verzettende moes-
ten het egter betaalen. Het leveren van den*

LXXXVI. *Tienden- en Vyfden-Man, ten dienst der Oorlogschepen, opgeheeven. 't Vredes verdrag met de Algerynen nader opgehelderd. Het Huwelyk van den Prins van NASSAU WEILBURG met CAROLINA voortgezet. Bekendmaaking daar van aan de onderscheidene Gewesten. Hoe Holland zich in deeze zaak gedroeg. Hoe Utrecht. Holland kant zich ter Algemeene Staats vergadering aan tegen het doen eener Gelukwensching, die egter geschiedt. Zwaarigheid by Holland gemaakt om van wegen dat Gewest eene Gelukwensching af te leggen. Gelukwenschingen. De Prins van NASSAU WEILBURG tot Generaal van de Infantery van den Staat verheeven. Huwelyksgaven van Friesland en Overysfel aan Prinses CAROLINA. Voltrekking des Huwelyks. Vreugdebedryven. Gelukwensching der Staaten van Holland. Begroetingen der Nieuw Getrouwden. Twee Maaltyden door den Prins van NASSAU WEILBURG gegeeven. Beschryving der Feestzaalen. De Jaardagen van den Erffstadhouder en van CAROLINA gevierd. De Prinses van NASSAU WEILBURG bevalt van een Prins, by den Doop WILLEM GEORGE BELGICUS geheeten. Hoogloopend geschil over de Regeeringsbestelling te Kampen. De Magistraat zegepraalt op de Gemeente. Behandeling van Burgemeester ROLDANUS. Geschillen in Gelderland over het uitvoeren des Reglements van Voogdyschap. LAURENS PIETER VAN DE SPIEGEL tot Raad van Goes aangesteld. Bepaaling van een Arttykel in*
het

het Reglement der Regèeringsbestellinge te LXXXVI.
 dier Stede. Geschil tuschen Holland en Stad BOEK.
 en Lande over de Lyfrenten. De Schepen en
 Goederen der Groningeren in Holland in be-
 slag genomen. Die der Hollanderen in Gro-
 ningen. Staaten van Stad en Lande vervoe-
 gen zich met beklag by de andere Bondgenoo-
 ten. Staaten van Holland verdedigen hun
 gehouden gedrag. Die van Stad en Lande
 verantwoordten zich. De zaak ter bemiddel-
 ling aan de Algemeene Staaten voorgesteld.
 Staaten van Holland wederleggen de gedaane
 verantwoording. De wederzydsche hardighe-
 den verzagten. Het Geschil bygelegd. Ee-
 ne veilige Legplaats voor de Schepen agter
 de Horst wordt verwaarloosd.

Was men bedagt en maakte men **Water-**
 een aanleg, om, gelyk wy, in 't Slot **vloed in**
 onzes laatsten Boeks melden, een ge- **1760.**
 deelte weg geveend Land weder het
 hoofd boven te doen steeken, enden vrugt-
 baaren grond te vermeerderen, met den
 aanvang des Jaars MDCCLX dreigde, naa
 een vry streng Winter, die het Ys tot
 eene meer dan gewoone dikte hadt doen za-
 menstollen, het Rivier-water, door Ys-
 dammen in den loop gestuit, in een ande-
 ren oord, het Land onder water te zetten,
 en deedt het met de daad. Die Opstoppi-
 gen veroorzaakten, in 't laatst van Louw-
 maand, twee Dykbreuken zeer naby elkan-
 der in de Dyken aan de Rivier de *Maas*;

LXXXVI, de een aan de Noordzyde dier Riviere,
 BOEK, waar door eenige Dorpen in het *Ryk van*
 ——— *Nymegen*, en het gansche Land tusfchen
 1760. *Maas* en *Waal* overftroomd werden; de
 andere aan de Zuidzyde, fchuins daartegen
 over, welke het geheele *Ravensteinsche*, en
 een gedeelte der *Meierye* van 's *Hertogen-*
bosch, onder water zette. Een Ysdam in de
 Rivier de *Merwede* tusfchen *Hardingsveld*
 en *Gornichem* kropte het water in dezelve,
 als mede in de *Maas* en *Waal*, ter onge-
 meene hoogte op, en veroorzaakte een
 Doorbraak in het uiterfte gedeelte van de
Bommelerwaard, als mede een in den *Brak-*
kelfchen Dwarsdyk,

Bejammerenswaardig was het Lot der
 Ingezetenen deezer ftreeken: doch hun
 leed kwam in geen vergelyking by het ge-
 vaar en 't onheil, door de Rivier de *Lek*
 aan de Stad *Schoonhoven*, en het onheil aan
Krimpener- en *Lopiker-Waarden* toege-
 bragt. — In *Schoonhoven*, waar het water
 zes- en- zestig duimen boven Klokken-
 gellag gereezen was, en gevolglyk op
 zommige plaatzen met den kruin der Dyken
 gelyk ftondt, werdt in 't holst vanden nagt,
 op de tyding dat een nabygelegen Dorp
Klein Ammers, door 't verzinken van den
 Dyk, gedreigd werd met den froom te zul-
 len wegspoelen, twee maalen alarm geslaa-
 gen. De Inwoonders waren, eer het ver-
 zamelde Volk dit Dorp bereikt hadt, het
 gevaar, door onvermoeiden vlyt, te boven
 gekomen, doch naauw was die vrees ver-
 dweenen, of, op eenigen afftand, liep de
 Stroom

Stroom ter plaatze, waar gebrek aan Manschap 't benoedigde om dat geweld te keer te gaan niet aanvoerde, over den Dyk, allengskens killen, en eindelyk een volflaage Doorbraak, vormende. De Alarmklok waarschuwde de Landlieden om zich, met hun goed, op de best mogelyke wyze, te bergen. De gansche *Krimpener Waard* liep onder: dit deedt het water in de *Lek* vallen; en hoopte men de *Lopiker Waard*, door opkisting voor een dergelyk lot te beveiligen. Doch de hoop op deezen arbeid, verdween. Een losbarstende Ysdam gaf schot aan 't water, 't welk niet een alles mede rukkend geweld, voorby *Schoonhoven* stroomde; doch een ander beneden die Stad ontmoetende, daar voor staan bleef, en dezelve in 't uiterste gevaar bragt; dewyl het water ter hoogte van negen- en zestig duimen boven 't Klokkengesslag steeg, en dus hooger dan by Menschen geheugen: de Kistingen, aan den Rivierkant binnen de Stad gemaakt, begonnen te wyken en uit te barsten, het water, op eenige plaatsen, uit den grond te wellen, de keifteenen uit de Straaten dringende. Het gevaar *Schoonhoven* dreigende verminderde door het los worden van den hinderlyken Ysdam, en het eenigzins zakken des waters; dan het Ys, 't geen zich gezet hadt in de Doorbraken van den Dyk, schoot uit dezelve, voerde het stuk Dyks, tusfchen de twee Gaten staande gebleeven, weg, en maakte 'er één Dykbreuk van, waar door 't water, met groot geweld, zich in de *Krimpener*

LXXXVI.

BOEK.

1760.

LXXXVI. *Waard* ontlastte, en alle voorzorgen om-
 BOEK. trent de *Lopiker Waard* genomen verydel-
 ——— de, die daar door mede in een tooneel van
 1760. Waterwee veranderde, en *Schoonhoven*, van
 dien kant, zich als een Eiland vertoonde.

De verisperrende Ysdam brak, in 't begin van Sprokkelmaand, los, geraakte uit het gezigt, gevolgd van een voor 't oog zichtbare valling des waters. *Schoonhoven* vond zich gered uit het dreigend gevaar; doch in de Overfroomde Waarden, die van zeven tot negen voeten onder stonden, was de elende groot. Inwoonders, die gemeend hadden het met hunne Beesten, op steigeringen, in hunne Huizen te zullen kunnen houden, waren genoodzaakt naar *Schoonhoven*, en andere hoog gelegene plaatzen, te vlugten. Langs de Dyken van de *Krumpener Waard* telde men honderd en zeven- en- zestig Hutten van riet opgeslaagen waar in de arme Landlieden, uit het middelste van de Waard, en zulke Plaatzen, waar men 't huis niet kon houden, gevlugt, een jammerlyk en deerniswaardig verblyf vonden, van nooddruft door de Magistraat van *Schoonhoven* dagelyks uit Schuiten voorzien. Terwyl zy, in eene op nieuw knellende koude, van alles beroofd, het oog gevestigd hielden op de ondergeloopen Waard, in de hoop van eerlang, by 't vallen des waters, de overblyfzels hunner eigendommen te zien te voorschyn komen, staat, omtrent het midden van Sprokkelmaand, een hevige en eenige dagen aanhoudende Stormwind op; de slag in 't water daar door ver-

oorzaakt, rigtte eene deerlyke verwoefling
aan. Veele Huizen en Schuuren spoelden
geheel weg, de Daken en Kappen zag men
wyd en zyd langs den vloed dryven: veele
Muuren stortten neder, terwyl de Gebin-
ten der Gebouwen staan bleeven: de mees-
ten der Landlieden, die 't nog gewaagd
hadden op Zolders, of hooge Plaatzen, te
blyven, vonden zich, in dit nieuw knel-
lend leed, genoodzaakt tot het verlaaten
der lang ingehouden stede; te hunner lyfs-
berging voeren veel Schuiten en Praamen
uit *Schoonhoven* die ongelukkigen te gemoe-
te, door het in deezen Storm weder was-
send water, 't welk, op 't einde van denzel-
ven, een halve voet hooger bevonden werd
dan het tot nog gestaan hadt. -- Hoe zeer
met een dergelyk Waterwee gedreigd, ge-
lukte het Menschlyk vlytbetoon, onder 's
Hemels zegen, 't zelve buiten 't *Ambagt
van Lekkerkerk* en het *Waterschap van Woer-
den* te houden (*).

LXXXVI.
BOEK.
—
1760.

Het min gewoone, schoon in deeze laat-
ste Jaaren korter dan voorheen op elkander
komend schrik en verderfbaarend Lands-
onheil van Aardbeeving, hadt zich, op den
drie- en- twintigsten van Oogstmaand des
voorleden Jaars, in *Staats-Brabant*, en
Maastricht, en in verscheide andere hoog-
leggende streeken van dien Oord, doen ge-
voelen. Den twintigsten van Louwmaand
deezes Jaars, 's avonds omtrent tien uren
be-

Aardbee-
vingen ten
deezen ty-
de.

(*) *Nederl. Jaarb.* 1760. bl. 58. 115. 279. 325.

LXXXVI. bespeurde men dezelve aldaar weder, en
 BOEK. ook in meest alle Gedeeltens van dit Ge-
 — meenebest, schoon in eene mindere maate
 1760. dan nu vier Jaaren geleden (*); doch ster-
 ker dan men te *Maastricht* in den voorle-
 den Jaare waarnam. Het getal der Schud-
 dingen wordt van zommigen tot één, van
 anderen tot twee, van eenigen tot meer
 gebragt, de strekking werd niet bepaald
 waargenomen alleen meldde men uit den
Briel, dat ze Westzuidwest en Noord-
 noordoostwaards geloopt hadt. De ge-
 woone verschynzels, het gevoel van 't
 beweegen des Gronds, het zien slingerden
 der hangende Huiscieraaden, het hooren
 kraaken van Deuren en Vensters, kondigden
 dit ontzettende verschynzel aan. 'Er waay-
 de bykans geen Wind; maar een gerom-
 mel, als 't geluid eens op eenen grooten af-
 stands afgeschooten Kanons, vervulde de
 lugt; en nam men, op zommige plaat-
 zen, tot meer dan ééne reize, lichtende ver-
 schynzels, als van Weerlicht, in den Damp-
 kring waar. — In *Zeeland* was de Aard-
 schok sterker dan in eenig ander Gewest,
 te *Middelburg* hadt de Klok aangeflaagen;
 te *Zierikzee* was de Beweeging in 't Water
 zo sterk dat de Vaartuigen heen en weder
 slingerden; niet verre van *Bergen op Zoom*
 verlieten eenige Schippers hunne kooijen,
 om te zien wat 'er gaans was, meenende
 zommigen dat een Yschots van onder hun-
 ne

(*) Zie het XXII D. onzer *Vaderl. Hist.* bl. 280.

ne Vaartuigen wegschoof. In *Maastricht* waren eenige Schoorsteenen nedergestort, en zommige Muuren geborsten. Geen rampen van meldenswaardig aanbelang vergezelden, dit gedugt verschynzel (*).

In deezen Winter deedt zich een aanblik van Vrede op tuschen de Oorlogende Mogenheden, en dezelve vertoonde zich in 's *Gravenhaage*. De Hertog van BRUNSWYK, deedt, uit naam des Konings van *Groot Brittanje* en van *Pruisen*, aan de Staatsdienaaren der Hoven van *Weenen*, *Petersburg* en *Versailles*, 't volgend voorstel, „ dat haare *Groot Brittannische* en „ *Pruisfische* Majesteiten, met medelyden „ aangedaan over de rampen door den Oorlog, zints eenige Jaaren ontflooken, „ reeds daadlyk veroorzaakt, en die 'er „ onvermydelyk verder uit zouden moeten „ voortvloeyen, oordeelden in gebreke te „ zullen blyven, ten aanzien van de pligten der Menschlykheid, en omtrent het welvaaren hunner Onderdaanen, indien zy „ nalieten geschikte middelen aan te wenden om den voortgang te stuiten van een „ zo verwoestenden ramp, en het hunne toe te brengen tot het herstel der openbaare rust. Met dit oogmerk, en om de zuiverheid hunner Oogmerken aan den dag te leggen, hadden zy beslooten, te verklaaren, dat zy zich gereed vonden, „ den,

LXXXVI.
BOEK.
—
1760.

Voorflag
van Vrede
van de En-
gelsche en
Pruisfische
zyde.

(*) *Nederl. Jaarb.* 1759. bl. 861. Voor 't Jaar 1760. bl. 60.

LXXXVI. „ den, Gevolmagtigden te zenden op zulk
 BOEK. „ eene plaats die men de gevoeglykste
 — „ keurde, en aldaar met de zodanigen,
 1760 „ die de Oorlogende Mogenheden daar toe
 „ mogten goedvinden te kiezen, te hande-
 „ len over een vasten en algemeenen Vre-
 „ de, ter bereiking van een zo heilzaam
 „ einde (*).”

Hoe van
 de Fran-
 sche, Oos-
 tenryksche
 en Rusf.
 sche zyde
 beant-
 woordt.

Op dit voorstel, den vyf- en - twintigften
 van Slagtmaand des voorleeden Jaars ge-
 daan, werd eerst den derden van Gras-
 maand dezes Jaars dit antwoord, door op-
 gemelde Hoven, gegeven. „ Dat zyne
 „ Catholyke Majesteit, zyne Bemiddeling
 „ aangeboden hebbende in den Oorlog tus-
 „ schen *Frankryk* en *Engeland* ontftooken;
 „ en die Oorlog daarenboven geen gemeen-
 „ schap hebbende met dien, welken de
 „ de twee Keizerinnen en derzelve Bond-
 „ genooten, desgelyks eenige Jaaren tegen
 „ den Koning van *Pruisfen*, gevoerd had-
 „ den, zyn Christlyke Majesteit gereed
 „ was, om, onder medewerking der aange-
 „ bodene en aangenomene goede dienften
 „ zyner Catholyke Majesteit, over eenen
 „ afzonderlyken Vrede met *Engeland* te
 „ handelen. — Wat den Oorlog met zyne
 „ *Pruisfische* Majesteit, aanbelangde, was
 „ de Keizerin Koningin van *Hongaryen* en
 „ *Bohemen*, de Keizerin aller *Rusfen*, en de
 „ Koning van *Frankryk* gereed om de
 „ voorgellaagene Vredesonderhandeling »

22 aalx

(*) *Univerfal Magaz.* Vol. xxv. p. 330.

„ aan te gaan. Doch, dewyl zy, uit LXXXVI.
 „ kragte der aangegaane Verdragen, zich BOEK.
 „ tot niets, den Vrede raakende, konden —
 „ inlaaten, dan veréénigd met hunne 1760.
 „ Bondgenooten, was het noodig, dat,
 „ om in staat gesteld te worden tot eene
 „ bepaalde verklaring ten deezen opzig-
 „ te, aan hunne *Groot Brittannische* en
 „ *Pruisfische* Majesteiten, voor af alle de
 „ Mogenheden, in den Oorlog tegen den
 „ Koning van *Pruisfen* betrokken, tot die
 „ zamenkomst genoodigd wierden, als
 „ de Koning van *Poolen*, Keurvorst van
 „ *Saxen*, en de Koning van *Zwee-*
 „ *den* (*).”

Men zag in *Engeland* dit Antwoord aan Van geen
 als een teken, dat de Vrede deezen Zomer gevolg, elk
 niet zou getroffen worden, het laten ver- gaf den an-
 loopen van bykans vier maanden hieldt men der de
 voor een blyk, van geene hartlyke belang- schuld van
 stelling in de gedaane aanbieding; en dat het vol-
 men van dien kant dezelve, met geene voeg- duuren
 lykheid, kunnende van de hand wyzen, de des Krygs.
 toevlugt nam tot verdraagingen, vast be-
 flooten hebbende ten minsten nog een Veld-
 tocht te waagen. *Frankryk* en *Oostenryk*
 hadden ook daar toe alle toebereidzels en
 schikkingen gemaakt. — Zo ongunstig als
 men in *Engeland* over de Vreegezindheid
 van Partyen oordeelde, zo ongunstig dagt
 men aan den anderen kant over de opregt-
 heid van het *Engelsche* Hof in den gedaa-
 nen

(*) *Universal Magaz.* Vol. xxvi. p. 199.

LXXXVI. nen voorflag. Zeker was het dat, op den
 BOEK. negenden van dien eigenften Slagtmaand,
 ——— wanneer de Hertog van BRUNSWYK
 1760. eenige dagen laater den bovengemelden
 Voorflag deedt, de Koning van *Engeland*
 met den Koning van *Pruisfen* eene Verbin-
 tenis hadt aangegaan, frekkende om de
 voorgaande te vernieuwen, en te bekragti-
 gen, daar by zich verbindende, om in ééns
 aan zyne *Pruisfifche* Majesteit de fom van
 670,000 Ponden Sterling te fchieten; wel-
 ke fom deeze zich verbondt te befteden,
 tot het in ftandhouden en vermeerderen
 zyner Legermagt, om hunne gemeene
 zaak, op de kragtdaadigfte wyze, voor te
 ftaan; teffens onderling bepaalende om geen
 Vrede te fluiten, geen Bestand aan te gaan,
 geen Onzydigheid te omhelzen, of iets
 van dergelyk een aart te doen met de Mo-
 genheden, die deel in den Oorlog genomen
 hadden, dan met wederzydsche toeftem-
 ming (*). Ingevolge hier van werd de
 Oorlog voortgezet.

Dood van
 GEORGE
 DEN II.
 Zyn Op-
 volger zet
 den Oor-
 log voort.

De dood des Konings van *Engeland*
 GEORGE DEN II, den vyf- en- twin-
 tigften van Wynmaand, in het zeven- en-
 zeventigfte Jaar zyn Ouderdoms, en het
 vier- en- dertigfte zyner Regeering voor-
 vallende, maakte in den gevoerden Kryg
 geene verandering. Zyn Kleinzoon en
 Opvolger, GEORGE DE III betuigde,
 by zyne verheffing op den Throon, zyn
 oog-

(*) *Univerfal Magaz.* Vol. xxvi. p. 46.

oogmerk om dien voort te zetten, en in zyne Aanpraak aan beide de Parlements Huizen naderhand; zyn genoegen, over den voorfpoed der *Britsche* Wapenen in de *West- en Oost-Indien*, en het wederstaan der *Fransche* Krygsmagt in *Duitschland*, waar zyn Bondgenoot de Koning van *Pruisfen* de aanmerkelykfte voordeelen bevoegt, zich verheugende, door de fterkte zyner Zeemagt, de zeer verzwakte *Fransche* in de Havens opgeslooten gehouden, en den Koophandel van dat Ryk tot de laagfte ebbegelykheid gebragt te hebben (*).

LXXXVI.
 B O E K.
 ———
 1760.

Tot deeze laagte zocht men ook den Zeehandel der *Nederlanderen* te brengen. Want het was, ingevolge van deezen aanhoudenden Oorlog, dat onze Scheepvaard aan dezelfde Stoorenisfen, Vertraagingen, Berovingen, Opbrengingen en Verbeurtverklaringen, bleef blootgesteld. De meeste Schepen van en na de *West-Indien* vaarende, door de *Engelfchen* in hunne Havens opgebragt, werden genoegzaam alle, op de onregtmatigfte wyze, met derzelver Laadingen, voor de laagere Regtbanken verbeurd verklaard: de meeste Eigenaars beriepen zich op hooger Regters; doch agtervolgden, die beroepingen niet even zeer. Veelen vonden het geraaden zich met de Kaapers te verdraagen, hunne Schepen en Laadingen liever vry te koopen dan den onzekeren uitslag van een kostbaar en langduur-

De Berovingen en Verbeurtverklaringen onzer Schepen door de *Engelfchen* houden aan.

(*) *Universal Magaz.* Vol. xxvii. p. 219. 266.

LXXXVI. duurig Regtsgeding af te wagten; zy durfden, door zo veele voorbeelden afgeschrikt, zich niet veel goeds belooven.

1760. Eenigen vleiden zich dat de hooge Regtbanken in *Engeland* ongekreukt regt zouden doen, volgens het Regt der Volken, en de Verbonden tuschen dat Ryk en ons in weezen, zy vervolgden hunne Appellen van de Vonnisfen der laagere Regteren met allen yver; doch veel al vrugtloos. Nu en dan werd een Schip vry gegeven, dat rechtstreeks na of van de eigen Vaderlandsche Volkplantingen voer; doch werden, daar en tegen alle die na de *Fransche West-Indien* bestemd geweest, of op de terugreize van daar genomen waren, zonder onderscheid, verbeurd verklaard, hoewel reeds herhaalde keeren bondig was aangetoond, dat die Handel, niet alleen volgens de Verdragen; maar zelfs volgens het Regt der Volken, den *Nederlanderen* vry stondt.

Valsche
Retichtin-
gen onzer
Zeehande-
laaren.

Om een schyn van geoorloofdheid aan zulk eene Regtsverkragting te geeven, ontzag men zich niet, onzen Landgenooten, van hunne wettig verkregene Goederen ontzettende, teffens van Bedrogen Oneerlykheid te beschuldigen, en de Eer der Zeehandelaaren op de ondraaglykste wyze te beledigen. Men deedt het geval in zulk eene gedaante voorkomen, dat elk uit het vonnis moest opmaaken, dat de Ingezetenen van den Staat, op eene bedrieglyke wyze, den Handel in de *West-Indien* dreeven, dat men de echte Zeebrieven verborg, en zich van andere bedien-

de;

de; men wendde het vinden van dezelve voor, en schreeuwde, dat de Opbrengingen en Verbeurtverklaaringen, waar over de *Nederlanders* zo sterk klaagden, gegrond waren. Dan men bleef niet in gebreke om die laage en onregtvaardige Handelwyze des Geregthofs in helderen dag te haalen (*). — Of dit iets toegebracht hebbe tot een omzigtiger Vonnisvelling, kunnen wy niet verzekeren; wel dat de Schepen, in 't laatst deezes Jaars, min slegte bejegeningen te lyden hadden, eenige op het neemen weder ontslaagen, en andere met de Laading, by Vonnis, vrygegeeven wierden; ja, omtrent één Schip te *Nieuw York* opgebracht, en daar, schoon met verbeurte van de Laading, ontslaagen, vernietigden de Lords dit Vonnis, en veroordeelden den Neemer om de Goederen, of derzelver Waarde, te rug te geeven met de Intresfen van den tyd der verkooping tot den tyd der betaalinge toe. Dit Schip was van

LXXXVI.

BOEK.

1760.

(*) *Nederl. Jaarb.* 1760. bl. 205. 532. 533. 674. De handelwyze van 's Konings Raad der Appellen, gemeenlyk de *Lords der Appellen* genaamd, om de Eer der *Nederlandsche* Zeehandelaaren te bevlecken, wordt in een helder en *Engeland* beschaamend licht gesteld in een Onderzoek van het Vonnis over 't Schip de *Snip* uitgesprooken, met alle de Bylaagen geplaatst in de *Nederl. Jaarb.* 1760. bl. 211—277. Uit dit breedpraakig en wel opgesteld stuk kan men ten klaarsten ontdekken, wat 'er zy van den zogenaamden verbooden Handel, die de *Hollandse* Schepen, op de *Franse West-Indien*, gedurende deezen Oorlog, dreeven.

LXXXVI. van *Curacao* na *Amsterdam* bestemd; doch
 BOEK. de Verbeurtverklaringen der Schepen en
 ——— Laadingen van of na de *Fransche* Volkplan-
 1760. tingen vaarende genomen, bleeven stand
 houden (*).

Ingevolge hier van strekten deeze Schepen ten prooye der *Engelschen*, indien ze, door geen Geleide gedekt, hun in handen vielen, 't geen, ter oorzaake van de schaarsheid van 't zelve, vaak gebeurde. Inmiddels werden de Algemeene Staaten te raade, om, ter goedmaakinge der kosten tot de buitengewoone Uitrustinge van Convoyers der *Nederlandsche* Koopvaardyschepen, voor den tyd van één Jaar, het Buitengewoone Veilgeld te verdubbelen met één ten Honderd op de Inkomende en een half ten Honderd op de Uitgaande Goederen. In de Afkondiging ten dien einde, met den aanvang van Sprokkelmaand, uitgevaardigd, was bepaald; „ dat de Schepen van „ deeze Landen, die, elders gelaaden „ zynde, in de Havenen van deezen Staat „ invielen, om van de veiligheid des Con- „ voys genot te trekken, zo wel als die „ geenen, welken, het Land voorby vaa- „ rende, zich egter onder het Convoy be- „ gaven, en deszelfs bescherming genoo- „ ten, insgelyks, die buitengewoone Be- „ lasting, op een gelyken voet, zouden moe- „ ten draagen.” Doch werd, ten deezen aanziene, in Bloeiimaand, eene nadere uit-
 leg-

(*) *Nederl. Jaarb.* 1760. bl. 1094.

legging en opheldering afgekondigd, hier LXXXVI.
 in bestaande, „ dat van de Schepen, be BOEK.
 „ hoorende aan de Ingezetenen van den ———
 „ Staat, welke, uit eenige oorzaake, in 1760.
 „ 's Lands Havenen invielen, en daar naa
 „ zich van de uitgaande Convooyen wil-
 „ den bedienen, alleen zou worden gevor-
 „ derd het verdubbelde inkomende buiten-
 „ gewoone Veilgeld, of één ten Honderd
 „ van de waarde van derzelver Laading
 „ zonder meer; en dat van de Koopvaar-
 „ dyschepen, die zich onder weg onder
 „ het Convoy begaven, of door 's Lands-
 „ Schepen afgehaald en onderschept wer-
 „ den, en volgens den last der Lands-Ca-
 „ piteinen het geleide en de bescherming
 „ genooten, niets uit hoofde van de Ver-
 „ dubbeling van het Verdubbeld Veilgeld
 „ zou worden afgeëischt. ——— Voorts
 „ zou, geduurende den tyd, dat het ver-
 „ dubbelde buitengewoon Veilgeld zou
 „ stand grypen, van alle Schepen, zonder
 „ onderscheid, welke, volgens het alge-
 „ meen Plakaat, het enkel Lastgeld ver-
 „ schuldigd waren, een dubbel Lastgeld
 „ worden geheeven.”

Gaarne wilden de Zeehandelaars hier te
 Lande, deezen Last dragen, in 't vooruit-
 zigt eener meerdere Bescherming; dan ver-
 scheidde Schippers, Onderdaanen des *Deen-*
schen Konings, verzogten, naa het vast-
 stellen van deezen Last, des bevryd te mo-
 gen weezen; doch derzelver verzoek vondt
 geen ingang: dewyl het oogmerk deezer
 Verdubbeling mede bragt, dat de *Vreemde*

De Deen-
nen, zich
 tegen 't
 zelve ver-
 zettende,
 moesten
 het egter
 betaalen.

LXXXVI. *Schepen*, zo wel als de *Nederlandsche*, met
 BOEK. deeze Belasting zouden worden bezwaard,
 ————— en het aan Vreemden zeer onverschillig be-
 1760. hoorde te weezen, om welke redenen een
 Souverain het noodig vondt zekere Belas-
 ting in te voeren, ten nutte van deszelfs
 Land (*).

Het leve-
 ren van
 den Tien
 den en Vyf-
 den Man
 opgehee-
 ven.

By gelegenheid der opgemelde nadere
 Verklaaring, wegens het verdubbelde buitengewoon Veil- en Lastgeld, vondt men
 goed, den vyftienden van Bloecimaand, te
 bepaalen, tot het Tydstip, dat de vorde-
 ring van den Tienden Man der *Groenlands-*
en van den Vyfdten Man der Koopvaardy-
vaarderden zou ophouden (†), 't welk de
 Scheepvaard van eene zeer grootē belem-
 mering ontfloeg, en boven al aangenaam
 was aan de *Friesche* Scheepsrederyen, als
 die, meer dan eenig ander Gewest, de
 Schepen met eigen Landsvolk bemannen.
 In dit Landschap was de Scheepvaard zo-
 danig toegenomen, dat, daar men zeer
 weinig Jaaren geleden, doorgaans niet
 meer dan twee honderd Schepen ter Buiten-
 landsche Vaard in Zee bragt, thans meer
 dan zes honderd den *Occaan* bevoeren.

*t Vredes-
 verdrag
 met de *Al-*
gerynen na-
 der opge-
 helderd.

Schoon de Vrede met de *Algerynen*, in
 den Jaare MDCCCLVII, tot stand gebragt
 was (§), hadden zy zich, niet geheel
 ont-

(*) *Nederl. Jaarb.* 1760. bl. 35. 539. 541.

(†) Zie hier boven bl. 67. en *Nederl. Jaarb.*
 1760. bl. 541.

(§) Zie ons XXII Deel, bl. 333.

onthouden van Zeeschennis te pleegen, LXXXVI.
 door het neemen van een Schip en het ver- BOEK.
 beurdverklaaren der Laadinge; welk be-
 dryf zy, hoe zeer frydig met het zo on-

langs geslooten Vredeverdrag, daar mede
 bestaanbaar keurden. 's Lands Capitein
 REINST derwaards geschikt, bewerkte, in

Bloeimaand dezzes Jaars, eene Verbree-
 ding van het derde Artykel des Verdrags,

aan de *Algerynsche* zyde geschonden: by
 welke de Dei en Regeering van *Algiers*

voor den rechten zin van dit Artykel ver-
 klaarden; „ dat, ingevalle eenige Oorlog-

„ schepen of Kaapers van *Algiers* eenige
 „ Schepen van hunne Hoog Mogenden,

„ voorzien van een *Algiersch Paspoot*,
 „ mogten ontmoeten, dezelve onverhin-

„ derd zouden laten vaaren, en niet ver-
 „ mogen daar uit te neemen eenige Persoo-

„ nen, Goederen, Effecten, of wat het
 „ ook zyn mogt, niets uitgezonderd, on-

„ der eenig voorwendzel, hoewel die
 „ Schepen gelaaden waren met Goederen

„ behorende aan de Vyanden van *Algiers*;
 „ zy zouden het niet mogen doen onder

„ voorwendzel van die Goederen benoo-
 „ digd te zyn, of daar voor te willen be-

„ taalen; maar die Schepen, zonder eenig
 „ Onderzoek, naa het zien van het Pas-

„ poort, onverhinderd de Reize laten
 „ vervolgen.” — En beloofde de Dei met
 de Regeering, „ dat indien het, nog-

„ thans, mogt gebeuren dat eenig Oorlog-
 „ schip of Kaaper van *Algiers* eenig *Hol-*
 „ *landsch* Schip opbragt, of Goederen

LXXXVI. „ daar uit nam, het opgebragte en geno-
 BOEK. „ mene te zullen wedergeeven, en den
 — „ Capitein des Oorlogfchips, of des Kaa-
 1760. „ pers te ftraffen; en voortaan zulke ftrik-
 „ te bevelen te zullen geeven, dat de *Al-*
 „ *gerynfche* Onderdaanen zich voor die
 „ fchenniffen zouden wagten.” — Zo
 handhaafden hunne Hoog Mogenden de
 Scheepvaard tegen de Roofzugt der *Alge-*
rynen, en beloofden de Gevolmagtigde
 Scheepsbevelhebber REINST, op het flui-
 ten deezer Verbreding des Vredesver-
 drags, de toegezegde Gefchenken, van we-
 gen hunne Hoog Mogenden, te zullen ter
 hand ftellen; zonder dat zy, door dit te
 doen, afzagen van hunne wettige eifchen
 om voldoening, wegens het neemen en
 verbeurtverklaaren des Koopvaardyvaar-
 ders, 't welk aanleiding tot deezen naderen
 Handel gegeeven hadt (*).

Het Huwe-
 lyk van
 den Prins
 van *Nasau*
Weilburg
 met CA-
 ROLINA
 voortge-
 zet.

Ons Gefchiedblad vermeldde hoe, in
 den voorleden Jaare (†), *Gelderland*, *Zee-*
land, *Friesland*, *Ovryfel*, met *Stad* en
Lande tot de Egtverbinteniſſe van Prinſes
 CAROLINA, met den Prins van *NAS-*
SAU WEILBURG, hunne Toeſtemming
 gaven; hoe de Leden der *Utrechtsche*
 Staatsvergaderinge deswegen niet zamen-
 ſtemden; als mede hoe deeze zaak by *Hol-*
land, door oneenpaarigheid, nog hing,
 Vyf Geweſten geheel, volgens 't oogmerk
 der

(*) *Nederl. Jaarb.* 1760. bl. 1048.

(†) Zie hier boven bl. 34. 49.

der overleedene Gouvernante, in dit Huwelyk bewilligende, terwyl in de twee overige eenige Leden, om voor heen bygebragte redenen, zwaarigheid bleeven maaken, beslooten de Hooge Gelieven de voltrekking van hunnen Egt voortgang te doen hebben op den vyfden van Lente- maand deezes Jaars. Zyne Koninglyke Majesteit van *Groot Brittanje*, haare Hoogheid Mevrouw de Prinsesse Weduwe van *Oranje en Nassau*, toeziende Voogden van de Erfftheadouderlyke Kinderen; de Hertog van *Brunswyk*, bestuurende Voogd in de *Vereenigde Nederlanden*, en de Regeerende Hertog van *Brunswyk*, bestuurende Voogd in de *Duitsche Staaten*, hadden éénpaarig daar toe verlof verleend.

LXXXVI.

BOEK.

1769.

Van dit voorneemen kreeg, in Sprokkel- maand, de Voorzittende Heer ter Algemeene Staatsvergadering kennis, by monde des Hertogs van *Brunswyk*, die deswegen by Brieven de Staaten der Onderfcheidene Gewesten, en ook het Landschap *Drente* verftendigde. Eenige dagen laater vaardigde de Prins van *Nassau Weilburg* Brieven af aan de Gewesten, en 't gemelde Landschap, in welken hy zich der Genegenheid en Vriendfchap van de Staaten aanbeval, die hy, door dit Huwelyk gehegt worden- de aan de belangen der *Vereenigde Gewesten*, zou tragten te verdienen. Dat de Antwoorden hier op van Vyf Gewesten ingekomen, de merktekens der hartlykfte goedkeuring droegen, zal niemand in twyfel trekken; doch de nieuwsgierigheid ver-

Bekend-
making
daar van
naa de on-
derschei-
dene Ge-
westen.

LXXXVI. langen te weeten, hoe *Holland* en *Utrecht*
 BOEK. zich in deeze thans netelig geworden zaake
 ————— gedroegen.

1760. By Staaten van *Holland* was men, naa
 Hoe Hol- veelvuldig gehoudene Overleggingen, tot
 land zich geene Eenpaarigheid gekomen, buiten wel-
 in deeze ke, naar de orde der Regeeringe, geen
 zaak ge- ontslag van eene Wet kan verleend wor-
 droeg. den: dan de geneigdheid der meeste Bond-
 genooten tot den Voortgang deezes Huwe-
 lyks verneemende, verklaarden zy de Vol-
 trekking van 't zelve te zullen aanzien,
 zonder zich daar tegen te kanten, terwyl
 zy het Besluit van den zestienden van Slagt-
 maand des Jaars MDCCXLVII voor on-
 verkort, en, als een *onveranderlyke Grondwet*
van den Staat, in zyn geheel hielden. —
 In den Brief der Bekendmaakinge des Her-
 togs van het voorneemen der Vorstlyke
 Perfoonadien aan Staaten van *Holland* hadt
 hy: dewyl in dit Gewest het Huwelyk
 stondt voltrokken te worden, om Ontslag
 verzogt van het gaan der Huwelyks-ge-
 boden, waar in zy bewilligden: naar-
 demaal vroegere Staatsbesluiten Voorbeel-
 den opleverden van het verleenen van
 dusdanige Ontheffingen aan Vorstlyke Per-
 foonen.

De Raadpensionaris van deeze twee Be-
 sluiten den Hertog van *Brunswyk* kennis
 geevende, bedankte deeze voor 't laatstge-
 nomene: met byvoeginge, ten opzigte van
 het eerste, dat hy wel gewenscht hadt,
 wanneer zyn genoegen volkomen zou zyn
 geweest, dat hun Ed. Groot Mogenden
 had-

hadden kunnen goedvinden, zich met de LXXXVI.
 Besluiten der meeste Gewesten te vereëni- BOEK.
 gen, en aan het Verzoek van wylen haare —
 Koninglyke Hoogheid te voldoen; doch 1760.
 hy beval, daar zulks niet hadt kunnen zyn,
 de hooge Gelieven aan hunne Genegen-
 heid.

Staaten des Lands van *Utrecht* 's Hertogs Hoe Ut-
 Bekendmaakings Brief beantwoordende, recht.
 betuigden deel te neemen in deeze heuch-
 lyke Gebeurtenisse, en stortten hunne Ze-
 gen wenschen over dezelve uit; doch wat
 het Verzoek van wylen de Gouvernante
 betrof, moesten zy, uit hoofde van de On-
 eenpaarigheid der ingebragte Raadslagen,
 ten slot bekennen, dat, volgens hunne Re-
 geeringsgesteltenisse, geen Besluit hadt
 kunnen vallen.

Wanneer de Voorzitter ter Algemeene Holland
 Staatsvergadering den verzogten Voorslag kant zich
 des Hertogs van *Brunswyk* wegens dit hoo- ter Alge-
 ge Huwelyk deedt, en het Besluit geno- meene
 men werd dien Heer, uit naam van hunne Staatsver-
 Hoog Mogenden, te bedanken voor de ge- gadering
 daane Bekendmaking, en tevens te be- aan tegen
 tuigen, dat deeze Huwelyksverbintenis, het doen
 Hoogstdezelven zeer aangenaam was, hiel- eener Ge-
 den de Afgevaardigden van *Holland* het aan lukwen-
 zich, op morgen, des wegen eene nadere sching, die
 Verklaaring te geeven: de aanweezen- egter ge-
 de Heer uit Staaten van *Utrecht* zeide on- schiedt.
 gelast te zyn. 's Anderen daags leverden
 de Afgevaardigden van *Holland* eene Aan-
 tekening in overéenkomsig met het by hun

ge-

LXXXVI. genomen Besluit (*). Dit wekte het mis-
 BOEK. noegen der Afgezondenen van de Vyf gaa-
 ——— ve toestemming draagende Gewesten, die
 1760. het intrekken van dit Besluit en der Aan-
 tekeninge zогten te bewerken; doch te
 vergeefs. *Utrecht* was als nog ongelast.
 En hielden, de Vyf Gewesten, daar *Hol-*
land weigerend bleef, aan zich het doen e-
 ner Tegenaantekeninge. Deeze Gewes-
 ten ontvingen een Brief des Hertogs van
Brunswyk zyn leedweezen behelzende,
 over den uitflag der Raadpleegingen in
Holland, met dankzegging voor het be-
 toond doorslaand blyk van genegenheid der
 Vyf Gewesten voor het doorlugtig Huis,
 en voor Mevrouw de Prinsesse CAROLI-
 NA in 't byzonder, hun aanmaanende daar
 aan de hand te houden, zo dat het Besluit
 by hun en hunne Hoog Mogenden, op dat
 stuk genomen, stand bleef grypen.

Zwaarig-
 heid by
Holland
 gemaakt
 om, van
 wegen dat
 Gewest,
 een Geluk-
 wensching
 te doen.

In de Algemeene Staatsvergadering,
 waar die haapering voorviel, was bepaald
 om by de Prinses CAROLINA en haaren
 Vorstlyke Bruidegom, als mede den Prins
 Erftadhouder, eene Pligtpleeging van Ge-
 lukwensching af te leggen. Hier toe wer-
 den, benevens den Raadpensionaris, en
 den Griffier, eenige Heeren benoemd, die
 met veel staatlykheids deezen last volvoer-
 den. De Raadpensionaris ter Vergadering
 van *Holland* van het beraamde by hunne
 Hoog Mogenden wegens die Gelukwen-
 sching.

(*) Zie hier boven, bl. 106.

ſching, verflag doende, gaven de Heeren van de Ridderſchap en Edelen in bedenking of men niet zou kunnen goedvinden, uit het midden dier Vergaderinge Afgevaardigden, ten zelfden einde, te benoemen. De Raadpenſionaris werd verzogt na te zien of, en in hoe verre, in vroegeren tyde, dergelyke gevallen plaats gehadt hadden. —

LXXXVI.

B O E K.

1760.

Deeze haalde, uit de vroegere Landsgeſchiedeniſſen, en Staatsbeſluiten, een en ander Trouwgeval aan, in welke, uit naam van huu Ed. Groot Mogenden, dergelyke Gelukwenschingen gedaan waren. De Heeren van de Ridderſchap hier door geſterkt, drongen hun voorſlag aan, als ten uiterſten welvoeglyk; en te meer gepast, dewyl de Meerderheid der Vergaderinge van *Holland* van gevoelen geweest was om, overeenkomſtig het verzoek van wylen de Gouvernante, in het Huwelyk te ſtemmen: hier by voegden zich de Steden, die met hun in dit zelfde begrip ſtonden, en wilden de Gelukwensching af leggen. Doch de Afgevaardigden der Steden, de Minderheid uitmaakende, vonden het niet buiten bedenking, of zodanig eene Benoeming, als men het kortſ genomen Beſluit van het Huwelyk te zullen *aanzien*, naging, wel met voegelykheid zou kunnen geſchieden. Zy bragten op de ingeleverde Voorbeelden aanmerkingen in 't midden ter aantooninge, dat de gevallen, huns inziens, ongelyk ſtonden; maar, dewyl, door 't

ge-

LXXXVI. gemelde Staatsbesluit, de ongeschonden-
 BOEK. heid der Grondwet van zestien Novem-
 ————— ber MDCCXLVIII, bewaard was, kon
 1760. men onverhinderd zaaken doen, die de
 Hofflykheid en Welleevenheid scheenen te
 vereisfchen ten opzigté van Perfoonen van
 eene hooge Geboorte en aanzienlyke Kwa-
 liteiten, en dat het benoemen van Gelas-
 tigten ter Gelukwensching, hier toe zou
 kunnen gebragt worden, doch zy meenden
 dit niet te mogen befliffen; maar tot kennis
 hunner Zenderen te moeten brengen: wes-
 halven zy het voorstel der Heeren van de
 Ridderfchap overnamen.

Gelukwen- Dan, hoe zeer Staaten van *Holland* hier
 fchingen. huiverden, en 'er niets van viel, benoem-
 den verfcheide andere Regeerings Verga-
 deringen, die in 't meergemelde Huwelyk
 bewilligd hadden, gelyk ook het Hof van
Holland, Leden uit derzelve midden, om
 dergelyke Pligtpleegingen, als hunne Hoog
 Mogenden, af te leggen. De *Raad van*
Staaten ging hier voor, en werd gevolgd
 door den Voorzitter en Raadsheeren uit
 den Hove van *Holland*, *Zeeland* en *Fries-*
land. Tuffchen beiden lagen de Afgevaar-
 digden van *Friesland* ter Algemeene Staats-
 vergaderinge, ingevolge van den last der
 Staaten van dat Gewest, de bezoeken van
 Gelukwensching af, terwyl die van *Stad en*
Lande hun voetspoor betraden. De Leer-
 aars der *Heivormde* en *Lutherfche* Gemeen-
 tens in de Hofplaatze boezemden hunne
 Zegenwenschen by hunne Hoogheden uit,
 ook

ook geschiedde zulks, uit naam van de Prinfesse Weduwe van *Oranje en Nasfau*, door eenen Kamerheer.

LXXXVI.
BOEK.

Het bleef by geene bloote Gelukwenschingen berusten. De Hertog van *Brunswyk* vervoegde zich by hunne Hoog Mogenden, hun, daar zy de Egtverbintenis des Prinzen van *Nasfau Weilburg* aan Prinfes CAROLINA met hunne Goedkeuring wel hadden willen vereeren, in bedenking geveende of zy deezen Prins, die dus eene nadere betrekking tot deezen Staat stondt te krygen, en zulke uitmuntende hoedanigheden bezat, voor 't Gemeenebest niet van grooter nuttigheid zouden kunnen doen zyn, door hem eene aanzienlyker Krygbediening aan te bieden, en wel aan hem op te draagen, de waardigheid van *Generaal der Infanterie* van den Staat. —

1760.

De Prins van *Nasfau Weilburg* tot Generaal der Infanterie van den Staat verheeven.

Een Besluit overeenkomstig met den Voorflag werd den volgenden Dag genomen, en draalden *Holland, Overysel, Stad en Lande* niet om, op voordragt van *Zeeland*, dien Vorst de gewoone Jaarlykſche Wedde van Tien duizend Guldens toe te leggen (*). In *Friesland* was men reeds bedagt geweest om dien Vorst aan 't hoofd der Krygsmagt van den Staat te plaatzen, en, by eene *expres daartoe gezogte gelegenheid*, gelyk de Staaten zich uitdrukten, tot Generaal van 't Voetvolk te verheffen op de bovengemelde Wedde: en verftonden zy,

(*) *Nederl. Jaarb.* 1760. bl. 592.

LXXXVI. zy, overzulks met het hoogste genoegen,
BOEK. dat aan dit verlangen door hunne Hoog-
— Mogenden reeds voldaan was.

1760. Staaten van *Friesland* hadden, daaren-
Huwelyks boven, ten betoon van hunne voldoening
gaven van over deeze Verbintenis, vastgesteld haare
Friesland Hoogheid CAROLINA, een Geschenk van
en *Overys-* *Vyf duizend* Guldens ééns, en een Jaarlyk-
fel aan CA- fchen Lyftogt van gelyke fomme aan te
ROLINA. bieden (*). — Die van *Overysfel* besloo-
ten tot eene Huwelyks gave *Een duizend*
Ryksdaalders ten eersten aan Prinfes CA-
ROLINA te schenken, en haar voorts,
haar leeven lang, even zo veel 's Jaar-
lyks toe te leggen. — Op eene Land-
schaps vergadering in *Gelderland* was in
overweeginge genomen de Huwelyksgave
op *Drie duizend* Guldens te bepaalen, en
voorts *Drie duizend* Guldens 's Jaarlyks
aan CAROLINA toe te leggen. Een
der Leden maakte hier omtrent zwaarig-
heid, en kon 't voorstel niet tot éénpaar-
igheid gebragt worden (†).

De Vol-
trekking
des Huwe-
lyks.

De dag des hoogen Huwelyks gekomen
zynde, werd de Vorstlyke Bruid en Brui-
degom, volgens de daar toe beraamde
Statie, naar de groote Kerk in 's *Graven-*
haage gevoerd, die, ten deezen einde,
met Affchutzels en Gestoeltens voorzien
was, in, op, en om welke ieder zich
naar zyn rang schikte. De oudste Leeraar

ELAN*

(*) *Nederl. Jaarb.* 1760. bl. 190. 192.

(†) *Nederl. Jaarb.* 1760. bl. 194. 366.

FLANDUS VAN STAVEREN zegen- LXXXVI:
de dit Huwelyk in ; onder den toevloed BOEK:

eener verbaazende menigte Aanfchouwe- 1760:
ren, te grooter om dat by niemands heu-

genis een dergelyke Vorstlyke Egt geflooten was ; de laatste geschiedde, in den Jaare MDCXLV toen LOUISA van *Oranje* aan den Keurvorst van *Brandenburg* trouwde. — Het *Oude Hof*, ter vieringe van het Bruilofsfeest bestemd, ontving het Vorstlyk Paar, de verdere Hoogvorstlyke Persoonen, met derzelve Hofgevolg, de Staaten Generaal, en de Raaden van Staat, die de Huwelyksbevestiging, volgens verzoek, bygewoond hadden, en als Feestgenooten ten Bruilofsmaaltyd gevraagd waren. Van buiten was 't zelve uitmuntend verlicht en met gepaste Decoratien opgecierd; de groote Zaal, Koninglyk toegeschikt; waar ontelbaare lichten flikkerden, boodt het oog der Gasten Bloemfestoenen aan door de beroemdste Meesters geschilderd en andere Zinnebeelden, terwyl de pragt, ryklykheid en netheid des Bruilofstafels, alle beschryving overtrof; in twee Vleugels, en in andere Vertrekken, waren desgelyks lange en kunstig vercierte Tafels aangeregt: Een heerlyk Muzyk freelde het oor der Gasten, afgewisfeld door het blaazen der Trompetten en het slaan der Keteltrommen by het drinken der Gezondheden.

De geheele Hofplaats was van negen tot één uur, in gevolge eener daar toe uitgevaardigde Afkondiging verlicht, en had,

XXIII. DEEL;

H

ver-

Vreugde-
bedryven:

LXXXVI. vervuld met Vreemdelingen van allerwe-
 BOEK. gen toegevloed, dien dag in de Huwlyks-
 ——— vreugd een ryklyk deel genomen. Elders
 1760. vierde men deeze Trouwdag door het
 houden van Maaltyden en Feestplegtighe-
 den. In *Gelderland* stak *Doesburg* en *Arn-
 hem*; in *Holland* *Purmerende*; in *Friesland*
Leeuwaarden; in *Overyffel* *Deventer* uit; op
 verscheide Plaatzen in de *Generaliteits Lan-
 den*, dan boven al te *Bergen op den Zoom*,
 waar de Prins van *Nassau Weilburg* Gou-
 verneur was, bedreef men groote vreugde.
 Twee heerlyk gewerkte Gedenkenningen
 vereeuwigden deezen Huwelyksdag.

Geluk-
 wensching
 der Staaten
 van *Hol-
 land*.

Staaten van *Holland* op deezen Dag het
 eerst vergaderd, naa dat zy in Sprokkel-
 maand gescheiden waren (*), werd de
 Bekendmaakingsbrief des Huwelyks door
 den Prins van *Nassau Weilburg* den zes-
 tienden dier Maand aan hun geschreeven,
 medegedeeld; waar op zy die ten zelfden
 dage, met toewensching van 's Hemels ze-
 geningen, over het thans voltrokken Hu-
 welyk, beantwoordden.

Begroetin-
 gen der
 nieuw ge-
 trouwden.

Daags naa de Huwelyks voltrekking
 hielden de Nieuwgetrouwden het Morgen
 Ontbyt in 't openbaar, in 't Stadhouders-
 lyk Kwartier, onder 't aangenaam gefchal
 van Pauken en Trompetten, en ontvingen
 de Gelukwenschingen over den voltrokken
 Echt van veele Heeren van Regeering. 's
 Avonds werd de *Vorstinne* van *Nassau
 Weil-*

(*) Zie hier boven bl. 110.

Weilburg met haaren Gemaal, door den Erfstadhouders- en Hertog van *Brunswyk* vergezeld, in staatsie naar het toen fraay verlichte Hotel haars Egtgenoots gebragt, en onder een vloed van Zegewenschen daar gelaaten. — Staaten van *Zeeland* deden, door eene staatslyke Bezending, het hooge Paar en den Erfstadhouders- gelukwenschen: 't welk ook eenigen tyd daar naa verrigt werd door Staaten van *Gelderland*. Die van *Utrecht* lieten het beruften by de reeds gedaane zegen toebiddende Beantwoording der Huwlyksbekendmaakinge (*). De stad *Purmerende* deedt van wegen de Regeering door een Afgevaardigden, het hooge Paar, kort naa den voltrokken Egt, begroeten. Afgezonden der *Synoden* van *Zuid- en Noordholland* volbragten die zelfde Pligtleeging.

De Prins van *Nassau Weilburg*, ontving, korten tyd naa zyne Egtverbintnisse, van de aanzienlyke Broederschap der *Ridders van St. Joris*, op den Ouden Doele in 's *Gravenhaage*, de eer om onder hun tot Lid te worden aangenomen (†). — Het Hotel aan het *Tournooiveld*, door deezen Vorst bewoond, te klein zynde om hem met zyne Gemalinne te huisvesten, als mede om de groote menigte te ont-

LXXXVI.
BOEK.
1760.
Twee Maaltyden door den Prins van *Nassau Weilburg* gegeven.

(*) Zie hier boven bl. 107.

(†) Zie, wegens deeze *Ridder Orde*. en de Aanneeming van *WILLEM DEN V* in dezelve, ons *XXII Deel*, bl. 130.

LXXXVI. ontvangen, welke hy besloot twee Maalty-
 BOEK. den ter Gedagtenisfe van zyn Huwelyk te
 ——— geeven, hadt hy, voorneemens om het te
 1760. herbouwen en grooter te maaken, de Tuin
 agter 't zelve doen slegten, en op den
 grond houten Gestichten laten opslaan in
 welke de Feestgenooten, met gemak en
 luister, konden ontvangen worden. Geen
 overblyfzels houden dezelve in gedagtenis-
 fe, 't is 't blad der Geschiedenisfe alleen 't
 welk de geheugenis van dusdanig een toe-
 stel bewaart. Eene korte beschryving oor-
 deelen wy niet ongepast, en zal der Naa-
 komelingfchap teffens een denkbeeld gee-
 ven, hoe het hier te lande aan geen Vin-
 ding en Smaak ontbreekt als de gelegen-
 heid het betoon daar van vordert.

De Feest- Door 't midden van 't Hotel liep eene
 zaalen be- groote Gaanderye, aan derzelve einde
 schreeven, werd een Gebouw vervaardigd van vyf
 Vertrekken; het voorfte was ter Balzaal
 geschikt, de twee Vleugels tot Speelzaa-
 len verordend, het middelste en agterfte,
 vormden, in de gedaante van een T, een on-
 gemeen groote Eetzaal. Ruim genoeg was
 de Balzaal om tusfchen de acht en negen
 honderd Gasten te ontvangen, en even als
 de andere overdekt met eene foort van
 platten koepel, van binnen fraay beschild-
 erd met Festonnen, Tropheën, en ande-
 re Cieraaden, ondersteund door eene groo-
 te menigte gebeeldwerkte en geschilderde
 pylasters, ieder met de noodige Lampen
 op de Feesttyden voorzien. Aan beide de
 einden deezer Zaaie was een Balcon, voor
 een

een Choor Muzykanten; onder ieder van dezelve de noodige plaats om ververschingen voor de Feestgenooten te zetten. Rondsom de zaal waren zittingen twee hoog voor de Dames, en naby ieder Balcon was een groote Porte Brise, door welke men naa de gereedgemaakte Speelzaalen ging. Midden in het agterste beschoot van de Balzaal zag men één, in het binnenwaards beschoot van ieder der Speelzaalen, twee, en agter in elk der laatstgemelden nog één, en dus in 't geheel zeven ruime Porte Brises, door welke men in de Eetzaal kon gaan, die geslooten zouden blijven geduurende den Baltyd, en te gelyk allen geopend worden als de verlichtingen en tafel cierraaden in de Eetzaal gereed zouden weezen, om 't oog der Feestgenooten te verrukken, gelyk zy ook aan dat oogmerk voldoende, aller verwondering gaande maakten. — De geheele Eetzaal was van binnen beschilderd met Boomen, Vergezigten, Dreeven, Tuincieraaden, hier en daar afgebrooken door groote Spiegels en Lampions, en in het agterste vertrek van dezelve ging men tusfchen twee ongemeen fraay met Bloemkranffen omvlogten Pylaren in de gedaante van Dadelboomen. — Zes Tafels stonden in deeze Eetzaal. Een dwars over het Middenvertrek na den kant van de Balzaal, waar op, ten Feesttyde, een Defert pronkte, verbeeldende de Buitenmuradien en het Ontwerp van het nieuw Gebouw, 't welk de hooge Gastheer ten oogmerk hadt te volgen in het verbouwen

LXXXVI.
BOEK.

1760.

LXXXVI. van deszelfs Hotel. Agter deeze tafel volg-
 BOEK. den twee langwerpige vierkante Tafels, lyn-
 ————— recht tegen over elkander geplaatst in de
 1760. langte van het Midden-vertrek; op die ter
 rechter zyde was, by de Feesthouding een
 Defert geschikt verbeeldende een *Chineesch*
 Landschap, beplant met allerlei *Chineefche*
 Vruchtboomen, en bebouwd met Tempels
 en Pagoden, waar voor eenige *Chineezen*
 hunnen Godsdienst scheenen te verrigten;
 op die ter linker zyde stondt, by het
 Feest, een Defert vertoonende een Wilde
 Zwynen- en Hartenjagt, in een bergagtig
 bosch. In het Agterste vertrek stonden drie
 Tafels, op de middelste en grootste zag
 men, by den Maaltyd, een Defert, uit
 vyf stukken bestaande, in 't midden een
 Grot en Fonteinwerk, verder reezen 'er
 twee *Romeinsche* Praalgevaartens, en aan
 beide de einden een Tempel. De twee
 overige Tafels waren ovaal, en het Defert
 op die aan de rechte hand verbeeldde een
 Tuin, met een Fontein, Parterres, Vy-
 vers, Bloemen en andere groenende Ge-
 wasfen; dat, voor de Tafel ter linker hand
 geschikt, was een Landschap, doorsneden
 van eene bogtige Rivier, op welke veeler-
 hande Schepen en Vaartuigen scheenen te
 zeilen. Voorts waren alle de Tafels met
Saxisch Beeldwerk, en menigerlei andere
 Tafelcieraaden opgeluisterd.

In deeze kunstig toegerigte Zaal, aan
 deeze vindingryk gedekte Tafels vierden
 de Vorstlyke Egtgenooten, op den zes-
 tienden van Bloemaand, de blyde Gedag-
 te.

tenis van den voltrokken Trouw. De Feestgenooten bestonden, in den Prins Erfstadhouder, den Hertog van *Brunswyk*, de voornaamste Leden van Regeering, verscheide buitenlandsche Gezanten en andere Perfoonen van Rang. De verlichte Middengevel der Voorpuye des Hotels kundigde de Feestvrolykheid aan. — Den drien- twintigste dier zelfde Maand dienden deeze zelfde toebereidzels tot een Bal en Festyn, aan de Officieren en voornaamste Bedienden des Prinzen van *Nassau Weilburg*, van zyne Doorlugtige Hoogheid de Erfstadhouder, en van den Hertog van *Brunswyk*, alsmede aan de voornaamste Meesters, die tot het bouwen en verciere van dit Gesticht het hunne hadden toegebracht, en aan verscheide voornaame Burgers uit 's *Gravenhaage* en het nabuurig *Delft*, benevens derzelve Egtgenooten. De Vorstlyke Nieuwgetrouwden zaten ter laatstgemelde gelegenheid niet mede aan; doch gingen, toen de Genoodigden zich aan de Tafels geschikt hadden, rondsom dezelve, met de verplichtendste heuschheid de Feestgenooten na hunnen welstand en vergenoeging vraagende; met dankbetuiging en een overvloed van zegenwenschen beantwoord (*).

De drukte der toebereidzelen tot en de volvoering van de Huwelyksplegtigheden des Vorstlyken Paars hadt, noch den Achienden

De Jaardagen van den Erfstadhouder en CAROLINA gevierd.

Jaar-

(*) *Nedrl. Jaarb.* 1760. bl. 143—195. 291. 386. 366. 597.

LXXXVI. Jaardag van de Prinses Bruid, noch den
 BOEK. Dertienden van haaren Broeder, den Erf-
 stadhouder, ongeviert doen blyven. Bei-
 1760. den ontvingen zy de Gelukwenschingen
 van de Heeren van Reggering, Buitenland-
 sche Gezanten, en andere voornaame Perfoo-
 nadien. Beider Jaardagen schonken kost-
 baare Festyns en Bals op welken eenige
 honderden van Perfoonen verscheenen, met
 die rykheid van gewaad, welke te dier ge-
 legenheden, het Hof doet schitteren.

CAROLINA
 bevalt van
 een Zoon.

De Wenschen van Vrugtbaarheid over de
 Getrouwden bleeven niet onvoldaan: want
 eer het Jaar zynen kring besloot, beviel de
 Vorstinne van *NassauWeilburg* in het Kraam-
 bedde van een Prins. By de Kennisgeving
 dier gelukkige Verlosfinge, op den achtien-
 den van Wintermaand, aan hunne Hoog Mo-
 genden, verzogt de blyde Vader, dat Hoogst-
 dezelve het Gevaderschap over den jong-
 geboorenen wilden op zich neemen. Een
 verzoek door hun aanvaard. Over den Dag
 der Doopplegtigheid gevraagd lieten zy dee-
 zen aan den Prins van *NassauWeilburg*; en
 wat den Naam belangde, werd die van
 BELGICUS, van wegen hunne Hoog Mo-
 genden, aan den jongen Prins toegedagt,
 en voorts beslooten deezen tot eene Gedag-
 tenisse, of zogenaamde Pillegifte, een Jaar-
 geld van *Vier duizend Guldens* te schenken,
 over te leveren in een Gouden Doos, ter
 waarde van *Vier honderd zilveren Ducaton-
 nen*; welke laatste som men ook bestemde
 om in de Kraamkamer uit te deelen; als
 mede dat, by de Doopplegtigheid, *Twee
 hon-*

honderd en vyftig Guldens aan den Armen LXXXVI.
 zou worden uitgereikt. Behalven de vier BOEK,
 Heeren uit het midden hunner Hoog Mo- —
 genden benoemd tot het verzogte Peter- 1760.
 fchap (*), bekleedde de Erfstadhouders in
 eigen perfoon die post, de Afgezant YORKE
 verbeeldde den Koning van *Groot Brittan-*
je, en de Heer BENTINCK haare Door-
 lugtige Hoogheid de *Prinſes Douariere van*
Oranje en Nafau. In luifterryke Staatſie
 begeleidde dit aanzienlyk Peterſchap, den
 Vader en 't Kind op den dertienden van
 Louwmaand des Jaars MDCCLXI ten
 Doop. De oudſte Leeraar ELANDUS VAN
 STAVAREN, die het Hooge Huwelyk
 hadt ingezegend, deedt by deeze Doop-
 plegtigheid eene Redenvoering, waar op
 zyn Amptgenoot JOANNES MUNNIK-
 KEMOLEN, dezelve toediende en de
 Doopnaamen WILLEM GEORGE BEL-
 GICUS aan den jonggebooren Prins gaf.
 De ingezamelde ſom voor de Armen be-
 droeg *Negentien honderd zeven- en- zeventig*
Guldens. — Hoe aanzienlyk deeze Liefde
 gift was, de *Fransche Kerk* mogt op aan-
 zienlyker boogen: wanneer, eene wyl daar
 naa, de Vorſtinne van *Nafau Weilburg*,
 in dezelve het eerſte openlyk offer haarer
 Dankerkenteniſſe toebragt, wegens de on-
 der-

(*) Zy waren, volgens Staatsbeſluit, genomen
 uit de Vier Geweſten, volgende op dat Geweſt, 't
 welk ten dage der Plegtigheid zou voorzitten; en
 dus uit *Gelderland, Holland, Zeeland, en Stad en*
Lande.

LXXXVI. derfteuninge des Hemels in haare Verlosfin-
 BOEK. ge en Herftellinge genooten: de giften op
 — dien dag by de drie gehoudene Leerrede-
 1760. nen ingezameld, beliep *Elf duizend vyfhon-*
derd en drie- en- zeventig Guldens, gefchikt
 tot den opbouw van een *Fransch Diaconie-*
huis in 's *Gravenhaage*, waar aan men reeds
 zints eenige tyd gearbeid hadt. De Pille-
 gift door hunne Hoog Mogenden beftemd,
 werd eerlang door de zelfde Leden hunner
 Vergaderinge, die over den Doop als Pe-
 ters geftaan hadden, aan den Prins van
Nafau Weilburg staatlyk overgehandigd,
 en met dankzegginge ontvangen (*).

Gefchil te Het hoogloopend Gefchil tufchen de
 Kampen o- Magiftraat en de Gemeente te *Kampen*, in
 ver de Re- den voorleden Jaare verre van afgedaan (†),
 geerings- hervatte, met toeneemende kragt, toen, in
 beftelling. Louwmaand deezes Jaars, de dag der Re-
 geeringsveranderinge naderde. Het tydftip
 was nu gebooren waar in zou moeten bly-
 ken of het *Reglement van Tutete*, ten opzig-
 te van de Verkiezinge der Magiftraatsper-
 foonen dier Stad zou ftand houden, dan
 niet. De Magiftraatsleden hadden be-
 flooten 't zelve op de kragtdaadigfte wyze
 te handhaaven, en de Gemeente was niet
 min vast bepaald om geen het minfte ha-
 rer Regten af te ftaan. Op den *Zuivering-*
avond, (zo genaamd dewyl als dan alle de
 Le-

(*) *Nederl. Jaarb.* 1760. bl. 1050. Voor 't Jaar
 1761. bl. 27—44. 318.

(†) Zie hier boven, bl. 27 enz.

Leden der Gezwoorene Gemeente zich te LXXXVI.
 zuiveren hebben, van alles wat hun zou BOEK.
 kunnen verhinderen om, 's anderen daags, —
 zonder finet van handen en van harten ter 1760.
 Boon te gaan,) kwamen de Leden van de
 Magiftraat en der Gezwooren Gemeente
 voltallig zamen. Op het voorlezen der
 gewoone Stukken, liet de Magiftraat, ter
 aanduidinge dat zy het *Reglement van Tut-*
tele wilden doen standhouden, met zeer veel
 nadruks volgen. „ Alles voor zo verre
 „ daar in, by de temporeele Schikkingen
 „ van het *Reglement van Tuttele* geene
 „ Verandering gemaakt is.” Eenige Le-
 den van de Gemeente antwoordden; „ Geen
 „ zodanig *Reglement* te kennen, noch te
 „ willen in agt neemen.” — Naa eenige
 onderhandeling, over den Eed der Keur-
 nooten, dien de Magiftraat wilde toelaaten
 als ondergefchikt aan het *Reglement van Tu-*
tele, terwyl de Gemeente, alle verbindende
 kracht van 't zelve ontkennende, be-
 geeerde ingevolge van dien Eed de Keur
 te doen, naar 't Oude Gebruik, voer de
 Gemeente voort met de vervulling van
 twee, door verfterf, opengevalle plaatzen
 in haar Lichaam. De twee met eenpaarig-
 heid van ftemmen gekoozene Mannen
 moefften door de Magiftraat beëdedigd, en
 in hunne Amptsbedieningen aangefield wor-
 den, indien men de zaaken op dien voet
 als voor den Jaare MDCCXLVII behan-
 delde; doch, volgens het vastgeftele by
 het betwifte *Reglement*, moest die Beëdi-
 ging verwylen tot het inkomen der Goed-
 keu-

LXXXVI. keuring van Ridderfchap en Steden, als
 B O E K. oefenende de Voogdye van den Minderjaarigen Stadhouder. Deeze kon de Gemeente
 1760. te, zonder de geheele zaak in gefchil over te geeven, niet afwagten, en verzogt daar om eene onmiddelyke Beëediging der nieuw verkoozene Leden: wederzydfche verwyten van wanordes, en de overlaating van dezelve ter verantwoordinge van Party volgenden hier op. Doch de Magiftraat, zierende, dat 'er geen verzetten aan de Gemeente op was, als die bleef beweeren niets te eifchen dan alleen 't welk „ in overeenkomst van de nooit betwifte Stads Wetten, Regten en Privilegien, behoorde te gefchieden,“ ftondt toe dat de Gezwoore Gemeente kon treden tot *Zuivering van haar Lichaam*, waar toe deeze Dag gefchikt was; 't welk gefchiedde.

De Vergadering fcheidde om 's anderen daags, naar gewoonte, 's morgensten zeven uuren weder op 't Raadhuis zamen te komen, ten einde de Keurpredikatie by te gaan woonen, en verder de plegtige verkiezing der Magiftraat te laaten gefchieden. Een Lid der Gemeente, de plaats des afweezigen Voorzitters bekleedende, verzogt wanneer beide de Lichaamen der Regeeringe, in de Raadkamer vergaderd waren, dat de Magiftraat „ de goedheid wilde hebben om de nieuw gekoozene Leden in den Eed te neemen.“ 't Schorre Antwoord des Voorzittenden Burgemeesters luidde. „ Dat die Leden by hun Wel Ed. Hoog Agtb. niet bekend waren!“ Hier op

op las men de Naamen voor als mede het LXXXVI.
 Besluit van Raad en Meente op het doen BOEK.
 der Keuze. Dit alles, zonder eenige wan-
 orde geschied zynde, vervoegden zich alle 1760.
 tegenwoordig zynde Leden, op een staat-
 lyke wyze naar de Kerk. Dan, by deezen
 optocht, deedt zich een ongewoon ver-
 schynzel op. Een Ordonnantie Sergeant van
 de Bezetting der Stad, hoedanig een zich
 daags te vooren op het Plein van het Stad-
 huis voor de Raadkamer vertoond hadt,
 liet zich wederom by 't Stadhuis zien, met
 zyn hellebaard, ging mede naar de Kerk,
 en onthieldt zich in dezelve, geduurende
 de Keurpreek en Godsdienstoefening, agter
 de Magistraats Bank, en vervoegde zich,
 naa het eindigen van dezelve, weder op
 't Stadhuis. De Leden der Gezwooren
 Gemeente, die tegen de Magistraat hun
 streng styf hielden, maakten uit deeze nieu-
 wigheid op, dat dezelve ten oogmerk
 hadt het Krygsvolk van den Staat te gebrui-
 ken om hunne zaak te ondersteunen, en door
 te dryven tegen hunne Mede Regenten. Zy
 vonden zich in dit gevoelen versterkt, toen
 zy ontdekten, dat de Wagten van den voor-
 gaanden dag, en deezen, vermeerderd wa-
 ren, en 'er eenige Ruiterspaarden gezadeld
 en gereed stonden om, op 't eerste bevel,
 te kunnen op zitten, als mede dat de gehee-
 le Bezetting dien dag last hadt, binnen haa-
 re Kwartieren of Inwooningen te blyven.

De Boontrekking geschiedde en het lot
 wilde dat van de zeven Leden der Gemeen-
 te, die het met de Magistraat hielden, slegts
 één,

LXXXVI. één, en Elf van de tegen streevende Heeren Gouden Boonen trokken. Hun werd, egter, de gewoone Keurnooten Eed voor-
 1760. geleezen, en zonder eenige zwaarigheid van de zyde der Magistraat afgenomen. Naa deeze Beëcdiging verlieten de overige Leden der Gezwooren Gemeente het Raadhuis; doch de Heeren van de Magistraat gingen, ingevolge van de gewoonte, zints den Jaare MDCCXLVIII gehouden, naa de Kamer der Gezwooren Gemeente, om daar vergaderd te blyven tot dat de Keur zou afgeloopen weezen, geen Lid van de Gemeente, den toegang willende vergunnen tot eene Vergaderkamer, die anders, en van ouds af, op dien dag hun open stondt. — De Magistraat liet weeten dat zy op den Raadhuize vergaderd zou blyven tot zo lange de Keurnooten aan hun de Keur zouden hebben overgegeeven, om dezelve, ingevolge van het *Reglement van Tutele*, aan Ridderfchap en Steden, ter goedkeuring over te brengen. De Keurnooten wilden de gedaane Keur doen bekendmaaken; doch de Secretaris verklaarde dat het hem verboden was; de Roededraager gelast de gewoone Klok by het doen van Afkondiging te trekken, voldeedt niet aan 't bevel, als last hebbende om alle Bevelen en Boodschappen der Keurnooten aan de Magistraat over te brengen. In 't einde kreegen zy ten bescheid. „ Dat, vermids „ de Magistraat niet hadt kunnen verwag- „ ten, dat de Keurnooten zich met zo veel „ hevigheid, tegen de Magistraat, en 't Re-
 „ gte.

„ *glement van Tutete*, zouden hebben verzet, LXXXVI.
 „ daarom den Secretaris gelast hadt geen BOEK.
 „ Afkondiging van de Keur te doen, en —
 „ den Roededraager verboden de Klok te 1760.
 „ trekken, dat voorts de Keurnooten zich
 „ wel zouden beraaden, en niet langer
 „ zwaarigheid maaken om de Keur over te
 „ leveren; naardemaal de Magistraat anders
 „ zodanige Schikking zou maaken, als zy
 „ vermeenen zou te behooren.” — Deeze
 aanmaaning niets vermogende om de Keur
 te doen overleveren vóór de Afkondiging,
 boodschapte de Secretaris; „ dat deeze
 „ Heeren Oud-Burgemeesters zich, in ge-
 „ volge van het *Reglement van Tutete*, voor
 „ gecontinueerd hielden.”

De Keurnooten verklaarden, voor den
 Jaare MDCCLX niemand als Schepenen of
 Raaden te zullen erkennen, dan de door
 hun verkoozenen. De Secretaris zei hun
 aan, dat ze ontslaagen wierden: dan zy
 weigerden van Oud-Burgemeesteren ont-
 slaagen te worden, en vonden geene moge-
 lykheid om hunne Keur behoorelyk te laa-
 ten afleezen, met welke zy laat in den avond
 de Raadkamer verlieten. Dit alles vermel-
 den zy breedvoerig in eene Tegenverklaa-
 ring by Ridderfchap en Steden ingeleverd,
 de Magistraat afmaalende als Leeden, die
 zich, op eene zeer onregtmaatige wyze, in
 eene aangemaatigde Regeering hadden ne-
 dergezet, met wegneeming der aloude Vry-
 heid, en schennis der Privilegien; dezelve
 verscheide misdryven daar tegen verwyten-
 de: met aandrang op het oude Regt der
 Meen-

LXXXVI. Meente toekomende; betuigende in 't flot
 BOEK: zich te verklaaren tegen alle Besluiten en
 ——— Consenten, van welk eene natuur ook, die
 1760. Oud-Burgemeesters ter Vergaderinge van
 hun Ed. Mogenden zouden willen uitbren-
 gen: dewyl zy deeze Heeren, zo lang de
 Keur niet was openbaar gemaakt, nooit
 voor de Wettige Magistraat der Stad zou-
 den erkennen, of zich in eenige Raadplee-
 gingen in laten:

Eer nog deeze Tegenverklaaring, schoon
 wel ras overgeleverd, ter Vergadering van
 Ridderchap en Steden dienen kon, ver-
 scheen de tyd der Jaarlykche Rekeningen
 van Stads Eigendommen en Inkomsten,
 welker naazien moest geschieden door acht
 Heeren, vier uit den Raad, en vier uit de
 Meente. Drie Leden der Meente tot het
 naazien der Rekeningen gekoozen, tot de
 zeven- en- twintig, die zich tegen de Ma-
 giftraat hadden aangekant, behoorende, oor-
 deelden zich in geene handeling met Hee-
 ren door Keurnooten niet wettig gekoo-
 zen, maar die zich zelve op 't kuslen ge-
 houden hadden, te mogen in laten: zy
 bleeven t' huis. Men schikte dit zo goed
 mogelyk. Dan de dag der openbaare Af-
 hooring en Sluiting daar zynde, vergader-
 de de Gezwooren Gemeente, en op het
 Voorstel „ of men, dewyl 'er nog geene
 „ Afkondiging van de Heeren gedaan was,
 „ en men dus niet wist wie Burgemeesters
 „ waren, wel met de Oud-Burgemeeste-
 „ ren, die zich zelve hadden *geconti-
 nueerd*, kon handelen?” gaf de Meer-
 der-

derheid een ontkennend Antwoord; waaf LXXXVI.
naa de Voorzitter eene Verklaaring voor- B O E K.
las, die eene groote Meerderheid goed-
vondt dat gedaan zou worden aan Oud- 1760.
Burgemeesteren, by welken dezelve werd
ingeleverd. In deezen beklaagen zy zich
over de behandeling hun aangedaan; betui-
gende, dat zy die Heeren voor geen Wet-
tige Magiftraat erkennen konden, noch met
hun, als zodanig handelen; en alles wat zy
in die aangenomen hoedanigheid volvoer-
den, voor van geener waarde hielden; be-
fluitende met de verzekering van niets on-
beproefd te zullen laten om van het aan-
gedaan Geweld ontheeven, en in hun Regt
herfteld te worden; overal zouden zy des
bekendmaking doen, „ in die hoope en
„ dat vertrouwen, dat zy, onder de Re-
„ genten van dit ons lieve Vaderland, nog
„ wel zulke Beminnaars van Vryheid zou-
„ den vinden, die hun, als Bondgenoo-
„ ten, hunne Regten en Privilegiën zou-
„ den willen helpen handhaaven en ver-
„ deedigen.”

De Minderheid der Meente vaardigden
'er twee af naa de Magiftraat, toen naa 't
overleeveren deezer Verklaaring, alle de
andere Leden van 't Raadhuis afgingen.
Zy vroegen, „ hoe zy zich in dee-
„ den moesten gedraagen?” onder betui-
ging van geen deel te willen hebben in de
gedaane en overgegeevene Verklaring.
Men nam hier genoeg in; en ten blyk
daar van werden, in tegenwoordigheid der
gebleevene Leden, de Rekeningen open-
XXIII. DEEL. I lyk

LXXXVI. lyk afgehoord en geflooten. Op de inge-
 BOEK. leverde Verklaaring bragt de Magiftraat
 ——— deezzen raadflag in; „ dat dezelve, naa
 1760. „ zo veele minnelyke, doch vrugtlooze,
 „ poogingen, om de gemeene zaak in rus-
 „ te en goede orde, en de tegenverklaa-
 „ rende Leden binnen de paalen van re-
 „ delykheid en pligt te houden, zich ein-
 „ delyk genoodzaakt vindt, om alle zaa-
 „ ken ter harte te neemen, en gebruik te
 „ moeten maaken van het hoog Gezag hun
 „ van G O D en 't *Volk* tot deeze einden ver-
 „ leend en toevertrouwd, en, daarom,
 „ naa rype overweeging van alles, een
 „ befluit te neemen om, in hoedanigheid
 „ van *Regters*, zodanig te handelen en te
 „ verftaan als zy, naar bevindinge van zaa-
 „ ken, zouden oordeelen te behooren. In-
 „ tusfchen alle die Leden der Meente te
 „ zamen, en elk in 't byzonder, buiten de
 „ waarneming van derzelve Ampten en
 „ verdere Bedieningen daar toe behooren-
 „ de, gesteld houdende, tot dat zy nader
 „ over deeze zaak zouden geraadpleegd en
 „ een eindlyk befluit genomen hebben.”

In gevolge van deezzen zogenaamden zag-
 ten Raadflag, ontboodt men, 's anderen
 daags, alleen de Zeven Leden der Meente,
 die het met de Magiftraat hielden; en drie
 der anderen aan de beurt liggende om het
 Rentmeesterfchap te krygen, ontvingen de
 weet, dat zy in de begeevinge daarvan
 voorby zouden moeten gegaan worden, in-
 dien zy, vóór den avond, der Magiftraat
 geene genoegdoening gaven, zy weigerden
 zulks,

zulks, en werden de Rentmeesterfchappen LXXXVI. toegekend aan drie der Zeven Leden, die BOEK. men in deeze posten handhaafde. — Te ———
 gen de naastkomende Vergadering van Rid- 1760.
 derschap en Steden, die te deezen Jaare in Kampen stondt gehouden te worden, op welke de Magistraat ten oogmerk hadt de Magistraatskeur, naar inhoud van het *Reglement van Tutele*, ter goedkeuringe in te brengen, vervaardigden de Meerderheid der Meente eene tweede Tegenverklaring nog sterker dan de eerste, behelzende een verslag van alle de Regtsaanmaatingen, drukkende en dringende handelwyze der Magistraat; doch al de vrugt hier van was dat ze, met de stukken daar toe betreklyk, in handen der Magistraat van *Kampen* gesteld wierd.

Dus gerugsteund leverden zy de Magistraatskeur, by welchen zy zich zelve, als in de Burgemeesterlyke waardigheid blyvende, voordroegen, ter Vergadering over, en werd dezelve, nevens die van *Deventer* en *Zwolle*, door Ridderschap en Steden, in naam des Minderjaarigen Stadhouders, goedgekeurd, en van den Raadhuize afgelezen. De Magistraat stelde Amptenaars aan, met voorbygang van alle de Leden der Meente, die zich deezer schikkinge onttrokken, en uitdeeling van de Ampten onder de Zeven volgbaare Leden, die men alleen voor de Gezwooren Gemeente erkende, waar mede alleen men alle Stadszaaken behandelde, en alleen de Toestemming vroeg, ten aanzien van het stuk der Geldmidde-

LXXXVI. ten. — Een derde Tegenverklaring ter hoo-
 BOEK. ge Landschaps Vergadering over de Onwet-
 ———— tigheid hier van door de Meerderheid inge-
 1760. bracht, werd, even als de voorige, aan de Ma-
 gistraat van *Kampen* verzonden, die goed-
 vondt een *Historisch Verhaal van 't geen*
'er, tusfchen de Heeren van de Magiftraat
der Stad Kampen en eenige Leden van de Ge-
zwooren Gemeente aldaar was voorgevallen,
ten aanziene van het ten uitvoer brengen van
het Reglement van Tuttele in den Jaare
 MDCCCLIX en MDCCCLX, op te stellen,
 en te doen drukken. Alle Leden van de
 Magiftraat keurden het opgestelde Verhaal
 goed, uitgezonderd de Heer ROLDANUS.
 De Magiftraat zich in diervoege op den
 Eerftoel handhavende spoedde het Regee-
 ringsjaar ten einde; en dreigde de gewoo-
 ne Keurdag, in 't volgend Jaar, naderende,
 dezelve nieuwe moeilykheden te zullen
 baaren.

De Magis- Doch de Magiftraat wist dezelve mees-
 traat zeg- terlyk te voorkomen, door daags te voo-
 praald op ren drie zaaken te besluiten, *Voor eerst*
 de Ge- fchaften zy de Plegtige Keurpredicatie af;
 meente. *ten tweeden* den Keurnooten Eed; en *ten*
derden lieten zy door de Zeven hun trouw
 aankleevende en bevoorregte Leden der
 Meente, twee nieuwe Gemeenslieden kie-
 zen, in ftede der twee, die in den voorle-
 den Jaare, wegens de zweevende Verfchil-
 len, niet in den Eed genomen waren. Ge-
 heel hadden zy de handen ruim, de verrig-
 tingen op den Keurdag in den Jaare
 MDCCCLXI gingen naar wensch, de ge-
 maak-

maakte Naamlyst aan de Magistraat overgegeeven, en door dezelve by Ridderſchap en Steden ingeleverd, kreeg daar eene gereede goedkeuring. — Geen wonder dat de Meerderheid der vergeete Meente, deeze nieuwigheden, ſtrydig met de Grondwetten der Regeeringe, niet ongemerkt lieten doorgaan; doch zich deswegen in een vierde Tegenverklaaring, op 't ernſtigſte beklagde by de Staaten van *Overyſſel*. Hunne klagten werden in den wind geſlaagen, en alle verdere pogingen hun belet, doordien de Gemagtigden van *Kampen*, ter Staatsvergaderinge een Voorſtellicten doen, „ dat voortaan geene Verzoekſchriften, of „ Stukken van de proteſteerende Leden „ uit de Gezwooren Gemeente, door den „ Voorzittenden Heer der Vergaderinge „ zouden aangenomen, ter leezinge voortgebragt; maar ongelezen, weder te rug of uitgegeeven mogten worden,“ zy noemden dezelve *aanſtootlyk, oneerbiedig, nutloos, moeilykheden verwekkende* zo voor hun Ed. Mogenden als hun Wel Ed. Groot Agtbaaren. De Staaten vonden goed dit Voorſtel aan te neemen, en der Meerderheid van de Meente den weg van beklag op te delven.

Burgemeester ROLDANUS, die in al deezen handel zyner dertien Mede Raadsleden, van den beginne af, niet bewilligd, en 'er zich onlangs openlyk tegen verklaard hadt, thans in den Raad voorzittende, gaf by de eerſte voorkomende gelegenheid, dat Raad en Meente eene Vergadering

LXXVI.
BOEK.
—
1760.

Behandeling van
Burgemeester
ROLDANUS.

LXXXVI. moest houden, last aan de Roededraagers
 BOEK. de zeven- en- twintig Leden der Meente,
 ————— zo wel als de Zeven overigen, op te roe-
 1760. pen: doch die Stadsbedienden kreegen ter-
 stond van zyne Mede Regenten tegenge-
 stelde order. Daarenboven, beslooten zy,
 den Voorzitter, om dat hy de Party der
 protesteerende Leden gekoozen hadt, voor
 een gedeelte buiten de Bediening van zyn
 Ampt te stellen, hem gelastende, dat hy by
 alle Raadpleegingen, over die Leden der
 Gemeente te houden, zou moeten opstaan,
 als mede, dat hy tot de Vergaderingen, daar
 toe in 't byzonder aan te leggen, niet zou
 worden opontboden. De onaangenaamhe-
 den deezer bepalingen in de uitoefening
 van een Ampt, om dat hy paal en perk wil-
 de stellen aan overhaastend geweld, moest
 deeze Heer niet lang verduuren, de dood
 bevrydde hem van die kwelling, en het
 zien doen van den laatsten stap der ver-
 drukkinge. Want, wanneer, op het in 't
 licht geeven van het gemelde *Historisch*
Verhaal der Magistraat, de Leden der Ge-
 zworen Gemeente zich aangezet gevonden
 hadden, om door den druk gemeen te maa-
 ken een Werkje ten tytel voerende *Justifi-*
catie van het Gedrag van de Grootte Meerder-
heid der Gezworene Gemeente der Stad Kam-
pen by gelegenheid van het arresteren van het
Reglement en Tuttele in den Jaare MDCCLV
en het ten uitvoerbrenge van 't zelve in
den Jaare MDCCLIX en MDCCLX en
MDCCLXI, werd hetzelfde als *schadelyk*
 en *schandelyk*, opgehaald en het verkoo-
 pen,

pen, op eene boete van Driehonderd Goudguldens, verboden (*). Zo wilde men der misnoegden laatste pooging veydeden, en in 't ongestoord bezit der Regeeringe blyven, gelyk, voor eene lange wyl, gelukte.

LXXXVI.

BOEK.

1760.

In 't nabuurig *Gelderland* ontstonden desgelyks, wegens de Uitvoering des Reglements van Voogdyschap, om deezen tyd, zeer onaangenaame verwyderingen. Dit greep te *Zutphen* stede, by de vervulling eener opengevalle Schepensplaats; en te *Bommel* by de verkiezing van een Kwartiersman. In beide de gevallen hielden Staaten van *Gelderland* de Stads Magistraat de hand boven 't hoofd, en deeden dier Verkiezing, ondanks alle tegenkantingen, gelden (†). Wy hebben om de gelykaartigheid, en den afloop dier voorvallen, een kleinen vooruittret in den tyd gedaan, en keeren tot de Gebeurtenissen deezes Jaars weder.

Geschillen in *Gelderland* over de Uitvoering van het Reglement van Voogdyschap.

Van minbelangryken doch, om 't gevolg, meldenswaardigen aart, was het gebeurde te *Goes* in de Verkiezing van Mr. LAURENS PIETER VAN DE SPIEGEL

L. P. V. D. SPIEGEL tot Raad van *Goes* aangesteld.

GEL Bepaaling van een Arttykel in het Reglement der Regeeringsbestellinge.

(*) Zie 't *Historisch Verhaal*, en de *Justificatie*, *Keurpredikatie van den Eerw. J. M. VAN DER UPWICH* over *Jes. I.* gedaan den 7 *Jan.* 1784. 't Voorberigt. *Nederl. Jaarb.* 1761. bl. 1051 — 1107 en 1234.

(†) Zie wegens *Zutphen*. *Nederl. Jaarb.* 1760. bl. 691. Voor 't Jaar 1761. bl. 419. Wegens *Bommel*. *Nederl. Jaarb.* 1761. bl. 279 — 315.

LXXXVI. GEL tot Raad dier Stad; in den Jaare
 BOEK. MDCCLIX tot Secretaris aldaar aange-
 — steld, en vóór ruim vyf maanden met ee-
 1760. ne Ingebooren Burgeresse getrouwd, oor-
 deelden zeventien Leden van den Raad
 hem, als benoembaar tot die post, te kun-
 nen voor draagen aan de Vyf voorzitten-
 de Leden van Staat, die, ingevolge van
 het Reglement omtrent de Voogdye van
 den Minderjaarigen Stadhouder, uit een
 tweetal, de Verkiezing van Nieuwe Raad-
 den deden. Twee Raadsleeden in het be-
 grip staande, dat het grootste gedeelte der
 Regenten, op eene byzondere byeenkomst,
 buiten hun weten, afgesprooken hadden,
 dién *Secretaris* tot *Raad* te benoemen,
 meenden dit te zullen kunnen weeren,
 door het bybrengen eens Artykels uit het
 Reglement op het aanstellen van Raaden
 dier Stad inhoudende, „ dat, by affter-
 „ ven, vertrek, of andere redenen, één
 „ of meer Raadsplaatzen komende open te
 „ vallen, dezelve zal of zullen door de
 „ Vroedschap, binnen den tyd van dertig
 „ dagen, werden vervuld met een Per-
 „ soon of Perfoonen uit de notabelste en
 „ gequalificeerdste uit de Burgery binnen
 „ dezelve Stad, ten minsten hebbende ge-
 „ weest *drie jaaren* Poorters en Burgers,
 „ of getrouwd zynde met eene Ingeboore-
 „ ne Burgeresse, den tyd van *één Jaar*.”
 Zy leverden deswegen een Tegenverklaa-
 ring in by de Vyf voorzittende Leden van
 Staat: welhaast door de Meerderheid des
Goefchen Raads in 't breede beantwoord.
 Bei-

Beide deeze Stukken ingezien zynde, oordeelden de Vyf voorzittende Leden van Staat, dat, daar het aankwam op de Uitlegging van een Privilegie, de zaak niet tot hunne tafel, maar tot de volle Vergadering der Staaten van *Zeeland* behoorde, die de Meerderheid des Raads van *Goes* in 't gelyk stelde, den Heer VAN DE SPIEGEL verkiesbaar verklaarde, en aan het in geschil staande Artyskel, deezen zin gaven, „ dat een opengevallen Raadsplaats „ moet worden vervuld door een Perfoon, „ die ten minsten drie Jaaren Poorter en „ Burger der Stad geweest was, ten ware hy met eene Ingeboorene Burgeresse was getrouwd, wanneer de tyd van „ één Jaar Burgerfchap genoeg is.” De Raaden van *Goes* deeze Uitspraak der Staaten bekomen hebbende, maakten dezelve bekend. Om, in 't vervolg, daar omtrent geen verschil te hebben, en tegen te gaan de verkeerde uitlegging deezes Artyskels, 't welk men zou kunnen ontleenen uit de Opgave van den Schryver des *Tegenwoordigen Staats van Zeeland* (*), die van de Regeerings bestellinge der Stad *Goes* handelende, 't zelve dus te nedergesteld hadt „ ten minsten geweest hebbende „ drie Jaaren Poorter of Burger, of één „ Jaar getrouwd met eene Ingeboorene „ Burgeresse,” welke verschikking en verplaatzing van woorden niet anders kon wor-

LXXXVI.

BOEK.

1760.

(*) *Tegenwoordige Staat van Zeeland*, bl. 58.

LXXXVI. worden opgevat dan *dat één Jaar ge-*
 BOEK. *trouwd te zyn geweest met eene Ingeboorene*
 — *Burgeresfe*, het tweede vereischte ter be-
 1760. voegdheid om verkooren te worden uit-
 maakte (*). De te regtbrenging van een
 misftelling in een zo geagt Werk, waar
 uit veelen hunne Regeeringskundigheden
 ontleenen, deelt ons dit anders louter
 perfoonlyk voorval plaats geeven.

Gefchil
 tuschen
 Holland en
 Stad en
 Lande over
 de Lyfren-
 ten.

Een oud gefchil, in den voorleden
 Jaare, met veel heftigheids hervat tus-
 fchen *Holland* en *Stad en Lande*, werd
 dit Jaar afgedaan. 't Verdient eenigzins
 hooger opgehaald, en in dezelfs onaan-
 genaamen voortgang naa gegaan te wor-
 den. Wanneer in het vyf- en zestig-
 fte Jaar der laatst verftreekene Eeuwe de
Vereenigde Staat zich ingewikkeld vindt
 in den Oorlog tegen *Engeland* en den Bis-
 fchop van *Munfter*, en de Krygsbenden
 van den laatstgemelden reeds den bo-
 dem van *Stad en Lande* betraden, waren
 de Staaten van dat Gewest, nevens de
 overige Bondgenooten, in de noodzaak-
 lykheid om alles wat zy konden aan te
 wenden tot ftuiting van eenen verderen
 Indrang des Vyands. Groote en vaardig
 opgebragte Geldfommen werden hier ve-
 eischt. Onder andere beflooten zy Geld
 op Lyfrenten in *Holland* op te neemen:
 welke zy beloofden, van half Jaar tot
 half

(*) *Notulen van Zeeland* 14 en 21 April 1760,
Nederl. Jaarb. 1760. bl. 384—406.

half Jaar, te *Amsterdam* te zullen betaalen, onder de sterkst mogelyke verbintenissen, door de Regtsgeleerden eene daadlyke Pandneeming geheeten.

LXXXVI.

B O E K.

1760.

De betaaling deezer *Hollandsche Lyfrenten* hieldt geregeld aan tot den Jaare MDCLXXXV, wanneer men besloot daar mede voor eenigen tyd, op te houden, en ze zints meerendeels onbetaald liet. De wettige Geregtingden tot deeze Inkomsten van deugdlyk verstrekte Penningen, beklagden zich over dit Besluit by de Staaten van *Stad en Lande*, en dit vrugtloos bevindende vervoegden zy zich tot de Staaten van *Holland*, ten einde deezen by het Bondgenootschaplyk Gewest die betaaling zouden bewerken. Zy bragten hun de Wettigheid van deeze Schulden onder 't oog, met verzoek om dezelve aan hunne klaagende Ingezetenen niet langer onbetaald te laten. Herhaalde Schuldbekentenissen en Beloften van de klaagenden te zullen te vrede stellen volgden; doch in de zaak zelve kwam geene verandering. De klagten der Schuldeifcheren hielden aan. Dit bewoog Staaten van *Holland*, in den Jaare MDCCXXXI, deeze zaak, by eenen zeer hartigen Brieve, aan te dringen; maar dezelve werd door geen wederichryven beantwoord. Ondanks die onvriendlyke behandeling vaardigden gemelde Staaten, in 't volgend Jaar, een tweeden en veel dringender Brief af, verzekerende dat dit de laatste zou weezen, en zy dit werk niet langer dan tot Bloemaand des volgenden Jaars

- LXXXVI. Jaars fleepende zouden houden, vóór wel-
 BOEK. ken tyd zy hoopten dat een vrugtbaar
 ——— Staatsbefluit den wettigen Schuldeifcheren
 1760. genoeg zou geeven, en zy zich niet ge-
 noodzaakt vinden om tot een der uiterfte
 middelen tegen hunne Bondgenooten te
 komen.

Eene Bedreiging waarfchynlyk onuitge-
 voerd gebleeven, ter oorzaake van de
 moeilykheden waar in ten dien tyde ons
 Vaderland werd ingewikkeld, naa het ont-
 ftaan der Buitenlandfche Oneenigheden, by
 het overlyden van Keizer CAREL DEN
 VI tot een openbaaren Oorlog uitgebors-
 ten, en de daar op volgende Beweegniffen
 by en naa de verkiezing des jongst overle-
 den Erffladhouders. Dan toen deeze de
 zaaken van Regeeringe en Regtsoefeninge
 in *Stad en Lande* op een vaffen voet ge-
 bragt hadt, oordeelden de Belanghebben-
 den in de onbetaald blyvende Lyfrenten,
 de tyd gebooren, om de zaak te hervatten,
 en de Staaten van dat Gewest in Regten te
 betrekken voor hun eigen Geregthof, aan
 welks uitspraak deeze Schuldvordering by
 de uitgegeevene Schuldbrieven onderwor-
 pen was; zy deeden zulks en eifchten al-
 daar hun agterweezen. Eene vergeeffche
 pooging: want toen de Veroordeeling, in
 Regten zou hebben moeten volgen, dee-
 den de Staaten de Regtstvorderingen stil-
 ftaan. Geen Regt langs den gebaanden
 weg kunnende bekomen vervoegden zich
 de *Hollandfche* Ingezetenen als voorheen, in
 den Jaare M D C C L V I I I, by hunnen Souve-
 rain,

rain, verzoekende dat het hun Ed. Groot Mogenden behaagen mogt thans die Bescherming en Sterke Hand te leenen, welke zy, in den Jaare MDCCXXXI, geoordeeld hadden het éénig nog overgebleevene middel te zyn om Betaalinge te bekomen. Naa naauwkeurig onderzoek en ryp beraad willigden zy het in Bloei maand des volgenden Jaars in; doch, den zagstén weg verkiezende, onder voorwaarde, dat van deeze Inwilliging geen gebruik zou worden gemaakt vóór den eersten van Wyn maand; dit tyds uitsfel zou den Bondgenooten gelegenheid geeven om de Uitwerking van dit Besluit te voorkoomen, door het beraamen van vriendlyke Schikkingen met de zo lang te leurgestelde en in Regten by hun niets vorderende Schuldeifcheren.

Den bepaalden tyd des Uitsfels verstreken zynde, zonder dat eenige middelen van vergelyk getroffen waren, marde de *Amsterdamsche* Koopman JACOB ROETERS, als Gevolmagtigden van de Belanghebbende in deeze Lyfrenten, niet met de daadlyke uitvoering, en nam alle zodanige Goederen, Schepen, Koopmanschappen en Schulden, als hy ontdeeken kon op *Hollandschen* Bodem te zyn, en aan Ingezetenen van *Staden Lande* toe te behooren, in beslag. Veele Schippers te *Amsterdam*, *Muiden*, *Zaandam*, *Spatarendam* en elders met Turf, Graanen, en andere Voortbrengzelen van dat Gewest gelaaden, vonden zich onder de opgehouden en schreeven

LXXXVI.
BOEK.

1760.

De Schepen en Goederen der *Groningers* in *Holland* in beslag genomen.

LXXXVI. ven onmiddelyk dat onaangenaam weder-
BOEK. vaaren over.

— 't Zelve baarde groote verlaagenheid on-
1760. der de Ingezetenen, en maakte het mis-
De Hol- noegen der Staaten gaande, die deeze
landsche in noegen der Staaten gaande, die deeze
Groningen Schuldvordering met den tytel van *Verou-*
aangehou- *derde Pretensien* bestempelden, en het Ge-
den. drag der Staaten van *Holland verongelykend*
noemden, verbiedende den Ingezetenen
van hun Gewest, in de eerste plaats, eeni-
ge Penningen, uit welken hoofde zy de-
zelfde ook mogten schuldig zyn, aan *Hol-*
landsche Ingezetenen te voldoen. Ook lie-
ten Burgemeesters en Raad van *Groningen*
by voorraad, twee *Amsterdamsche* Beur-
tschepen, daar ter Stede liggende, in beslag
neemen, als ook de Goederen eens Kraa-
mers met Koopmanschappen op de Markt
staande. Een volgend Staats plakaat lag
de sterke Hand op alle Bezittingen, Schul-
den, Goederen, geene uitgezonderd, die
aan Ingezetenen van *Holland* toebehoor-
den; en verwittigden zy den Ingezetenen
van hun Landschap geene Koopmanschap-
pen of Turf naar *Holland* te zenden, dan
op eigen gevaar. Van deeze Besluiten ga-
ven zy eenvoudig kennis aan Staaten van
Holland. — Ten tyde dat het eerste be-
rigt, wegens het in beslag neemen der *Gro-*
ningsche Goederen inkwam, stondt een Be-
diende gereed om eene aanzienlyke Geld-
fomme, strekkende tot betaling van een
gedeelte des aandeels van *Stad en Lande*,
in de aflossing van Obligatien en Intresfen
ter Generaliteit, naa 's *Gravenhaage* te
bren-

brengen. In stede van hem te laten ver- LXXXVI.
 reizen, vaardigden zy een Brief af aan BOEK.
 hunne Hoog Mogenden, met berigt, dat
 die Gelden in gereedheid waren, en reeds
 verzonden zouden geweest zyn, indien zy 1760.
 niet bedugt waren geworden voor het aan-
 slaan der Gelden in *Holland*, verzoekende
 een veiligen weg te mogen weten, langs
 welken zy, dit Geld onverhinderd, ter
 bestemder plaatze konden bezorgen. Op 't
 verzoek van hunne Hoog Mogenden ver-
 leenden Staaten van *Holland* vry geleide
 voor dit Geld.

Verder vervoegden zich de Staaten van Staaten
Stad en Lande, met een Brief van beklag, van *Stad en*
 aan Staaten van *Gelderland, Zeeland, Ut-* *Lande ver-*
recht, Overysfel en Friesland, wegens de voegden
strenge, harde, onvriendelyke en onnatuur- zich by de
lyke behandeling der Staaten van *Holland*, Bondge-
 als die zich het regt aanmatigden om Be- nooten.
 slag te verleenen op Goederen der Ingeze-
 tenen, in geenen deele voor de Schulden
 des Gewests verbonden, of aanspraakelyk;
 en slydig handelende met het Verdrag der
Unie om de verschillen en oneenigheden,
niet door geweld; maar langs *vriendelyke en*
zachte wegen, uit den weg te ruimen. Zy
 gaven den Vyf Bondgenooten in ernstige be-
 denking, welke zwaarigheden hunne Inge-
 zetenen boven 't hoofd zouden kunnen han-
 gen, indien andere Schuldeischers, naar
 inhoud van hunne nog sterker Schuldbrie-
 ven, dit voorbeeld volgden; als mede de
 stremming en verwarring van den onder-
 lingen Koophandel, onvermydelyk aan dee-

LXXXVI. ze Handelwyze verknogt, verzoekende de
 BOEK. medewerking van hunne Hoog Mogenden
 ——— om Staaten van *Holland* van het genomene
 1760. Besluit te doen afzien, en de gedaane Ar-
 resten schadeloos op te heffen.

Staaten
 van *Hol-*
land ver-
 deedigen
 hun ge-
 houden
 gedrag.

De regtmatigheid van den Eisch der
Hollandsche Schuldeischeren, ten grondsla-
 ge strekkende van de Magtverleening aan
 dezelve Gevolmagtigden, tot het bekomen
 van Vergoeding, gevoegd by de hoonende
 uitdrukkingen door de Schuldenaars gebe-
 zigd in de Plakaaten by hun tot Wederver-
 gelding uitgevaardigd, bewoog de Staaten
 van *Holland* by een Publicatie opening te
 geeven van de billyke redenen, op welke
 hunne Verlofgeeving tot de reeds gedaane
 Arresten, en die vervolgens uit kragte daar
 van zouden gedaan worden, steunden; en
 by die zelfde openbaare Afkondiging te
 verklaaren dat zy alle *Groningsche* Eigen-
 dommen, en Schulden, die in *Holland* be-
 taald moesten worden, in beslag namen. —
 Ten zelfden dage dat Staaten van *Holland*,
 door deeze Publicatie, voor de eerste keer,
 iets aan 't Gemeen bekend maakten we-
 gens dit verschil met *Stad en Lande*, be-
 flooten die Staaten niet alleen openlyk be-
 vel te geeven aan de Provinciaale Bedien-
 den toeziende op de Shuikeryen aan de uiter-
 ste grenzen des Landfchaps, om alle
Hollandsche Schepen en Goederen in beslag
 te neemen; maar ook om allen, die aan
Hollandsche Ingezetenen iets mogten te
 verantwoorden hebben of schuldig zyn, te
 gelasten nauwkeurige aantekeningen daar
 van

van te maaken, en aan de Landſchaps Secretaris ter hand te ſtellen.

LXXXVI.
BOEK.

Staaten van *Stad en Lande* beantwoordden, vervolgens, in 't breede, de Publicatie der Staaten van *Holland*, hunnen Afgevaardigden ter Algemeene Staatsvergaderinge, de tegenbedenkingen opgeevende om aan te toonen, dat het niet betaalen geenzins aan *Onwilligheid*; maar aan *Onvermogen*, moest worden toegeschreeven; en dat zy geene *Justitie* geweigerd hadden in de Regterlyke vervordering van die schuld; verder van zich afweerende de blaam van den *weinigern Ernst*, en de *Intentie om niets van de Schulden te willen betaalen*; met een herhaald *Vertoog* van 't geen in den Brieve aan de Vyf Gewesten was bygebragt, gepaard met de veelvuldige *Bezwaaren* uit deeze handelwyze voortvloeiende.

1760.
Staaten
van *Stad en
Lande* ver-
antwoor-
den zich.

Hun Hoog Mogenden, met deezen hoogloopenden *Twist* der *Bondgenooten* begaan, booden de verschilvoerende *Gewesten* hunnen dienst aan ter vereffening der *Oneenigheden*, by welke alle *Gewesten* belang hadden. Die van *Stad en Lande* namen deeze *Aanbieding* aan, en benoemden acht *Gevolmagtigden*, die met den aanvang deezer Jaars *MDCCLX*, in 's *Gravenhaage* verscheenen. 't *Voorstel* der *Algemeene Staaten* vondt ook ingang by Staaten van *Holland*, die de *Bemiddeling* omhelsden; doch onder uitdruklyk beding, dat, indien Staaten van *Stad en Lande* geen ernstiger *Aanbiedingen* deden, en traden

De zaak
ter bemid-
delinge aan
H. H. Mo-
genden
voorge-
steld. Staat-
ten van
Holland
wederleg-
gen de ge-
daane Ver-
antwoor-
ding.

LXXXVI. in de billyke eifchen desaangaande voorge-
 B O E K. fteld, hunne Hoog Mogenden, noch ie-
 ——— mand der Bondgenooten, hun eenigzins zou-
 1760. den willen dringen om af te zien van de
 middelen van nadruk, thans te werk gefield.
 Zy benoemden, behalven de Gewoone Af-
 gevaardigden wegens *Holland* in de Verga-
 dering van hunne Hoog Mogenden Zitting
 hebbende, de Penfionariften der Steeden
Haarlem, Delft en Amfterdam en een Bur-
 gemeefter van *Alkmaar*, om tot afdoening
 der verfchillen mede te werken; dan lie-
 ten ten zelfden dage, de boven gemelde
 Verdediging door Staaten van *Stad en*
Lande ter Algemeene Staatsvergadering in-
 geleverd, geenzins onbeantwoord: maar gin-
 gen in een wydluftig Vertoog die *Pretense*
Justificatie, gelyk zy dezelve noemden, te
 keer, als opgevuld met zeer veele verkeer-
 de Aanduidingen, Bewysredenen, en ver-
 regaande Bedreigingen, alleen ingerigt om
 hunne afgeperfte, doch rechtmaatige, han-
 delwyze, in het haatlykst daglicht te ftel-
 len.

De hardig-
 heden ver-
 zagten.

De Onderhandelingen flaagden zo verre
 dat, in 't begin van Grasmaand, die van *Stad*
en Lande, verftaan hebbende, hoe Staaten
 van *Holland*, verklaard hadden geene verde-
 re Inbeslagneemingen tot den Eerften van
 Zomermaand te zullen laten doen, uit-
 hoofde van de Agterftallige *Hollandfche*
 Lyfrenten, indien zy zulks alvoreens deed-
 den ten opzichte van de *Hollandfche*, in dee-
 zen voorflag bewilligden, en ook de reeds
 aan-

aangehouden Schepen ontfloegen. Die van *Holland* deden daar op, de reeds gedaane Arresten in volle kracht houdende, alle verdere, tot den gestelden tyd, verbieden; onder het uitdruklyk beding, dat, dit tydperk vrugtloos verloopende zynde, zy, noch de Belanghebbers, daar aan in geenen deele verder zouden gehouden weezen; maar geregtigd om alle zodanige verdere bekwaame middelen weder by de hand te neemen, als zy ter eindelyke voldoeninge van deeze eischen meest oirbaar zouden vinden. — Wanneer deeze tyd verstrecken was, waren de Verschillen nog niet vereffend; doch 'er deedt zich meer hoops op, om die gewenschte uitkomst te zien: 't welk Staaten van *Holland* bewoog, dien tyd te verlengen tot den Eersten van Oogstmaand, teffens, op het aanhouden van Party, bewilligende in het ontslag dertot nu toe in beslag genomene Schepen, onverminderd de verdere gedaane Arresten. Door deeze Schikkingen kreeg de Scheepvaard en Handel weder den vryen loop.

't Leedt tot het laatste van Herfstmaand wanneer het vergelyk, door de wederzydsche Afgevaardigden, getroffen, en eene Overeenkomst beraamd werd, by welken de Staaten van *Stad en Lande* aan de Belanghebbenden in de Lyfrenten, van hunne Agterstallen, die behoorelyk gewettigd wierden (*), Zestig Guldens van de Hon-

Het Geschil bygelegd.

(* De weibewezene Schulden beliepen eenē Som

LXXXVI. derd zouden betaalen, tien in Geld, en
 BOEK. Vyftig in Schuldbrieven ten lafte van *Stad*
 — en *Lande*, tegen den Jaarlykfchen Intrest
 1760. van Twee en een half ten Honderd. Dit
 Werk kreeg eerlang, in de Vergaderingen
 der Bondgenooten, de noodige bekragti-
 ging, de wederzydfche Arresten werden
 opgeheeven, en de betaaling gefchiedde in-
 gevolge van de gemaakte Schikking (*).
 Terwyl, overeenkomstig met de voorwaar-
 de, onder welken Staaten van *Zeeland* hunne
 goede dienften in het byleggen deezer Ge-
 fchils hadden aangeboden, de Inwoon-
 ders van alle Geweften zonder onderfcheid,
 in deeze Beraaming deelden (†).

Eene veil-
 lige Leg-
 plaats
 voor de
 Schepen in
Texel agter
 de *Horst*.

In een Land, waar de Zeevaard, met alle
 reden, voor een der eerfte bronnen van
 Welvaard gehouden wordt, is eene veilige
 Reede voor de Koopvaarders een onwaar-
 deerlyk goed, en geene fchatten zou men
 bykans te groot kunnen noemen om dezelve
 te verkrygen, indien ze konden ftrek-
 ken om dien zegen te koopen, in zo verre
 menschlyke voorziening denzelfen kan ver-
 fchaf-

Som van *f* 1109313 - 16 - 0, welker betaaling
 zou gefchieden met *f* 110918 - 9 - 0 in Geld, en
 met *f* 554644 - 2 - 0 in Obligatien.

(*) *Nederl. Jaarb.* 1759 bl. 1022 — 1040. 1062 —
 1080. 1115. 1133. Voor 't Jaar 1760. bl. 4 — 33.
 289. 320. 363. 979. Voor 't Jaar 1761. bl. 834.
 876. J KOK *Vaderlandsch Woordenboek* XVIII D.
 Art. *Groningen*.

(†) *Notul. van Zeeland*, 18 Aug. en 14 Octob.
 1760.

fchaffen. Dat onze Reede aan den *Texel* LXXXVI.
froom de veiligste by lange naa niet is, ge- BOEK.
 tuigen de veelvuldige Scheepsrampen, by ———
 Storm en Ysgang: en heeft de waakzaame 1760.
 zorg van 's Landsvaderen niet verzuimd,
 door groote kosten, zeer veel toe te bren-
 gen tot eene meerdere beveiliging van zo
 veel schats, als menigmaal aldaar zich bloot-
 gesteld vindt aan de dreigendste Zeegevaar-
 en. Op kusten, aan zo veel veranderings
 onderworpen als de *Texelsche* (*), kan zich
 eene gelegenheid op doen, die aangegree-
 pen, met weinig kosten, de gezogte veilli-
 ge Legerplaats oplevert. Zonder eenige
 kosten van noemenswaardig aanbelang boodt
 zich, ten deezen dage, zulk een Reede aan
 by den *Texelschen* Wal. Een Zandbank,
 onder den naam van de *Horst* bekend, vorm-
 de aan den Zuid- en Westkant van *Texel*,
 door 't verloop der diepte, een arm, die,
 als 't ware, de daar agterkomende Schepen
 omvatte. Kleine Koopvaarders hadden 'er
 zich reeds zints eenigen tyd, met veel
 vrugts, van bediend, allengskens werden
 zy van grootere gevolgd, vry diep gaande
 Schepen zогten 'er berging; zo dat meer
 dan Vyftig op één tyd, in eene rei agter
 die Zandbank geschaard lagen, even als de
 Schepen in de Laag voor *Amsterdam*. Ca-
 piteins en Schippers verheugden zich over
 die

(*) Zie *Verhandelingen van de Holl. Maatsch. des*
Weetenschappen te Haarlem, XXI. D. bl. 195 enz.

LXXXVI. die Legplaats, tegen Noorde- en Noord-
 BOEK. weste-Winden gedekt, en zo gereed om
 — uit te loopen als de Wind daar toe gunstig
 1760. opwaaide. Het naast bygelegen *Texelsche*
 Dorp, de *Hoorn*, veelvuldig bezoek krygende van de daar liggende Schepen, bevytigde zich om allen noodigen voorraad en ver-
 versching in gereedheid te hebben, het bloeide door een ryk vertier. — De menigte van Zeevaardenden, die deeze veilige Leg-
 plaats verkoozen, klaagden over het onze-
 ker bestellen en de hoogloopende Brieven-
 port aan en van de Schepen agter de *Horst*
 liggende; de Boekhouders en Reeders vonden de Naamen der aldaar invallende, of van
 daar vertrekkende, Schepen of geheel niet,
 of zo gebreklyk, opgegeeven, dat het niet
 weinig belemmerings veroorzaakte. Over-
 zulks werden Commisfariſen der Posteryen
 van *Hollanden Westfriesland*, op een Schrift-
 lyk Verzoek van veele Kooplieden en Schip-
 pers, te raade, om, in Wynmaand deezes
 Jaars, voor Rekening van 't Gemeene
 Land, een Postſchuit aan te leggen, be-
 paald om de Brieven aan de daar leggende
 Schepen te brengen en 'er van af te haalen,
 als mede de Naamen van de daar aangeko-
 mene, en van daar afgezeilde, Schepen op te
 neemen, ten einde ze mede op de Lys-
 ten der Zeetydingen konden geplaatst wor-
 den (*).

Het

(*) *Nederl. Jaarb.* 1760. bl. 389.

Het liet zich aanzien of men deeze gun- LXXXVI.
 ftige gelegenheid en veilige Legplaats zou BOEK.
 te raade houden, door die Zandbank te ———
 doen aanhoogen, en duin te vormen van 1760.
 het onderschepte ftuivend zand. Van den
 uithoek der *Horst* af tot den *Texelfchen* Wal
 zette men stroobofchen ten dien einde, by
 het verhoogen en onderftuiven voegde men
 'er andere aan toe, en hadt, op eenige
 plaatzen, dit aangevangen werk een oog-
 fchynlyken gewenschten uitflag. Des kun-
 digen dien arbeid aanfchouwende, hadden
 gaarne gezien, dat een Werk, 't geen in de
 gevolgen, op den duur, zo heilryk voor de
 Scheepvaard weezen kon, met meer vastig-
 heids aangelegd en beter bezorgd wierd;
 zy vreesden, dat het los opgevangen en niet
 wel verbonden zand, by een Storm en hoo-
 gen Vloed, zou wyken en al den arbeid
 geheel nutloos in de diepte weggevoerd wor-
 den: 't gevreesde gebeurde eerlang. En, waar
 aan ook het verwaarloozen eener betere,
 zeer mogelyke, bezorging moet worden
 toegefchreeven, door zommigen gezogt in de
 baatzugtige inzigten eener Stad in 't *Noor-
 der-Kwartier*, hoogst bejammerens is het,
 dat men die Reede niet behouden, of al-
 thans daar toe de beste maatregelen en mid-
 delen niet in 't werk gesteld heeft. Bin-
 nen korte Jaaren verviel die Reede tot
 de voorheen weinigbeduidenheid om flegts
 kleine Vaartuigen te bergen, en werd de
 nieuwlings aangelegde Postfchuit noode-
 loos. ——— Door de *Horst* te behouden

Dezelve
 wordt ver-
 waarloosd.

LXXXVI. zou ook, mischien, een nu dreigend
 BOEK. deerlyk verloop in de *Texelsche* Zeegaten
 ——— voorgekomen, of althans verminderd wee-
 1760. zen (*).

(*) Medegedeelde Berigten. De Heer JACOB OTTEN
 HUSLEY heeft, in zyn uitgewerkt Antwoord aan de *Hol-
 landsche Maatschappy der Weetenfchappen te Haarlem*, op
 de eene Vraag, wegens de *Texelsche* Zeegaten, ee-
 ne waarneeming, die ons tot deeze gedagten op-
 leidt. „De Aftekeningen van de *Horst*” zegt hy
 (wyzende op Plaat I en II) „toon en duidelyk,
 „dat dezelve door de fchuuring van de Stroo-
 „men, aan de Zuidzyde, dat is na den *Helder-
 „fchen* Wal, important is afgenomen, en daar en
 „tegen derzelve rug, met een ronden hoek te-
 „gen het Nieuwe- of Noorder-gat uitfteekt; en
 „derzelve aanwinning aldaar toont genoegzaam,
 „dat het zelve Gat dagelyksch in vermogen moet
 „verliezen, en allengskens zal verzanden; waar
 „door te vreezen staat dat hetzelfde door den tyd
 „zal toelooopen, en de *Horst* aan de *Haax* zal
 „vastgehegt worden.” *Verbandelingen der Maat-
 fchappy* XXIII Deel, bl. 22.

VADERLANDSCHE
HISTORIE.

ZEVEN- EN- TACHTIGSTE BOEK.

I N H O U D.

Nieuwe Voorflag eener Vredes Onderhandeling aan de Hoven van Londen en Berlyn. Frankryk wil eerst eenen afzonderlyken Vrede met Engeland sluiten. Staatsdienaars van wederzyden afgevaardigd. De Onderhandelingen begonnen, voortgezet, gestremd, en afgebrooken. Gevegt van een Fransch en Engelsch Schip by 's Gravezande. BOREEL trekt, als Buitengewoon Gezant na Londen. De Vriendschap tuschen dat Hof en deezen Staat herleeft. Geschil te Dordrecht, over de Regeeringsbestelling. Kerktwist in Zeeland. HOLTJUS over zyn schryven door den Raadpensionaris onderhouden. Plakaat wegens het uitgeeven van Godgeleerde Werken. LEOPOLD GENNETE maakt zich als een Waterwerktuigkundige hier bekend. Overeenkomst met hem aangegaan. Het werk ver-
K 5 wylt.

LXXXVII.
BOEK.

LXXXVII. *wylt.* GENNETE verlaat het Land en blyft
 BOEK. *weg.* De Proef beantwoordt in geenen deele.
 — De gemaakte Overeenkomst vernietigd. Oc-
 troyen aan Uitvindingen verleend. De Hol-
 landsche Maatschappij der Weetenschappen te
 Haarlem, met Goedkeuring en Opene Brieven
 van Staaten van Holland begiftigt. 't Ge-
 nootschap Pro Excelendo Jure Patrio, te
 Groningen opgerigt. Het Octroy der West-
 Indische Maatschappij verlengd. Twee Aard-
 beevingen. De Oorlog dreigt algemeen te zul-
 len worden. De dood der Rusfische Keizerin-
 ne ELIZABETH brengt eene groote veran-
 dering te wege. Czaar PETER DE III,
 wordt Bondgenoot van FREDERIK DEN
 GROOTEN. 't Gedrag an CATHARI-
 NA DE II, ten zynen opzigte. De Vrede
 tusfchen de Oorlogende Mogenheden geslooten.
 Den Engelschen den Doortocht des Krygsvolks
 over 't Grondgebied van den Staat toegestaan.
 Pooging om de Zeemagt van den Staat te ver-
 sterken. Capitein DEDELS moedig ge-
 drag. 't Verzoek der Houthandelaaren te
 Amsterdam vindt ingang by de Staaten.
 De Graaf D'AFFRY neemt afscheid van
 den Staat. 't Ge'al van Jonkheer ONNO
 ZWIJER VAN HAREN. Aanzienlyke Pos-
 ten door hem bekleed. Familie beschuldiging
 tegen hem ingebracht. Vertrek uit Holland.
 Wederkomst. Uit de Staatsvergadering ge-
 weerd. Openbaare Twistfchriften. Voortzet-
 ting des Geschils. Uitspraak des Hof's van
 Friesland. Bepaalingen der Drukpersse, de
 EMILE VAN ROUSSEAU verboden. Graf-
 teken voor BOERHAVE te Leyden opge-
 rigt.

rigt. Menigte van Kaslotten op onze Stranden. LXXXVII.
 WILLEM CAREL LODEWYK BOEK.
 gebooren. GEORGE WILLEM BELGICUS overleden. WILLEM DE V, ter
 hooge Vergaderingen ingeleid, om 'er, onder
 den Eed van Geheimhouding, zittinge te nee-
 men. Vreugdbetooningen te dier gelegenheid in
 's Gravenhaage. WILLEM DE V van de
 Kinderziekte hersteld. Bedestonden in Gelder-
 land geëindigd. Friesland en Holland vergun-
 nen den Prins zitting in de Vergaderingen. Ver-
 val van Handel en Fabryken. Zwaare Bank-
 breuken. Waar door veroorzaakt. Vrugt-
 looze Voorslag van Hamburg om een voornaam
 Handelhuis te helpen. Het Handel verloop
 neemt toe. Middelen van herstel vergeefsch voor-
 gestaagen. De Koophandel herleeft. Staats-
 besluit op een Voorstel des Konings van Pruis-
 sen den Handel betreffende. Geschil tuschen
 Staaten van Utrecht en Directeuren der Socie-
 teit van Suriname. Kerkvergadering der Ut-
 rechtische Geestlykheid. Geschil te Leeuwaar-
 den over de Magt der Kerklyken. 't Gedrag
 van den Eerw. BLOM. De zaak loopt ten
 zynen nadeele af. De Classis van Leeuwaar-
 den vraakt de Stellingen diens Leeraars. De
 Graaf VAN WARTENSLEBEN te Casfel
 verongelykt. De Algemeene Staaten trekken
 zich het geval huns Gezants aan, en vorderen
 Voldoening. De Landgraaf van Hessen Cas-
 sel zoekt die te ontduiken. De Staaten bly-
 ven op de Voldoening aandringen. De Land-
 graaf geeft dezelve. Nadere bepaaling om-
 trent den Graaf VAN WARTENSLEBEN.
 Strenge Winter des Jaars MDCCLXIII.
 De

LXXXVII. *De Bommelerwaard breekt het volgende Jaar door. Watersnood in Gelderland en Overysfel. Handelingen over de Rivieren tusfchen Gelderland, Holland en Utrecht. Bedyking van de Bovenkerker polder.*

1761. **W**as de aanblik van Vrede tusfchen de Oorlogende Mogenheden, in den voorleden Jaare, daar by gebleeven (*), in het Jaar MDCCLXI deedt zich weder een Vrede aanduidend verfchynzel op, van geen meer gevolgs dan het voorgaande. De voorflag kwam thans van den anderen kant. De Keizerin Koningin, de Alleenheerscheresse aller *Rusfen*, de Koning van *Frankryk*, en de Koning van *Poolen*, Keurvorst van *Saxen*, lieten, ten *Engelfchen* Hove, door den Prins GALLITZIN, een gelykluidend Voorftel doen, om de jongst mislukte Vredesonderhandelingen te hervatten, de Hoven van *Londen* en *Berlyn* hier toe uitnoodigende, met aanwyzing van *Augsburg* tot de Handelplaats, als de gelegenfte voor alle de belanghebbende Mogenheden, en betuiging van de gereedheid hunner Gevolmagtigden om aldaar te verfchynen. — 't Leedt niet langer dan tot den aanvang van *Grasmand*, of hunne *Groot Brittanifche* en *Pruififche* Majesteiten betuigden gereed te weezen om dit Werk, te genoemder Stede, aan te vangen.

Dan

(*) Zie hier boven bl. 93.

Dan de bepaaling van de Vredesonderhandeling te *Augsburg*, waar in alle de Bondgenooten der Keizerin Koningin betrokken waren, dagt den Koning van *Frankryk* niet genoegzaam, om een zo spoedig einde aan de jammeren des Oorlogs te maaken, als hy wenschte. Veelvuldige vertraagingen en verlegenheid baarende toevallen stonden 'er te wagten op eene zamenkomst, waar de belangen van *America*, met die van beide Keizerinnen, den Koning van *Poolen*, en den Koning van *Pruisfen*, stonden vereffend te worden. — Om deeze hinderpaalen weg te neemen oordeelde die Monarch, met toestemming zyner Bondgenooten, het voegelyk aan te dringen op de afzondering dier twee Oorlogen, en liet, ten dien einde, een byzonder Verhoog ten Hove van *Londen* aanbieden, 't welk nog voor het afloopen van Lentemaand geschiedde, behelzende een algemeenen voorflag, dat de beide Kroonen zouden blyven in 't Bezit van 't geen zy op elkan- der veroverd hadden; en dat de gestel- nis, waar in zy zich zouden bevinden, op den eersten van Herfstmaand dezzes Jaars, zulks voor de *Oost Indien*; en die op den eersten van Hooimaand, dit voor de *West-Indien* en *Africa*, en die op den eersten van Bloeimaand, het voor *Europa* zou bepaalen.

Engeland hadt toen op *Frankryk* bemag- tigd *Kaap Breton*, geheel *Canada*, de Eilanden *Guadaloupe* en *Mariegalant*, en in *Africa*, 't Eiland *Goeree* met *Senegal*. Eu-

LXXXVII.
B O E K.

1761.

Frankryk
wil een by-
zonderen
Vrede slui-
ten.

LXXXVII. *ropa* was, toen nog onkundig van den juis-
 BOEK. ten staat der zaaken tusfchen die twee Kroo-
 ———— nen in *Asia*, en de tocht tegen *Belleisle* was
 1761. nog niet aangevangen. — *Frankryk* be-
 zat van *Engeland* het Eiland *Minorca*, hadt
 een gedeelte der Haven van *Duinkerken*
 versterkt, in *Duitschland Hanau*, 't Land-
 graaffchap *Hesfen*, en de Stad *Gottingen* in 't
 Keurvorftendom *Hanover* in zyne magt.
Casfel werd toen belegerd, en het stond ge-
 fchape dat de Koning van *Frankryk* op den
 eerften van Bloei maand noch meer ver-
 meesteringen zou gemaakt hebben. De Ste-
 den *Weezel* en *Gelder*, fchoon in handen der
Franschen, konden niet worden aangeboden,
 als alleen by *Frankryk* voor de Keizerin
 in bewaaring.

Weder-
 zydsche
 Gezanten
 afgevaar-
 digd.

Geheel *Europa* stondt verwonderd over
 de opofferingen, tot welke *Frankryk* zich
 gereed betoonde. De Hoven dat Ryk ge-
 negen duidden zulks 's Konings Staatsdie-
 naaren euvel, en niemand twyfelde of *En-
 geland* zou het gerust bezit der gemaakte
 Veroveringen, en de rust zyner Bondgenoo-
 ten in *Duitschland*, boven de voortzetting
 des Krygs de voorkeus geeven. Het Ant-
 woord van *Engelands* zyde ademde desge-
 lyks eene uitgestrekte genegenheid om
 den Afzonderlyken Vrede, tot verhaafting
 van de Algemeenen, te fluiten. Het stem-
 de in den voorflag dat elk in 't bezit van 't
 bemagtigde zou blyven; doch bepaalde niets
 ftelligs omtrent de voorgestelde Tydperken.
Engelands voorftel om een *Franschen* Staats-
 dienaar te *Londen* te ontvangen, gaf geen
 on-

ongunstig voorteken van de Vreegezindheid diens Hofs; het werd door *Frankryk* aangenomen, en ingevolge daar van ook bepaald dat een *Engelsch* Staatsdienaar zich aan 't *Fransche* Hof zou vervoegen. De Heer *BUSSY* vertrok na *Londen* en de Heer *STANLEY* na *Versailles*.

LXXXVII.
BOEK.
——
1761.

De Hoven aan *Frankryk* verbonden, schoon zich niet aankantende tegen deeze Onderhandeling met *Engeland*, betoonden ongerustheid over het zenden der wederzydsche Staatsdienaaren. Dan zy vonden zich gerust gesteld, door 's Konings toezegging, dat hy hun in volkomen vertrouwen, berigt zou doen geworden van alles wat te *Londen* of te *Versailles* verhandeld werd. 't Kwam Hoofdzaaklyk aan op het bepalen der Tydperken van 't Bezit, en ontweek men, van de zyde van *Engeland*, in de Onderhandelingen, het stellig antwoorden deswegen. De voorgenomen Krygstocht op *Belleisle* veroorzaakte ongetwyfeld dit marren. Wanneer de *Engelschen* 't zelve bemagtigd hadden, stelden zy die Tydperken twee maanden laater; en wilden wyders, dat de Afzonderlyke Vrede tusfchen *Frankryk* en *Engeland* onafhangelyk zou weezen van den uitflag der beraamde Vredehandeling te *Augsburg*; als mede dat men, vóór den eersten van Oogstmaand, dien Vrede tusfchen beide Kroonen volkomen tot stand zou brengen.

De Onderhandelingen begonnen.

Hoe bezwaarlyk het *Frankryk* voorkwam, Voortgeenen Oorlog, die zich tot in de vier Wezet.
reld

LXXXVII. relddeelen uitstrekke, op een voorstel in 't
 BOEK. einde van Zomermaand gedaan, vóór 't be-
 ——— gin van Oogstmaand te eindigen, stemde het
 1761. daar in mondeling toe: doch wat het aan-
 gaan van den Afzonderlyken Vrede, onaf-
 hangelyk van den Algemeenen aanbelangde,
 moest de Koning eerst de toestemming van
 het *Weener Hof* bekomen. Deeze volgde,
 onder uitdruklyk beding, dat 'er niets in zou
 vastgesteld worden, srydig met het belang
 van 't Huis van *Oostenryk*. — *Engelands*
 uitnoodiging aan *Frankryk* om eenige be-
 paalde openingen te geeven, wegens de
 gronden tot een Vergelyk, bragt dit Ryk
 in de onaangenaame omstandigheid om zy-
 nen Vyanden te doen weeten, welke gunsti-
 ge voorwaarden het aanbodt, om tot her-
 stel des Vredes te geraaken; maar de ver-
 wagting dat *Engeland* waarlyk den Vrede
 bezinde, en de verzekerdheid van de aan-
 neemelykheid der voorwaarden, deedt die
 Kroon besluiten, eene breede Opgave des-
 wegen te laten opstellen.

Gestremd. Toen het Vertoog, hier toe strekkende
 vervaardigd, en de Postboode om 't zelve
 na *Londen* over te brengen gereed was,
 ontving de Koning van *Frankryk* eene na-
 dere Verklaaring van de Keizerin Konin-
 gin, die het aangaan eens Afzonderlyken
 Vredes, aan twee voorwaarden verbodt.
 Het in 't bezit houden van de Landen den
 Koning van *Pruisfen* toebehoorende — en
 dat de Koning van *Groot Brittanje*, noch
 als Koning, noch als Keurvorst, den Ko-
 ning van *Pruisfen* met Manschap, of op ee-
 ni-

nige andere wyze zou ondersteunen, als LXXXVII. mede dat zyne *Groot Brittannische* Majesteit BOEK. op zich zou neemen, dat de *Hanoversche*, — *Hesfische*, *Brunswyksche* en de andere Hulp- 1761. benden, met den Keurvorst van *Hanover* in Verbintenis staande, zich niet zouden voegen by de Krygsmagt des Konings van *Pruisen*; verder dat *Frankryk*, van zyn kant, zich zou verbinden om geene hulpe, hoe genaamd, te bieden aan de Keizerin Koningin, met haare Bondgenooten. Zo redelyk en aannemelyk als deeze Voorwaarden den Koning van *Frankryk* voorkwam, zo zeer verlangde hy den Koning van *Engeland* gereed te vinden, om dezelve te omhelzen. — Middelerwyl hadt de *Fransche* Staatsdienaar met den Heer PITT gesproken van zekere Verbintensissen tusfchen *Frankryk* en *Spanje*, betrekke-lyk tot de gefchillen van de laatstgemelde Kroon met *Groot Brittanje*; dit werd door dien Staatsdienaar, in den naam des Konings, op 't verst verworpen, als die niet zou gedoogen, dat de gefchillen met *Spanje*, op eenigerlei wyze gemengd zouden worden, in den Vredehandel tusfchen de twee Hoven; en verwagtte dat *Frankryk* zich nooit het regt zou aanmaatigen, om deel te neemen in de gefchillen tusfchen *Spanje* en *Groot Brittanje*: ook leverde hy hem, als geheel onaanneemelyk over, het voorgestelde met betrekking tot den Koning van *Pruisen*.

Het Vertoog van *Frankryk*, de voorflagen van Vergelyk behelzende, werd over-
XXIII. DEEL. L ge-

LXXXVII. gegeven, door *Engeland* beantwoord, en
 BOEK. gevolgd van een nader ontvouwing des
 ——— *Franschen* Hofes. De Heer BUSSY liet
 1761. den Staatsdienaar PITT weeten, dat het
 Vertoog, *Spanje* betreffende, 't geen zyne
Groot Brittannische Majesteit geweigerd hadt
 aan te neemen, geene bedreiging, noch het
 aanbod eener bemiddeling bevatte; dat, zo
 lang *Spanje* het goedkeurde, de Koning
 zyn Meester met zich zelve zou te raade
 gaan in 't geen de belangen dier Kroone
 betrof, ondanks de weigering eener Mo-
 genheid, die zich daar tegen mogt verzet-
 ten. Dat *Frankryk*, het *Pruissisch* Grond-
 gebied in *Westphalen* niet zou ruimen; en
 dat, wat het bystaan der *Duitsche* Bondge-
 nooten aanbelangde, kon zyne Majesteit niet
 toestemmen om de onderlinge hulp tot het
 geeven van Manschap te bepaalen: dewyl,
 in dit geval, de gesteldheid der Legers,
 het voordeel geheel aan de zyde van *Engel-
 lands* Bondgenoot zou doen overslaan.

De *Spaansche* Afgezant ten *Engelschen*
 Hove, de Graaf DE FUENTES, gaf den
 Heer PITT, uit naam zyns Konings, te
 verstaan, hoe deeze zich zeer verwonder-
 de te hooren, dat het Berigtschrift van
Frankryk stoorenis gebaard hadt, by zyne
Groot Brittannische Majesteit, dat de *Catho-
 lyke* Koning, uit een beginzel van Mensch-
 lievenheid, allerzeerst verlangde den Vre-
 de allerwegen hersteld te zien; en daarby,
 overtuigd dat zyne *Groot Brittannische* Ma-
 jesteit met dezelve gevoelens vervuld was,
 hoopte, dat deeze, op een tyd, wanneer
 de

de rest van *Europa* het genot des Vredes LXXXVII.
 zou geschonken worden, niet afkeerig zou BOEK.
 weezen om een einde te maaken aan de ge-
 schillen met *Spanje*, eene Mogenheid, die 1761.
 aan *Engeland* zo veele blyken van Vriend-
 schap gegeeven hadt.

De Heer B U S S Y hadt, in de lastgeevin- Afgebroo-
 gen hem met het laatste Antwoord van zyn ken.
 Hof toegezonden, bevel gekreegen om aan
 te dringen op de Wedergave der Schepen
 vóór de Oorlogsverklaaring genomen; en ge-
 vorderd dat de Schepen, vaarende onder
 de verzekerdheid van den Vrede, en op
 de trouwe der Verbintenissen, in Zee ge-
 nomen, ontslaagen moesten worden op het
 zelfde beginzel als men toegestaan hadt,
 dat de Schepen, zich by de Vredebreuke in
 de wederzydsche Havens bevindende, mog-
 ten vertrekken; zynde dit een gedeelte van
 het Regt der Volken, en uitdruklyk bedon-
 gen by de Vredeverdragen van *Utrecht* en
Aaken. — Toen het eindelyk Antwoord
 van *Frankryk* inkwam, schreef de Staats-
 dienaar P I T T aan de Heer B U S S Y, dat
 zyne *Groot Brittannische* Majesteit, uit 't
 zelve, en het ingeleverd Vertoog, betreffen-
 de de wedergave der Pryzen vóór de Oor-
 logsverklaaring genomen, met leedweezen
 zag hoe het gewenschte tydstop, om een
 einde aan den Oorlog te maaken, nog ver-
 re van de hand was. — *Engeland* be-
 antwoordde deezen laatste last met in te-
 brengen, dat, daar zyne Allerchristlykste
 Majesteit, by herhaalinge, betuigd hadt,
 dat, indien de Onderhandeling tusfchen de

LXXXVII. beide Kroonen , het verlangde einde niet
 BOEK. mogt hebben , alle de Artykelen door
 ——— *Frankryk* toegeftaan , geenzins als toege-
 1761. ftaan zouden worden aangemerkt, de Ko-
 ning van *Engeland*, op zyn beurt, het in-
 gewilligde om den Vrede te bevorderen,
 en de wedergaven *Frankryk* aangeboden,
 in het toekomende, als niet gedaan
 hielt. In dit antwoord waren de zwaarig-
 heden niet uit den weggeruimd, en de Heer
 STANLEY, geheel verbonden aan de let-
 ter van het hem overgezonden befcheid,
 kon geene oplossing daar van fchenken.
Frankryk werd derhalven, te raade in
 Herftmaand, een nieuw Vertoog aan 't
Engelfche Hof over te leveren. Dit, even
 min als het laatstvoorgaande, in den fmaak
 van 't zelve vallende, werd onbeantwoord
 gelaaten, en de Heer STANLEY fchreef
 den Hertog DE CHOISEUL om een Pas-
 port tot zyn wederkeeren naar *Londen*, te
 verftaan geevende, dat men het herroepen
 van den Heer BUSSEY desgelyks verwagt-
 te. Hier mede was de Vredeonderhande-
 ling afgebrooken. En gaf men, over en
 weder elkander de fchuld van dien onge-
 lukkigen uitflag. 't Valt buiten ons be-
 ftek hier over te oordeelen, en breeder
 van deezen mislukten Vredhandel te
 fpreeken. Het aangefipte was noodig om
 te doen zien, hoe de Oorlog, die zyde-
 lings betrekking tot deezen Staat hadt,
 onaangezien de poogingen om denzelven
 te eindigen, bleef voortduuren, en gele-
 genheid gaf tot eenige Gebeurtenisfen,
 wel-

welke ons Geschiedblad moet vermelden (*).

In Louwmaand was onze kust, op eene zonderlinge wyze, getuigen van de Vyandlykheden tusschen *Frankryk* en *Engeland*. Een *Fransch* Fregatschip *la Felicité*, met Wynen, Leevensmiddelen en Oorlogsbehoefstens belaadend, voerende acht en twintig Stukken en honderd negen en tachtig Man, van *Duinkerken* naar de *West-Indien* bestemd, gevoerd door Capitein DENEL, hadt, by 't eerste uitzeilen, in 't Kanaal met een *Engelsch* Fregat, en vier kleinder *Engelsche* Vaartuigen, slaags geweest; doch was 't gevaar dier overmagt, door begunstiging van den wind, en het gebruik der roeirimen, gelukkig onder 't geschut van *Calais* ontkomen. Tot herstel weder naar *Duinkerken* gezeild, en van daar op nieuw uitgevaaren, overweldigde 't zelve een *Engelsch* Schip, 't welk voor eenen aanzienlyken losprys, met de overgave van twee Gyzelaars, vrykwam. Dan den volgenden dag, deedt zich een *Engelsch* Fregatschip op, onder bevel van Capitein ELPHISTON van twee-en-dertig Stukken, nevens nog een *Engelsch* Schip, en een Bombardeer Galjoot, die jagt op hem maakten. Vergeefs schzocht hy het roeiende te ontkomen. Het *Engelsch* Fregat *the Richmond* geheeten, naderde door den wind begunstigd, tot den afstand van

LXXXVII.

BOEK.

1761.

Gevegt van een Fransch en Engelsch Schip by 's Gravezande.

(*) *Universal Magaz.* Vol. XXVIII. p. 219. Vol. XXIX. p. 238. 291. 354.

LXXXVII. van een snaphaanschoot; waar op een we-
 BOEK. derzydsch hardnekkig gevegt volgde. DE-
 ——— NEL, tegen de overmagt niet bestand,
 1761. zocht al strydende afdeinzende eene Haven te
 bereiken, en naderde onze kustnaby 's *Gravezande*, Het Schip geraakte aan den grond; een Kanonkogel trof den Capitein, vee-
 len sneuvelden of werden gekwetst, door
 het onophoudelyk vuur der drie vyandyke
 Schepen. Het Scheepsvolk, by 't vallen
 des waters, ziende dat 'er geen redden aan
 't Schip was, bragt de Gekwetsten aan den
 Wal. De *Engelsche* Capitein eischte de
 pyergave, onder bedreiging dat hy, indien
 ze niet oogenbliklyk daar toe beslooten,
 hun allen over den kling zou laten sprin-
 gen, en het Schip in brand doen steeken.
 Zulks baarde onder de verdedigingloozen
 zodanig een schrik, dat zy beslooten allen de
 vlugt naa den wal te neemen, en het Schip
 ten prooye te laten, niets medeneemende
 dan een weinig van hunne kleederen. Zo
 berooid kwam dit ongelukkig Scheepsvolk
 aan onze kust by 's *Gravezande*, latende
 de *Fransche* Vlag van het vastzittend Fre-
 gat waaien. De *Engelschen*, by 't wasfen des
 waters, naderende, stelden een *Engelsche* in
 stede, haalden 'er zo veele Leevensmidde-
 len en andere Goederen uit, als hun moge-
 lyk was van eene ryke Laading, door de
Engelschen zelve op 30,000 Ponden Ster-
 ling begroot, en staaken het vervolgens in
 brand. — De gevlugte *Franschen* poog-
 den een der gemelde Gyzelaaren in hunne
 magt te houden, hier uit rees ongenoegen
 met

met ongeregeldheden gepaard, zo hoog loopende dat men van 's *Gravenhaage* eenigen uit de Gardes te voet, vergezeld van Dragonders, na het Dorp *Monfter* zondt. Ras waren die ongeregeldheden gestuit, en het *Fransche* Schip tot op 't water afgebrand zynde, verlieten de *Engelschen* de kust, waar op ons Krygsvolk terstond weder te rug werd geroepen (*). De *Fransche* Afgezant D'AFFRY, door wiens bewerking, dit Schip in bescherming van den Staat genomen geweest was, hadt last om wedergave, en herstel van schade, te verzoeken; en beslooten Staaten van *Holland*, ten Hove van *Groot Brittanje*, wegens de schennis des Grondgebieds, voldoening te vraagen (†). — Twee *Fransche* Kaaperscheepen, werden door de *Engelschen* genoodzaakt het aan de *Zeeuwfche* kust op 't strand te zetten (§). Deeze en vroegere vyandlykheden door *Duinkerksche* Kaapers op de *Zeeuwfche* Stroomen gepleegd, dedden het besluit neemen, om de Admiraliteit van *Zeeland*, door een Onderstandgeld in staat te stellen, tot het houden van twee Gewapende Vaartuigen, ter voorkoming dier vyandlykheden (§§).

Onze Scheepvaardt hadt thans min van de *Engelsche*- dan van de *Fransche* Kaaperyen

BOREEL trekt als buitengewoon Afgezant naar Londen. De Vriendfchap tusfchen dit Hof met de Staat heeft.

(*) *Nederl. Jaarb.* 1761. bl. 116 — 119. *Univerfal Magaz.* Vol. XXVIII. p. 166.

(†) *Resol. van Holl.* 14 Febr. 19 Maart 1761.

(§) *Nederl. Jaarb.* 1761. bl. 341.

(§§) *Resol. van Holl.* 14 Febr. en 16 Mey 1761.

LXXXVII. ryen te lyden: de vry- en verbeurd-ver-
 BOEK. klaaringen der opgebragte Schepen, in het
 ——— eerstgemelde Ryk, kreegen eene meerdere
 1761. gedaante van Regt, zelfs werd een Schip,
 door 't verzuim van den Prysmeeftter ver-
 ongelukt, vry verklaard, en de Kaaper ver-
 weezen om de Waarde van het Schip en de
 Laading te vergoeden (*). — De ban-
 den tusfchen *Groot Brittanje* en de *Vereenig-
 de Gewesten*, gedurende den Oorlog tusfchen
Frankryk en *Engeland*, zo zeer gerecht,
 fcheenen van derzelve verflapping te zul-
 len bekomen. De Heer JACOB BOREEL
 JANSZ., een der Afgezanten in den Jaare
 MDCCCLIX, om de Klaagvertoogen, we-
 gens de Mishandelingen der *Nederlandsche*
Scheepvaard aangedaan, ten *Londenschen* Ho-
 ve te doen, werd thans door hunne Hoog
 Mogenden aangefeld tot buitengewoonen
 Afgezant, om GEORGEDEN III, we-
 gens de Opvolging van zynen Grootvader
 in 't jongstverloopen Jaar overleden (†),
 ende komst ten Throon, te begroeten (§).
 Een *Engelsch* Koningsjagt voerde hem, on-
 der geleide van een Fregat, derwaards, en
 zyne Aanspraak, te dier gelegenheid, adem-
 de niets dan de naauwfte vriendschaplyke
 Verbintenis tusfchen dat Ryk en deezen
 Staat „ die, ” gelyk hy zich uitdrukte,
 „ door zo veele zamengepaarde belangen
 „ aan-

(*) *Nederl. Faarb.* 1760. bl. 267. 340.

(†) Zie hier boven, bl. 96.

(§) *Resol. van Holl.* 9 Jan. 14 Febr. 16 Mey 1761.

„ aangefpoord worden, om onderling tot LXXXVII.
 „ elkanders voordeel zamen te streeven, en BOEK.
 „ de ingeevingen eener weinig verlichte ja-
 „ loufye te veragten!” Konings Antwoord 1761.
 behelsde de sterkste verzekeringen van
 vriendschap en genegenheid tot dit Gemeenebest, welke hy, eenigen tyd daar naa, herhaalde by monde van den Ridder YORKE, die thans het negen Jaarig Character van *Minister Plenipotentiaris* verwisfelde, voor de aanzienlyker Waardigheid van *Buitengewoon Afgezant*, en als zodanig met groote Staatfie in de Vergadering van hunne Hoog Mogenden verscheen, met Dankbetuiging voor de gedaane Gelukwensching, en verzekering „ dat zyne *Groot Brittannische*
 „ Majesteit altoos ten uitersten oplet-
 „ tend zou blyven op alles, 't geen iets tot
 „ de weezenlykste Belangen, de Veiligheid,
 „ en het Welzyn der Republiek, kon toe-
 „ brengen. Terwyl de Koning, daaren-
 „ boven, eene tedere genegenheid toedroeg, aan de doorlugtige *Oranjeloot*, in den schoot der Republiek, die aan zyne en hunner Hoog Mogenden Opzigt toevertrouwd, ten Voorwerp strekte om hem en de Republiek des te meer te verbinden.” — By deezen jongen Vorst lag YORKE eene plechtig Bezoek af, door een even plechtig beantwoord (*).

Zints den dood der Gouvernante rees 'er in *Dordrecht* een hoogloopend en openbaar uit-
 Geschil te *Dordrecht* over de Regeeringsbestelling.

(*) *Nederl. Jaarb.* 1760. bl. 599. 860.

LXXXVII. uitbarstend Geschil, over de Regeringsbe-
 BOEK. stelling, 't welk ten deezen Jaare, onder ee-
 — ne steeds aangroeiende verbittering, een
 1761. einde nam. Wy moeten 'er, schoon het tot
 die Stad, en byzondere Perfoonen bepaald
 bleef, kortlyk van gewaagen, en vinden
 ons genoodzaakt, ten regten verstande van
 den gereezen Twist, iets wegens de aan-
 leidende oorzaak, te zeggen. 's Lands
 vroegere Gedenkschriften wyzen uit hoe, in
 deeze oudste Stad van *Holland*, wegens de
 Regeeringsbestellinge, verregaande oneenig-
 heden ontstonden; om ze niet hooger op
 te haalen hadt WILLEM DE III, als Stad-
 houder Schikkingen beraamd, die, voor
 eenigen tyd, Eensgezindheid te wegebrag-
 ten. Naa den dood diens Vorsten vonden
 de Leden der Regeeringe geen beter mid-
 del ter bewaaringe van de Eensgezindheid,
 dan dat zy in twee Verdeelingen geschikt,
 de Ampten en Commissien evenredig on-
 der elkander zouden verdeelen. Zy floo-
 ten eene Overeenkomst, by welke bepaald
 werd, wie tot de Burgemeesterlyke Waar-
 digheid zouden verkoozen worden; hoe
 men de Schepens- of Vroedschaps-Amp-
 ten, en de plaatzen in het Collegie der Goede
 Luiden van Achten en der Veertigen begee-
 ven zou, en welke Leden tot het bekleeden
 der Posten in de Hooge Vergaderingen van
 den Lande en der Algemeene Staaten zouden
 benoemd worden. Het kon niet misfen of in
 dus eene Overeenkomst moesten zich, van
 tyd tot tyd, duisterheden op doen, terwyl
 andere voorkomende omstandigheden ook

eenige byvoegingen vorderden, in gevolge LXXXVII.
 hier van werd deeze eerste Overeenkomst BOEK.
 door nadere bekrachtigd en vermeerderd.

De standhoudende hoofdzaak bleef, naam- 1761.
 lyk de Schikking in de twee gemelde Clas-
 sen of Verdeelingen, en hielt stand tot
 den Jaare MDCCXLVII, wanneer men
 aan den Stadhouder WILLEM DEN IV,
 de Verkiezing van den Hoofdofficier, Burge-
 meesteren, Schepenen, en andere Amptena-
 ren, welke voorheen door den Oudraad pleeg-
 te geschieden, overleverde. Zyne Hoogheid
 gaf te kennen, dat, schoon hy wel wilde toe-
 staan, dat men, by voorraad, bleef by het
 oude gebruik, en dus de Verdeeling van
 den Oudraad in twee Clasfen in wezen
 liet, zyns bedunkens, alles in die Clasfen
 moest gebragt worden, door de Regeeren-
 de Burgemeesteren, zonder daar over vooraf,
 gelyk tot nog gebruiklyk geweest was eeni-
 ge Byeenkomsten gehouden wierden, door
 Regeerende en Oud-Burgemeesteren; als
 mede dat hy van de vriendlykheid der Re-
 geeringe verwagte, dat zy, alvorens er-
 gens toe te treden, hem des kundschap
 zouden geeven, en in vriendlyk overleg
 komen. In gevolge hier van werden Hee-
 ren Burgemeesters gevolmachtigd om, in za-
 ken tot de Regeering der Stad *Dordrecht*
 behoorende, met zyne Hoogheid te raade
 te gaan: dergelyk eene volmagtiging kree-
 gen zy, naa den dood diens Stadhouders,
 om met Mevrouw de Gouvernante te
 handelen.

Toen WILLEM DE IV gemelde ver-
 an-

LXXXVII. **BOEK.** andering maakte, vondt men, in ieder der beide Clasfen, een even gelyk getal van Leden; doch, binnen het verloop van twaalf

1761. Jaaren, bestondt, de een uit vier- en- twintig, de ander uit zeffien Leden. Uit hoofde deezer ongelykheid werd, niet lang naa het overlyden haarer Koninglyke Hoogheid, door eenige Leden van de *Dordrecht-ſche* Regeeringe, beweerd, dat de Oude Overeenkomsten, die vóór den Jaare MDCCXLVII plaats gehad hadden, naa dien tyd niet in derzelver volkomen kragt gebleeven; maar door de herftellinge der Stadhouderlyke Regeeringe, vervallen of wel verbrooken en vernietigd waren; en oordeelden dezelve, dat men op nicuws in overweeginge moest neemen, hoe de behandeling der Regeeringszaaken wederom tot de oorfpronglyke Gelykheid gebragt zou kunnen worden, of, anderzins, dat men een vasten voet behoorde te beraamen op welken men, geduurende de Minderjaarigheid des Erftadhouders, de Eensgezindheid onder de Leden der Regeeringe zou kunnen bewaaren. Veel viel hier over te doen, en bleef het niet binnen de wanden van de Raadzaal der Stad. De Regeeringsleden, die den Heer C. B. DOLL VAN OURYK aan 't hoofd hadden, en de Overeenkomsten voor verbrooken hielden, te meer om dat wylen zyne Hoogheid, een tegenzin in dezelve ſcheen gehad te hebben, maakten dit gefchil rugtbaar, en verdedigden hun gehouden gedrag in openbaaren druk. Zulks ſpoorde den Burgemeester CORNELIS DE

DE WITT, op wien de misnoegden het 't meest gelaaden hadden, aan, om deeze Verdediging, desgelyks in 't openbaar, onder den naam van *Irenophilus*, te beantwoorden, met klem van redenen te wederleggen, en te bewyzen, dat, indien men de Regeering der Stad *Dordrecht* niet wederom op losse schroeven wilde gesteld zien, en de voorgaande onlusten doen herleven, het eenigst middel was dezelve tot de twee Clasfen te brengen, of daarby te houden; terwyl zodanige in voorigen tyd gemaakte Bepaalingen nog in wezen waren, zo als de Oudraad der Stad *Dordrecht*, telkens hadt verkiaard, wanneer dezelve, by het afstaan van Ampten en Bedieningen, daar over niet eerder hadt goedgevonden te beschikken, dan naa dat deeze, volgens het Voorschrift der Oude Overeenkomst, éenen- twintig dagen hadden opengestaan.

De Regeeringsleden, die het Voorstel gedaan hadden, lieten dit niet onbeantwoord. Burgemeester DE WITT kwam openlyk uit, dat hy de Opsteller en Uitgever was, van het Geschrift, onder den naam van *Irenophilus* in 't licht gegeven, reffens berigtende, dat het laatst ingeleverde Antwoord van zyn Party, geene Beantwoording inhieldt van 't geen hy, als *Irenophilus*, gesteld en beweerd hadt. Zyn gevoelen vondt ingang by de meeste braave en edelmoedig denkende Vaderlanders.

In deeze Regeeringstwist was het bykans onvermydelyk, dat 'er byzondere Perfoonen met naame in betrokken wierden, 't welk

LXXXVII.

BOEK.

1761.

LXXXVII. welk aanleiding gaf tot haatlykheden, te
 B O E K. breedvoerig voor ons Geschiedblad; doch
 ——— die, blykens de oorspronglyke stukken, ten
 1761. voordeele van den Heer DE WITT uit-
 liepen, en aan zyne zaak by de Burgers,
 een gunstig aanzien gaven. Hier toe werkte
 desgelyks kragtdaadic mede, dat een der
 Stads Secretarissen, uit het geheim Regis-
 ter der Stad, een woordlyk Affchrift ver-
 vaardigde van den Brief door Koning WIL-
 LEM DEN III, in den Jaare MDCXCV
 aan Burgemeesteren geschreeven, ter doo-
 ding van 't geen Party deswegen gezegd
 hadt, te weeten, dat zo lang deeze Brief
 in 't duister bleef, en niet erkend werd een
 egt stuk te zyn, uit denzelve geen bewys
 ten voordeele van het bestaan der twee Clas-
 sen kon worden getrokken; en om al de
 wereld te toonen, hoe weinig men de goe-
 de trouw hadt in agtgenomen, met volmon-
 dig te zeggen, dat van deezen Brief niets
 gevonden werd in de Registers van den
 Oudraad (*).

Kerktwist
 in Zeeland.

In *Zeeland* smeulde, zints het Jaar
 MDCCLVI, een vuur van Kerktwist, nu
 en dan met verwakkerde flikkeringen te
 voorschyn komende, zomtyds op 't punt
 om in ligterlajje vlammen uit te barsten;
 doch

(*) Alle de Stukken tot dit Geschil en daar uit
 voortvloeiende Oneenigheden behoorende, vindt
 men geheel in de *Nederl. Jaarb.* 1761. bl. 607—
 833. en het woordlyk Affchrift van deezen Brief
 bl. 785.

doch ten deezen Jaare gedempt, doordien LXXXVII.
 de Hooge Overheid, wyslyk en voorzigtig, BOEK.
 aan de drift der twistende Godgeleerden ———
 paal en perk stelde, maatregels beraamende 1761.
 om de verwyderingen te doen byleggen, en
 het dreigend gevaar van verderfelyke scheu-
 ringen te weeren. 't Is der Kerklyke zaa-
 ken van ons Land kundigen te overbekend,
 dat men by de Classis van *Walcheren*, be-
 halven de gewoone Formulieren van Een-
 nigheid, nog vyf Artykelen, betreffende
 de Gevoelens van den Hoogleeraar ROËT,
 en de Kerkleeraaren BEKKER EN VALK,
 laat ondertekenen. Dan, hoe algemeen zulks
 ook geschiedt heeft men 'er gevonden, die
 zwaarigheid omtrent derzelver verbindende
 kragt maakten. Dit deedt de Eerw. HU-
 BERTUS VAN MONS JOU, en gaf zulks
 gelegenheid aan den *Vlissingchen* Kerkleer-
 aar JAN JACOB BRAHÉ, een Werkje
 over den aart en natuur deezer Artykelen
 in 't licht te geeven. Over de Kerklyke goed-
 keuring aan 't zelve verleend rees niet weinig
 geschils; dan nog meer wegens den inhoud,
 byzonder betreffende het derde Artykel, de
 Leer der *Regtvaardigmaakinge*. Een Boekje,
 ten Tytel voerende, *Wolke van Getuigen voor*
de Leer der Regtvaardiging door en uit het Ge-
loove, verzameld by gelegenheid van het in 't
licht geeven der Aanmerkingen over de vyf Wal-
chersche Artykelen, door JAN JACOB BRA-
HÉ, ter Clasficaale Vergadering van Wal-
cheren, te Middelburg vergaderd, ingele-
verd, verwekte veel opziens. Daar 't zelve
 het Gevoelen, door BRAHÉ beweerd, be-
 streedt,

LXXXVII. freedt, en onbestaanbaar keurde met den
BOEK. inhoud van het Artykel door de *Zeeuw-*
— *sche* Kerkvergadering voorheen vastgesteld.

1761. Naamloos was dit Boekje, en werd de onbekende Schryver, door zommigen voor een *Nagtuil* gescholden, en zyn Werk voor een *Libel*, een *allerschandelykst Pasquil*, een *Prul*, en een *Waterlooze Wolk*, uitgekreeten. Men zou het als zodanig agter de bank geworpen hebben. Dan een der Leden bragt in 't midden, dat de inhoud van dit Boekje dierbaar was, en hy 'er zich aanhieldt: maar, wyl het zonder naam op tafel kwam, dat hy het daarom van de hand zou wyzen, ten ware iemand dat Boekje overnam. Waar op de *Middelburgsche* Kerkleeraar A. VAN DER SLOOT opstondt en toonde, dat de zaak van te grooten belang was, om ze zo vlot van de hand te wyzen; dat waarlyk de byzondere begrippen van den Leeraar BRAHÉ, van te verren uitzigt waren, als frydig tegen GODS Woord, tegen de Formulieren van Eenigheid, tegen de Hervormers, en beste Godgeleerden, tegen de Bepaalingen, door de Clasfis zelve, in verscheide Jaaren, by herhaalinge, met zo veel wysheids en nauwkeurigheds gemaakt, en als *Antinoniaansch* veroordeeld. Wyders zyne droefheid beuigende, over de schand- en smaadnaamen een Boekje gegeven, 't welk het Leerstuk der Regtvaardiging, overeenkomstig met de Heilige Schrift, de Formulieren van Eenigheid, de Leer der Hervormeren en der beste Godgeleerden, voordroeg. „ Verre
„ was

„ was het;” sprak hy; „ met de Gere- LXXXVII.
 „ formeerde Kerk gekomen, zo men; on- BOEK.
 „ der den dekmantel van schendnaamen, —————
 „ ’t zelve durfde van de handwyzen: maar 1761.
 „ indien dat de zaak was, daar ’t op aan-
 „ kwam, en waar van het al of niet behan-
 „ delen van deeze groote zaak afhing, zo
 „ iemand dat Boekje wilde overneemen,
 „ dan verklaarde hy, met alle vrymoedig-
 „ heid, zulks te doen.” BRAHÉ zag zich
 in zyne verwagting te leur gesteld; de ver-
 klaaring van VANDER SLOOT bewoog
 de meeste volgende Leden daar mede in te
 stemmen; de Meerderheid besloot nader
 over dit Boekje te handelen. Inmiddels
 klom de twist tussehen die twee Kerk-
 leeraaren, op eenige Vergaderingen, zeer
 hoog, en geene vriendlyke bemiddeling
 kon denzelven dempen.

Naa zo veel Kerklyk woelens zondt de
 Heer Mr. PIETER BODDAERT, Secre-
 taris van den Raad ter Admiraliteit in *Zee-
 land*, eene *Zedige Verdediging* in ’t licht;
 van de *Wolke der Getuigen*, welk Werkje hy
 voor ’t zyne erkende. BRAHÉ gaf een
 Antwoord op de Bezwaaren van VANDER
 SLOOT, met een Naafschrift ter Weder-
 legginge van de *Zedige Verdediginge* van den
 Heere BODDAERT. Het geschil groei-
 de met wederzydsche verbitteringe aan.
 Vertoogen tegen Vertoogen zagen het licht.
 Andere Schryvers mengden ’er zich in.
 Tot dat men besloot de zaak, in Herfst-
 maand deezes Jaars, Kerklyk af te doen.
 De Broeders in grooten getale opgekomen
 XXIII. DEEL. M zyn-

LXXXVII. zynde, werd BRAHÉ, met meerderheid
 BOEK. van stemmen, vry verklaard van Onregtzin-
 ——— nigheid en *Antinomianery*. VAN DER
 1761. SLOOT verzette zich tegen die uitspraak:
 weshalven het geschaapen stondt, dat de
 verwyderingen, door dit Verschil veroor-
 zaakt, nog grooter zouden worden, niet
 alleen tusfchen de Leden der Clasfis zelve;
 maar ook tusfchen anderen: dewyl verschei-
 de Perfoonen reeds over dit Onderwerp
 een Pennestryd voerden. Staaten van *Zee-
 land* vonden goed met hun gezag tusfchen
 beide te treden, en de Clasfis van *Walche-
 ren* te bevelen, alle verdere Handelingen
 over deeze zaak te staaken, en te verbie-
 den eenige Schriften over deeze Geschillen
 in 't licht te geeven. Gelastende de Clasfis
 van *Walcheren*, „om, zo spoedig doenlyk,
 „ aan hun Ed. Mogenden over te geeven,
 „ Copien Authentiecq van de zogenaamde,
 „ doch nimmer door hun Ed. Mogenden
 „ geapprobeerde vyf Artykelen.” Voorts
 moesten BRAHÉ en VAN DER SLOOT
 ieder een kort, duidelyk en opregt Opstel
 opmaaken, van hunne Gevoelens over
 de Regtvaardigmaakinge. En werd aan
 zulke Leden van de Clasfis, die oordeelen
 mogten, dat de verschillende gevoelens over
 dit Gewigtig Stuk in de Gereformeerde Ker-
 ken deezer Landen, als te zaamen bestaan-
 baar, zouden kunnen geleerd worden, vry-
 heid gelaaten, om een Opstel van Veree-
 niging te vervaardigen, met welgepaste,
 aanneemelyke, en vooral Schriftuurlyke be-
 woor-

woordingen (*). Hier mede was de Kerk- LXXXVII.
twist gedempt. BOEK.

Veel gerugts maakte, zints eenigen tyd, een naamloos Godgeleerd Geschrift, getyeld, *Examen van het Ontwerp van Tolerrantie, om de Leere in de Dordrechtſche Synode vastgeſteld, met de veroordeelde Leere der Remonſtranten te vereenigen*: waar in, op eene haatlyke en onchriſtlyke wyze, aan veele Hoogleeraaren, en anderen, gevoelens werden aangewreven, die zyn ooit omhelsd; maar van welken zy een afkeer hadden: inzonderheid werd de nagedagtenis des Hoogleeraars VAN DEN HONERT, aangetast door zekeren Emeritus Predikant HOLTJUS, die bekend ſtond voor den eerſten Aanvoerder dier ontſtaane Geſchillen, met hevigheid, onbeſcheid en laſtertaal van hem voortgezet. De Raadpenſionaris werd gelast, deezen onruſtigen Man voor zich te ontbieden en te onderhouden, wegens dit aanſtootelyk en ſlegt gedrag, en het uitgeeven van Godgeleerde Schriften zonder Kerklyke Goedkeuring, en hem aan te zeggen, dat hy, buiten byzonder verlof en uitdruklyke toefſtemming, van hun Ed. Groot Mogenden, zich zou hebben te onthouden, van eenige Werken of Geſchriften over Godgeleerde Stoffen, uittegeeven, of te doen uitgeeven, op ſtraffe van de hoogſte ongunst. HOLTJUS antwoordde; „ dat hy zich altoos als een

„ ge

(*) *Nederl. Jaarb.* 1762. bl. 263 — 324.

LXXXVII. „ gehoorzaam Onderdaan hebbende gedraa-
 BOEK. „ gen, niet in gebreke zou blyven, om
 ——— „ zulks mede in deezen te doen.” — Dit
 1761. geval gaf aanleiding tot vernieuwing en
 verbreeding van het Plakaat, in den Jaare
 MDCCXV, vastgesteld, by 't welke aan al-
 len, tot de Openbaare Kerk deezer Lan-
 den behoorende, verboden wordt eenig
 Geschrift de Godgeleertheid betreffende
 uitgegeven, zonder Naam of Kerklyke
 Goedkeuring (*).

L. GENNE-
 té doet
 zich als
 een Water-
 werktuig-
 kundige
 kennen.

Ongunstige Beoordeelaars van het Cha-
 racter der Landzaaten hebben te meerma-
 len geklaagd, dat men hier, ter aanmoedi-
 ging van Kunsten en Wetenschappen niets
 over hadt; doch konden zy, daar de Be-
 wysstukken voor het tegendeel te duidelyk
 spraken, om gelochend te worden, hun
 onbillyk oordeel op geene andere wyze regt-
 vaardigen, dan met aan te merken, dat Voor-
 deel aanbrengeende Kunsten 'er van moes-
 ten uitgezonderd worden by een Landaart,
 die alles ten eigenbaat aanwendt. 't Is
 waarheid en geen schande, dat, over 't al-
 gemeen gesproken, de *Nederlanders* zich
 meest op nut aanbrengeende Kunsten toe-
 leggen, en het deeze aan geene aanmoedi-
 ging laten ontbreken. Een en ander-
 maal hebben Vreemdelingen zich van dee-
 ze geestneiging bediend, en, door een
 veelbeloovend voorgeeven, van iets onge-
 woons te kunnen uitvoeren, zelfs kundi-
 gen

(*) *Resol. van Holl. 4 Aug. en 7 Aug. 1761.*

gen beleezen, terwyl zy het veel gerugts
 maakend werk steeken latende, toonden
 geen ander doel gehad te hebben, dan ten
 koften van den voordeel bedoelenden *Neder-*
lander, eenen geruimen tyd te leeven, of
 zich te verryken. Hier van leverde dit Jaar
 een spreekend voorbeeld op, in den einde-
 lyken afloop van het lang verwagte Water-
 werktuig, des Heeren LEOPOLD GEN-
 NETÉ, een *Lotharinger* van afkomst, die
 op *Leydens* Hoogeschool, Onderwys in de
 Natuur- en Wiskunde ontvangen, bo-
 ven al de lesfen van den grooten 's GRA-
 VESANDE genooten, en vervolgens, als
 Ingenieur en eerste Wiskunstenaar, een ge-
 ruimen tyd in dienst van zyne Roomsche-
 keizerlyke Majesteit gelleeten hadt. De
 Waterwerktuigkunde scheen meer dan iets
 anders zyne aandagt bezig gehouden, en
 hy, in 't vervaardigen van Werktuigen,
 die het Water op eene meer dan gemeene
 hoogte gemaklyk, en zonder veel koften,
 opwerkten, groote vorderingen gemaakt te
 hebben.

LXXXVII.
BOEK.

1761.

Het zo dikwyls opgeworpen plan, om
 het *Haarlemmer-Meir* te bedyken en droog
 te maaken, kort naa de aanstellinge van den
 jongst overleden Stadhouder, weder lee-
 vendig geworden zynde, raadpleegden de
 daar in belang hebbende Steden, Dyk-
 graaf- en Heemraadschappen ernstig over
 dit stuk. Middelerwyl kwam de gemelde
 GENNETÉ hier te lande, en gaf aan Dyk-
 graaf en Hoogheemraaden van *Rhynland* te

Overeen-
komst met
hem aane-
gegeaan.

LXXXVII. kennen, dat hy meende een Waterwerk-
 BOEK. tuig te zullen kunnen vervaardigen, 'twelk
 ———— nauwlyks de helft zou kosten van een
 1761. Schepradmolen, en dat, zonder wind te
 behoeven, zo veel zou uitwerken, als tien
 Schepradmolens, wanneer zy aan den gang
 waren. Zyn voorstel werd met graagte ge-
 hoord, en vondt zo veel goedkeurings, dat
 gemelde Heeren, dit niet alleen Staaten van
Holland bekend maakten; maar ook in over-
 weeging gaven, of zy niet zouden kunnen
 goedvinden om, wegens eene zaak van dat
 belang, eenige Heeren te gelaften om met
 GENNETÉ nader te spreken, en hun te
 volmagtigen, om, wanneer zy waarfchyn-
 lyk een goeden uitflag voorzagen met hem,
 wegens het vervaardigen, en de beloonin-
 gen in gevalle het goed bevonden wierd,
 onder der Staaten goedkeuringe, eene over-
 eenkomst te treffen. Dit verzoek gefchiede
 by eenen aanpryzenden Briefve in Louw-
 maand des Jaars M D C C L I. Zeer ras kre-
 gen zy een voldoende Antwoord, en wer-
 den Dykgraaf en Hoogheemraaden van
Rhynland gemagtigd, overeenkomstig het
 gedaan verzoek, met GENNETÉ te han-
 delen. Zy troffen, in de volgende maand
 eene Overeenkomst, de Kosten der Bouw-
 stoffen, de Arbeidsloozen, de Huur van
 de plaats, noodig om het Werktuig op te
 rigten, zouden voor Rekening van den
 Staat komen; en beantwoordde 't zelve aan
 de verwagting, dan zou de Uitvinder een
 Jaarrente van Duizend Dukaaten erlangen.
 Wel-

Welhaast floeg hy de hand aan 't werk, agter het Pesthuis buiten *Leyden* op eene van alle kanten omheinde plaats, en verwagte men een vaardige volvoering. Het werk zammelde. GENNETÉ schreef het toe aan de groote moeite om de daar toe noodige Bouwstoffen te bekomen, aan de zwaarigheden, die hy ontmoette by verscheide Houtkoopers, Timmerlieden en Smeden, die gelyk hy voorgaf, uit vreeze dat aan zodanig een Werktuig veel minder Houts zou gaan, en veel minder Arbeidsloonen zouden verdiend worden, den voortgang van het Werk zогten te stremmen. De weigering der Smeden althans schynt aanleiding gegeven te hebben, dat het Yzerwerk op 's Landswerf te *Amsterdam* vervaardigd werd. — In Wynmaand des Jaars MDCCLIV, was eindelyk het Werktuig in gereedheid; doch een Lek in een der Pompen belette den voortgang der Proefneeminge, welke GENNETÉ, ondanks alle minlyke en vriendlyke aanmaaningē, uitselde tot hy in Oogstmaand van 't Jaar MDCCLVI, zonder des kennis te geeven, uit het Land vertrok.

LXXXVII.
BOEK.
—
1761.
Het werk
verwylt en
GENNETÉ
vertrekt.

Vergeefsch wagtte men de wederkomst des Kunstenaars, tot in Hooimaand des volgende Jaars, wanneer men te raade werd, den Meester Timmerman, door GENNETÉ altoos aan het Werktuig gebruikt, over de voltooiing te spreken, en met deezen een verdrag ten dien einde aan te gaan. Hy zet het werk voort, onder eene traage Briefwisseling met GENNETÉ, die de be-

Hy blyft
uitlandig.

LXXXVII. loofde overkomst steeds uitfelde. Om
 BOEK. hem fterker te dringen, vaardigden zy dee-
 ——— zen Timmerman, in Herftmaand des Jaars
 1761, MDCCLVIII, naar *Luik*, de plaats waar
 GENNETÉ zich toen onthieldt, om
 nadere onderrigtingen wegens het afmaa-
 ken des Werktuigs te bekomen. In gevol-
 ge van dezelve was het, in Grasmaand des
 volgenden Jaars, in gereedheid gebragt,
 en werd GENNETÉ verzogt, ter Proef-
 neeminge, binnen eenen bepaalden tyd, over
 te komen, of iemand daar toe te volmag-
 tigen. Hy beantwoordde dit verzoek uit
Parys in een Brieve aan den Raadpensionaris
 gerigt, opgevuld met klagten over 't
 laftig aandringen op zyn overkomst, en
 met eene weigering om de Proeve door een
 ander te laaten neemen; dan die genoeg uit-
 wees, dat gebrek aan Geld, de hoofdrede
 was, die hem belette naar *Holland* weder te
 keeren, om zyn Werktuig te voltoojen.
 Een minzaamer Brief dan hy verdiende,
 noodigde hem herwaards, met aanbieding
 van de Reiskosten, en een Daggeld van Tien
 Gulden eene Maand lang, die hy te *Leyden*
 zou blyven. Hy nam aan vóór den geftel-
 den tyd over te zullen komen; maar een
 nadere Brief verſchoof het weder tot het
 onzekere. Hier uit beſpeurden Dykgraaf
 en Hoogheemraaden van *Rhynland*, dat men
 zyne Wederkomst vrugtloos wagtte; en
 werden zy te raade van alles tuſſchen hun
 en den uitlandſchen Kunſtenaar voorgeval-
 len, Staaten van *Holland* kenniſſe te gee-
 ven, waar van zy denzelven, met Tyds-
 be-

bepaaling en aandrang om overkomst, ver- LXXXVII.
 wittigden. Thans kwam hy zo verre, dat BOEK.
 naa het vervaardigen eeniger toevoegzelen,
 de Proeve door den Timmermans Baas zou 1761.
 genomen worden. Dan deeze wilde zulks
 niet op zich neemen, eer het Werktuig, zo
 verre het in afwezigheid van GENNETÉ
 gemaakt was, door hem zelve was goedge-
 keurd. Dus te leurgesteld drongen zy op
 GENNETÉS overkomst aan; doch hy was
 en bleef afwezig, en eindelyk vernamen
 zy niets van hem.

De Heeren, wien het toezigt en de De Proef
 uitvoering, van dit den Lande zo veel heils beant-
 beloovende Werktuig was toevertrouwd, woordt
 oordeelden het niet langer te mogen uitstel- in geenen
 len aan de Staaten van *Holland*, breedvoe- deele.
 rige opening te geeven van het voorgeval-
 lene, in 't verloop van zo veele Jaaren met
 GENNETÉ, en te verzoeken, dat het
 Werktuig mogt onderzocht worden, om te
 beslissen of 't zelve aan de beloofde werking
 kon voldoen en van de verwagte nuttigheid
 weezen. Op dit verzoek beslooten de Staa-
 ten de Hoogleeraars in de Philosophie aan
Leydens Hoogeschool, te volmagtigen tot
 het nazien en beproeven des Werktuigs. —
 De Heeren J. LULOFS, P. VAN MUS-
 SCHENBROEK en J. N. S. ALLE-
 MAND, voldeeden aan dit Staatsbesluit.
 Het onderzoek liep zeer ten nadeele van
 den Uitvinder, allen stemden zy overeen,
 „ dat 'er geen de minste uitwerking van dit
 „ Werktuig te wagten was.” In de by-
 zondere opgaven, betuigde LULOFS,

LXXXVII. „ dat 'er geen de minste hoop was om door
 BOEK. „ deze Machine, de allergeeringste quan-
 ——— „ titeit water op te brengen.” MUS-
 1761. SCHENBROEK, ging verder en besloot,
 uit betoogde zwaarigheden; „ dat het on-
 „ mogelyk was, om eenige beweeging in
 „ de Machine te brengen, veel min dat de-
 „ zelve zou kunnen voldoen aan het oog-
 „ merk van GENNETÉ, om 'er Water
 „ mede te kunnen oppompen.” ALLE-
 MAND keurde desgelyks het Werktuig
 onvoldoende aan het oogmerk; doch de-
 wyl hy het Beginzel, waar uit GENNE-
 TÉ gewerkt hadt, zo veel de beschouwing
 betrof, niet wraakte, vonden Gecommit-
 teerden tot zaaken de nieuwe Uitvindingen
 raakende, in wier handen de ingele-
 verde Berigtschriften der Hoogleeraaren ge-
 field waren, goed, eene nadere verklaring
 hier van te eischen van deezen Hoogleeraar,
 die dezelve eerlang liet toekomen.

De ge-
 maakte
 overeen-
 komst ver-
 nietigt.

By 't verflag van dit onderzoek, betuig-
 den de Gecommitteerden van hun Edele
 Groot Mogenden, met betrekking tot de
 Nadere Verklaringe van den Hoogleeraar
 ALLEMAND, dat in gevolge van dezelve,
 een geheel ander Werktuig dan 't geen
 GENNETÉ ontworpen hadt, zou moeten
 gemaakt worden, en dat het gemaakt zyn-
 de, hier te Lande onbruikbaar zou bevon-
 den worden, wegens gebrek van genoeg-
 zaame Diepte der Gronden, om welke re-
 den zy meenden van het verder onder-
 zoek, van deze Uitvindinge zich te mo-
 gen ontslaan. ——— En met betrekkin-
 ge

ge tot de zaak van GENNETÉ zelve, LXXXVII.
 dat zy met verontwaardiging hadden BOEK.
 gezien, deszelfs onbetaamelyk gedrag in —
 dit geheele Werk gehouden, waar door hy 1761.
 het geduld en de toegenegenheid van Dyk-
 graaf en Hoogheemraaden van *Rhynland* op
 het schandelykst hadt misbruikt, en einde-
 lyk, door zyn heen gaan en weg blyven, uit
 deezen Lande, zeer klaar getoond van zyne
 Onderneeming geheel af te zien, wes-
 halven, door zyn eigen gedrag, het verdrag,
 in den Jaare MDCCLI gemaakt, te eene-
 maale was vervallen. In Slachtmaand dee-
 zes Jaars MDCCLXI, werden gemelde
 Heeren, onder wier opzigt nu tien Jaaren
 geleden, dit Werk was aangevangen, ge-
 last het vervaardigde aftebreken en ten gelde
 te maaken, op dat het zou kunnen frek-
 ken tot minderinge der daar aan besteedde
 kosten (*). — Allen, die zich door dee-
 zen Vreemdeling, en diens groote beloften,
 hadden laten beleezen, schaamden zich
 over het te groot vertrouwen op hem ge-
 steld; niet weinigen, die, reeds van den
 beginne, geen gunstig denkbeeld daar van
 opgevat hadden, en zich, door het marren
 des werks, hier in gesterkt vonden, kon-
 den niet nalaaten, nu de uitflag aan hunne
 verwaging beantwoorde, 'er den spot me-
 de

(*) *Resol. van Holl.* 4 Febr. 19 Maart 3 April
 4 Nov. 1761 en — *Nederl. Jaarb.* 1762. bl. 93—
 162. Waar men de Afbeeldingen, zo van GEN-
 NETÉ's Werktuig, als van ALLEMANDS Ophel-
 deringe aantreft.

LXXXVII. de te dryven: terwyl veelen, op het oude
 BOEK. gefeld, bevestigd werden in het wraaken
 — van nieuwigheden, en voedzel raapten tot
 1761. aankweeing van een dikwyls fchadelyk
 vooroordeel. Wy hebben dit der opteke-
 ninge waardig geoordeeld, om de zeld-
 zaamheid des gevals, het gerugt, 't welk
 hetzelfde maakte, als mede om 'er een
 les van Voorzigtigheid, ten aanzien van
 dikmaals veel belovende Vreemdelingen
 uit te doen ontleenen.

Octroijen
 aan Uit-
 vindingen
 verleend.

Beter flaagde, daar zyne Uitvindingen
 in 't klein voldeeden, zekere FRANCOIS
 XAVIER D'ARLES DE LIGNIERE,
 in het verkrygen van 't verzogt Octroy op
 een Werktuig, tot het uitdiepen van Vaar-
 ten en Kanaalen, van een Ploeg of Krab-
 belaar om Rivieren te verdiepen en Zand-
 platen weg te nemen; als mede van eene
 nieuwe foort van Waterpompen (*). —
 Ook erlangde JACOB GROENEWE-
 GEN, van *Werkendam*, Octroy tot het
 maaken van een Waterwerktuig van eene
 geheel andere natuur, en zo men zich be-
 loofde van voordeeliger uitwerking, dan
 de gewoone Scheprad-molens (†).

De Maat-
 fchappy te
Haarlem
 met ope-
 nen Brieven
 verzéerd.

Dat het den Vaderen des Vaderlands
 niet ontbrak aan zugt tot het koefteren en
 kweeken van Kunften, Weetenschappen,
 en Nieuwe Uitvindingen, bleek dit Jaar
 nog nader. De *Hollandsche Maatschappy der*
Wee-

(*) *Resol. van Holl. 1 April 1761.*

(†) *Resol. van Holl. 4 Dec. 1761.*

Weetenschappen te Haarlem, in den Jaare LXXXVII. MDCCLII opgerigt (*), was zedert in BOEK. 1 aanzien binnen- en buitenlands, in aantal — van waardige Leden, zo Inwoonders als 1761.

Vreemdelingen, grootlyks toegenomen: de uitgegeevene Verhandelingen met graagte gezocht, strekten ten bewyze van den onvermoeiden yver, om te voldoen aan de verkoozene Spreuke, TER EERE GODSEN TEN NUTTE DES VADERLANDS. Met dit alles was die Maatschappy niets meer, dan het bedryf van byzondere Perfoonen, niet gestaafd, door het verklaarde welgevallen, en 't gezag der Hooge Overheid. Bestuurders, dit in aanmerking nemende, en hoe in andere Landen, soortgelyke Maatschappyyen, by derzelver instandblyving en voortgang, de gunstige goedkeuring van den Souverain verworven hadden, vervoegden zich ten dien einde by Staaten van *Holland*, welken het behaagde, op de plegtigste wyze, door hun hoog Gezag goed te keuren, *de Hollandsche Maatschappy der Weetenschappen binnen de Stad Haarlem*, als mede derzelver aangenomen Spreuk, DEO ET PATRIÆ, en Zegel met het randschrift SIGILLUM SOCIETATIS SCIENTIARUM BATAVO-HARLEMENSIS. Dit alles geschiedde onverkort het regt van andere Steden; en zou het der Maatschappye niet vrystaan, openlyk te leeraaren, of eenige Stuk-

(*) Zie het XXII D. onzer *Vaderl. Hist.* bl. 56.

- LXXXVII. Stukken te doen drukken, in eene andere
 BOEK. Taale dan de *Nederduitsche*, of in die
 ——— Taalen, in welke de Verhandelingen oor-
 1761. spronglyk geschreeven waaren. Deze
 Open-Brief, den dertigsten van Hooi-
 maand verleend, en met Dankbaarheid ont-
 vangen, strekte der Maatschappye tot een
 nieuwe spoor en prikkel om haar begon-
 nen werk, met allen yver, voort te zet-
 ten (*).

*t Genoot- Aan de zugt einiger Aanzienlyke Per-
 schap *Pro* foonen, tot eene gegronde kennis van het
excolendo *Vaderlandsche Regt*, was in Groningen een
jure Patrio Genootschap, ten Zinspreuke voerende
 te Gronin- PRO EXCOLENDO JURE PATRIO,
 gen opge- de geboorte verschuldigd. Het werd,
 rigt. in Sprokkelmaand deezes Jaars, tot stand
 gebragt, wanneer de Hoogleëraar NICOL-
 LAUS ENGELHARD, 't zelve met ee-
 ne gepaste Redenvoering inwydde, en een
 Genootschap, 't geen zo veel hy wist,
 éénig in zyn foort was aanmoedigde.
 Het oogmerk der Leden strekte om in te
 dringén tot de kennis der Gronden van
 onze Regeering en Vaderlandsche Wetten;
 zy bepaalden zich, ten dien einde, niet
 alleen, tot het onderzoek van het Staats-
 en Burger-regt der *Vereenigde Nederlan-*
den; maar strekten hun plan uit, tot alles
 wat daar toe rechtstreeks, of van ter zy-
 de

(*) *Resol. van Holl. 30 July 1761. Verhandelingen van de Hollandsche Maatschappij der Weeten-schappen, VI Deel II St. Voorber. bl. XIII.*

de, kon dienen, uit de Taal- en Oudheidkunde, zo wel als uit de Natuurlyke Historie van ons Vaderland, om zich dus den arbeid dier Medeleden, welker Letteroefeningen de Regtsgeleerdheid niet volstrekt bedoelden, mede ten nutte te maaken (*). En de Inrigting zelve en de Naamlyst der Leden, vervuld met een aantal geagte Mannen, bekend voor arbeidzaame Beoefenaars dier Weetenschappen, deedt de gegrondste hoope opvatten, dat de schoot diens Genootschaps veel goeds zou baaren.

LXXXVII.
BOEK.
1761.

Met het afloopen van dit Jaar, stondt het laatste Dertigjarige Octroy aan de *West-Indische Maatschappye* deezer Landen verleend (†) te eindigen. Het behaagde den Algemeenen Staaten op nieuw, dezelfde Voorregten aan dit Lichaam, voor 't zelfde tydvak, te vergunnen: met de daar in gemaakte veranderingen, ten opzigte van de vrye Vaard op de Kusten van *Africa*, onder de bepaling van zekere Recognitie aan de Maatschappye, welke vergunning, in den Jaare MDCCCLIV geschonken (§), thans mede ten einde liep. Alleen was'er eene verandering omtrent de Schepen en Goederen, over andere Landen, en Staaten herwaards aankomende; als mede dat tot de Vaard

Het Octroy der West-Ind. Maatschappye verlengd.

(*) *Verhandelingen ter naspooringe van de Wetten en Gesteltheid onzes Vaderlands, door een Genootschap Pro excolendo Jure Patrio, 1 Deel.*

(†) *WAGENAAR Vaderl. Hist. XIX D. bl. 32.*

(§) *Zie het XXII D. onzer Vaderl. Hist. bl. 167.*

LXXXVII. Vaard op *Africa* Schepen van allerlei Lengte
 BOEK. te zouden mogen gebruikt worden; met
 — eene nieuwe bepaling der Lastgelden daar
 1761. van te betaalen (*).

Twee
 Aardbee-
 vingen.

Eene Aardbeeving, die in *Spanje* geweldig was, de *Bogt van Frankryk* schokte, en ook in *Schotland* en *Ierland* bespeurd werd, namen eenigen in dit Land, op den laatsten van Lentemaand, waar. De Kerkkroonen in de *Joodsche Synagoge te Amsterdam*, 's naamiddags omtrent twee uren, van zelf beweegende, gaven het daar te kennen; te *Maaslandsluis* ontdekte men het niet alleen aan de slingeringen dier Kerkcieraaden, welke meer dan een voet heen en weder gingen; maar ook aan de Beweging van het Water, welke de Schepen in de Haven op eene vreemde en ontzettende wyze slingerde. — Te *Maastricht* hoorde men, den vierden van Bloecimaand, 's avonds naa zeven uren, eenig Gedruis, gevolgd van eenen stoot of beweging van den grond, zo sterk dat de Menschen uit hunne Huizen, zich op straat begaven. 'Er was weinig winds, aan de lugt zag men roode streepen; doch naa de Aardbeevinge hieldt de wind op, en de lugt veranderde (†). Beide deeze Aardbeevingen hebben hier te Lande geene schade altoos veroorzaakt; doch wy moesten ze optekenen; dewyl dit schrikbaarend verschynzel, hoe zeldzaam

an-

(*) *Resol. van Holl.* 2 Dec. 1761.

(†) *Nederl. Jaarb.* 1761. bl. 1201.

anders in onze Jaarboeken, in de laatste Jaaren, te meermaalen voorkwam. LXXXVII. BOEK.

Hoewel het zich met den uitgang des Jaars MDCLXI, en den aanvang des volgenden, liet aanzien, als of, by het afbreeken der afzonderlyke Vredehandeling tusschen *Frankryk* en *Engeland* (*), het getal der Oorlogende Mogenheden, wel verre van te verminderen, stondt te vermeerderen, en zulks met de daad geschiedde, mogt evenwel dit Jaar den dageraad des Vredes aanschouwen. — Dat *Spanje* zich in dezen Vredehandel mengde, en bedreigingen van *Engeland* den Oorlog aan te doen byvoegde, indien het aan de voorlagen van *Frankryk* geen gehoor gaf, ontfak de gemoederen der *Engelschen* zeer tegen de *Spanjaarden*; en veelen, in stede van die vermeerdering van Vyanden tegen *Groot Brittanje* als nadeelig aan te zien, spelden dit Ryk daar uit groote voordeelen (†). Het *Spaansche* Hof deeze neiging van het *Londensche* bespeurende, liet den tienden van Wintermaand, van't Jaar MDCC LXI, een Bevelschrift afgaan naa alle Zeehavens diens Ryks om alle *Engelsche* Schepen, zich daar bevindende, op te houden (§). Eer dit Jaar eindigde, was de Oorlog van de *Spaansche* zyde zo goed als verklaard, en het

(*) Zie hier boven, bl. 161.

(†) *Universal Magaz.* Vol. xxix. p. 202. 210. 217.

(§) *Universal Magaz.* Vol. xxx p. 44.

LXXXVII. het ander was nauw begonnen, of van de *Engelsche* zyde zag eene Oorlogsverklaaring het licht, welhaast van eene staatlyke in 1762. *Spanje* gevolgd.

Tusſchen *Frankryk* en *Spanje* werd een allernauwſte Verbintenis geſlooten (*), en *Portugal* aangezigt daarin te deelen. De Koning vindt groote zwaarigheden om toe te ſtemmen in een allerdringendſt aanzoek, wilde de Onzydigheid, dus lang gehouden, bewaaren, en boodt zyne bemiddeling tot den Vrede aan: de bedreigingen dat, ingevalle hy niet van die Onzydigheid afzag, *Spaanſche* Krygsbenden *Portugal* zouden inrukken, konden hem niet beweegen om deeze te laaten vaaren, en met die twee Mogenheden tegen *Engeland* zamen te ſpannen (†). Het volvoeren deezer bedreiging, bewoog den Koning van *Portugal*, den Oorlog aan *Spanje* te verklaaren, beantwoord door eene Oorlogsverklaaring van dat Hof, als mede van het *Frantiſche* (§). Wanneer de gedreigde inval in *Portugal* gedaan was, liet de Koning, door zyn Afgezant DE COSTA D'ALMEIDA DE SALEMA, by hun Hoog Mogenden, den Onderſtand vraagen in het Verdeedigend Verdrag van den Jaare MDCCIII bepaald (§§).

Dit

(*) *Univerſal Magaz.* Vol. xxix. p. 375. 378. 379. Vol. xxx. p. 99. 142. 194.

(†) *Univerſal Magaz.* Vol. xxx. p. 254—259.

(§) *Univerſal Magaz.* Vol. xxxi. p. 42.

(§§) *Reſol. van Holl.* 16 Sept. 1762.

Dit byfter oorlogzugtige gelaat der zaaken in *Europa*, klaarde ten onverwagtfte op. De dood van de Alleenheerscheresfe aller *Rusfen*, op den vyf- en- twintigften van Wintermaand des Jaars MDCCLXI, plaatfte PETER DEN III, op den *Rusfifchen* Throon. Deeze Vorst was geheel ingenomen met den Koning van *Pruisfen* en hadt den Oorlog door ELIZABETH tegen FREDERIK DEN GROOTEN, in gemeenfchap met de Hoven van *Weenen* en *Versailles* gevoerd, met leede oogen aangezien. Zo onbegrensd was de bewondering deezes Vorsts van den *Pruisfifchen* Monarch, dat hy, by 't leeven van ELIZABETH, aan een der vreemde Staatsdienaaren zyn ongenoegen betuigende, dat de Keizerin hem in *Rusland* hadt doen komen, 'er byvoegde „ was ik Hertog van „ *Holftein* gebleeven, ik zou thans in *Pruisfifchen* dienst het bevel over een Regiment gevoerd, en de eer gehad hebben, „ om in perfoon een zo groot Monarch te dienen, eene eer die ik veel hooger keur „ dan die van Groot-Hertog te weezen.” Na zyne Throonbeklimming gaf hy meermaalen den Koning van *Pruisfen*, den naam van *Meefter*. Met een zyner Gunftelingen over dit onderwerp spreekende, was zyne taal. „ Gy weet ik ben een getrouw Dienaar van myn Meefter geweest: want gy „ herinnert u, dat ik kundfchap van alle „ Kabinetsgeheimen aan hem liet toekomen.” Wanneer de Heer, dien hy in deezer voege aansprak, op zulk een taal

LXXXVII.

BOEK.

1762.

De Dood der Rusfifche Keizerinne ELIZABETH brengt eene groote verandering te wege.

LXXXVII. scheen verbaasd te staan, en marde met eenig antwoord te geeven, voerde de Keizer hem te gemoet. „ Waar voor vreest gy?

BOEK. —————
1762. „ het oude Wyf leeft niet meer, en zy kan „ u niet naa *Siberie* zenden.” — Deeze bekende verkleefdheid des nieuwen *Russischen* Monarchs aan den Koning van *Pruisen*, deedt eene wending van zaaken wagen, die ook bykans zo spoedig, als de dood van ELIZABETH, opdaagde (*).

CZAAR PETER DE III, wordt Bondgenoot van FREDERIK DEN GROOTEN.

PETER DE III, liet aan de Afgezanten van *Oostenryk*, *Frankryk* en *Zweeden*, met den aanvang deezes Jaars, eenen voorflag doen, dat hy den Oorlog moede, en, om den Vrede te bezorgen, gereed was alle de Vermeesteringen, door de *Russische* Wapenen gemaakt, op te offeren, hoopende dat de met hem verbonden Hoven van hunnen kant, even zeer aan het herstel des Vredes, de voorkeur zouden geeven boven de voordeelen, welke zy niet dan met bloedstorting konden verkrygen. Hoe zeer de Koning van *Frankryk* naa den Vrede betuigde te haaken, kon hy niet besluiten een stap tot den zelve te doen, zonder medeweeten en toestemming zyner Bondgenooten (†). Doch Czaar PETER DE III, alle andere inzigten ter zyde stellende om zyne buitenspoorige vooringenomenheid met het Character des Konings van *Pruisen* te voldoen, zondt, zonder zyner Bond-

(*) COXE *Travels* Vol. II. p. 8. 11. 12.

(†) *Universal Magaz.* Vol. XXX. p. 217. 218.

Bondgenooten goedkeuring aftewagten, of LXXXVII. de belangen en eer zyns Ryks in 't oog te BOEK. houden, een Gezant naar *Berlyn* om eene — onmiddelyke bevrediging te bewerken. 1762.

FREDERIK DE GROOTE, dien de krygskans tegen liep, en op 't punt scheen, om, door het aantal en de volharding zyner Vyanden, overmeesterd te zullen worden, nam een voorstel, geschikt om hem te redden, uit eene engte waar uit geen menschlyk vermogen hem kon helpen, zonder eenig verwyl aan, in Lentemaand werd de Wapenstilstand, in Bloeiamaand de Vrede, en een Verdrag van verbintenis geslooten. Czaar PETER DE III, liet zyne voorgaande Bondgenooten vaaren, zonder iets het minste ten hunnen voordeele te bedingen. Hy riep niet alleen zyne Soldaaten uit het *Oostenryks* Leger te rugge; doch zondt, naa eenen korten tuschentyd, eene versterking van 20,000 Man aan zyn begunstigden Held. Dus vervoegden zich, in 't verloop van weinig maanden, de *Russische* Benden by het *Pruisisch* Leger, om diezelfde *Oostenrykers*, nog zo onlangs, door de wapenen der *Rusfen* in *Silezie* gebragt, uit dat Land te dryven. — *Zweeden* volgde de voetstappen des Hof van *Petersburg*, en tekende, in dien eigensten Bloeiamaand, den Vrede met het Hof van *Berlyn*.

Scheen FREDERIK, door dien onverwagten en hem recht tydig komenden dood zyner Vyandinne, en de Throonbeklimming, zyns onbegrensden Bewonderaars,

De Vrede tuschen de Oorlogende Mogenheden geslooten.

LXXXVII, geholpen, de Zesmaandelyke Regeering des
 BOEK, laatstgemelden dreigde hem op nieuw te
 ——— dompelen in dien poel van verlegenheid,
 1762, waar uit hy gered was. CATHARINA
 DE II, haaren Egtgenoot ontthroond, en,
 naa diens kort daar opvolgenden dood, het
 Ryksbestuur in handen genomen hebbende,
 nam andere maatregelen, en hadt reeds be-
 velen gegeven, die het hervatten der vyand-
 lykheden dreigden; maar het hooren leezen
 der Brieven tusfchen den Koning van *Pruis-
 fen* en haaren overleden Egtgenoot gewis-
 feld, behelzende veele heilzaame raadgeevin-
 gen, tegen de onbedagtzaame en onvoorzig-
 tige maatregelen, welke de genegenheid der
 Keizerinne van hem vervreemde, en Lie-
 den van den hoogften Rang afkeerig van
 hem gemaakt hadden, wekte haare dank-
 baarheid dermaate, dat zy zich op 't sterke-
 ste ten voordeele diens Konings verklaar-
 de, en de gedreigde vyandlykheden opfchort-
 te. 't *Russisch* Leger fcheidde zich wel
 van het *Pruissifche* af; doch al het voor-
 fien veroverde werd overgegeeven, en de
 ftipfte Onzydigheid in agtgenomen. De
 groote FREDERIK, hervatte, met ver-
 nieuwde kragten, zyne Krygsverrigtingen
 in *Silefje*, en maakte een hem roemryk
 einde aan deezen bloedigen zevenjaarigen
 Oorlog. Op den Vrede van *Fontainebleau*
 tusfchen *Frankryk*, *Spanje*, *Engeland* en
Portugal geslooten (*), volgde eerlang die
 van

(*) *Univerfal Magaz.* Vol. xxii. p. 145.

van *Hubertsburg* tusfchen de Keizerin Koningin en den Koning van *Pruisfen*.

Toen de Oorlog tusfchen zyne *Groot-Brittannifche* Majesteit en de Koningen van *Frankryk* en *Spanje*, door eene voorafgaande Overeenkomst, aan 't hoofd der vyandyke Legers in *Duitschland* getroffen, geëindigd was, werd hunne Hoog Mogenden, by eenen Brieve huns Afgezants den Graave VAN WELDEREN, te kennen gegeven, hoe zyne Koninglyke Majesteit gaarne zou zien, dat de *Groot Brittanifche* Troepen, uit *Duitschland* komende, zich te *Willemftad* fcheep begaven. In beantwoording felden hunne Hoog Mogenden de veelvuldige zwaarigheden voor, om zulk een aantal Krygsvolks, in het Winterfaiſoen, over het Grondgebied van den Staat, te laaten trekken. Dan 's volgende daags verzogt de *Engelfche* Afgezant YORKE deezen Doortocht ſtaatlyk; een tweeden Brief van VAN WELDEREN drong dien aan, het befluit viel denzelfen toeteftemmen; en dit kleine ongemak te gedoogen, naa ontheeven te zyn van een Kryg in de Nabuurfchap gevoerd, waar in veelen deezen Staat gaarne hadden ingewikkeld, op een tyd, dat dezelve, door mangel aan genoegzaame Land- en Zeemagt, ter zelfsverdediging onbekwaam was (*).

LXXXVII.
BOEK.

1762.

Den Engelfchen Doortocht des Krygsvolks over 't Grondgebied van den Staat toegeftaan.

Ten

(*) *Refol. van Holl* 1 Dec. 1762. *Nederl. Jaarb.* 1762. bl. 1358 — 1369.

LXXXVII. Ten aanzien van de Zeemagt, deedt
 B O E K . men dit Jaar eene meer dan gemeene poo-
 ——— ging, om dezelve op te beuren. Staaten
 1762. van *Holland*, reeds vroeg dugtende voor
 Pooging den nyd der *Engelschen* op de voordeelen,
 om de Zee- die de Kooplieden deezer Landen, geduu-
 magt te verster- rende den Oorlog van dat Ryk met *Spanje*
 ken. zouden behaalen, namen in overweging,
 tot beveiliging des Zeehandels, dat de
 twaalf Schepen en Fregatten van Oorlog,
 die, volgens een Besluit van den elfden van
 Louwmaand, zouden uitgerust worden,
 volstrekt niet voldoende waren, om der
 Zeevaard de verlangde veiligheid te bezor-
 gen, huns oordeels behoorde men eene
 schikking te maaken, om, buiten deezen,
 'er nog dertig in dienst te brengen. „ Zy
 „ hoopten dat de Bondgenooten, ééns een-
 „ maal door het voorledene zouden over-
 „ tuigd zyn, van de noodzaaklykheid om
 „ de beveiliging ter Zee, met meer yvers
 „ te behartigen; en het thans tydig oor-
 „ deelen, om met de daad de uiterste poo-
 „ gingen te doen, tot behoudenis van de
 „ voornaamste Bron van de Welvaard dee-
 „ zer Landen, en te willen bedenken, hoe
 „ het zeer gemaklyk zou kunnen gebeu-
 „ ren, dat de uitkomst der zaaken uitwees,
 „ dat het alleen van de kloekhartigheid der
 „ Bondgenooten hadt afgehangen, of men
 „ alles zou hebben verlooren, of behou-
 „ den (*).” — Volgens een Besluit ter
 Ver

(*) *Resol. van Holl. 14 Jan. 1762.*

Vergadering van hun Hoog Mogenden genomen (*), vervaardigde de Raad van Staaten eene Petitie, voor Vyf Schepen van 60, Tien van 50 Stukken. Vyf Fregatten van 40, Vyf van 36, en Vyf van 20 Stukken; voor tien maanden 2844000 Guldens beloopende, waar in Staaten van *Holland* stemden (†). — *Zeeland* volgde hier in, onder voorwaarde van geene verdere betaalinge te zullen doen, dan zo veel het Aandeel van dat Gewest bedroeg, in 't geen weezenlyk by de Admiraliteit in *Zeeland* zou worden uitgerust. — *Utrecht* kon 'er toe verstaan; doch verklaarde, niet meer dan de helft van haar Aandeel in de voorgeslaagene Petitie te kunnen draagen. — *Gelderland* stemde, en dan nog onder bepaalingen, tot Twaalf Schepen, op de vermeerdering van Landmagt aandringende. — *Overysfel* bragt het op Tien Schepen, en sprak, niet min dan *Gelderland*, van 't wapenen te Lande. — *Friesland* bepaalde de vermeerdering op nog Twaalf Schepen van Oorlog. — *Groningen* kon, voor ditmaal, in een derde van de verzogte Uitrusting treden; doch gewaagde, gelyk *Gelderland* en *Overysfel*, van het versterken der Landmagt (§). Vermeende srydige belangen dwarsboomden eene zaak door *Holland* zo zeer begeerd, en om welker daadlyke vol-

bren-

LXXXVII.

BOEK.

1762.

(*) *Resol. Gen. Veneris* 15 Febr. 1762.

(†) *Resol. van Holl.* 13 Maart 1762.

(§) *Resol. van Holl.* 22 May en 22 July 1762.

LXXXVII. brenging de tydsomftandigheden riepen;
 B O E K. daar de ongehoorde ftouthed der *Engelfche*
 — Kaaperfchepen in de *West Indien* zo verre
 1762. ging, dat zy, blykens het fchryven van Be-
 windhebberen der *Westindifche* Maatschap-
 pye ter Kamer *Zeeland*, zich niet ontzagen
 Schepen, toebehoorende aan Onderdaanen
 van den Staat, op Reëen, in Havens en
 Baayen, onder dezelfs Souverain gebied
 liggende, aan te tasten, te neemen, en in
 de *Engelfche* Volkplantingen op te bren-
 gen (*).

Dit laafte Oorlogsjaar, leverde nog on-
 telbaare voorbeelden op van Zeefchennisfen
 der *Engelfchen*, *Franschen* en *Spaanschen*;
 welke laatftgemelden, in het prysver-
 klaaren, even zeer als de *Engelfchen*, het
 Tractaat van Marine tufchen deezen Staat
 en *Spanje*, in den Jaare M D C L geflooten,
 fchonden; 't welk aanleiding gaf tot veel-
 vuldige Klagten en Onderhandelingen, van
 foortgelyken aart, als, tot verveelens toe,
 tufchen deezen Staat en het Ryk van *Groot*
Brittanje ftand greepen (†). — Het
 ftrekt ons ten genoeg, het verflag van
 alle de Zeeonheilen te mogen eindigen, met
 een trek, die de Eer van 's Lands Vlag hand-
 haafde, de laaghartigheid en trouwloosheid
 der *Engelfchen*, voor 't laatst nog eenmaal,
 in helderen en beschaamenden dag zette.

Ca-

(*) *Refol. van Holl.* 27 Maart 1762.

(†) *Refol. van Holl.* 13 Febr. 11 Maart 30 April
 20 May 16 Juny en 5 July 1762.

Capitein SALOMON DEDEL *de Jonge*, met het Fregat de *Dankbaarheid* van twintig Stukken, in Oogstmaand, nevens vier Koopvaardyschepen, onder zyn Geleide, uit *Texel* gezeild, werd welhaast ontmoet van een *Engelfchen* Oorlogsfloep, die hem, door een Officier, kennis gaf, bepaalden last te hebben om alle Schepen, naar *Fransche* en *Spaansche* Havens bestemd, te doorzoeken, en aan te houden, begeerende dien last aan de Koopvaardyschepen onder zyn Geleide te volvoeren. DEDEL gaf een weigerend antwoord, zeggende, „niet te kunnen toestaan, dat Schepen, onder zyn Convoy, die geen van allen Contra- bande Goederen in hadden, onderzocht wierden.” Hy deelde hem den inhoud der Laadingen mede. 's Anderen daags kwam een grooter Oorlogsfloep, met dezelfde boodschap; doch die, het zelfde weigerend antwoord, ontvangen hebbende, voorts een anderen seinde, welke DEDEL op zyde bleef, terwyl deeze naar *Duins* zeilde, met schooten en feinen eenige Schepen uit die Haven lokte, en onder deezen een Fregat van twee - en - dertig Stukken. De Bevelhebber van 't zelve, het *Hollandsch* Oorlogschip naby gekomen, riep dat hy de Koopvaarders wilde doorzoeken. DEDEL antwoordde, „dat hy zulks niet zou toestaan; maar geweld met geweld keeren.” Een uitgezette Boot met een *Engelfche* Vlag, roeide naa een der Koopvaardyschepen. DEDEL deedt 'er terstond op vuuren, en zeilde met zyn Schip naa

LXXXVII.
BOEK.
—
1762.
Capitein
DEDEL'S
moedig
gedrag.

LXXXVII. naa den met Doorzoeking gedreigden Koop-
 BOEK. vaarder : deeze hielt af, eer hy 'er by
 — kon weezen; waar op hy een Officier met
 1762. eenige Soldaaten, aan ieder der andere
 Koopvaardyschepen zondt, met bevel om
 alle *Engelsche* Boots van boord te houden.
 De Capitein van het *Engelsch* Fregat, vaardigde twee Officieren naa boord van D E D E L af, met aanzegging, dat, by een gehouden Krygsraad beslooten was, de Koopvaarders onder zyn Geleide te onderzoeken, dat men op hem vuuren zou, indien hy het ondernam zulks met geweld te belletten. D E D E L bleef zich zelve gelyk, en betuigde dit, zo lang hy kon, hoe ongelyk de magt ook ware, te zullen weeren. Naa het overbrengen deezes antwoords, vervoegden zich drie floepen na de Koopvaarders; doch Capitein D E D E L deedt met scherp op dezelve losbranden: waar naa het *Engelsch* Fregat op hem vuurde, 't geen hy niet onbeantwoord liet. Hier op volgde een Scheepstryd van een groot half uur, tuschen de beide Fregatten, die op zich zelve elkander gewassen waren. Capitein D E D E L met een musketkogel aan de neus getroffen, vondt zich genoodzaakt het halfdek voor eene wyl te verlaten. De overige uit *Duins* opgekomenen Schepen, waar onder één van vyftig Stukken, begonnen mede te schieten. Overmagt noodzaakte ten overgave, naa twee Dooden, elf Gekwetsten, en aan Schip, Wand en loopend Touwwerk niet weinig schade, bekomen te hebben. Niemand was op 't *Engelsch*.

gelsch Schip gewond, of gefneuveld, 't zelve LXXXVII.
 hadt twee zwaare schooten bekomen en de BOEK.
 zeilen waren zeer gehavend. 's Lands Schip ———
 en de Koopvaardyschepen werden in Duins 1762.
 opgebracht. Aan Capitein DEDEL ver-

leende men welhaast vryheid om te zeilen,
 werwaards het hem behaagde, uit 's Ko-
 nings Magazynen alles ontvangen hebben-
 de, tot heritelling van de gelede schade;
 en naa men bevonden hadt, dat de Koop-
 vaarders geene Contrabande Waaren voer-
 den, werden de Schepen met de Laadin-
 gen vrygegeeven (*). ——— Alle regt-
 schaape Vaderlanders roemden DEDELS
 heldhaftig gedrag; 't welk ook de goedkeu-
 ring van 's Landsvaderen in volle maate
 weg droeg, terwyl eenigen in *Engeland*,
 hem voor eenen heethoofdigen aanzagen,
 die het leeven zyns volks roekloos in de
 waagfchaal stelde, en gelegenheid tot een
 Gevegt zocht, 't welk, hoe gering ook,
 oorzaak tot eene Vredebreuk, tusschen dat
 Ryk en deezen Staat, kon geeven (†), de
 wensch van veelen aldaar, die onzen Han-
 del en Scheepvaard, hoe strydig, tegen
 het Volksregt en de Verbonden, staande
 den thans gevoerden Oorlog, zo zeer be-
 nadeeld, gaarne geheel vertrappt zagen: of
 die, in handeljalouzy geen maat altoos
 ken-

(*) *Resol. van Holl.* 8, 13 en 18 Sept. 23 Octob.
 5 Nov. 1762.

(†) *Nederl. Jaarb.* 1762. bl. 836. *Universal Ma-*
gaz. Vol. xxxi. p. 163.

LXXXVII. kennende, durfden fpreken van de Dykert
 BOEK. in *Holland* te flegten, om hun, die door
 ——— Weelde niet te onder te brengen waren, in
 1762. 't Water te verfmooeren, indien zy in de
 maatregelen van *Engeland* weigerden te tree-
 den (*).

't Ver-
 zoekfchrift
 der Hout-
 handelaar-
 ren te *Am-
 ſterdam*
 vindt in-
 gang, by
 de Staaten.

Verfcheide Schepen, onder andere Koop-
 manfchappen, met Houtwaaren belaa-
 den, in *Texel* gereed liggende, na *Fransche*,
Spaanfche en andere Havens beftemd, had-
 den van 't uitgezeilde Convoy zich niet
 mogen bedienen: dewyl men zwaarigheid
 maakte, om Houtfchepen onder befcher-
 ming van 's Landsvlag te neemen. Dit be-
 woor veele belanghebbenden in den Hout-
 handel te *Amſterdam*, zich met een Ver-
 zoekfchrift by hun Hoog Mogenden te ver-
 voegen, aandringende om gehandhaafd te
 worden, by het voorregt, 't welk het Zee-
 verdrag tufchen deezen Staat en *Groot-
 Brittanje* hun verleende. Het daar omtrent
 beraamde, werd by hun Hoog Mogenden,
 ten gevalle der Kooplieden, veranderd (†).

De Graaf
 D'AFFRY
 neemt af-
 fcheid van
 den Staat.

De Afgezant des *Franschen* Hofes, de
 Graaf D'AFFRY, die omtrent zeven Jaar-
 ren, of den ganschen tyd des Oorlogs tus-
 fchen zyne Kroon en die van *Engeland*,
 deeze gewigtige Post by onzen Staat be-
 kleed, en tot het houden der Onzydigheid
 zeer veel toegebragt hadt, nam in Zomer-
 maand deezes Jaars, uit zyn Gezantschap
 tot

(*) *Universal Magaz.* Vol. xxx. p. 253.

(†) *Resol. van Holl.* 30 Oct. en 5 Nov. 1782.

tot het bekleeden van zyne Krygsbedie- LXXXVII.
ning, als Luitenant Generaal opgeroepen, BOEK.
affcheid van hunne Hoog Mogenden, niet ———
zonder hun, in zyne Aanpraake, over 1762.
deeze, met zo veel moeite en Staatsbeleid,
bewaarde Onzydigheid, grootelyks te pry-
zen; als het middel, om, in 't midden van
den Oorlog, om zo te spreken, den diep-
ften Vrede te genieten, den Koophandel te
beveiligen, te vermeerderen, en uit te
breiden (*).

Te zonderling, te veel gerugtmaakend, 'tGeval van
hoe ongevallig ook voor de pen der Ge- O. Z. VAN
fchiedenisfe, was 't geen ten deezen Ja- HAREN.
aren voorviel, omtrent Jonkheer ONNO
ZWIER VAN HAREN, Grietman van
Stellingwerf Westeinde, om onaangeflipt ge-
laaten te worden. — Een Familie-twist, uit
een, wat men ook van de zaak oordeele,
allerhaatlykften en verfoeilykften oorsprong
gereezen, en tot zulk eene hoogte geklom-
men, dat *Holland* en *Friesland* niet alleen;
maar ook de verdere Bondgenootfchaplyke
Gewesten 'er mede gemocid waren, en ge-
legenheid gaf, tot een aantal van Schrif-
ten, die deels de kennisneeming en veroor-
deeling der Hooge Overheid niet ontgaan
konden, ftaat ons te befchryven, of liever
de voornaamfte Stukken, dezelve betref-
fende, even aan te roeren.

Een reeks van Jaaren, bekleedde de Heer Aanzienly-
VAN HAREN aanzienlyke posten, we- ke Posten
gens door hem
bkleed.

(*) *Nederl. Jaarb.* 1762. bl. 417.

LXXXVII. gens *Friesland*, in de Algemeene Vergaderingen, tot aan de verheffing des laatst overleden Stadhouders: deeze, wel verre van
 BOEK. —————
 1762. hem, die zich altoos een groot Voorftander van het Stadhouderlyk Huis betoond hadt, en het vertrouwen van dien Vorst bezat, in aanzien te doen daalen, vermeerderde het zelve, en ftondt hy steeds in blaakende gunfte by de Gouvernante. Zyn Gezantschap naar de *Zwitzerfche Cantons* in den Jaare MDCCXLVII, in het Character van Buitengewoon Afgezant en Gevolmagtigden hunner Hoog Mogenden, op de Vredehandeling te *Aken*, ftrekken hier van ten blyke. Behalven, dat hy blyvend Commisfaris Generaal was van de *Zwitzerfche* en *Grifonfche* Troepen in dienst van den Staat, zat hy, buiten den tyd in de gemelde Gezantschappen gefleeten, wegens *Friesland*, in de Admiraliteit te *Amfterdam*, of in de Vergadering hunner Hoog Mogenden. Omtrent dertig Jaaren den Lande, in die onderfcheide betrekkingen, gediend hebbende, werd in den Jaare MDCCCLX eene zaak openbaar, die veel opfpraak verwekte, en de beklaglykfte gevolgen naa zich sleepte.

Befchuldiging tegen hem ingebragt.

Uit zyn talryk Huisgezin van tien Kinderen, was de Oudfte Dogter gehuwd, met den Heere JAN ALEXANDER VAN ZANDYK, door voorspraak zyns Schoonvaders, met gewigtige Ampten bekleed. Zyne Derde Dogter werd, in den Jaare MDCCCLIX, ten Huwelyk verzogt door Mr. WILLEM VAN HOGENDORP.

Reeds

Reeds waren deezen Bruidegom en Bruid, LXXXVII.
 de Huwelyks Afkondigingen in *Friesland* BOEK.
 drie-, en in 's *Gravenhaage* twee-maalen ———
 gefchied, toen deeze Bruid en eene jonge- 1762.
 re omtrent Zestienjarige Zuster, aan het
 Huis haares Behuuwd Broeders VAN
 ZANDYK, in tegenwoordigheid des Brui-
 degoms, en eenige anderen, werd overge-
 haald, tot het geeven van een schriklyk
 klinkend Getuigenis tegen haaren Vader,
 hem betigtende van den wil om Onbetaa-
 melykheden met haar te bedryven, door
 de Regtsgeleerden *Tentamen Criminis Inces-
 ti* genaamd. Veelvuldig en groot waren de
 Familiebeweeingen om het daar toe te
 brengen: en hadden ten gevolge, dat de
 Huwelyks Afkondigingen, op last van 's
 Bruidegoms Vader, in 's *Gravenhaage* ge-
 fchut wierden. Deeze en de Bruidegom,
 gesterkt door den Heere VAN ZANDYK,
 en anderen van de Familie, traden met den
 Heer VAN HAREN in onderhandeling,
 om de voltrekking des Huwelyks niette-
 min voortgang te laten hebben, zo deeze
 eene Acte wilde tekenen, waarby hy ver-
 klaarde, dit gruwzaam misdryf aan de Fami-
 lie te hebben moeten erkennen, buiten *Hol-
 land* te zullen gaan, en aldaar niet weder
 te komen, dan met schriftlyke toestem-
 ming. Men wist hem, met de grootste
 moeite, te beweegen, tot het maaken, te-
 kenen en zegelen van twee Affchriften ee-
 ner zodanige Verklaaring, in 't byzyn van
 den Collonel VANDER DUSSEN en den
 Advocaat JAN DE ROY: welke in twee
 XXIII. DEEL. O yze-

LXXXVII. yzeren kistjes, ieder met drie onderscheide
 B O E K. flooten, zorgvuldig bewaard werden, ne-
 ————— vens de beschuldigende Verklaringen der
 1762. Bruid en haarer Zuster.

Vertrek
 uit Hol-
 land. We-
 derkomst.
 Uit de
 Staatsver-
 gadering
 geweest.

Overeenkomstig met de getekende Acte, begaf zich de Heer VAN HAREN, den volgenden dag, na *Brusfel*, by zynen Broeder WILLEM VAN HAREN, Minister van deezen Staat ten dien Hove, en vervolgens na een Buitenplaats diens Broeders, in de Meijerye van 's Hertogenbosch; van waarhy eindelyk naar *Friesland* trok. Dit schieglyk vertrek, en deeze afwezigheid, deedt de gerugten ten zynen nadeele verspreid, meer en meer geloofs vinden. — Hy bleef in *Friesland* tot den voortyd des Jaars MDCC LXI, wanneer hy, op nieuw, van wegen dat Gewest, ter Algemeene Staatsvergaderinge afgevaardigd, in dezelve zitting nam. Schoon veele Leden, ter oorzaake van de schandelyke gerugten eenige bedenklykheden hadden, vondt men raadzaam, uit agting voor de Heeren van *Friesland*, hem toe te laten, gelyk hy ook eenige agtereenvolgende dagen in die Hooge Vergadering verscheen. De Collonel VAN DER DUSSEN, openbaarde aan den Hertog van *Brunswyk*, het voorgevallene, omtrent de ondertekende Acte, deeze deelde het mede aan den Raadpensionaris STEYN, met verzoek, om des opening te doen in 't Geheim Besoigne der Afgevaardigden van hunne Hoog Mogenden. Dit geschiedde met de overhandiging van een Afschrift der Acte, die eene groo-
 te

te verbaasdheid verwekte, en beschouwd LXXXVII.
 werd van dien aart te zyn, dat de Heer BOEK.
 VAN HAREN, zo lang hy zich daar van ———
 niet gezuiverd hadt, in de zamenleving 1762.
 van eerlyke Liedén, veel min in de Regeer-
 rings Vergaderingen, niet behoorde toege-
 laaten te worden, en dus uit die van hun-
 ne Hoog Mogenden hadt te blyven, tot hy
 volkomen zuiver zou verklaard weezen.
 De Heer DE KEMPENAAR, Mede-af-
 gevaardigde met den Heer VAN HAREN,
 gaf hem berigt van dit Besluit; doch ont-
 schuldigde zich Staaten van *Friesland*, daar
 over te schryven, waar op de Griffier FA-
 GEL last kreeg, deezen kundschap te laa-
 ten toekomen.

De Heer VAN HAREN, daar op van
 zich geevende en overal verspreidende, dat
 de Collonel VANDER DUSSEN, nevens
 anderen, voorheen in de Familietwist ge-
 moeid, een helsch Complot gemaakt had-
 den, om hem te bederven, en dat hy be-
 wysstukken, zeer tot schande van deeze
 Heeren, ja die hun lyfstraflyk zouden maa-
 ken, kon te voorschyn brengen, gaf de
 Collonel een nader Berigtschrift, met de
 oorspronglyke Acte, aan den Hertog van
Brunswyk over, 't welk de Raadpensionaris,
 op diens verzoek, weder inleverde. —
 't Leedt niet lang of de geheele zaak werd
 rugtbaar, door een breedvoerig Betoog-
 schrift, 't welk de Heer VAN HAREN, te
 zyner zuivering, in 't licht gaf; waar in hy
 omstandig verhaalde, op welk een wyze hy
 tot het tekenen van die Acte gedwongen

Openbaare
 Twist-
 Schriftten.

LXXXVII. was. Het dus lang in 't Geheim Befoigne BOEK. verhandelde en aangetekende, werd in 't ——— gewoon Register der Besluiten van hunne 1762. Hoog Mogenden overgebracht. Behalven de kennisgeving des Griffiers aan Staaten van *Friesland*, deedt de Heer VAN HAREN zelve deswegen verslag. Zy toonden zich zeer gebelgd over de gehou-dene handelwyze met hunnen uit de Ver-gadering geweerden Afgevaardigden, die zich voor 't Hof van *Friesland* ter zuive-ring gesteld hadt. Deeze Brief werd be-antwoord met reden geëving van 't geen in dit geval, gedaan was; en hadt zulks geen verder gevolg.

Maar naauwlyks zag de Verdediging des Heeren VAN HAREN het licht, of de Druipers zweette van Geschriften over dit Stuk: waar onder veele den naam van Lasterchriften mogten draagen, of opge-vuld waren met alle eerbaarheid kwetzende schandelykheden. Boven al liep in 't oog, een Werkje getyteld, *Historisch Verhaal*, onder een verzonnen naam, te *Harlingen* gedrukt. In 't zelve werd, even als in het Betoogfschrift des Heeren VAN HAREN, doch vergezeld van veel sterker aanmerkin-gen, beweerd, dat diens Kinderen, en de overigen van de Familie in deeze zaak ge-mengd, een Complot tegen hem gemaakt hadden, om hem te ruineeren en te nood-zaaken van zyne Ampten en Waardigheden af te staan; in 't slot gaf men in overwee-ging, hoe het bedenkeelyk moest voorko-men aan 's Lands Ingezetenen, dat de Her-
tog

tog van *Brunswyk*, zich in een Huislyk LXXXVII
 Geschil tusfchen Ouders en Kinderen hadt B O E K.
 kunnen steeken, en de beschuldiging ten —
 laste van den Heer VAN HAREN overneemen, op het bloote Getuigenis van eenen
 Officier, zonder daar op een Man te hooren, na wiens redenen de Souverainen van
 deezen Lande, en ook van andere Landen, meermaalen hadden geluisterd, en
 daar om de opmerking des Legerhoofds van den Staat wel hadt verdiend, 't welk
 de Gemeente zou overtuigd hebben, dat eene volmaakte Onzydigheid in dit Stuk,
 den Hertog hadt bestuurd, en te wege gebracht dat geen zodanig een Besluit, by hunne
 Hoog Mogenden was genomen, gepaard met andere haatlyke bedenkingen,
 den Hertog, en de Staats Vergadering, voorstellende, als Lieden, die in de Bekend-
 maaking van de Besluiten omtrent dit geval, niet naar behooren gehandeld hadden. Op
 Voordragt van *Gelderland* werd dit Werkje, door 't Hof van *Holland*, verboden, en een
 belooning van drie duizend Guldens, aan den Aanbrenger des Schryvers be-
 loofd (*). In alle Gewesten volgde een verbod van dit Boekje, en werd te *Amster-*
dam een Boekverkooper, overtuigd dit Werkje verzonden en verkogt te hebben,
 in eene aanzienlyke Geldboete beslaagen en verweezen eenigen tyd te Water en te Brood
 te zitten. Dit alles belette de drift van
 fchry-

(*) *Resol. van Holl. 18 Juny 1761.*

E XXXVII. schryven over dit onderwerp niet, en het BOEK, uitgeeven van naamlooze Geschriften hadt — geen einde (*). 't Welk een algemeen 1762. verbod van Naamlooze Geschriften in de zaak des Heeren VAN HAREN ten gevolge hadt.

De Heeren VAN ZANDYK en HOGENDORP lieten, zo ras het Verdedig-schrift huns Schoonvaders was uitgekomen, in meest alle *Nederlandsche* Nieuwspapieren bekend maaken, dat zy dit Stuk voor eene aaneenschakeling van Onwaarheden, en eene arglistige Verdraying van Waarheden hielden, eene volkomene Wederlegging beloovende. Deeze bleef niet lang agterwege; doch verwierven, die Heeren by Staaten van *Holland*, het verzogt Octroy niet, voor deeze Verdediging en andere Stukken, welke zy, dit Geschil betreffende, zouden mogen uitgeeven (†). De Generaal Majoor E. VAN TIDDINGA, verdedigde zyn gehouden gedrag in deezen Familie twist. Een tweede Betoog-schrift van den Heer VAN HAREN, gepaard met een voor zyne Egtgenootte, diende ter na-

(*) De Schryvers van de *Vaderlandsche Letteroefeningen*, hebben zich de moeite gegeeven, om, de Tytels van deeze veelvuldige Schriften, en van de meesten den voornaamen inhoud mede te deelen; men zal deeze nasslaande verbaasd staan, zo over de menigte, als over de vreemdheid, en sprekende onbeschaamdheid veeler Tytelen. *Vaderl. Letteroef.* I Deel, bl. 955 enz. II Deel, bl. 77. 163. 248. 331. 412. 570. 648. 800. 870.

(†) *Resol. van Holl.* 17 Sept. 1762.

dere staaving van het voorgaande, en ter wederlegging van het tegenhem ingebragte. Dit baarde verdere Verweerschriften van de hier in betrokkene Persoonen, boven al van den Collonel VAN DER DUSSEN: door den Heer VAN HAREN, in een derde Betoogfschrift, op de sterkste wyze wederlegd.

LXXXVII.

B O E K.

1762.

Naa de genomene besluiten van hunne Hoog Mogenden, om VAN HAREN in geene Vergaderingen der Algemeene Staaten toe te laten, eer hy zich zou gezuiverd hebben, stak hy naar *Friesland* over, en vervoegde zich by Staaten van dat Gewest, als zyn eenigen bevoegden Regter, ten einde hy van de hem aangewreeve blaam mogt ontheeven worden, en leverde een Verweerschrift te zyner verontschuldiging over. De Procureur Generaal kreeg last Bescheiden, wegens het geval, in te winnen, en vervolgens het Geding te onderneemen. Zo voor den Hove van *Holland* als in *Friesland* werden verscheide Persoonen, die in de zaak gemengd geweest waren, gedagvaard om getuigenis der Waarheid te geeven. Onder deezen bevonden zich de Heeren VAN ZANDYK en VAN HOGENDORP, benevens de Vroedschap VAN DER DUSSEN en derzelve Vrouwen; doch deezen verschoonden zich daar van, om dat de Regten Kinderen, Schoonbroeders en Schoonzusters, omtrent hunne Ouders en Behuud Broeders van de verpligting, tot het geeven van zodanig een Getuigenis uitzonderen. Wanneer het Geding op de gewoone wyze volschreeven

Voortzetting des Geschils. Uitspraak des Hofs van *Friesland*.

LXXXVII. was, wees het Hof 't zelve op bewys uit.
 BOEK. Hier naa, ter wederzyde, de Stukken ge-
 ——— wisfeld, en, vervolgens, van het overgeec-
 1762. ven van verdere Bewyzen afstand gedaan
 zynde, werd van wegen den Heer VAN
 HAREN eene breedvoerige Remonstrantie
 ingeleverd, waar in alles, wat voor of te-
 gen hem ingebracht was, onderzocht en naa
 gegaan werd, met aanhaalinge der Bewy-
 zen, onder Eede aan den Regter overge-
 legd, of door den Regter ingewonnen: in
 't slot van welke VAN HAREN zyne Con-
 clusie, in houdende, *dat de Procureur Ge-
 neraal, die als Klaager geëischt hadt, dat hy
 veroordeeld zou worden, om zodanig gestraft
 te worden, als het Hof, in goede Justitie,
 verstaan zou te behooren, met de Kosten, ver-
 nieuwd, en, als Beklaagde verzogt, dat
 de Klaager zou worden verklaard tot zyn ge-
 nomen eisch en Conclusie niet ontvangbaar te
 zyn, en, ter contraria, hy Beklaagde zou
 verklaard worden, compleet en ten eenemaal
 gezuiverd te zyn van het Crimen hem ten laste
 gelegd, met de Kosten.* Van de zyde des
 Procureurs Generaals, volgde geene Con-
 tra Remonstrantie, 't zy hy zulks onnoodig
 vondt, 't zy hy aanmerkte dat met geene
 genoegzaame redenen tegen de Stellingen,
 in de Remonstrantie vervat, iets ingebracht
 kon worden. — Men wagtte op de Uit-
 spraak des Hofs, welke in Wynmaand des
 Jaars MDCCLXII, geschiedde vervat in
 deeze woorden. „ Het Hof van *Friesland*
 „ verklaart den Klaager, voor als nog,
 „ tot zyn genomen Eisch en Conclusie
 „ niet

„ niet ontvangbaar ; abfolveert den Be- LXXXVII.
 „ klaagden *ab infantia*: en ontzegt, daar B O E K.
 „ en boven, voor als nog, den Beklaagden ———
 „ zyn verzoek, in 't tweede Lid van zyn 1762.
 „ Conclufie gedaan; en om redenen com-
 „ penfeert de Koften van den Proces-
 „ fe” (*).

Gaven de Lafteringen en Aantyingen Bepaalin-
 in naamlooze Schriften den Staaten aanlei- gen der
 ding tot het verbieden van dezelve in 't be- Drukpers-
 paald geval des Heeren VAN HAREN; fe. De *E-*
 hadden zy, in den voorleden Jaare, het *mile* van
 noodig gekeurd, ter dempinge van Kerk- ROUSSEAU
 lyke Gefchilvoeringen, waar in de paalen verboden.
 van Befcheidenheid en Liefde verre over-
 fchreeden wierden, een Plakaat uit te vaar-
 digen, tegen het uitgeeven van Godge-
 leerde Werken of Gefchriften, door Le-
 den tot de Hervormde Kerk behoorende,
 zonder daar op Kerklyke Goedkeuring ont-
 vangen te hebben (†), thans vonden zy
 zich in de noodzaaklykheid, het drukken
 en uitgeeven eens veel gerugts maakenden
 Boeks te verbieden. JEAN JAQUES
 ROUSSEAU Burger van *Geneve*, hadt een
 Werk, getyteld *Emile, ou le Education*, in 't
 licht gegeeven, opgefteld in zynen keurly-
 ken en innemenden ftyl, bevattende zeer
 fchoone Regels van Opvoeding; doch door-
 mengd

(*) *Resol. van Holl.* 10 Juny 1761. De voor-
 naamfte Stukken hier toe betrekkelijk zyn, of ge-
 heel, of zaaklyk, by een te vinden in de *Nederl. Jaarb.*
 van 1762. bl. 981 — 1306.

(†) Zie hier boven bl. 180.

LXXXVII. mengd met byzondere en den *Christlyken*
 B O E K. *Godsdienst* ondermynende Stellingen. Een
 ——— Boekverkooper te *Amsterdam*, hadt van
 1762. Staaten van *Holland*, een Octroy voor den
 tyd van vyftien Jaaren verkreegen om dit
 Werk te mogen Drukken, uitgeeven en
 verkoopen. Dit verworven Voorregt werd,
 toen den fchadelyken aart en verderflyke
 ſtrekking deezes Werks, te hunner kennis-
 fe gekomen was, niet alleen ingetrokken;
 maar ook het verkoopen van 't zelve alles-
 zins op het ſterkſte verboden (*). Een
 dergelyk lot hadt dit Werk in verſcheide
 Landen reeds moeten ondergaan, inzon-
 derheid in *Frankryk*, te *Parys* was het ten
 vuure gedoemd.

Grafteken — Noch kwiftig, noch vaardig, mogen de
 V O O F B O E R — *Nederlanders* geheeten worden, in het op-
 H A A V E O P — rigten van Gedenk- en Eeretecken voor
 gerigt. Mannen in Letterroem en Geleerdheid uit-
 ſteekende, of die, door de Weetenſchap-
 pen een nieuw licht by te zetten, den luifter
 huns Lands, en 't heil des Menschdoms, be-
 vorderden. Schoon het onze Kerken niet
 ontbreekt aan Graftombes, die den naam
 van Helden vereeuwigen, zyn die, den an-
 ders groote Mannen gewyd, ſchaars te
 vinden, en loopt het menigwerf Jaaren
 naa hunnen dood aan, eer men bedagt
 wordt, die ſchatting aan Letter- en Kunst-
 verdienſten te betaalen. Lang, veel te lang,
 was dezelve onthouden aan Hem, die
 de

(*) *Refol. van Holl.* 23 Juny 22 en 30 Juny 1762.

de HIPPOCRATES, deezer Ecuwe LXXXVII.
mocht genaamd worden; een der grootste BOEK.
Lichten, die ooit in *Nederland* blonken, en
dat met een onvergelyklyken glans een groot 1762.

deel der Wereld overscheen, de Hoogleer-
aar HERMANUS BOERHAVE, in den
Jaare MDCCLXXXVIII der *Leydsche* Hoo-
ge Schoole ontruikt (*). thans werd in
Herfstmaand, die schuldpligtige Eere aan
hem betoond, en zag men in de *St. Pieters*
Kerk te *Leyden*, zyn anders reeds onver-
ganglyken Naam, ook door 't middel eens
Graftekens, voor de vergetelheid bevryd.
Het bestaat uit een Marmeren Lykbusch,
gezet op een voetstuk van zwarten steen,
zeer net, doch zonder uitsteekende ciera-
den; die men 'er aantoevoegde zyn zeer
eigenaartig, verbeeldende de Vier Leevens-
standen in manlyke en vrouwlyke gedaante,
ter aanduidinge dat hy, ter wiens Eere dit
Gedenkteken strekte, in allerlei Leevens-
standen, aan de beide Kunnen zyne kunst
wydde, en geneezing bevorderende hulpe
toebragt. Op een Medaillon vertoond zich
zyne Beeldtenis in Gryzen ouderdom, en
onder de zelve 's Mans gewoone Zinspreuk,
SIMPLEX SIGILLUM VERI. *Het*
Eenvoudige is 't Kenmerk der Waarheid:

(*) De Naavolger van CERISIER gedenkt dee-
zen Waardigen Vaderlander in zyn *Tafereel*, het
X Deel, bl. 619. En vindt men een Leevensberigt
van hem in de *Leevensbeschryvingen van eenige voor-
naame meest Nederlandsche Mannen en Vrouwen*, II D.
bl. 135.

LXXXVII. eene Spreuk, die hy altoos voor oogen
 BOEK. hadt en opvolgde, in een zo werk-
 ——— zaam en nuttig leeven, 't welk hy, van
 1762. den Jaare MDCLXVIII tot den Jaare
 MDCCXXXVIII mogt brengen. Op 't mid-
 den des voetstuks leest men, SALUTI-
 FER O BOERHAVII GENIO SACRUM.
*Aan den geneezing bevorderenden Geest van
 Boerhave toegewyd (*).*

Brand in
 het Stad-
 huis van
 Amster-
 dam.

Het grootsch Stadhuis, 't welk *Hol-
 landsch* eerste Koopstad ten cieraad dient,
 en 't bewonderend oog van Vreemden
 en Inlanderen trekt, liep in Wynmaand
 groot gevaar. Op de derde Verdieping
 van 't zelve aan de Zuidzyde, boven de
 Zegelkamer van Stads Secretarje, ontdek-
 te men, 's avonds omtrent elf uren, met
 de uiterste verbaasdheid, brand. Alle mid-
 delen, die op 't Stadhuis zelve by de hand
 waren, werden met allen yver, doch vrugt-
 loos, aangewend; de voortflaande vlam-
 men, boorden door de houten Zoldering
 heen, de vlam borst aan de Zuidzyde, en
 op de Binnenplaats, met ysfelyke woede
 uit, zo dat Dak en Tooren, een rooden
 gloed te rugkaatften. De geheele Stad ge-
 raakte in opschudding, de Regeeringsleden
 begaven zich na 't brandend Gebouw; de
 Brandspuiten kwamen in menigte toe schie-
 ten; wat de vergebragte kunst van Brand-
 blusen vermag, werd te werk gesteld om
 den

(*) P. VAN MIERT'S *Beschryving der Stad Leyden*
 I Deel, bl. 62. *Nederl. Jaarb.* 1762. bl. 948.

den voortgang der woedende vlamme te fluiten. Met veel moeite kreeg men zo verre de overhand, dat de Zegelkamer zelve buiten het zeer gedugte gevaar was, en overweldigde men de vlam, vervolgens ook in de bovenste gedeeltens; meer dan één der Perfoonen, die, tot blusfing van dien brand, het leeven oogfchyntlyk gewaagd hadden, ontvingen naderhand van de Regeering 't loon van hunnen yver en moed. De Rook vloog in den morgenftond nog ten venfter uit, het fmeulen hielt den volgenden dag aan, ook bleeven eenige Brandfpuiten, zo lang in beweging, en de Burgery in de wapenen. Gelukkig bevondt men, alles onderzocht zynde, dat de vlam meest gewoed hadt in oude, en voor de Stad minst aanmerkelyke, Papieren (*).

Meermaalen gebeurde het, dat eene foort van Walvisfchen, *Kazilotten* of *Potvisfchen* geheeten, van de gewoone verblyfplaatzen verwyderd, onze Vaderlandfche kust naderden, met de Ebbe vast en in handen van de Strandbewoonders geraakten; doch vinden wy geen voorbeeld dat zulks immer, in zo groot eene menigte gefchiedde, als ten deezen dage, waarom wy het optekenens waardig keuren. De eerfte, waar van men bericht kreeg, fpoelde, in 't begin van Wintermaand, des Jaars MDCCLXI, op 't *Eyerland*, een gedeelte van

LXXXVII.
B O E K.
—
1762.
Groot aantal Kazilotten op onze Kust.

(*) J. KOK *Vaderlandfch Woordenboek* III. Deel, bl. 909. *Nedert. Jaarb.* 1762. bl. 1369.

LXXXVII. van het Eiland *Texel*, aan: in de volgende
 BOEK. Louwmaand, strandden 'er drie op den
 ——— Oostkant van *Vlieland*, twee op 't Eiland
 1762. *Ter Schelling*, en één op 't Eilandje *Grind*,
 niet verre van *Harlingen*, in Sprokkelmaand
 geraakte 'er één beklemd op 't Strand, tus-
 schen *Zandvoort* en *Wyk op Zee*, die, on-
 danks het guure jaargetyde, duizenden van
 Aanschouwers derwaards lokte. By *Oost-
 ende* was 'er één, en op een Eilandje, aan
 den mond van de *Theems*, waren 'er zes
 aan land gedreeven. Schoon veelen voor-
 deels trokken, van de verkoop des Traan
 leverenden Speks, en de zo genaamde *Sper-
 ma Ceti*, uit den Kop deezer Vischen,
 schreeven veelen de schaarsheid van Kab-
 beljauw en anderen Zeevisch, waar over
 men aan Strand, en op de Vischmarkten
 in de Steden, deezen Winter klaagde, niet
 onwaarfchynlyk toe, aan de menigte van
 Vischvraatige Kazilotten, die den hollen
 balg daar mede vulden, of ze van de ge-
 woone Vischplaatzen verdreeven (*).

W. C. LODEWYK
 geboren.
 G. W.
 BELGICUS sterft.

Schonk de twaalfde van Wintermaand
 des voorleden Jaars, aan 't Vorstlyk Huis
 van *Nassau Weilburg*, eene nieuwe Man-
 lyke Spruite, by den staatlyk volvoerden
 Doop, WILHELM CAREL LODE-
 WYK gehecten, op den zeven- en- twin-
 tigften van Bloeiamaand deezes Jaars, werd
 dat

(*) *Nederl. Jaarb.* 1762. bl. 253. *Verhandelingen
 van de Holl. Maatsch. der Weetenschappen*, IXDeel,
 III St. bl. 194.

dat Huis in rouwe gedompeld, door het overlyden van den eerstgebooren Zoon LXXXVII. BOEK.
 GEORGE WILLEM BELGICUS (*), die van de Lustplaats *Hondsholredyk*, 1762.
 dit sterfgeval voorviel, met Vorstlyke Staatfie, naar *Delft* gevoerd, en in den Prinslyken Grafkelder bygezet werd. — Afgevaardigden van *Overysfel*, stelden ter Algemeene Staatsvergadering voor, om, den Lyftocht van vier duizend Guldens 's Jaars, door de Algemeene Staaten, als Gevaders bestemd, op diens eenigen Broeder over te brengen. Men nam deezen voorflag over (†).

Hadt men reeds op den Elfden Jaardag 1763.
 des Erffstadhouders, hem in de Vergadering der Algemeene Staaten, voor veelen De Tyd dat WILLEM DE V
 onverwagt, ingeleid (§), de Ouderdom, in de Hooge Staatsvergaderingen Zitting zou neemen nadert.
 op welken hy in de Hooge Vergaderingen des Lands, volgens de Plans der Voogdyfchappe, ter kennis verkryginge van 's Lands zaaken, onder den Eed van Geheimhouding, Zitting zou neemen (§§), naderde met zynen Vyftienden Jaardag, in den Jaare MDCCCLXIII. In Louwmaand deedt *Gelderland* den voorflag, om de wyze te beraamen, op welke die Zittingneeming zou geschieden, en vier dagen laater werd op dit stuk beslooten, met bepaaing van

(*) Zie hier boven, bl. 120.

(†) *Nederl. Jaarb.* 1762. bl. 8. 414. *Resol. Gen.* Luna 28 May 1762.

(§) Zie hier boven, bl. 41.

(§§) Zie hier boven, bl. 13.

LXXXVII. van den negenden van Lentemaand, tot
 BOEK. die Plegtigheid (*). Daags eer dezelve
 ——— plaats greep, viel de Jaardag in, welke
 1763. hem daar toe bevoegd maakte. Eene aanzienlyke Bezending, met den Heer ZENO DIDERIK WALRAED, Baron van *Tengnagel*, Heer van *Bronkhorst*, aan 't hoofd, begroette den Erfstadhouders staatlyk, wegens den vervulden Ouderdom van Vyftien Jaaren, met heuchlyke verwittiging, dat de dag nu gekomen was, op welken hy in 's Lands hooge Vergaderingen Zitting zou neemen.

By de Algemeene Staaten ingeleid.

Ingevolge der gemaakte schikkingen, om den jongen Vorst op gelyke wyze, als wylen zyn doorlugtigen Heer Vader, ter Hooge Vergaderinge in te leiden, begaaven zich de Heeren CAU, en D'ABLAING VAN GIESSENBURG, Afgevaardigden wegens *Zeeland* en *Utrecht*, door den Voorzitter daar toe verzogt, uit de Vergadering van hunne Hoog Mogenden, naa het Stadhouderyk Kwartier, keerden, vergezeld door den Erfstadhouders, aldaar te rugge, geleidden hem tot den uit *Overyffel*, Voorzittenden Heer GYSBERT JAN, Baron van *Pallant*, Heer van *Glinhuis*, die zyne Hoogheid verwelkomde, en vroeg of hy gereed was, den Eed van Geheimhouding af te leggen? Op een toestemmend antwoord, deedt hy denzelven by handtasting, en werd, door de Heeren die hem

(*) *Resol. Gen. Martis 25 Jan. 1763.*

J. B. de Meijer, inv. & delin.

Rein. M. de Meijer, fecit 1769

WILLEM V, ter Hooge vergadering ingeleid, om er, onder den Eed
van geheimhouding, Zitting te neemen.

ingeleid hadden, naa den Stadhouderyken LXXXVII, Stoel gebragt en verzogt in denzelven BOEK, plaats te neemen,

Wanneer de Prins eenige Staatsover- 1763.
weegingen bygewoond hadt, werden de In den
Baron van Tengnagel, A. VAN BERGS- Raad van
MA, R. DE DREWS, wegens Gelderland, Staaten
Friesland en Stad en Lande, ter Algemeene verwel-
ne Staatsvergadering Zitting hebbende, komd.
door den Voorzitter verzogt, zyne Hoogheid in te leiden by den Raad van Staaten,
't welk geschiedde met eene Aanspraak van gemelde Baron van Tengnagel, die in 't breede
beantwoordt werd door CAREL GEORG, Graaf van Wasfenaar, Heer van Twikelo,
wegens *Friesland*, in deezen Raad voorzit-
tende. Niet ongepast merkte hy op „dat,
„ gelyk het een *Jaar des Vredes* was, toen
„ zyne Doorlugtige Hoogheid het eerste
„ licht aanschouwde, het ook een *Jaar des*
„ *Vredes* was, een Jaar dat de Tempel van
„ *Janus* weder stondt geslooten te worden;
„ dat hy de eerste stappen deedt in de loop-
„ baane thans voor hem geopend, aan
„ welker einde de Tempel der Onsterflyk-
„ heid zich ontfloot voor die geenen, wier
„ Naamen zich haare Kroon waardig maak-
„ ten.” — Naa 't vermelden van de Hoofd-
bezigheden des Raads van Staaten 'er by
voegende : „de Raadpleegingen betrekke-
„ lyk tot het voeren van Oorlog en Krygs-
„ toerustingen hier gehouden, zullen uwe
„ Doorl. Hoogheid overtuigen, dat, in de
„ diepste rust, de ontzaglykste toerustin-
„ gen moeten geschieden, om altoos niet
XXIII. DEEL. P „ al-

LXXXVII. „ alleen in een gedugten staat van Tegen-
 BOEK. „ weer te zyn; maar om, des noods, onze
 ————— „ Verbonden gestand te doen, op dat de
 1763. „ dierbaare Vrede bewaard moge wor-
 „ den, zonder dat men, by gebrek van
 „ genoegzaame voorzorgen, Laagheden
 „ behoeve te verduwen van trotsche Vyanden;
 „ en, boven dien, op dat men, genoodzaakt
 „ zynde, een hartlyke en rechtgeaarte
 „ *Nederlandsche* Taal te voeren, ook in staat
 „ zy dezelve kragtdaadiglyk staande te houden,
 „ en onzen Leeuw nimmer vergeefs te doen
 „ brullen.” ———
 „ En,” voerde hy den Prins vervolgens te
 „ gemoete, „ wat heerlyker belooning is 'er
 „ voor een Vorst, dan eene algemeene en
 „ op Deugd gevestigde Liefde des Volks!
 „ Deeze zal u, ô Vorst! nimmer misfen,
 „ by aldien uw teder hart ontflooken wordt
 „ in Liefde voor het lieve Vaderland, en
 „ deszelfs belangen, zo naauw, ja zo onschendbaar,
 „ met die van uwe Doorlugtige Hoogheid
 „ verknogt en verbonden, standvastig en
 „ getrouw gadeslaat, en onvermoeid zoekt te
 „ bevorderen. Immers hoe magtiger onze
 „ Vrye Staat is, hoe hooger de Luister van
 „ uwe Doorl. Hoogheid klimmen moet. —
 „ Roemrugtiger is het aan het hoofd van
 „ een Vry volk te zyn, dan over een laffen
 „ hoop Slaaven te gebieden!”
 De Baron VAN TENGNAGEL hadt, volgens last,
 by zyne inleidende Aanpraak, Berigt
 gegeven van de gedragene zorgen voor 't
 Geheim, en het afleggen des Eeds,
 des

des betreffende; door den Erf-Stadhouder, by Handtastinge, ter Vergaderinge van hun Hoog Mogenden gedaan, en woonde hy dus de Raadpleegingen van den Raad van Staaten by; naa afloop van dezelve deeden vier Leden van den Raad, uit *Gelderland, Holland, Overysfel, Stad en Lande*, met den Secretaris Mr. D. VAN ROYEN zyne Hoogheid uitgeleide, hem tot in het Stadhouderlyk Kwartier vergezellende.

LXXXVII.
B O E K.
—————
1763.

Niet ongepast werd zo veel Staatlykheids vervangen door een Maaltyd, tot welken, door den Hertog VAN BRUNSWYK, de Leden der beide hooge Vergaderingen, in welke zyn Kweekeling thans Zitting genomen hadt, genoodigd waren. Uit beiden verscheenen op denzelven, de daar toe benoemde Heeren, gelyk hun hooge Gastheer met deszelfs Edellieden, in rang, met de grootste Staatse, naa het *Oude Hof* rydende; waar, in de groote Zaal, een Tafel voor honderd en twintig Perfoonen was aangeregt.

Maaltyd
en vreugd-
betooning
te dier ge-
legenheid:

Gheel de Hofplaatze deelde in deeze dubbele vreugd, en vierde zo wel de Zittingneeming des jongen Erf-Stadhouders, als den Dag zyner Verjaaringe; de wapperende Vlaggen, de Vuurwerken, en de Illuminatie, strekten tot openbare vreugde tekenen. — De Broederfchap van *St. Joris*, die reeds vroeg in hunne Ridder-orde zyne Hoogheid aangenomen hadt (*), vierde eeni-

(*) Zie het XXI Deel onzer *Vad. Hist.* bl. 136

LXXXVII. eenige dagen laater deeze Gebeurtenis pleg-
 BOEK. tig, en felde hem tot Voorzitter der
 ——— Broederschappe aan, teffens een aanzien-
 1763. lyk getal nieuwe Ridderen, onder welken
 zich de beide Prinsfen van *Hesfen-Casfel*
 bevonden, inhuldigende (*).

WILLEM
 DE V. van
 de Kinder
 ziekte her-
 steld.

Eer deeze in zo veel vreugds gefleete
 Lentemaand ten einde liep, dreigde die
 vreugd in droefenisfe te verkeeren. Naa
 de voorafgaande tekens openbaarde zich
 by zyne Hoogheid de Kinderziekte. De
 heftige aanvang baarde niet weinig bekom-
 mernisfe; doch deeze week, toen die ge-
 vaarlyke Ziekte bleek van eene goedaartige
 foort te zyn, 't gewoon beloop hadt, en
 zonder zwaare toevallen, of eenige smer-
 telyke gevolgen, gelukkig eindigde. —

Bedefon-
 den in *Gel-
 derland* ge-
 eindigd.

Zints den Jaare MDCCLVI, hadt men in
Gelderland, tot nu Maandlykfche Bede-
 ftonden gehouden. Staaten van dat Gewest
 beslooten, eindelyk, met den aanvang van
 Bloemaand deezes Jaars, dezelve af te fchaf-
 fen, en een Dankdag uit te fchryven, voor
 de bewaaring van deezen Staat in volkome-
 ne Rust en Vrede, zonder eenig deel te
 hebben in de Oorlogs-onlusten, thans door
 eene lang gewenschte vereeniging der Oor-
 logvoerende Mogenheden geëindigd; en op
 denzelfen byzonder te gedenken, aan de
 gelukkige en voorfpoedige herftelling des
 Erf-Stadhouders van eene smertlyke en niet
 min gevaarlyke Ziekte.

Staa-

(*) *Nederl. Jaarb.* 1763. bl. 203—225.

Staatē van *Friesland* lieten den herftel- LXXXVII.
 den Vorst geluk wenschen, by gelegenheid, B O E K.
 dat zy, volgens een Besluit, den zeven-
 en-twintigsten van Bloei maand genomen, 1763.
 hem Zitting vergunden in de Provinciaale *Friesland*
 Staatsvergaderingen, en andere Hooge Col- en *Holland*
 legien van *Friesland*, ten einde hy, in zyne vergunnen
 jonge Jaaren, kennis mogt krygen van de den Prins
Friesche Gewoonten, Regten en Voorreg- Zitting in
 ten, om, by het aanvaarden der Stadhou- de Verga-
 derlyke waardigheid, daar van onderrigt, deringen.
 dezelve te kunnen handhaaven (*). —
 Die van *Holland* lieten zyne Hoogheid, in
 Zomer maand toe, als eerste Lid van de
 Ridderchap, de Raadpleegingen by te
 wonen (†).

Ondanks de Zeefchadens, deezen Lan- Verval van
 de, door de Zeerooveryen der Oorlogende Handel en
 Mogenheden, toegebracht, waar door de Fabrieken.
 regtmaatige klagten, zo hoog, en de Ge-
 westen doorklonken, was 'er, door de On-
 zydigheid in den nu geëindigden Kryg,
 met veel staatsbeleids gehouden, ter Zee
 en te Land veel Gelds gewonnen. Kooplie-
 den, die eenen uitgebreiden Handel dreeven,
 behaalden groote voordeelen, en voelden de
 tusfschenbeide vallende schadens bykans niet;
 terwyl deeze de mindere Handelaars krenk-
 ten. Met veele Fabrieken was het deerlyk
 ten agteren geloopen; ten deele door gebrek
 aan vertier by de Buitenlanders, die zich
 meer

(*) *Nederl. Jaarb.* 1760. bl. 273. 253. 401.

(†) *Resol. van Holl.* 8 Juny 1763.

LXXXVII. meer en meer daar op bevytigd hebbende,
 BOEK. langs hoe minder ontbooden; ten deele door
 ——— den niet verzetbaaren smaak der Landzaa-
 1763. ten op al wat Vreemd, en de verfmaading
 van al wat Inlandsch is. Het gewonnen geld
 baarde ook dat heil niet, 't welk men 'er
 van zou hebben mogen verhoopen. Vee-
 len, door den Handel verrykt, volgden een
 reeds te lang betreden spoor, om denzel-
 ven in te krimpen, of geheel te staaken, en
 het geld, dat werkloos in hunne Kisten
 lag, voor Rentegeevende Papieren, en
 meest Buitenlandfche, naar dien deeze de
 hoogfte Rente opleverden, te verwisfelen.
 Het getal der zo genaamde Renteniens
 groeide aan, en daar mede Pragt, Weelde
 en Werkloosheid; kwaalen, die met een
 verdubbelend verderf, op de Erfgenaamen
 overgaan. Het Geld, uit den omloop ge-
 trokken, meest aan Vreemden opgefchoo-
 ten, mogt aangemerkt worden als het bloed
 uit de aderen van een handeldryvende
 Maatschappy getapt. De Koophandel en de
 Handwerken kwynden. Veele Kinderen van
 aanzienlyke Koopliden, fchaamden zich
 het voorig Beroep hunner Ouderen, een
 leefkring intreedende, hun en den Lande
 nadeelig; daar nog werkzaame, doch min
 bemiddelde Ingezetenen, tot het voortzet-
 ten van den hun overgelaaten Handel en
 Fabrieken, zeer bezwaarlyk penningen kon-
 den bekomen, tot eenige bewinbaare Ren-
 te; zo zeer was men verlekkerd op de
 hooge Rente, die de Vreemde Rentebrie-
 ven gaven. Uit welken hoofde de Burger-
 stand,

stand, de hegte steun van het Staatsgebouw, verzwakte. LXXXVII.
BOEK.

Van de Zeevaardye, die, naa den getroffen Vrede, ongestoord haare Kielen mogt laaden, afzenden, en de wyde Wereld omstuuren, beloofde men zich, in dit beloop der dingen, niets dan alles goeds; een bly vooruitzigt, droevig verdonkerd door een onvoorziene en zwaar treffende slag. In *Hollands* grootste Koopstad was een der voornaamste Huizen onmagtig geworden om te betaalen; 't welk veele andere, buiten hunne schuld, in 't onvermogen bragt, om aan de gemaakte verbintenissen te voldoen, waar door zy zich in dien ramp vonden ingewikkeld. Een voorval van zo veel belangs, dat Buitenlanders 'er zich inmengden, en 's Landsvaders 'er in betrokken werden.— Het openbaar Vertrouwen, de eerste grondzuil van den Handel, week voor een algemeen Mistroutwen. De gantsche Wisfelhandel, op den spil van dit Vertrouwen draayende, stond stil, en 't liet zich aanzien, als of het noeste Koopbedryf, censlags, voor altoos, van veerkragt beroofd, werkloos zou blyven, of zich niet verder beweëgen, dan gereed Geld, schaars opgeschooten, 't zelve in den gang kon brengen en houden.

Van dit den Lande zo droevig verschynzel, geeven, de onpartydigsten en Handekundigsten, deeze rede. De groote en wyduitgestrekte Handel, welken *Amsterdam* dryft, bestaat in het verbaazend *Credit*, 't geen men aldaar boven andere Handeldry-

Waar door veroorzaakt.

LXXXVII. vende Steden, gewoon is den Buitenlan-
 BOEK. deren te verleenen; en dewyl uit die Stad,
 — na het *Noorden*, *Duitschland* en andere Ge-
 1763. westen, ten minsten driemaal meer aan fy-
 ne Metaalen en kostbaar bewerkte Koop-
 manschappen, uit gevoerd wordt, dan de
 groove Goederen, in die Landen vallende,
 en na *Holland* gezonden, bedraagen, bly-
 ven de Buitenlanders altoos dat meerdere
 schuldig, 't welk een nadeelige Balans voor
 onze Kooplieden oplevert. Ter goedmaa-
 kinge van dit te kort komende, hebben de
 Buitenlanders een zogenaamden omloop
 van Wisfelbrieven uitgevonden. Dezelve
 rust alleen op 't daar aan verleende *Credit*,
 en moet, dit ophoudende, de Wisfelhan-
 del van zelve in duigen spatten. — Hier
 toe was het ten deezen dage gekomen.
 Naa ruim eene halve Eeuw op die wyze
 den Handel gedreeven te hebben, bevondt
 men, dat de Omloop dier Wisfelbrieven,
 door de onkosten, daar op vallende, van
 tyd tot tyd, zo vergroot, en eindelyk, in
 de laatste Jaaren, tot die uitgebreidheid ge-
 komen was, dat ze, volgens eene vry
 naauwkeurige uitrekening, vyftien maalen
 het gereed Geld, of de weezenlyke Goe-
 deren in *Holland* overtroffen. Niet alleen
 hadt men in den Omloop der Wisfelbrieven
 op *Duitschland* moeten brengen, het meer-
 dere, dat de uitgevoerde Koopmanschappen
 boven de Buitenlandfche Voortbrengzels
 bedroegen; maar ook de schaade van den
Duitschen Oorlog, aan buitengewoone Be-
 lastingen, Brandschattingen, en het verlies
 op

op de verminderde Muntspecien. Hier floeg nog toe, dat beleggingen van Gelden in *Engeland*, ongelooflyk groote Geldsommen uit den Lande weggesleept hadden. Dewyl nu aan den eenen kant, de Omloop der Wisfelbrieven zo zwaar en uitgebreid was, en aan den anderen kant, het gereede Geld zo schaars geworden, geraakten de kassen van veele vermogende Lieden, gewoon hun overvloed van Geld te gebruiken tot het geen men *discomteeren*, der loopende Wisfelbrieven noemt, en de eigenlyke Geldschieters zyn, ledig: terwyl anderen, des gelyks gewoon langs dien weg met hunne Penningen voordeel te doen, het verhaast besluit namen om hun Geld te bewaaren, en tevens de Wisfelbrieven in te vorderen, zonder op nieuw aan andere op tyd loopende Wisfelbrieven Credit te geeven. De zogenaamde *Discomto* ophoudende, was de loop der Wisfelbrieven gestremd, de Bankiers waren in verlegenheid gebragt, en eindelooze verwarringen werden 'er yllyngs uit gebooren, gepaard met de droevigste ongevallen. Waar van ons Geschiedblad, naa deeze aanwyzing van de aanleidende oorzaak, wat byzonderder moet gewaagen.

In 't laatst van Hooimaand, vernam men, dat het voornaam Handelshuis der Gebroederen DE NEUFVILLE te *Amsterdam* gezonken was, en met het zelve, eenige andere. De algemeene verbaazing over dat geheel onverwagt ongeval, sloeg een ieder daar toe betrekking hebbende, dermate ne-

LXXXVII.

BOEK.

1763.

Voorslag van *Hamburg* om een voornaam Handelshuis te helpen.

LXXXVII. der, dat men verwaarloosde, zo den Bron-
 BOEK. ader van 't zelve te ontdekken, als het On-
 ————— heil daar uitvoortgevloeid, op de gevoeg-
 1763. lykfte wyze, te herstellen. De maare van
 die den Koophandel noodlottige gebeurte-
 nisse, kon niet verwylen naa de buiten-
 landfche Steden, over te vliegen. — Na
Hamburg hadt men reeds gefchreeven, dat
 men hier niet voorneemens was, het ge-
 melde Huis te helpen: verbazend klonk
 die tyding de Handelaaren te dier Stede
 in de ooren: naardemaal men daar bezig
 was, met middelen uit te denken tot on-
 derfteuning der wankelende Huizen van
 Koophandel. De voornaamfte Kooplieden
 en Bankiers te *Hamburg*, lieten aan die
 van *Amsterdam*, een rondgaanden Brief af-
 gaan, in welken zy, onder andere, schree-
 ven „ hoe zy zich onmogelyk konden ver-
 „ beelden, dat zo veele lieden van oor-
 „ deel tot dien ftap konden komen, om dat
 „ voornaam Huis van Negotie te laten
 „ vervallen; een ftap, die, zekerlyk en
 „ zonder twyfel, geheel *Europa* in een
 „ poel van ongelukken moest dompelen;
 „ indien daar tegen geene middelen wier-
 „ den in 't werk gefield.” In deezen zelf-
 den Brief biddende, dat men het fttaande
 blyven van dat Huis wilde bezorgen, door
 't zelve zo veel Gelds, als noodig zou be-
 vonden worden, by te zetten, en die Han-
 delaaren twee of drie Perfoonen toe te voe-
 gen, op dat derzelve zaaken en verbinte-
 niffen vereffend, en aan een einde gebragt
 mogten worden, zonder een algemeen ver-
 val

val in den Handel te veroorzaaken; betuigende, dat zy geen oogenblik zouden verzuimen, om dit voorbeeld naa te volgen, en de wankelende Huizen te onderschraagen: ten slot 'er by voegende, „ dat, zo

LXXXVII.

BOEK.

1763.

„ men zulks te *Amsterdam* niet wilde doen, „ zy, schoon zy een aanzienlyk Lichaam van vermogende Kooplieden uitmaakten, „ egter, gezamenlyk voorgenomen hadden, huane eigene Betaalingen op te schorten, zo lang als zy zulks goed en noodig zouden oordeelen, en dat zy zo min de *Contraprotecten*, die van hier zouden komen, als iets anders op de wereld, van wat natuur het ook zou mogen zyn, zouden betaalen; van welk befluit men niet zou afgaan, daar mogt van komen wat 'er van wilde.”

De voorflag der *Hamburgsche* Handelaaren, met hoe veel klems, ook aangedrongen, vindt geen ingang. Het Handelverloop snelde met vaste schreeden voort. Dageelyks hoorde men van andere Huizen, die wankelden, of reeds gevallen waren: en dewyl niets dien storm wederhieldt, telde men, eer Oogstmaand ter helft gekomen was, reeds omtrent veertig zo voornaame als mindere Handelhuizen, in een redloozen staat gebragt. Vloekwaarde Oneerlykheid, wel is waar, nam, op de schandelykste wyze, uit deezen ramp, in welken veelen ongelukkig ingewikkeld wierden, gelegenheid om 'er zich, door het opgeeven hunner zaaken, ten kosten der Schuld-eischeren mede te verryken. Ja zommige Kas-

't Handel
verloop
neemt toe.

fiers

LXXXVII. siers toonden noodheids genoeg, om het
 BOEK. eene oogenblik Geld te ontvangen, en 't
 ————— volgende met 't zelve, en alles wat hun
 1763. toe vertrouwd was, door te gaan.

Onbeschryfelyk groot, ondertusfchen, was de algemeene verlaagenheid, de onrust, de kommer, de angst, uit deezen toedragt van zaaken gebooren. Zo verre ging het Mistrouwen, dat veele Kooplieden, die uit zich zelve, en door hunne Familien onderfteund, wel in stand zouden hebben kunnen blyven, in de algemeene verlegenheid verward geraakten. Voor meer dan de gewoone Renten, op de aanneemelykfte voorwaarden, op Effecten of Goederen daar voor beleend, was geen Geld te bekomen. Geen Discomte van Wisfel ging 'er om. De verschrikte en bevreesde Rentnier, was doof voor allen aanzoek, en hieldt zyn Geldkist geflooten. Het franden van veelen in dit laag ebbende Beursgety verstrekte, anderen wel tot een Baak; maar te vergeefs: dewyl de aanhoudende afloop, hun noodzaakte om heden of morgen op de zelfde klippen te moeten vervallen. Hoe naar het 'er reeds uitzag men spelde nog grooter onheilen, de beste Huizen, over welken nooit twyfel viel, dugte men dat, zo ze niet geheel ten gronde gingen, in de benardste omftandigheden zouden komen: om niet te spreken van het aantal *Joodsche* Kooplieden, die, bykans hun geheel bestaan, in den Wisfelhandel gevonden hebbende, thans een onherstelbaar verderf voor oogen hadden. De
 naau-

naauwe verwantschap tusfchen den Koop- LXXXVII.
handel, de Handwerken en de Kostwin- BOEK.
ningen van duizenden, doet elk bevroeden, van welk een bedroevenden invloed, 1763.

dit onheil was op 't algemeen; van den eerften tot den geringften. Te midden van dit alles, leefde men in de laftige onzekerheid, welke fommen in de *Ooftzee*, in *Zweeden*, in *Rusland*, en elders liepen, of de Koopkantoren in die Oorden, op de ingeloope berigten van hier, en andere plaatzen, fttaande bleeven, dan niet.

In zo hachlyke omftandigheden fcheen het raadzaamft, door eenig fpoedig hulpmiddel, het voortvreeten van dien bedroevenden Kanker te ftuiten, en het verzwakt, of liever vervallen Credit, ware het mogelijk, te herftellen, en op te beuren. 't Ontbrak niet aan Ontwerpen, onder andere, werd 'er een in druk uitgegeeven, waar door men meende, dat gewenschte einde te zullen bereiken, en wel zonder gereed Geld; doch, dewyl de middelen, by 't zelve voorgelaaen, alleen zouden ftrekken, ter onderfteuninge van eenige weinige Huizen: terwyl men de andere aan hun noodlot overliet, erlangde het geene goedkeuring, die 'er daarenboven te minder aan toekwam: uit hoofde van de onoplosbaare zwaarigheden, waar aan het onderhevig was. — Anderen oordeelden, dat men alleen na middelen om Geld in beleening te bekomen, zoeken moest, en derhalven, de fchroomvalligheid van vermogende Lieden,

Middelen
van herftel
vergeefsch
voorgelaa-
gen.

LXXXVII. den, die, verbyfterd door de menigte der kort
 B O E K. elkander opvolgende toevallen, genoeg-
 — zaam niemand vertrouwden, en hun Geld
 1763. liever renteloos lieten leggen, dan op een
 hachlyken kans waagden, te gemoete ko-
 men, om zekerheid te geeven; waar toe
 zy het oprigten van een *Bank van Credit*,
 of van een *Bank Courant van Beleening*,
 door de Regeering van *Amsterdam*, een ge-
 past middel keurden. — Anderen sloegen
 andere middelen voor; doch die, even als
 de gemelde, in rook verdweenen.

De Koop-
 handel
 herleeft.

Zieltoogend bleef de Handel, den gan-
 fchen, anders woelig drukke Oogst-, en het
 grootste gedeelte van Herfst-maand; dan
 deeze liep niet ten einde, of dezelve be-
 gon het hangend hoofd eenigzins op te beu-
 ren, verkwikt door de tydingen uit bui-
 tenlandfche Koopkantoren, by lange zo
 nadeelig niet, als de vrees ze in den begin-
 ne beevende verwagt hadt. De Handelaars
 fchepten nieuwen moed, de eerste Handel-
 huizen beslooten, naar gewoonte, Credit
 te geeven, de heilftar van het goed Ver-
 trotewen, zo lang droevig beneveld, blonk
 weder door. Men wist op welke Kasfiers
 men staat kon maaken, de proef hadt, in
 dit netelig beloop van zaaken, de zodani-
 gen uitgemonfterd, die de hun toevertrouw-
 de Penningen, meer dan te veel, ten eigen
 voordeel aangelegd hadden. By dit alles
 kwam, dat buitenlandfche Koopkantoren
 te *Hamburg*, te *Altona*, te *Berlyn*, en el-
 ders, hunne Wisfelbrieven in trokken; en
 dat

dat men aan verscheide Kooplieden, door LXXXVII. deezen dwarlwind in den Handel overrompeld, die, niet tegenstaande hun vermo- BOEK. gen, hadden moeten vallen, tyd gaf om 1763. hunne zaaken met In- en Buitenlanderen op een geregelden voet te brengen, en de gestaakte Betaalingen te hervatten. Welhaast vingen eenigen dit aan, en de hoop dat alles eerlang ten beste zou keeren wakkerde ter Beurze op.

Middelerwyl hadt de Koning van *Pruis-* sen, twee Brieven afgevaardigd, ter begunstiging van het Kantoor der Gebroederen DE NEUFVILLE, één aan de Algemeene Staaten, één aan Burgemeesteren van *Amsterdam*, ten einde de noodige schikkingen mogten gemaakt worden, dat het Credit weezen van 't zelve niet door de Kamer van *Desolate Boedels*; maar, onder het opzigt van eenige *Syndici*, door die Handelaaren zelve, in orde gebragt en vereffend mogt worden: dan vindt dit by Burgemeesteren van *Amsterdam* en by de Staaten, even weinig ingangs, als de bovengemelde voorflag der *Hamburgsche* Kooplieden: aan Beleiders van eenen Windhandel, eenig voorregt te vergunnen, oordeelden zy, zou de verregaandste gevolgen naa zich sleepen. Overeenkomstig met den ingedienden raadslag der gemelde Burgemeesteren, en hun schryven aan dien Vorst, viel het Staatsbesluit. „ Dat zo „ danig eene verzogte Commissie, vol „ gens de Grondwetten deezer Landen, „ het

Staatsbesluit op een Voorstel des Konings van *Pruis-* sen, den Handel betreffende.

LXXXVII. „ het vereisch der Justitie alhier, als me-
 BOEK. „ de het Credit der Wisfels, geene plaats
 — „ kon hebben (*). ”

1763. Zints 't laatst der voorgaande Eeuwe
 Geschil tuschen Staaten van *Ut-
 recht* en Directeu- rend der So- cieteit van *Suriname*.
 waren eenige Gelden die Heeren Di-
 recteuren van de Geoctroieerde Societeit
 van *Suriname*, oordeelden te moeten ont-
 vangen, door Staaten van *Utrecht*, onbe-
 taald gebleeven. Deezen naamlyk hadden,
 met de andere Gewesten, by de koop van
Suriname, tot instandhoudinge en voort-
 zettinge dier Volkplantinge, aan de *West-
 Indische* Maatschappy deezer Landen, het
 Regt gegeven, om voor één Man te dee-
 len in alle de Ordonnantien tot Betaalinge,
 welke ten behoeve van 's Lands Capitei-
 nen te voet, maandlyks afgegeeven zouden
 worden, voor alle de Compagnien, die,
 volgens den Staat van Oorlog, ter Betaa-
 linge van *Utrecht* stonden, 't welk eene som
 van negentig Guldens in 't Jaar beliep,
 voor ieder der gemelde Compagnien, die
 de Maatschappy 's Jaarlyks, uit hoofde
 van dit Regt, zou trekken. Door deeze
 bewilligingen was dezelve in staat, om op
 de Volkplanting zo veel gelds op te neemen,
 als zy behoefde, tot voldoening der Koop-
 penningen aan *Zeeland*, doch niet magtig
 genoeg, om de gelden, tot het verder be-
 zor-

(*) A. ROGGE *Verhandelingen van de Holland-
 sche Maatschappy der Weetenschappen te Haarlem* XVI
 Deel, bl. 241 en C. ZILLESSEN *Ald.* bl. 494. *Ne-
 derl. Jaarb.* 1763. bl. 638—648. *Resol. van Klok,*
 8 en 22 Sept. 1763.

zorgen der Volkplantinge, by een te brengen. De Stad *Amsterdam* hadt lang het oog gehad, op deeze Volkplanting, en het overneemen daar van bewerkt. Zy zocht ten minften een gedeelte van den eigendom voor zich te verkrygen, en kwam men overeen, dat de Volkplanting, voor een derde gedeelte door die Stad, voor een derde gedeelte door de *West-Indifche* Maatschappye, en voor het overige derde gedeelte, door den Heere CORNELIS VANAARSEN, *Heer van Sommelsdyk*, bezeten zou worden. Terwyl de Algemeene Staaten de Oppermagt behielden (*). — Staaten van *Utrecht*, hadden maar driemaal, en laatst in den Jaare MDCLXXXIX, de by de eerste koop ingewilligde somme doen betaalen, waar om de tegenwoordige Directeuren de Agterfallen, die bykans viermaal honderd en vyftig duizend Guldens beliepen, van 't gemelde Gewest, in den Jaare MDCLLXII, onder geleide van een breedspreekig Vertoog, vorderden. — Tot het overleveren van 't zelve vonden zy zich gedrongen, zo uit hoofde van de benooidigheid om Penningen, tot betaaling van een meerder aantal Krygsvolks, om de stoutheid, euvelmoed en wreedheid der Bosch-Negeren en weggeloopene Slaaven, te be-teugelen, als om dat zy de redenen van bezwaar, door Staaten van *Utrecht*, eenigen tyd

LXXXVII.

BOEK.

1763.

(*) *Tegenwoordige Staat*, I Deel, bl. 534. WA-
 @ENAAR *Amsterd. Gesch.* VI Stuk, bl. 53.

LXXXVII. tyd geleden bygebragt, om aan deeze ver-
 BOEK. pligting eens Staatswyze genomen Besluits
 ——— te voldoen, vernomen hebbende, oordeel-
 1763. den in staat te weezen, die te wederleg-
 gen, en de deugdlykheid dier schuldvorde-
 ringe, zo menigmaal vergeefsch gedaan,
 aan te toonen.

Dan hoe duidelyk zy meenden hun Regt
 gestaafd, en de wettigheid dier oude schuld
 beweezen te hebben, bragten Staaten van
Utrecht, die dit stuk in handen van derzel-
 ver Gelastigden tot den Staat van Oorlog
 ten Onderzoek gesteld hadden, in Lente-
 maand deezes Jaars, overeenkomstig met
 den Raadslag deezer Heeren, een weige-
 rend Besluit, aan den dag: redenen van
 Ongehoudenheid aanvoerende, boven al
 daar op gegrond, dat de *West-Indische*
 Maatschappy, zich voor twee derde deelen
 van deeze Volkplanting ontdaan, en, op
 eene voor de Bondgenooten bedekte wyze,
 met *Amsterdam*, en den Heere van *Som-
 melsdyk* gehandeld hadt (*).

Kerkver-
 gadering
 der Room-
 sche Geest-
 lykheid te
Utrecht.

Meerder en algemeener gerugt dan dit ge-
 schil tuschen Staaten van *Utrecht*, en Di-
 recteuren der Societeit van *Suriname*, ver-
 wekte eene Kerklyke Gebeurtenis, ten
 deezen Jaare, in *Utrecht* voorgevallen; het
 houden naamlyk eener Kerkvergadering der
Roomsche Geestlykheid, hoedanig 'er geen,
 zedert den Jaare M D L X V, ten tyde van
 den

(*) *Nederl. Jaarb.* 1762. bl. 501. Voor 't Jaar
 1763. bl. 281—327.

den Aartsbisfchop FREDRIK SCHENK LXXXVII.
 VAN TOUTENBURG, en dus, in'tver-BOEK.
 loop van by naa twee Eeuwen, gehouden
 was. De *Roomfchgezinden* in de *Nederlanden*, 1763.
 zyn onderscheiden in Aanneemers of Ver-
 werpers van de Pauslyke Bulle, naar de
 woorden des aanvangs, met den naam van
Unigenitus betytteld, of gelyk ze elkander
 noemen, in *Jefuitsgezinden*, en *Jansenif-
 ten* (*). De eerstgemelden maaken ver-
 re het grootfte gedeelte uit, en weigeren
 alle Kerkgemeenfchap met de anderen, uit-
 hoofde van eenige Gefchillen, tufchen die
 beide Partyen gereezen, en tot zulk eene
 hoogte geklommen, dat ze elkander den
 naam van Scheurmaakers geeven. De zo-
 genaamde *Janseniften*, fchryven de oor-
 fprong dier Verdeeldheden aan de *Jefuitsge-
 zinden* toe, als die, in den Jaare MDXCII,
 eerst in deeze Landen gekomen, zedert
 niets onbeproofd gelaaten hebben, om de
Nederlandsche Kerkregeering, het onderst
 boven te keeren, welke de zogenaamde
Janseniften poogen fttaande te houden. —
 De Aanneemers van de Bulle *Unigenitus*,
 wraaken de Bestendigheit des Capittels van
 Ut-

(*) MOSHEIM *Kerklyke Gefchiedenis*, X Deel,
 bl. 20 en 21. vergeleeken met de noodige Aanteke-
 ning, bl. 66. ftrekkende tot een beter verftand van
 de Gefteltenifche dier Aanhangen in ons Vaderland,
 en het wegneemen van de haatlykheit, aan die door-
 gaans gebruyklyke Benaamingen gehegt. Zie over
 het Kerkgefchil zelve, MOSHEIM VIII Deel, bl.
 302.

LXXXVII. *Utrecht*, beweerende, dat de Kerk van *Utrecht* BOEK. *recht*, naa den dood van bovengenoemden
 — Aartsbisfchop, in den Jaare MDLXXX
 1763. overleden, geen eigen Bisfchop gehad heeft: dewyl de Aartsbisfchoplyke Stoel, door het invoeren van den Hervormden Godsdienst vernietigd, en het Capittel te onder gegaan is; eerst door het vermengen van *Onroomschen* onder de *Roomfche* Canun- niken, vervolgens door de uitfluiting der *Roomfchen*, en eindelyk, door de *Secula- rifatie*, gelyk men 't noemt, van het Capit- tel. — De Verwerpers der Bulle, in tegen- deel, houden ftaande, dat de Bestendig- heid van het Capittel, en de daar uit voort- vloeiende Wettigheid van de Bisfchoplyke en Priesterlyke Bedieningen onder hetzelve, op geene genoegzaame gronden ontkend kunnen worden. In gevolge hier van heb- ben zy, op veelerlei wyzen, en onder ver- fchillende benaamingen, dit Capittel en de Waardigheden daar toe behoorende, poo- gen inftand te houden, en beweeran by de Bestendigheid des Capittels, ook de opvol- ging der Aartsbisfchoppen, op den Stoel van *Utrecht*; en hebben zy, hoe gering in vergelyking, met de andere Partye hun Aanhang ook wierd (*), zorge gedraagen, om

(*) De *Janseniften* hebben, hier te Lande, niet meer dan één en vyftig Kerken, en onder deezen zeer weinig talryken, die door vier en zeventig Pries- ters bediend worden; de *Jefuitsgezinden* bezitten by de drie honderd Standplaatzen, onder deeze zeer tal- ryke Gemeentens, en een daar aan geëvenredigd aantal van Priesters.

om vandyd tot tyd, een Aartsbisfchop, Bis- LXXXVII.
 fchoppen van *Haarlem* en *Deventer*, en de BOEK.
 mindere Kerklyke Waardigheden zelve te
 benoemen; en, wanneer de Paus van *Rome*, 1763.
 die Verkiezingen, voor van geener waarde
 verklaarde, zich steeds op eene toekomen-
 de Algemeene Kerkvergadering te beroe-
 pen. — Zy lieten nimmer af alle moeite
 aan te wenden, om met het *Roomfche Hof*
 eene Verzoening te treffen: in de Verkie-
 zingen van Aartsbisfchoppen en Bisfchop-
 pen, betoonden zy alle tekenen van eer-
 bied voor den Pauslyken Stoel; doch vrugt-
 loos, het *Roomfche Hof* bleef onverzette-
 lyk, by elke Verkiezing en Inwyng kwa-
 men 'er uit *Rome* Brevetten aan de *Roomfch-*
Catholyken deezer Landen, om zich de
 Magt en het Regtsgebied dier Kerkvoog-
 den te onttrekken, en, op geenerlei wyze,
 inzonderheid in Godlyke dingen, met de-
 zelve gemeenfchap te hebben, terwyl die
 zelfde Brevetten, de aangefelde Bisfchop-
 pen, onder ftraffe van den Ban, allen Bis-
 fchoplyk bedryf verboden, of, wat zy als
 zodanig deden, kragtloos verklaarden.
 Zy bleeven niet in gebreke, om hun gedrag
 te verdedigen, de wettigheid van 't zelve
 aan te toonen, voorts zich op een Alge-
 meene Kerkvergadering beroepende, on-
 der aanhoudende verklaring, dat zy het
 Geloof der *Roomfch Catholyke Kerke* zui-
 ver beleden, en niets vuuriger wenschten,
 niets yveriger zогten, dan in Gemeenfchap
 met de gansche Kerk, ten allen tyde, te
 leeven.

LXXXVII. Hier van oordeelen zy een allerklaarst be-
BOEK. wys aan den dag te leggen, op de Kerk-
 vergadering, in Herfstmaand, te *Utrecht* ge-
 houden. Gelegenheid tot dezelve, gaf ze-
 ker Boek in de *Fransche Taal* geschreeven,
 door **PIERRE LE CLERC**, Onderdia-
 ken van de Kerk te *Rouan*, en Meester in
 de Vrye Kunsten te *Parys*, in 't zelve wer-
 den verscheide Leerstellingen, van welke
 de *Roomsche Kerk* belydenis doet, aange-
 tast. Dewyl deeze Vreemdeling zich on-
 der de *Jansenisten* ophieldt, en hy in dit
 zyn Geschrift de *Nederlandsche Kerk* schein
 te willen verdedigen, vorderden de Dwaal-
 lingen dezes Mans, naa 't oordeel der *Jan-
 senistische Geestlykheid*, eene kragtdaadige
 Herroeping. Zy agtte zich verplicht die
 Stellingen tegen te gaan: aangezien haare
 Partyen niet zouden nalaaten, om ze haar
 ten laste te leggen, indien zy dezelve niet
 openlyk afkeurden. Over de wyze om dit
 te bewerkstelligen met des bekwaame Man-
 nen geraadpleegd hebbende, verklaarden
 deezē, geen wettiger, of met de Kerkre-
 gelen overeenkomstiger, te kunnen uitden-
 ken, dan het byéénroepen van een *Provin-
 ciaal Concilie*, indien de omstandigheden
 van Tyd en Plaats zulks toelieten. Te ge-
 reeder namen de raadpleegenden deezē
 raad aan: naademaal zulks hun eene voe-
 gelyke gelegenheid verschafte, om zommi-
 ge Dwaalingen van **HARDOUIN**, en **BER-
 RUIER** en **PICHON**, *Jesuiten*, wier Wer-
 ken hier te Lande gedrukt waren, te ver-
 oordeelen. Men besloot, derhalven, tot
 het

het houden der aangeraade Kerkvergaderinge. LXXXVII.
BOEK.

De Aartsbisfchop van *Utrecht*, PETRUS JOANNES, vaardigde Uitnoodigings Brieven af, aan de Bisfchoppen, en andere Geestlyke Perfoonen zyner Kerke. In gevolge hier van verscheenen te *Utrecht*, JOANNES VAN STIPHOUT, Bisfchop van *Haarlem*, BARTHOLOMEUS JOANNES BYVELD, Bisfchop van *Deventer*, FRANCISCUS MEGANEK, Deken van 't Metropolitaan Capittel van *Utrecht*, nevens eenige Canunniken, en Afgevaardigden uit het Aartspriesterschap van *Schie-land*, uit de *Haarlemsche* Geestlykheid, uit het Aartspriesterschap van *Utrecht*, uit de Aartspriesterschappen van *Rhyn- en Delfts - Land*, met NICOLAAS VAN MAEREN en HENRICUS MILIUS, Pastoors te *Utrecht* en te *Amsterdam*, als Secretarissen van deeze Vergadering. Op den bestemden dag, den dertienden van Slachmaand, verwoegden zich deeze Geestlyken, 's morgens ten zeven uuren, na de Kapelle van *St. Geertruid*, de plaats ter Vergaderinge gekoozen. De Aartsbisfchop verrigtte de Misfe van den Heiligen Geest, en opende vervolgens de Vergadering met eene *Latynsche* Redenvoering, waar in de *Jesuiten* met zwarte kleuren afgeschilderd, en als veroorzaakers eener geheele omkeering van de Heerschappy in de Kerke van *Nederland*, gebrandmerkt werden. De Aartsbisfchop droeg zynen Onderhoorige Geestlyken, het nut en de noodzaaklykheid voor

LXXXVII. der Kerkvergaderingen; herinnerde hun het

BOEK. oogmerk der tegenwoordige, met aanmaaning, om de Verkeerdheden, ter Kerke in

1763. gesloopen, op 't ernstigst, te keer te gaan. —

Onder de Handelingen zelve komen meest in aanmerkinge, de Besluiten, betreffende de Leere des Geloofs, en de wyze om daar van Belydenisse te doen. Alle Dwaalingen, die de Kerk veroordeelde, werden by een Besluit deezer Kerkvergaderinge veroordeeld, terwyl men de Belydenisse van PAUS DEN IV, voor den Geloofsregel, bleef behouden. Doch dewyl deeze onderwerping, aan alle de Leerstukken van de Catholyke Kerk, de Lasteraars niet hadt kunnen te rug houden, om de Leer der *Hollandsche* Geestlykheid verdagt te maaken, omhelsde de Kerkvergadering de *Uitlegging des Geloofs* van den Heere BOSSET, Bischoep van *Meaux*, by de gansche Catholyke Kerke goedgekeurd; bevestigende wyders, in de Geloofsbelydenissen, dië door de Aartsbischoppen van *Utrecht*, en derzelver Geestlykheid, en inzonderheid in die, welke, in den Jaare MDCCXLIV, aan Paus BENEDICTUS DEN XIV overgegeeven was. — 'Er geschiedde door den Heer LODEWYK VAN ZELLER, benoemd om, op deeze Kerkvergadering, de post van Regtsvorderaar waar te neemen, eene algemeene aanklagte tegen de Geschriften, door den gemelden Heer LE CLERC, en door de *Jesuiten* HARDOUIN, BERRUIER en PICHON, in 't licht gegeeven. Om op dee-

ze aanklagten Regt te doen, bepaalde de Kerkvergadering vier Congregatien, die de aangeklaagde Werken zouden Onderzoeken, en hier van der Kerkvergaderinge verflag geeven. De Besluiten deswegen gemaakt, bestonden uit twee deelen; het eerste behelsde de Leer der Kerke, ten opzichte van zommige Stukken, omtrent welken de gemelde Schryvers, andere Gevoelens hadden; het tweede de Veroordeeling der Dwaalingen van die Schryveren, zo en in diervoegc, als de Kerkvergadering dezelve srydig vondt, met de Leer der Kerke.

LXXXVII.
BOEK.

1763.

In de laatste Zitting, bepaalde men de Besluiten deezer Kerkvergaderinge, naar ouder Gewoonte, in geschrifte aan den Paus te zenden, onder 't geleide, van eenen Brieve aan zyne Heiligheid, vol betuigingen van Getrouwheid, en nauwgezette aankleving aan den Stoel van den Heiligen P E T R U S, en de omhelzing van alle Catholyke Leerstukken. De Aartsbisshop met de beide Secretarissen der Kerkvergaderinge, hadden denzelven ondertekend. — Ten zelfden tyde belaste men den Regtsvorderaar, den Heer L E C L E R C te schryven, en hem te overreden, om zich aan de Uitspraak der Kerkvergaderinge te onderwerpen; zyne Dwaalingen openlyk te herroepen, en de Ergernissen, aan de Kerk geeven, weg te neemen. — Den een- en twintigsten deedt de Aartsbisshop de Misse van Dankzegginge; de Leden ondertekenden het verhandelde; men zong het *Te-*

dien zy dit Hoofd der Kerke, tegen de Aan- LXXXVII.
 klagte, wegens 't zelve gedaan, verdee- BOEK.
 digden. Hy voegde 'er bedreigingen ne- ———
 vens, van een nader Geschrift, waar in hy 1763.
 de Ongeregtigheden dier Kerkvergaderinge
 zou ontleden, en spaart geene allerhaat-
 lykfte verwyten, zo tegen de *Franschen*,
 als tegen de Leden der Kerkvergade-
 ringe (*). ——— Indien de Verwerpers
 der Bulle *Unigenitus*, hier te Lande, gelyk
 de Heer LE CLERC wil, door dit hun
 Bedryf, de Vriendschap van den *Roomfchen*
 Paus meenden te winnen, hebben zy eene
 verkeerde rekening gemaakt; dewyl CLE-
 MENS DE XIII, niettegenstaande, hy
 eerst die Kerkvergadering, met de Beslui-
 ten op dezelve genomen, goedgekeurd
 hadt, dezelve; in 't einde, op aanftooking
 der *Jesuiten*, veroordeelde (†).

Trok dit voorgevallene in de *Roomfche*
Kerke, de aandagt van veelen, en byzon-
 der der *Roomfchgezinden*; in *Frieslands*
 Hoofdstad, ontftonden groote Oneenighe-
 den, en daar uitspruitende Verwyderingen,
 tusfchen de Magiftraat, en den Kerkenraad
 der Hervormde Gemeente, die niet alleen
 dat Gewest doorklonken; doch, door de
 vreemde omftandigheden, daar mede ge-
 paard, en door de veelvuldige Geschriften
 te

Gefchil te
Leeuwaar-
den, over
 de Magt
 der Kerk-
 lyken.

(*) *Nederl. Jaarb.* 1763. bl. 649. 926. Voor 't
 Jaar 1764. bl. 277.

(†) J. FREBONIUS. *de Statu Ecclesiae*, Tom. II.
 p. 16 & 87.

LXXXVII. te dier gelegenheid in 't licht gegeven, al-
 BOEK. lerwegen veel gerugts maakten, het oude
 ——— Gefchil, wegens de Magt der Wereldlyke
 1763. Overheid in 't Kerklyke, ter baane bren-
 gende. — Eene opengevalle Predikants-
 plaats moest vervuld worden. De Regee-
 ring van *Leeuwaarden*, toonde hoe zy gaar-
 ne de Verkiezing zag vallen op een Inboo-
 reling van *Friesland*, en die teffens de
 Leerwyze van COCCIJUS volgde. Voor
 het eerfte deelhunner begeerte, plicitte een
 Lands-Wet, die zy, fchoon in vergetel-
 niffe geraakt, thans in 't oog wilde gehou-
 den hebben; voor het tweede de billikheid,
 die vorderde, dat men zodanige Leden der
 Gemeente, welke die Leerwyze behaagde,
 genoeg en gaf: naardemaal 'er reeds vier
Voetiaansche Leeraars ftonden, allen als
 Vreemdelingen daar ter Stede gekomen.
 't Zy de Leden van den Kerkenraad oor-
 deelden, dat het tegen hunne Voorregten
 ftreedt der Magiftraat dat geen in te wil-
 ligen, 't welk zy van naby wiften, dat de-
 zelve aangenaam zou weezen; 't zy ze an-
 dere redenen meenden te hebben, om zich
 aan te kanten tegen de begeerte der Re-
 geeringe, en den bekenden wensch, van
 eene hoog aanzienlyke Perfoonadie, die
 gaarne een rykbegaafden Leeraar, uit eene
 nabuurige Stad, op den *Leeuwaardschen*
 Predikftoel zag, zy leverden een Drietal
 ter goedkeuringe in, waar op geen en dan
 Vreemdelingen ftonden.

't Gedrag
 van den
 Eerw.
 BLOM.

Ondanks de poogingen, door den Ker-
 kenraad, van tyd tot tyd, aangewend,
 bleef

LXXXVII. te dier gelegenheid in 't licht gegeven, al-
BOEK. lerwegen veel gerugts maakten, het oude

— Gefchil, wegens de Magt der Wereldlyke

1763. Overheid in 't Kerklyke, ter baanc bren-
gende. — Eene opengevalle Predikants-
plaats moest vervuld worden. De Regee-
ring van *Leeuwaarden*, toonde hoe zy gaar-
ne de Verkiezing zag vallen op een Inboo-
reling van *Friesland*, en die teffens de
Leerwyze van COCCIJUS volgde. Voor
het eerste deel hunner begeerte, pleitte een
Lands-Wet, die zy, schoon in vergetel-
nisfe geraakt, thans in 't oog wilde gehou-
den hebben; voor het tweede de billikheid,
die vorderde, dat men zodanige Leden der
Gemeente, welke die Leerwyze behaagde,
genoegen gaf: naardemaal 'er reeds vier
Voetiaansche Leeraars stonden, allen als
Vreemdelingen daar ter Stede gekomen.
't Zy de Leden van den Kerkenraad oor-
deelden, dat het tegen hunne Voorregten
streedt der Magistraat dat geen in te wil-
ligen, 't welk zy van naby wisten, dat de-
zelfde aangenaam zou weezen; 't zy ze an-
dere redenen meenden te hebben, om zich
aan te kanten tegen de begeerte der Re-
geeringe, en den bekenden wensch, van
eene hoog aanzienlyke Perfoonadie, die
gaarne een rykbegaafden Leeraar, uit eene
nabuurige Stad, op den *Leeuwaardschen*
Predikstoel zag, zy leverden een Drietal
ter goedkeuringe in, waar op geenen dan
Vreemdelingen stonden.

't Gedrag
van den
Eerw.
BLOM.

Ondanks de poogingen, door den Ker-
kenraad, van tyd tot tyd, aangewend,
bleef

bleef dit Drietal zes maanden onafgedaan liggen. Eene Bezending uit den Kerkenraad, met den Eerw. C. BLOM aan 't hoofd, verzogt gehoor, gelast om, op eene bescheidene, vriendlyke, eerbiedige, maar tevens ernstige, nadruklyke en kragtige wyze, de Magistraat de onvoegzaamheid, en 't nadeel van het zo langduurig ophouden der Beroepinge, onder 't ooge te brengen, en afdoening van zaaken te verzoeken. De Eerw. BLOM deedt het door eene zonderlinge Aanspraak, waar in valsche Welsprekenheid met Geestlyken Hoogmoed, een vreemd mengzel uitleverden. Dit stuk werd, op des Redenvoorders verzoek, niet alleen in de Handelingen des Kerkenraads woordlyk aangetekend; maar men zag 't zelve, zeer schielyk in druk, en teffens, dat het voor een groot gedeelte overgenomen was, uit eene Leerreden, in de voorgaande Eeuwe, door den Eerw. W. BRAKEL uitgegeeven. Eenigen verhieven die Aanspraak hemelhoog, anderen stelden ze zeer laag, en vonden in dezelve hoonende, smaadyke, en naar oproerigheid smaakende uitdrukkingen, het gezag van den Magistraat, ten hoogsten beledigende. Met zulk een oog, zag de Regeering van *Leeuwaarden* dit Stuk aan, en besloot zodanige middelen aan te wenden, als kragtdaadig konden strekken, om zyn Eerw. te leeren, hoe hy zich jegens zyne Overheid te gedraagen hadt, en den Drukker tot meer omzigtigheds te vermaanen. De Eerw. BLOM werd verweezen

LXXXVII.

BOEK.

1763.

ZEN

LXXXVII. zen in eene Geldboete van honderd Goud-
 BOEK. guldens, van de eerstkomende vervallene
 — Penningen zyner Wedde af te trekken, ten
 1763. behoeve van 's Stads Armenkamer, en
 voorts om, in de volle Vergadering der
 Magistraat, zich te vervoegen; ten einde,
 daar op 't ernstigst bestraft, en tot zyn Pligt
 als Leeraar, als Onderdaan van den Staat,
 en als Ingezeten van de Stad, vermaand te
 worden. — Den Drukker werd eene
 Boete van vyftig Goudguldens opgelegd,
 het gedrukte afgenomen, en 't verder ver-
 koopen hem en de andere Boekverkoo-
 pers daar ter Stede, verboden. Deze
 vervoegde zich, oordeelende dat de Magi-
 straat in deezen iets gedaan hadt, waar toe
 dezelve niet geregtigd was, met een Ver-
 zoekschrift by den Hove van *Friesland*, ver-
 gezeld van een Betoog, dat 'er in de door
 hem gedrukte Aanspraak, niets gevonden
 wierd, 't welk hem het drukken zou heb-
 ben kunnen beletten. De Magistraat lever-
 de haare tegenbedenkingen in, en 's Druk-
 kers Verzoek werd van de hand gewee-
 zen.

Wanneer de Eerw. BLOM kennis ge-
 kreegen hadt van het Besluit, ten zynen
 opzigte genomen, maakte hy geene zwaa-
 righeid, om, eer 't zelve hem was voor-
 geleezen, over SALOMOS woorden, *Ver-
 der heb ik ook gezien onder de zonne, ter
 plaatze des Geregts, aldaar was Godloosheid,
 en ter plaatze der Geregtigheid, aldaar was
 Godloosheid. Ik zeide in myn harte, GOD
 zal den Regtvaardigen en den Godloozen oor-
 deel-*

deelen: want aldaar is de tyd, voor allen voor- LXXXVII.
neemen, en over allen werk, te prediken (*). BOEK.

Tot welk eene Leerreden zulk eene Text-
keuze, in die omstandigheden, aanleiding 1763.
gaf, is gereedlyk te bevroeden; dezelve was
een beroep op 't algemeen, en boezemde
't zelve in, dat 'er in de Vergadering
der *Leeuwaardsche* Magiftraat Godloosheid
heerschte. Voor de Magiftraat ontbooden,
weigerde hy verscheide maalen te
verschynen, ondanks de verdubbeling der
boete, van dagvaarding tot dagvaarding.
Eindelyk, door zyn Advocaat en Vrienden
geraaden, dit niet langer uit te houden,
vervoegde hy zich naa 't Raadhuis; doch
op eene wyze, zeer geschikt, om zyne
zaak te verslimmeren. Hy nam een groote
Quarto Bybel, met een witten Band, onder
den arm, en koos een grooten omweg,
om in dit vreemd vertoon na 't Raadhuis
te wandlen. Eene groote meenigte Menschen
vloeide zamen: want men wist, dat hy,
met den Bybel, na 't Raadhuis zou gaan.
Op de Raadkamer gekomen, begon hy,
met groote verheffing van stem en gebaarden,
te spreekken; doch de Voorzitter viel hem
in de reden, geboodt hem te gaan zitten,
en liet het Besluit, ten zynen opzigte
genomen, voorlezen. Van het Raadhuis
afkomende was de zamengeschoolde meenigte
nog zeer aangegroid: onder deezzen
hoop, waren 'er veelen zyner Aanhan-
ge-

(*) PREDIKER III. vs. 16, 17.

LXXXVII. geren, die hem by de mouw en hand vat-
 BOEK. tende, naa zyne Gezondheid vroegen, hem
 — GODS zegen en ondersteuning toewensch-
 1763. ten, hy bedankte, voor hunne genegen-
 heid, zeggende; *Ik ben wel; houdt u stil;*
 GOD zal wel zorgen voor zyne Kerk, en my
 bewaaren!

Zyn Eerw., die alle openlykheid aan zyn
 geval scheen te willen geeven, liet een zo
 getyteld *Eenvoudig Verhaal* drukken: waar
 in men vindt, dat de Kerkenraad, die de
 Aanspraak overgenomen hadt, eene Com-
 missie benoemde, om de zaak te onderzoe-
 ken, en met meerderheid van stemmen be-
 floot, zich in 't Beroep, op een Hooger
 Regtbank, by den Eerw. BLOM te
 voegen; gelyk geschiedde. By het Ver-
 zockschrift ten dien einde, zo aan Gede-
 puteerde Staaten van *Friesland*, als aan den
 Hove, ingeleverd, werd gevoegd, en ver-
 volgens in Druk uitgegeeven, een Betoog-
 schrift ter Verdediging der Aanspraake, en
 het verdere gedrag des Spreekers in dee-
 ze zaake gehouden: Veel opziens baarde
 dit Betoogschrift; men stondt verfeld, dat
 men, in openbaaren Druk, voor de Vier-
 schaare van het hooge Hof van Justitie, en
 voor gansch *Nederland*, beweeran durfde
 „ dat de Bestuurung der Kerke alleen was
 „ aanbevolen aan Kerkenraaden, Clasfen,
 „ en Synoden, zodanig, dat niemand daar
 „ buiten, in Kerklyke zaaken, en wel voor-
 „ naamlyk in het Beroepen van Kerkdie-
 „ naaren, iets te zeggen hebbe; zelfs niet
 „ de Overheid. — Dat de Kerkenraad,

55 en vooral ook de Predikanten, als zodanig, over 't geen zy zeggen of doen, in
 55 zaaken, die het Bestuur en het Welzyn der Kerke
 55 betreffen, aan niemand Rekenfchap fchuldig waren, dan aan GOD
 55 en CHRISTUS alleen; voor niemand daar buiten behoeften te regt te ftaan,
 55 wie hy ook zy. — Dat zy, in de Bediening van hun Ampt, hooger en meer-
 55 der waren, dan hunne Overheden." — Stellingen, door allen; die Orde en Vrede
 lief hebben, en der wettige Overheid behoorelyk ontzag toedraagen, en Kerklyke
 Overheerfching verfoeijen, hoogst gewraakt, en in dit Betoogfchrift, nog door-
 mengd met hoonende en lafterlyke uitdrukkingen, ten opzigte van de Magiftraat der
 Stad *Lecuwwaarden*:

LXXXVII

BOEK:

1763:

Dan verwonderde men zich, over den buitenspoorigen inhoud van dit Gefchrift, men ftondt niet minder verbaasd, toen het bleek, dat in 't zelve de *Leden van den grooten Kerkenraad*, ten onregte als *Deducten* wierden ingevoerd (*); daar het alleen een Voortbrengzel was, 't welk de Eerw. BLOM, met eenige weinigen zyner Aanhangeren; goedgekeurd en ter Drukpersfe overgegeeven hadt: niet alleen zonder voorafgaande toeftemminge van de andere Leden; maar zelfs in weerwil van den vollen Kerkenraad, die het laaten Drukken

vol-

(*) De tytel was, *Deductie, op Orde van de Gecommitteerden van den Grooten Kerkenraad.*

LXXXVII. volstrekt hadt afgekeurd; zo dat de Com-
 BOEK. missie geene vryheid hadt, om daar in te
 ——— bewilligen. Een aantal Leden des Ker-
 1763. kenraads, maakten dit ten Hove, en in het
 Stads Nieuwspapier, openlyk bekend, ver-
 klaarende zich met den inhoud van dat Ge-
 schrift, niet te kunnen vereenigen, geen
 deel daar aan, noch aan de gevolgen, te
 neemen, van de bewuste Regtsvorderingen
 af te zien, en den Eerw. BLOM, daar in
 niet meer by te staan.

De zaak
 loopt ten
 zynen na-
 deele af.

Hangende deeze zaak, was 'er geen ein-
 de aan Geschriften, daar toc betrekkelyk,
 wel van onderscheiden aart; doch grooten-
 deels, den Eerw. BLOM, met de zynen,
 in 't ongelyk stellende (*). Hoe zeer meest
 Naamlooze Schryvers, voor de Overheid in
 de bresse traden, en derzelve Regt verdee-
 digden, reikhalsde een ieder, den uitflag
 te verneemen, daar de Magistraat, zich met
 een Verzoekschrift tot de Gedeputeerde
 Staaten van *Friesland*, gewend hadt, ten
 einde zy het Gezag der Regeeringe, om-
 trent Kerklyke zaaken mogten handhaaven,
 en zodanige Bevelen geeven, als zy naar
 hunne hooge wysheid zouden verstaan te
 behooren. Om te meer klems, aan hun
 Verzoekschrift by te zetten, voegden zy
 'er drie Stukken nevens. Het eerste bestondt
 in een Vertoog, van het gebeurde omtrent
 de

(* Men vindt 'er een verslag van in de *Vaderl.
 Letteroef.* IV Deel, 1ste Stuk, bl. 137. 185. 271.
 357. 398.

de zaak van den Eerw. BLOM; met eenige aanmerkingen daarop, en 't geen door hem in 't werk was gesteld, om Oproer te verwekken, als mede, een aanwyzing van verscheide Onwaarheden, in zyn *Eenvoudig Verhaal*. Het tweede bevatte een Uittreksel, van de voornaamste buitenspoorige Stellingen, in het Betoogschrift, strekkende tot wegneeming van alle Regten der Hooge en Mindere Overheden, zelfs van den Souverain, en tot volkomen Onafhangelykheid der Kerkelyken. Het derde, leverde eene lyst op, van de in 't ooglooppendste lasterlyke en hoonende Uitdrukkingen, omtrent de Magistraat, in het Verweerschrift van den Eerw. BLOM. — Dit alles, was van eene voor de Magistraat gewenschte uitwerking, de Gedeputeerde Staaten van *Friesland* keurden, by een Besluit den dertienden van Louwmaand, des volgenden Jaars genomen, niet alleen het gedrag der *Leeuwwardsche* Magistraat, goed in het boeten des Leeraars en des Drukkers; maar wraakten daar en boven, het gedrag en de handelwyze van den Eerw. BLOM, dermaate dat zy hem, voor den tyd van zes weeken, in zyne Bediening en Wedde schortten: een Vonnis, waar aan hy zich moest onderwerpen, onder bedreiging, dat men anders, tot zyn leedweezen, nadere schikking zou maaken.

Verkeerd zou dit onbehoorelyk, en doordriftig gedrag eens Leeraars, met zynen Aanhang, andere Leeraars in verdenking hebben kunnen brengen, als of zy de ver-

R 2

De Clasfis van *Leetswaarden* wraakt de Stellingen diens Leeraars.

LXXXVII.

BOEK.

1763.

LXXXVII. regaande Stellingen, en verderflyke Begin-
 BOEK. zelen, door hem beweerd, toe gedaan wa-
 ——— ren, indien zy zulks ongemerkt hadden laa-
 1763. ten doorgaan; hier om werd de *Clasfis* van
Leeuwaarden te raade, om, op de eerste ge-
 woone Vergaderinge, naa 't regterlyk af-
 doen deezer zaake, te verklaaren, dat zy
 tot betoon van haaren verschuldigten Eer-
 bied en Ontzag voor de wettige Overhe-
 den, voor de Wereld plegtig betuigden de
 Drie Stellingen in de *Deductie* vervan-
 gen (*) *verfociden*, *afkeurden*, en te eene-
 maal *verwierpen* (†).

De Graaf
 VAN WAR-
 TENSLEBEN
 te Casfel
 veronge-
 lykt.

Heilig is het Character, eens openbaaren
 Afgezants, en kan 't zelve niet beledigd
 worden, zonder den Souverain, door hem
 verbeeld, te hoonen. Ten deezen dage,
 vondt zich onze Staat, in de onaangena-
 me noodzaaklykheid gebragt, om, wegens
 eene Verongelyking den Graave VAN
 WARTENSLEBEN, Buitengewoon Ge-
 zant, by de drie Geestlyke Keurvorsten,
 mitsgaders by den *Opperrhynschen*, *Neder-
 rhynschen* en *Westphaalschen* Kreits, door
 de Regeering van *Casfel* aangedaan, vol-
 doening te vorderen. De Baronesse van
Goerts, den laaften van Wintermaand, des
 af-

(*) De *Drie Stellingen*, door de Eerw. *Clasfis* be-
 doeld, waren die wy hier boven bl. 256. hebben
 opgegeeven: welke zy bondig en onwederpreeke-
 lyk wederlegd oordeelden, in de *Brieven van een
 Liefhebber der Waarheid*.

(†) *Nederl. Jaarb.* 1763. bl. 695 enz. Voor 't
 Jaar 1764. bl. 149 enz. en 458.

afgeloopen Jaars te *Frankfort* overleden, LXXXVII.
 hadt hem aangesteld tot Uitvoerder van BOEK.
 haaren Laatste wil; in die hoedanigheid —
 eenige goederen willende invorderen, 1763.
 voegde hy zich by den Landgraaf van *Hes-*
sen-Casfel, en werd daar toe gerechtigd;
 doch, by 't gebruik maaken van dit regt,
 reezen 'er eenige geschillen. De Regeer-
 ring verbeeldde zich, dat hy 't zelve te
 verre uitstreckte, verzette 'er zich tegen, en
 nam eenige goederen in beslag. Het bleef
 hier niet by. Uit vreeze, dat de Graaf de
 Naalaatschap der Baronesse uit het Land
 zou vervoeren, kon de Regeering, met
 den Landgraaf, goedvinden, hem in zyn
 eigen huis vast te houden, rotting en de-
 gen af te neemen, zyne papieren te onder-
 zoeken, een Geschrift daar uit te ligten,
 en te beletten een Boode naar den *Haag* te
 zenden, om den Staat van deeze geweld-
 naaryen te verwittigen.

Dan de Geheimschryver des Gezants, De Alge-
 de Heer PESTEL bleef niet in gebreke, meene
 om zo aan hunne Hoog Mogenden, als Staaten
 aan de Vergadering van den *Opperrhyn-* trekken
schen Kreits, van 't voorgevallene kennis zich zyns
 te geeven. De Algemeene Staaten aan, en
 ver- vorderen
 klaarden, geheel onkundig te zyn, van de voldoc-
 redenen, die zyne Vorstlyke Doorlugtig- ning.
 heid van *Hessen-Casfel*, mogten bewoogen
 hebben, tot het doen van een zo verre-
 gaanden stap; maar dat zy, welke die ook
 zou mogen weezen, eene zo geweldige
 behandeling niet anders konden aanzien,
 dan als eene kleinagting van deezen Staat,

LXXXVII. en eene verbreeking van het Regt der Vol-
 BOEK. ken, volgens 't welk alle Staatsdienaars,
 — met een openbaar Character bekleed, voor
 1763. hunne Perfoonen, Bedienden, en Goede-
 ren, in veiligheid moesten weezen, over-
 al waar zy zich bevinden, en inzonderheid
 aan Hoven, die hun als zodanig erkend
 hadden, gelyk het geval was, des Graven
 VAN WARTENSLEBEN. Zy beklaag-
 den zich deswegen ten hoogften, en gaven
 hunne gevoeligheid den Landgraaf te ken-
 nen, verwagtede dat deeze, ten spoedig-
 ften, 't aangedaane ongelyk zou beteren,
 hun Staatsdienaar teffens op vrye voeten
 fteilen, zonder hem, zyne papieren, of
 goederen, in 't minfte te ontruffen, vorde-
 rende teffens eene Voldoening geëvenre-
 digd aan het Ongelyk.

Op den eigen dag, wanneer de Algemeene
 Staaten dit Besluit namen, den één- en-
 twintigften van Slachtmaand hadt, de Graaf
 VAN WARTENSLEBEN zyne vryheid
 weder bekomen: waarschynlyk door de tus-
 fchenfpraak des Keurvorsts van *Mentz*, die
 de zaak zo zeer ter harte nam, als of men
 de veiligheid van zyn eigen Character hadt
 gefchonden, en zyne gevoeligheid over den
 hoon, onze Staat in 't Character van des-
 zelfs Gezant aangedaan, in eenen Brieve
 den Landgraave te kennen gaf.

De Land-
 graaf van
Hesfen-
Casfel
 zoekt die
 te ontdui-
 ken.

De Regeering van *Casfel* liet een Berigt,
 wegens het geburde drukken; door een
 Tegenvertoog des Graaven VAN WAR-
 TENSLEBEN beantwoord. De Land-
 graaf zegt de gevorderde Voldoening te
 ont-

ontduiken, door de Staaten aan te schry- LXXXVII.
ven, dat de Graaf VAN WARTENSLE- BOEK.
BEN, zich niet als *Minister Plenipotentiaris* ———
aan hem hadt aangegeeven, of als zodanig 1763.
gewettigd was; weshalven het diens eigen
schuld was, dat de Regeering van *Casfel*,
hem aanmerkende voor een *Particulier Per-*
foon, als Uitvoerder van den Uitersten wil
der Baronesse van *Goerts*, zich aan zyn Per-
foon hadt moeten houden: weshalven hy
Voldoening verzogt, ter zaake dat gemel-
de Graaf, zyne byzondere belangen hadt
willen doorzetten, onder het voorwendzel
van een *Publiek Character*, door hunne
Hoog Mogenden aan hem by verscheide
Kreitsen, en aan deeze en geene Keurvorst-
lyke Hoven, gegeeven.

Hunne Hoog Mogenden, zeer gebelgd De Staaten
over deeze uitvlugt, welke zy toonden blyven op
nietigst te weezen, en nog meer, wegens de Voldoe-
de in allendeele ongepast gevraagde Vol- ning aan-
doening, herhaalden, onder bedreiging van dringen.
sterker middelen te zullen aanwenden, den
gedaanen eisch eener Voldoening, over
het ongelyk hunnen Staatsdienaar aange-
daan: dewyl zy nooit zouden toelaaten,
dat de Naakomelingschap by hun een voor-
beeld zou vinden, van het verwaarloozen
eens Regts, hun met alle Volken gemeen.
Ten slot verklaarende dat zy, wanneer zy-
ne Vorstlyke Doorlugtigheid, aan dit hun
verlangen zou hebben voldaan, zich niet
zouden onttrekken, om de klagten, welke
de Landgraaf tegen dien Minister hadt in

LXXXVII. te brengen , aan te hooren , en 'er naar
BOEK. eisch op te beschikken.

— Dit laatste vatte de Landgraaf eerst aan,
1763. zendende een Berigt van het voorgevalle-
ne, ten einde de Staaten daar uit de regt-
matigheid van de handelingen der *Casfel-*
sche Regeeringe mogt afneemen: met by-
voeginge, nogthans, dat, indien hunne
Hoog Mogenden mogten oordeelen, dat
die Regeering daar in te verre gegaan was,
hy zich aanbodt, tot zodanig eene Vol-
doening, waar van de nadere bepaaling
overeenkomstig zou zyn, met de billyk-
heid in de omstandigheden der zaake. —
Het wederantwoord behelsde hoe wei-
nig de Algemeene Staaten voldaan wa-
ren, zo over deeze opgave des gevals, als
over de redeneeringen daar op gebouwd.
Dan dit weinig, ter groote hoofdzaak de
belediging huns Gezants, doende, traden
zy in een dieper onderzoek, wegens 't geen
het Regt der Volken ten dien opzigte eisch-
te, aantoonende, dat zy zich daar op mog-
ten beroepen, in 't geval der Graven VAN
WARTENSLEBEN. Hier op grondden
zy den eisch der Voldoening, te weeten,
dat de Landgraaf het gedrag der *Casfelsche*
Regeering zou wraaken, en verklaaren, dat
men in alles, wat gedaan was, nooit gedagt,
veel min ten oogmerk gehadt hadt, om de
Republiek te beledigen, of nadeel aan des-
zelfs Regten en Waardigheid te doen; dat
die Verklaring zou geschieden, door een
Staatsdienaar van voeglyken Rang, voor-
zien

zien van de volmagt daar toe noodig. Zy eischten niets meerder; doch hier van zouden zy niet afgaan.

De Landgraaf ziende, hoe ernstig de Staaten dit stuk opnamen, erkende, by eenen Brieve, nooit eenig oogmerk gekoesterd te hebben, om het Gemeenebest te beledigen, of toe te staan, dat zulks door deszelfs Regeering zou geschieden, en bereid te wezen om die erkenenis te doen herhaalen door eenen Gezant. By dit schryven, was weder eene nieuwe Verdediging der *Casselsche* Regeering gevoegd, op welke de Staaten oordeelden niet te moeten letten, maar op de voorheen geëischte Voldoening onveranderd te blyven dringen. De Landgraaf besloot, in 't einde, aan die begeerte te voldoen, en zondt, in Hooimaand des Jaars MDCCCLXIV, den Geheimraad VAN MOSER, met behoorlyke Geloofsbriefven voorzien, die eerlang gehoor kreeg, de geëischte Voldoening mondeling gaf, en schriftlyk overleverde; waar in men genoeg nam, en den Heer VAN MOSER des verwittigde.

Zo verre was die zaak afgedaan; doch dewyl hunne Hoog Mogenden, in verscheidene Brieven daar over geschreeven, betuigd hadden, dat zy, wanneer het Misverstand met den Staat beslegt, en de Voldoening zou gegeven zyn, de bezwaaren van den Landgraaf tegen den Graaf VAN WARTENSLEBEN wel wilden verneemen, die onderzoeken, en zodanig beoordeelen, als zy overeenkomstig vonden, met de Waardigheid van den

LXXXVII.
BOEK.

1763.
De Landgraaf geeft dezelve.

Nadere
bepaaling
omtrent
den Graaf
VAN WAR-
TENSLE-
BEN.

LXXXVII. Staat, en deszelfs Agting voor het Huis
 BOEK. van *Hesfen*. De Geheimraad leverde die
 ————— redenen van bezwaar over: van welke hun-
 1763. ne Hoog Mogenden een Affchrift, aan den
 Graaf VAN WARTENSLEBEN ter hand
 ftelden, met aanfchryving om zyn belang,
 op de daar in vervatte klagten, aan de Al-
 gemeene Staaten te doen toekomen: hy
 deedt zulks. Maar zyn antwoord, niet in
 allen deele aan de verwagting voldoende,
 en het gedrag omtrent hem gehouden, aan
 veel aanmerkingen onderhevig blyvende;
 konden hunne Hoog Mogenden, wel niet
 befluiten, om dien Staatsdienaar te rug te
 ontbieden, waarop de Heer VAN MOSER
 hadt aangedrongen; maar keurden best,
 om, daar, hangende de Gedingen, tusschen
 den Landgraaf en den Graaf VAN WAR-
 TENSLEBEN, de dienst des laatften, als
 Minister by den *Opperrhynfchen* Kreits, waar
 van de Landgraaf een voornaam Lid was,
 van geene groote vrugt kon zyn, en die
 Kreits ook zedert korten tyd afgefcheiden
 was, dien Graaf aan te fchryven, om zich,
 by voorraad, te onthouden van de waar-
 neeming zyner verrigtingen by dien Kreits,
 en gevolglyk, ook aan het Hof van *Casfel*,
 tot dat nadere bevelen van hunne Hoog
 Mogenden hem gelaften, die te hervat-
 ten (*).

Streng
 Winter
 deezes
 Jaars.

De Winter des Jaars MDCCLXIII,
 welks

(*) *Nederl. Jaarb.* 1763. bl. 854. Voor 't Jaar
 1764. bl. 620. 679.

welks voornaamste Gebeurtenissen, wy LXXXVII.
 dus verre geboekt hebben, was te opmer- BOEK.
 kelyk, om die onaangeroerd voorby te tree- ———
 den. Eene strenge Koude, gepaard met 1763.
 harde Vorst, begon den twintigsten van
 Wintermaand, des voorgaanden Jaars te
 heerschen, en hieldt onafgebrooken aan,
 tot den drie- en- twintigsten van Louw-
 maand (*), wanneer het Ys, in stilstaande
 wateren, bykans twee voeten dikte beko-
 men hadt. Behalven de belemmeringen der
 Zeevaard, die, wegens de Ysfchotzen, het
 inloopen der Zeegeaten onraadzaam vondt,
 terwyl de reeds binnengekomenen, op de
Zuiderzee in 't Ys beklemd zaten, stonden de
 handwerken het grootste gedeelte van Louw-
 maand stil. Het dik gevroozen Ys lever-
 de overal woelige Winter tooneelen op.
 Y en Maas werden, door zwaare Vragtwa-
 gens en Koetzen met vier paarden beree-
 den; en waren de Vreugdebedryven, op de
 laatstgemelde Rivier genomen, zo groot,
 dat ze den Erffstadhouders, den Hertog van
Brunswyk, en den Prins van *Nassau Weil-*
burg, uit 's *Gravenhaage* na *Rotterdam*
 lokten, om ooggetuigen van eene vreem-
 digheid te weezen, die de *Maas* in den
Neva stroom des *Russischen* Ryks scheen te
 herscheppen. Naa dat eenige dagen, de
Zuiderzee, tusfchen *Enkhuizen* en *Stavoren*,
 door

(*) Zie de Waarneemingen op *Zwaanenburg*, in
 de *Verhandelingen van de Hollandfche Maatschappy der*
Weetenschappen te Haarlem.

LXXXVII. door eene menigte van Menschen te voet
 БОЕК. bewandeld, en ter schaats bereeden was,
 — kon dit wyde water, den zeventienden van
 1763. Louwmaand, Paard en Sleede draagen; en
 zints dien dag, waren *Stavoren* en *Enk-*
huizen, gedurende verscheide dagen, de
 Pleisterplaatzen voor de *Noordhollanders* en
Friezen, die zich op de *Zuiderzee* met Arre-
 sleden verlustigden, en 't oog van duizen-
 den aanschouwers trokken. Voor *Scheve-*
ningen, hadden de Schotzen Zee-Ys zich
 zodanig opgehoopt, dat ze een Ysdam
 vormden, hooger dan de hoogste Duinen
 by dat Zee-Dorp: met welk vreemd Zee-
 gezigt de Inwoonders van 's *Gravenhaage*,
 en het nabygelegen *Westland*, zich dage-
 lyks vermaakten.

Mogt de Rykdom en de Middelftand, in
 al dit buitengewoone uitspanningen vin-
 den, welke gewoone Winters weigeren;
 de werkloosheid der schaamele Gemeente,
 baarde een knellenden last, alleen door de
 hand der Milddaadigheid, die zich bereid-
 vaardig uitstreckte, verligt. Gebrek aan
 Water was eene algemeene behoefte, waar
 in *Amsterdam* diepst deelde, door de laag-
 te van het Water in de Trekvaard tusfchen
 die Stad en *Weesp*, langen tyd van 't ge-
 woon behulp des Ysbreekers, die met de
 daar op volgende Waterschuiten zitten
 bleef, verftooken. — Een zwaare Ys-
 gang in *Texel*, kroodt, tusfchen den
 één- en twee- en twintigften van Louw-
 maand, verscheide Schepen op gevaarlyke
 plaatzen, eenige kwamen in dit gevaar om.

Wan;

Wanneer de Vorst, die met een Zuiden LXXXVII. wind, niet min dan met een Oosten- en BOEK. Noorden wind aanhieldt, en van genoegzaam geen Sneeuw vergezeld ging, in 't 1763. laatst van Louwmaand afliet, en men zich beloofde, door een zagten Dooy, van het Ys bevryd te zullen worden, hervatte dezelve op de helft van Sprokkelmaand, haare heerschappy weder voor eenige dagen. Het Wintergezaayde hadt, door de felle Vorst veel geleden, Garst en Tarwe moest men, op veele plaatzen, omploegen, en herzaaijen, het Koolzaad was voor een groot gedcelte weg. De Veeman, vondt stoffe tot klaagen over gebrek aan voeder, daar door het schraale weêr, op die Koude gevolgd, het Gras laat aankwam.

Zeêr zagt was de Winter des volgenden 1764. Jaars; doch geenzins van leed voor den De Bommelerwaard breekt door. Landzaat ontheeven. De veelvuldig gevallen Regen, veroorzaakte veel Opperwaters, dat van den Rhyn bragt de Stad Waageningen, in Louwmaand, in groot gevaar, en dugtte men in Overysfel, voor het hoog ryzen van den Ysel. De Inwoonders van de Bommelerwaard, noch nauwlyks becomen van de rampen des Waterwees, in den Jaare MDCCLVII, zo zeer prangende (*), hadden weder het ongeluk, dat de Waaldyk tusfchen Rosfum en Herwynen doorbrak, de geheele Waard onderzette, en de Ingezetenen op nieuw, in elende en ar-

(*) Zie het XXII D. onzer Vaderl. Hist. bl. 297.

LXXXVII. armoede dompelde. De onverkrygbaarheid
BOEK. van Hooi en Stroo, deedt veel Vees, uit
— het water gered, van gebrek, omkomen.

1764. Hulpvaardigen van *Gorkum* afgevaaren, om
de herwaards en derwaards gevlugten te
redden, vonden in dit Menschlievend be-
staan hun dood. — In de Meyerye van
's Hertogenbosch, was de doorbraak der Dy-
ken wel afgewend; doch des niet tegen-
staande, was 'er een groot gedeelte van de
Heerlykheid *Vucht* overstroomd; verschei-
de Dorpen rondsom *'s Hertogenbosch* bevon-
den zich in dien zelfden toestand. Veele
plaatzen in die Stad, waren door 't water
onbruikbaar, doch zondt de Magistraat,
getroffen door het lot der veel ongelukkiger
nabuuren, vier Schepen met voorraad
en noodwendigheden, na *Bommel* en de
Bommelerwaard. — Boven en beneden
Heusden dreigde de *Maas* de Dyken te
overweldigen, met veel moeite kwam men
zulks te boven, en de Stad 'er af, met de
beschaadiging van eenige der Vestingwer-
ken. — Schoon de *Lekkendyk* veel ge-
vaars liep, viel het water dier Riviere,
door de ontlasting der Doorbraaken van den
Dyk boven *Emmerik* en in de *Bommeler-
waard*.

Waters-
nood in
Gelderland
en *Overys-
sel*.

Met het einde van Louwmaand was,
daar de wateren der Rivieren van dag tot
dag zakten, de vrees voor verder Water-
leed geweeken; dan met den aanvang van
Sprokkelmaand, beving dezelve de gemoe-
deren op nieuw, en van alle kanten, was
men voor de herhaaling dier Droeve Toon-
nee-

neelen bedugt, gelyk ze zich ook, op ver- LXXXVII.
 scheidde Plaatzten, met veel jammers, ver- BOEK.
 toonden. Niet minder dan Vyf Doorbraa-
 ken te *Herwen* veroorzaakten een onge- 1764.
 meene hoogte des waters op den *Rhyn*; en
 zou men naar alle waarfchynlykheid, indien
 'er even boven *Rees*, geene Doorbraak voor-
 gevallen was, nog meer waters gehad heb-
 ben. De laatste Doorbraak te *Herwen*, was
 op het Kerkhof, en spoelde de Lyken uit
 de graaven. De Inwoonders van dat Dorp
 en van *Panderen*, zогten hunne veiligheid
 in de vlugt, genoodzaakt hunne Huizen,
 die ten deele weg dreeven, ten deele in
 stukken floegen, te verlaten. — Te *Zut-*
phen groeide het water tot eene ontzet-
 tende hoogte, in die Stad, hoorde men
 van alle kanten niets dan jammer, en zag
 naa het breeken van twee gaten in de *Ka-*
nonsdyk, aldaar niets dan een baare Zee.
 De noodfchooten van den kant van *Does-*
burg, en meer andere Plaatzten, deden de
 bekommring voor meer leeds aan de Dy-
 ken, grootlyks toeneemen. Te midden van
 dien nood, fluimerde de zorg der Overhe-
 den niet, om den noodlydenden byftand toe
 te brengen, opfteekende stormwinden,
 bragten eenigen met leevensmiddelen, in
 vaartuigen afgestooken, in het uitterst ge-
 vaar, en derzelver aanhoudend woeden,
 veroorzaakte grooten kommer, voor den
Warnsfeldfchen Dyk, die met veel moeite
 behouden, en daar door het Dorp *Warns-*
feld, voor een geheel, of gedeeltlyk, weg-
 spoelen bewaard bleef. — De *Ysfel* voor
 De-

LXXXVII. *Deventer* klom tot zulk eene hoogte, dat
 BOEK. men de Stads schipbrugge moest afneemen
 — en in veiligheid bezorgen. De sterke Storm
 1764. bragt de *Snippelings Dyk*, voor die Stad,
 in groot gevaar, en joeg het water over
 den weg gellaagen kruin, eenige voeten
 heen: de uiterste waakzaamheid, met ver-
 baazende kosten, behieldt denzelfven, schoon
 het water reeds hier en daar 'er doorliep.
 Met het bedaaren des Winds zakte het Wa-
 ter. — *Wageningen* vondt zich weder even
 als in Louwmaand gedreigd; te *Soelmond*,
 stonden de Dienaars met gelaaden pistoolen
 op den Dyk, om de onwilligen onder de
 Boeren tot werken te noodzaaken, by eene
 verzakking van veele roeden Dyks. —
 Aan de *Lek* behieldt het werkzaam Dyk-
 Collegie, en de trouwe waakzaame bystand
 der Ingezetenen, de Dyken. Geene ge-
 ringe vreugde vervulde de gemoederen van
 allen, die met deeze Waterelenden gedreigd
 werden, of daadlyk bezogt waren, op de
 tyding dat het water begon stil te staan, en
 vermeerderde deeze, op 't bespeuren dat
 het met de daad zakte, en zich schikte om
 eerlang binnen de gewoone oevers te kee-
 ren; welk heuchlyk gezicht vóór het afloo-
 pen van Sprokkelmaand, de oogen ver-
 kwikte (*).

Handelin- 't Moet elk Leezer van 's Lands Geschie-
 gen over denissen verbaazen, zo veel maalen die bla-
 de Rivie- deren vervuld te zien, met berigten van
 ren tus- Dyk-
 schen Gel-
 derland,
 Holland en (*) *Nederl. Jaarb. 1704. bl. 172 en 238.*
 Utrecht.

MARIA LOUISA,
LANDGRAVINNE VAN HESSEN-CASSEL
VORSTINNE DOUARLERE VAN
ORANJE EN NASSAU &c. &c.

G. Landers, delin.

A. M. Finkler, sculp.

Dykbreuken en Overstromingen; en schoon de oppervlakkigste kunde van onze Landgefteltenisse deeze verwondering wel ras zal doen ophouden, zal het hem op nieuw bevreemden, in die eigenste Geschiedbladen niet meermaalen gewag te vinden, van algemeene voorzorgen en hulpmiddelen, tegen dat Land en Volk bedervende Onheil, beraamd en te werk gesteld. Zeer ten onregte, nogthans zou men daar uit besluiten, dat 's Lands vaderen zich des niet bekreunden. Wy moeten daarom op tekenen, wat, omtrent deezen tyd, deswegen gebeurde: ons, naa den aart onzes Werks alleen bepaalende tot eene korte opgave der gehouden Handelingen, zonder ons in te laten tot de beoordeeling der zaak zelve.

Het werk der Rivieren, en de geduurige Overstromingen, byzonder op den *Neder-Rhyn*, de *Lek* en den *Ijsel*, voornaamlyk veroorzaakt door den zwaaren toevloed van afkomende Wateren, verschaften, zints een geruimen tyd, veel stofs tot raadpleegingen aan de Staaten van *Gelderland*, *Holland* en *Utrecht*; dan verscheidenheid van Gevoelens, door die Gewesten, mitsgaders derzelve Kwartieren en Leden, ten opzichte van die zaak gevoed, en de weezenlyke of vermeende srydige belangen, bragten te wege, dat men langen tyd niets bepaalde, en, schoon overtuigd van 't Gevaar en 't Nadeel, het niet eens werd in het uitdenken van middelen om die beide af te weeren. Twee Brieven, door Staaten van

LXXXVII. *Holland en Utrecht* aan de Staaten van *Gelderland*, over de Gesteltenis der Rivieren geschreeven, deden de laatste, in den

BOEK.

1764.

Jaare MDCCLXII besluiten, de zaak der Rivieren ernstig aan te vatten, en de twee eerstgemelden tot eene Onderhandeling uit te noodigen, teffens hunne gedagten op het stuk mededeelende; die van *Utrecht* gaven in den Jaare MDCCLXIII, hunne toestemming tot het aangaan der Onderhandeling, op zekere voorwaarden, in een daar van gemaakt Plan uitgedrukt. Het Kwartier van *Nymegen* vondt het Plan der *Utrechtschen* hard en onaanneemelyk, en beeraamde een ander Ontwerp; deezen verdedigden, op hunne beurt, het voorgestelde Plan, en beweerden de noodzaaklykheid van 't zelve.

Tusschen die van *Holland* en *Utrecht* was gehandeld over opruimingen in de *Lek*. Eerstgemelden hadden eene byeenkomst van Rivierkundige Liederen voorgeslaagen, die te gader een raadslag zouden uitbrengen, omtrent het geen tot herstel der Rivieren diende ter hand genomen te worden. Dewyl de begrippen der kundigste Liederen reeds bekend waren, en men niet min zeker wist hoe wyd ze van elkander verschilden, konden die van *Utrecht*, zich niet veel vrugts van dus eene zamenkomst belooven: te minder daar zy oordeelden, dat de aanhoudenheid van het kwaad, voor geen gering gedeelte moest worden toegeschreeven aan het vertrouwen, dat de Belanghebbende, in derzelve Raadgevingen stelden, die zy meen-

meenden te kunnen aantoonen, dat dikwyls LXXXVII.
 verkeerd en beuzelagtig waren. Het kwam BOEK.
 hun derhalven voor, dat, in plaatze van ———
 zulk eene Byeenkomst, niet alleen de On- 1764.
 derhandeling door die van *Gelderland* voor-
 gellaagen, voortgang behoorde te hebben;
 maar dat ook door Gelastigden van *Holland*
 en *Utrecht* eene schouwinge gedaan werd
 van de *Lek* boven, bij, en beneden *Schoon-*
hoven. Een Brief deezen voorslag bevat-
 tende vondt ingang: en werd den negen-
 den van Slachtmaand bepaald tot eene
 vriendlyke Byeenkomst der Gelastigden uit
 de drie Gewesten te *Arnhem*. Aanzienly-
 ke Staatsleden, aan welken uit *Holland* de
 Hoogleeraar J. LULOFS, als Inspecteur
 der Rivieren van dat Gewest, was toege-
 voegd, maakten deeze Vergadering uit.
 Van *Overysfel*, zich die zaak geheel ont-
 trekkende, verwagte men geen Gemagtig-
 den. Men kon het bylange niet ééns wor-
 den, en scheidde den zeventienden dier
 Maand. — De Schouwinge van de *Lek*
 geschiedde des gelyks, door de Afgevaar-
 digden van *Holland* en *Utrecht*; men stel-
 de, tot verminderinge der Opkroppinge
 van het hooge water, tien punten voor,
 wegens welke Gelastigden van *Holland* aan-
 namen verslag te zullen doen, teffens te
 kennen geevende, dat, vermids men te
Arnhem het niet ééns hadt kunnen wor-
 den, omtrent het algemeene Werk der
 Boyenrivieren, *Holland* ook wel ligt zwa-
 righeid zou kunnen maaken omtrent de
 Opruiminge van de *Lek*, hoe gereed an-
 S 2 ders

LXXXVII. ders om alle toegeevenheid daar in te ge-
 BOEK. bruiken. Die van *Utrecht* wilden dit, met
 ——— allen ernst en spoed, voortzetten zonder
 1764. daar toe af te wagten wat 'er omtrent de
 Bovenrivieren zou mogen beslooten of
 werktellig gemaakt worden: beide de Ge-
 westen hadden 'er even zeer belang by.

Het dreigend gevaar van Watersnood, voor beide de Gewesten in Louwmaand deezes Jaars (*) groot geweest zynde, schreeven Staaten van *Utrecht* een breedden Brief aan die van *Holland*, behelzende eenen voorslag van middelen om de *Lek* te verbeteren, en dus dat Gewest, zo wel als *Utrecht*, tegen den overloop van 't hoo-ge *Lekwater* te beveiligen. Zulks hadt ten gevolge de benoeming van kundige Lieden van wederzyden, om die Rivier by en boven *Schoonhoven* en op eenige andere plaatzen, te doen water pasfen. Dit verrigt zynde, ging men over tot een onderzoek van de wyze, op welke de voorgestelde Opruiming best zouden geschieden, en in hoe verre het leggen der Inlaagdyken, ten opzigte van den toestand der gronden, daar dezelve opgelegd zouden moeten worden, en ten aanzien van de daar toe vereischte Specie, uitvoerelyk waare. — Alle de Stukken hier toe betrekelyk, zonden Staaten van *Utrecht* aan die van *Holland*, vergezeld van eenen aanprijzenden, een sterk aanhoudenden Brieve.

Ter-

(*) Zie hier boven, bl. 270.

Terwyl dit in bewerkinge was, rees 'er LXXXVII.
 een Dykgeschil van eenen anderen en be- BOEK.
 zwaarlyker aart. Op de *Millingsche Uiter-*
waard hadt de Eigenaar niet slegts een Zo- 1764.
 merdam, maar een Winterdam, ter hoogte
 van omtrent twintig voeten *Arnhemfche*
 peil, doen aanleggen, die aan den mond van
 den *Beneden Waal*, by eene hooge Rivier,
 eene groote opening, tot merkelyk bezwaar
 van den *Neder-Rhyn* en *Tysel*, benam.
 Doch, naardemaal de Dam, op eigen ge-
 zag, en buiten weeten van Staaten van
Gelderland, was aangelegd, oordeelden dee-
 zen zich bevoegd, denzelven, als strydende
 niet alleen tegen Dykregten, maar ook met
 het ware oogmerk, zo wel by de Heeren
 van de *Kleeffche Krygs- en Domeinkamer*,
 als by *Gelderland*, *Holland*, *Utrecht* en
Overysfel, in het aangaan eener overeen-
 komfte in den Jaare MDCCLXV, be-
 doeld, te doen slegten, en tot de hoogte
 van zestien voeten *Arnhemfche* peil te ver-
 laagen; 't welk men in 't begin des Jaars
MDCCLXII volvoerde. Het gevolg hier
 van was dat de Dykchouw van *Duffelt*
 zich daar over by de *Kleeffche* Regeering
 beklagde, en in Zomermaand deezes Jaars
 te kennen gaf, dat, door die ondernomen
 slegting, niet alleen een zeer schadelyke
 Doorbraak in haaren Bandyk, by het Dorp
Lent was veroorzaakt; maar dat ook het wa-
 ter van de *Millingsche Uiterwaard*, over
 die groote vlakke, by het Dorp *Kerkerdom*,
 zulk een geweld hadt veroorzaakt, dat de
 Kerk, benevens de daar by staande Hui-
 zen,

- LXXXVII. zen, in gevaar stonden om éénslags weg-
 BOEK. gerukt te worden, indien men het ongeluk
 niet weerde, door het herstellen van den
 1764. *Millingschen Dam*; dat deswegen, de ge-
 melde Schouw genoodzaakt zou weezen,
 een sterken Bandyk van de *Millingsche*
 Grenzen af tot over deeze laagte te leggen,
 welke haar op meer dan twintig duizend Gul-
 dens zou te staan komen, en dat ze zich
 tot schadeloosstelling gregtigd oordeel-
 de. — De *Kleeffche* Regeering dect de ge-
 ledene schade behoorelyk onderzoeken, en
 bevonden hebbende dat dezelve door de
 slegting van den Dam ontstaan was, schreef
 ze aan Staaten van *Gelderland*, om, eer ze
 aan de *Duffelsche* Schouwe het aanleggen
 van een nieuwen Bandyk vergunde, derzel-
 ver gevoelens op de gedaane Klagten te ver-
 neemen en over de gevorderde schadeloos-
 stelling. Die van *Gelderland* vonden dee-
 zen Brief van dat gewigt, dat ze oordeel-
 den een Affchrift aan de drie andere be-
 langhebbende Gewesten te moeten zenden.
 Staaten van *Utrecht* onderhielden die van
Holland over de Verlaaging van den *Mil-
 lingschen Dam*, endrongen in hunnen Brie-
 ve aan, op het voortzetten der Opruimin-
 gen in de *Leh*. Zy verzogten de *Geldersche*
 Staaten het daar heen te wenden, dat die
 schadelyke Dam verlaagd mogt blyven.
 Deezen gaven hier op ten antwoord, dat
 het hun aan geen redenen zou ontbrecken,
 om aan de *Kleeffche* Regeering te toonen,
 hoe groot een ongelyk zy hadt om aan de
 klagten van den *Duffelschen Dykschouw*,
 we-

wegens het verlaagen van den *Millingschen* LXXXVII.
Dam gehoor te leenen; doch, dat het hun BOEK.
 voorkwam of het niet ruim zo goed zou —
 weezen om, zonder zich over dit stuk, even 1764.
 min als over andere in den *Kleeffchen* Brief
 begreepen, uit te laten, deeze gelegen-
 heid aan te grypen om die Regeeringe ecne
 Onderhandeling voor te slaan, ten einde
 daar by te overleggen, wat 'er kon en be-
 hoorde gedaan te worden tot voorkoming
 van de gevreesde onheilen en het verloo-
 pen der Rivieren, voor de wederzydsche
 Landen van zo veel aangelegenheids. *Ut-
 recht* en *Holland* oordeelden zig aan die
 voorgeslaagen Onderhandeling niet te moe-
 ten onttrekken. De twintigste van Oogst-
 maand werd 'er toe bepaald, op welken
 dag de Gevolmagtigden uit de drie Gewes-
 ten te *Arnhem* verscheenen, die van *Over-
 yssel*, mede aangeschreeven, lieten met een
 Brief weeten, dat zy die Zamenkomst niet
 zouden bywoonen. De *Kleeffche* Afgevaar-
 digden kwamen. Zo groot en onoverbren-
 gelyk was de verscheidenheid van Gevoe-
 lens dat men zonder iets weezenlyks uitge-
 werkt, of iets dat den naam van een Plan
 mogt draagen bepaald te hebben, van een
 scheidde.

Vermids deeze zaak hangen bleef, en 'er
 tot niets bepaalds kon beslooten worden,
 zo lang 'er geene nieuwe openingen van den
Kleeffchen kant in kwamen, en zo lang 'er
 geene meerdere eensgezindheid plaats greep
 tuschen de belanghebbende Gewesten, en
 derzelyer Leden, noodigden Staaten van

LXXXVII. *Holland*, op hunne beurt, die van *Utrecht* BOEK. uit, om in nader gesprek te treden, en — met zamengevoegde kragten en eensgezindheid het verbeteren van de *Lek* te 1764. hervatten, en de voornaame oorzaaken van het groot bezwaar, 't welk op de *Neder-Rhyn* en *Tysel* byna 's Jaarlyks, en zo duidelyk, in 't begin van dit Jaar, bespeurd werd, weg te neemē, en het daar toe te brengen, dat de afhanglykheid huns Gewests van de gesteldheid der Boven Rivieren mogt vermindert worden, schoon dezelve niet geheel zou verdwynen. Gereed toonden zich de *Stichtenaaren*, om de aangeboden Onderhandeling te aanvaarden, in hunnen Briève tot antwoord, nogthans vooraf gerusttelling verzoekende omtrent eenige stukken van aangelegenheid. Deze bekomen hebbende werd in Wynmaand, door wederzydsche Gelastigden, in 's *Gravenhaage* de Onderhandeling aangevangen. — Hoe veel vrugts men 'er zich ook van beloofde liep, dezelve zonder vrugt af; die van *Holland* keurden de verhooging en verzwaring van de *Noorder Lekdyken* ten uitersten noodzaaklyk, waar toe die van *Utrecht* verklaarden niet te kunnen verstaan, zo men hun geen genoegē gaf, omtrent het stuk der *Inlaagdyken* op die Rivier, waar in die van *Holland* geenē nuttigheid zagen.

Naardemaal, egter, het gemeen belang dier Gewesten vorderde, dat 'er geen ander Water na den *Neder-Rhyn* en *Tysel* afkwam, dan door het *Pandersche Kanaal*,

en

en door den mond van den verzanden *Rhyn* LXXXVII.
 tegen over *Schenken Schans*, deeden Staa- BOEK.
 ten van *Holland* by die van het *Sticht*, in
 Wintermaand, eenen voorslag, om, de 1764.
 Verschilpunten der laatstgehouden Onder-
 handeling, voor een tyd ter zyde stellen-
 de, de handen in één te slaan, om de ont-
 worpe Verbeteringen aan 's *Gravenwaard*
 en by *Herwen* te verkrygen. Hier toe von-
 den zy deezen gereed; doch zonder het
 Kwartier van *Nymegen* te kennen, en daar
 mede de zaak te vinden, was het niet
 volvoerbaar. Eene nadere Brief door
 Staaten van *Holland* aan die van *Utrecht*
 afgevaardigd, bevatte hunne verdere ge-
 dagten over de Opruimingen en Inlaagdy-
 ken, waar op de *Stichtenaaren* steeds aan-
 drongen, als mede over de wyze, op wel-
 ke dit stuk by Staaten van *Gelderland* dien-
 de aangelegd te worden. Die van *Utrecht*
 gaven hier op, als mede over de wyze van
 schryven aan de *Gelderschen*, hunne gedag-
 ten te verstaan. — Het stuk der Rivieren bleef
 sleepende, en floegen 'er andere byzonder-
 heden aan toe, welke te vermelden, de Tyd-
 orde eischt dat wy uitstellen (*).

Gereeder viel het voldoen des Aanzoeks De Bedy-
 der voornaamste Ingelanden van de *Boven- king van*
kerker Polder, by *Amstelveen*, ter droog- de *Boven-*
 maakinge van zeventien honderd, en één- *kerker Pel-*
 der.
 en -

(*) *Nederl. Jaarb.* 1764. bl. 4. 110. 267. 500.
 595. 752. 916. 919. 926. Voor 't Jaar 1765. bl.
 6. 43. 71. 96.

LXXXVII. en- veertig Morgen Gronds , by Staaten
BOEK. van *Holland*, die ter begunftiging deezer
— nutte onderneeminge, om fchadelyke Wa-
1764. terpoelen in vrugtbaar Land te hervormen,
veele der gewoonlyk in 't geval van Bedy-
kinge verzogte Voorregten en Vrydommen
vergunden (*).

(*) *Nederl. Jaarb.* 1764. bl. 664.

VADERLANDSCHE
HISTORIE.

ACHT- EN- TACHTIGSTE BOEK.

I N H O U D.

*Gefchil tusſchen de Nederlandsche en En-LXXXVIII
gelsche Oost-Indische Maatschappyyen. Klag-BOEK.
ten van YORKE, over de Handelwyze der
Nederlanderen in Bengale. Verdediging
van Bewindhebberer der Nederlandsche Oost-
Indische Maatschappye. Nadere klagten van
de zyde der Nederlanderen. De Bewindheb-
bers door de Staaten verzogt de Bezwaarpun-
ten op te stellen. Antwoord der Engelschen.
Gelaſtigden trekken ter Onderhandeling na
Engeland. Nieuwe verongelykingen der En-
gelschen. De wederkomst der Nederlandsche
Gelaſtigden vergünd. Verſlag. Verſchil over
den zin der uitſlaande Verdragen. Nieuwe
klagten over de mishandelingen der Engel-
ſchen, wegens Stooreniſſen in den Handel.*
Last

LXXXVIII *Last aan VAN WELDEREN* gegeven om
 BOEK. *op afdoen van zaaken ten Engelschen Hove*
 ——— *aan te dringen. Oorwinningen op den Koning van Candia behaald. Het Oost-Indisch Schip Nyenburg afgeloopen. Straf der Mui- telingen. Gevaarlyke Opstand op Rio de Berbice, die het verlaaten dier Volkplanting dreigde, gedempt, schriklyke Strafoefening aan de Muikers. Voorslag der Directeuren van de Societeit van Suriname omtrent het vermeer- deren der Blanken, wedersprooken door Deel- hebbereu, en het Besluit daar opgenomen buiten werking gesteld. De vrees voor eene Vredebreuk met den Keizer van Marocco ver- dwynt. Staaten van Holland bewilligen in eene Verméerding van de Landmagt, doch willen een vaste post op den Staat van Oorlog voor den Zeedienst gebragt hebben. Oproeri- ge Bewegingen en Godsdiensstoorenisfen der Protestanten te Vaals van hooger hand ge- stuit. WILLEM DE V tot Lid der Her- vormde Kerke aangenomen. Bepaaling om- trent de Emigranten. Het hooge Leenregt onder den Eikenboom te Zutphen. Vreemde Strafoefening der Wyvenplaagers in de Meie- ry van 's Hertogenbosch tegengegaan. Pla- kaaten tegen Landloopers, Lediggangers en Vagebonden in verscheide Gewesten. 't Voor- gevallene met JOANNES CATOKAMER- LING. VOLTAIRES Verhandeling over de Verdraagzaamheid in Friesland verboden. De Eerw. G. T. DE COCK in Friesland van Onregtzinnigheid beschuldigd. Besluit der Gedeputeerde Staaten ten zynen voordee- le. Beklaagschrift daar tegen ingeleverd.*
 Vol-

Volharding in dit Staatsbesluit. De Leden LXXXVIII der Leeuwaardsche Clasfis vinden by zyne BOEK. Hoogheid geen heul. Beweegenissen over deeze zaak op de Clasfis van Schieland. Ontwerp in Friesland om de Meerderjaarig Verklaring des Erfstadhouders één Jaar te vervroegen. Tegenverklaring der Prinsesse Douariere van Oranje en Nassau. De Inleeveraars van dat Ontwerp verzogt hetzelfde in te trekken. 't Wordt als nooit gedaan aangemerkt. MARIA LOUISA sterft. Haar Character. De Prinses van NASSAU WEILBURG aanvaart, naa den dood haars Grootmoeders, de Magistraatsbestelling in de Friesche Steden. Geschil tusschen de Magistraat en de Gildens te Bommel, wegens de Regeeringsaanstelling, ten voordeele van de Gilden uitgewezen. Canunnik te Utrecht en daar in den Eed te zyn maakt iemand niet onbevoegd om Lid der Vergaderinge van hun Ed. Groot Mogenden te weezen. Klagen des Konings van Pruissen over het Plan tot verbetering der Rivieren gemaakt. Door Staaten van Holland beantwoord. Zeven Fregatten ter beteugeling der Algerynen bestemd.

Meermaalen reezen 'er tusschen de Bewindhebbers der *Engelsche en Nederlandsche Oost-Indische Maatschappyyen* geene geringe geschillen, door Koopbelang en Baatzugt ontvonkt, en tot dus eene hette aangestookt, dat in die afgeleegene Oorden, het

1764.
Geschil
tusschen
de Neder-
landsche en
Engelsche
Oost Ind.
Maat-
schappyyen

LXXXVIII het Oorlogsvuur ontbrandde, 't welk in
 BOEK. *Europa* wederzydsche klagten baarde en
 ——— aanleiding gaf tot langwylige Onderhande-
 1764. lingen. De laatste Jaaren der Regeeringe

van den Gouverneur Generaal JACOB
 MOSSEL, in den Jaare MDCCLXI over-
 leden, en in die hooge Waardigheid opge-
 volgd, door PETRUS ALBERTUS VAN
 DER PARRA, werden verbitterd door een
 allerhevigst Geschil tusſchen beide de Maat-
 ſchappyen in *Bengale*, waar van wy dus
 verre uitgeſteld hebben te ſpreken; doch het
 geen ons thans kortlyk ſtaat te melden: dewyl
 het tot deezen Jaare, met herhaalde onaangenaamheden, geduurd heeft. Zwaar valt
 het te beoordeelen: dewyl ieder der Par-
 tyen waande het Regt op zyne zyde te
 hebben, en zulks in breedvoerige Berigt-
 en Wederlegſchriften te hebben betoogd.

Klagten
 van YORKE
 over de
 handelwy-
 ze der Ne-
 derlander
 in *Bengale*.

Loopende gerugten, in den Jaare
 MDCCLX, ſpraaken van verregaande On-
 eenigheden tusſchen die handeldryvende
 Maatſchappyen, en de vyandykheden daar
 uit gereezen; men hieltze voor vergroot,
 tot dat in Oogſtmaand des gemelden Jaars
 de *Engelſche* Afgezant YORKE, met eene
 klagte deswegen by hunne Hoog Mogen-
 den verſcheen, en een Brief over het voor-
 gevallene in *Bengale*, door de Bedienden
 der *Engelſche Oost-Indiſche* Maatſchappy ge-
 ſchreeven, overleverde. Deeze behelſde
 hoofdzaaklyk, dat de *Holländers* in den
 Jaare MDCCLIX zich gewapend hebben-
 de, zo men vermoedde, om een inval in
Bengale te doen, de *Engelſchen*, van hun-

nen kant, zodanige maatregels hadden genomen, als strekken konden tot hunne eigene veiligheid, indien zy van de *Hollanders* onverhoeds werden aangetast. Dat deezen eerst met één, vervolgens met nog zes of zeven Schepen, op de Rivier de *Ganges* waren gekomen, terstond zich van verscheide *Engelsche* Schepen en Bezittingen meester gemaakt en daarenboven een Leger van zeven honderd *Europeaanen*, met eenige honderden Inlanders, in de wapenen gebragt hadden, om de *Engelsche* Sterktens en Koopkantooren te overweldigen. Dat zy, egter, in hunne onderneemingen kwalyk slaagende, zo wel te Water als te Lande, door de Schepen en Krygsmagt der *Engelsche* Maatschappye, werden overwonnen, en genoodzaakt, haar om Vrede te vraagen, met bekentenisfe, van den aanval te hebben begonnen, en belofte om de geledene schade te boeten.

Hunne Hoog Mogenden gaven hunne verwondering te kennen, en teffens, hoe zy buiten staat waren om over het geval te oordeelen, eer zy Berigt wegens het gebeurde, van hunne Maatschappye bekomen hadden, met belofte, om zyne *Groot Brittanische* Majesteit, eene volkomene Voldoening te bezorgen, ingevalle zy van de gegrondheid der klagten overtuigd wierden. — Wel verre was deeze overtuiging, toen in Lentemaand des Jaars MDCCLXI, de Bewindhebers der *Nederlandsche Oost-Indische* Maatschappye, een breedvoerig wederleggend Vertoog in leverden, en met

LXXXVIII
BOEK.

1764.

Verdeedi-
ging van
Bewind-
hebers
der *Nederl.*
Oost-Ind.
Maat-
schappye.

veel

LXXXVIII veel gronds, aanmerkten, dat de zaaken
 BOEK. ter beschuldiging ingebragt, alleen steun-
 ——— den, op 't getuigenis des Raads van 't Fort
 1764. *William* in *Bengale*, welke, de *Hollanders*
 kwalyk behandeld hebbende, 't grootst be-
 lang hadt om zulks te ontveinzen, en, in
 tegendeel de schuld op de *Hollanders* te
 schuiven. Weshalven de Bewindhebbers
 dit getuigenis alleen van geen genoegzaa-
 men grond rekenden om 'er de zaak op af
 te doen. ——— Wat de zaak zelve betrof
 moesten zy aanmerken, dat de uitrusting
 der Maatschappye in den Jaare MDCCCLIX
 te *Batavia*, den *Engelschen*; hoewel zy
 met zekerheid hadden geweeten, 't geen
 by lange na 't geval niet was, dat die Magt
 na *Bengale* bestemd geweest ware, zulks
 hun geen reden van argwaan hadt moeten
 geeven: naardemaal de Maatschappyy aldaar
 aanzienlyke bezittingen hadt, die steeds,
 wegens den Oorlog tusfchen de *Engelschen*
 en *Franschen* in die Gewesten onveilig wa-
 ren. Dan het oogmerk äezer uitrustinge
 hadt geenzins *Bengale*, maar de kust van
Cormandel bedoeld. — Terwyl dit ge-
 fchiedde kwamen den Gouverneur Generaal
 MOSSSEL menigvuldige klagten ter ooren
 over de geweldenaryen van den Nabab van
Bengale, die, by aanhoudenheit, zwaare
 Geldfommen van de *Hollanders* vorderde,
 hunne Bezittingen en Handel, zo veel hy
 kon, benadeelde, 't geen hem bewoog den
 Gouverneur van *Cormandel* last te geeven,
 om zo veel krygsvolks, als hy gevoeglyk
 kon misfen, na *Bengale* te zenden. ———

Deezen in *Bengale* landende werden geweld- LXXXVIII
daadiger hand door de *Engelfchen* in hunne BOEK.
Tochten verhinderd; diē ook konden goed-
vinden op de Schepen der Maatschappye 1764.

de Rivier opzeilefide te fchieten; dezelve te berooven, en de opwaards gezonden Manschap weder benedenwaards te drijven. Daaden volvoerd, onder 't voorwendzel, dat zy Bondgenooten des Nababs waren en dus verplicht, om een ieder, die zich tegen hem durfde verzetten, als vyand te behandelen. Deze geweldenaaryen noodzaakten, in 't einde, de *Hollanders*, geweld met geweld te keeren, 't welk aanleiding gaf tot den slag op de *Ganges*, waar in de *Nederlanders* te kortfchooten.

Wyders toonden Bewindhebbers aan, dat toen de *Hollandfche* Krygsmagt in *Bengale* zou landen, de *Engelfche* Officierē, hun op allerlei wyzen in dat voorneemen verhinderden, die, den optocht en vereeniging der *Hollanderen* niet kunnende beletten, tot een gevegt kwamen, waar in zy de overhand kreegen, en de Bedienden der Maatschappye in *Bengale* dwongen met de *Mooren* een Vrede te fluiten; welks voorwaarden, door de *Engelfchen* ontworpen; strekten om de *Nederlandfche* Maatschappye in *Bengale* volftrekt werkloos te doen worden, en alles, wat dezelve nog overhieldt; met den tyd, onder hun geweld te brengen. — 't Geen zy in 't breede ontvouden, en daar uit beflooten, dat niet de *Engelfche*, maar de *Nederlandfche* Maatschappye voor de beledigde Party moest worden

LXXXVIII gehouden, verzoekende de goede diensten
 B O E K. van hunne Hoog Mogenden, om herstelt
 — van schade, en verder behoorelyke voldoening
 1764. en zekerheid, te verkrygen.

Nadere Een Affchrift van dit Berigt werd, door
 klagten hunne Hoog Mogenden, aan den Gezant
 van de zyde der NEDERLAND- H O P gezonden, met last om het ten *Engelschen*
 derland- *Engelschen* Hove in te leveren. Onder het
 ven. wagen na Antwoord liepen de zaaken in
Indie dermaate van kwaad tot erger, dat
 Bewindhebbers, zich, voor 't einde des ge-
 meldten Jaars, met vernieuwde en verzwaar-
 de klagten aan hunne Hoog Mogenden by
 eenen Brieve vervoegden. — De Bondge-
 noot en 't Werktuig der *Engelschen*, de
 Nabab, met wien men de *Nederlanders* ge-
 dwongen hadt een zo nadeelig Verdrag te
 tekenen, hier mede niet te vrede, beleger-
 de een Fort der Maatschappye, onder voor-
 wendzel, dat de *Hollanders* eene Zamen-
 zweering tegen hem gemaakt hadden, sneed
 allen toevoer af, zo dat men van hem niet
 ontlaagen kon worden, zonder, behalven
 het betaalen eener groote somme, ook de
 buitenwerken van het Fort af te breeken.
 Hy vorderde, onder een nieuw voor-
 wendzel, meer dan twee- en twintig Ton-
 nen schats, hielt een *Hollandischen* Officier,
 by hem ter verantwoording ontboden, in
 hegtenis, en maakte toefstel om de Vastig-
 heden der Maatschappye om verre te schie-
 ten; een geweld 't geen men niet dan voor
 ruim zeven Tonnen Gouds kon afkoopen,
 en de belofte van alle de zich daar bevinden-
 de Krygslieden weg te zenden. Aan dit Ver-
 drag

drag werd voldaan; doch de Vastigheid der Maatschappye bleef bezet door de Krygsmagt des Nababs, van wiens wege, toen men op den Aftocht aandrong, het antwoord kwam, *dat het niet in de Magt van dien Vorst was; maar wel in die der Engelschen*; die, des aangesprooken, de Bedienden der *Nederlandsche* Maatschappye van verstandhouding met hunne Vyanden beschuldigden, en het zo verre wisten te brengen, dat de Dienaars der Maatschappye, wilden zy het volstrekt beiderf der *Hollandsche* Bezittingen in *Ben-gale* afkeeren, gedwongen waren, eene nieuwe en schandelyke Bevrediging te tekenen, volgens welke zy zich geheel onder het opzigt des Nababs en der *Engelschen* stelden, en zelfs moesten gedoogen, dat derzelver Officiëren in hunne Forten kwamen, om te zien of zy ook meer Soldaaten en Oorlogstuig hadden, dan by 't Verdrag was bepaald. — Daarenboven klaagden Bewindhebbers, dat de *Engelschen* zich den Salpeter-handel alleen toeëigenden, en het den *Hollanderen* bykans ondoenlyk maakten eenige Lywaarten te bekomen. Voorts dat zy zich niet ontzagen op de bevoorregte Plaatzten der Maatschappye, ja zelfs op de Specery-eilanden, te handelen, ja te dreigen, aan de Maatschappye, wanneer zy dit belette, op *Batavia* een bezoek te zullen geven. Ten slot verzoekende, eene vernietiging der aangegaane nadeelige Verdragen, en Bevelen aan de *Engelsche* Maatschappye,

LXXXVII

BOEK.

1764.

LXXXVIII om, in 't vervolg, geene hulp aan den Na-
 BOEK. bab tegen de *Hollanders* te geeven, bene-
 ————— vens te regtbrenging der overige bezwaa-
 1764. ren.

De Be Der Staaten buitengewoone Afgezant
 windheb- BOREEL, bragt deeze herhaalde klagten
 bers door onder 't oog van Milord BUTE, Staats-
 de Staaten Secretaris zyner *Groot Brittanische* Maje-
 verzogt de Bezwaar- steit. Eengeen ongunstig, maar verwylend,
 punten op antwoord was alles wat hy bekwam. On-
 te stellen. dertusfchen zогten hunne Hoog Mogen-
 den maatregelen te beraamen, tot eene
 minnelijke wegruiming deezer geschillen,
 en dedden Bewindhebberen, in Sprokkel-
 maand des Jaars M D C C L X X I I, aanschry-
 ven, om de Punten van Bezwaar op te
 geeven, waar over Gevolmagtigden der
 beide Maatschappyyen zouden moeten han-
 delen, en dezelve aan hunne Hoog Mo-
 genden doen toekomen. Zy moesten
 verklaaren, dit niet te kunnen doen vóór
 dat het Antwoord der *Engelsche Oost-Indi-
 sche* Maatschappye hun ter hand gekomen
 was, wanneer zy met de verzogte zaak
 ten spoedigsten zouden voortvaaren.

Antwoord Middeleryl leverde de Afgezant YOR-
 der Engel- KE het lang verwagte Antwoord van de
 schen. *Engelsche Oost-Indische* Maatschappye ter
 Algemeene Staatsvergadering over; met
 een daarby gevoegd Vertoog, te verstaaf
 geevende, dat de Koning zyn Meester
 niet twyfelde, of de Leden dier Verga-
 deringe, zouden, het stuk onderzocht heb-
 bende, over 't gedrag der Bedienden van
 de beide Maatschappyyen geheel anders
 oor-

oordeelen dan zy tot nog gedaan hadden.

Bewindhebbers der *Nederlandsche Oost Indische* Maatschappye bragten de Bezwaarpunten in gereedheid, en benoemden drie Heeren om met Gemagtigden der *Engelsche* Maatschappye in Onderhandeling te treden. Van 't een en ander gaf de Afgezant BOREEL ten *Engelschen* Hove berigt, en vervolgens aan de Staaten, dat van de *Engelsche* zyde twee Heeren tot de Onderhandeling benoemd waren. De *Nederlandsche* Afgevaardigden tot dezelve vertrokken in Hooimaand naar *Londen*.

Te midden der Onderhandeling ontvingen Bewindhebbers onzer Maatschappye kennis van nieuwe Verongelykingen, in *Oost-Indien*, den onzen door de *Engelschen* aangedaan. De *Engelsche* Commandeur TINKER hadt op *Batavia* voor de vyf Oorlogschepen onder zyn bevel alle geryfkyheden, scheepsbehoefden, en lyftocht, ontvangen; doch deeze gunstbetooningen ras vergeetende, drie schooten met scherp op een Schip der *Nederlandsche* Maatschappye gedaan, het tusschen twee Oorlogschepen genomen, om 't zelve te noodzaaken den Wimpel te slyken; een Eerbetoon, 't geen hy aan den Gouverneur VAN DER PARRA schreef, dat door de Koopvaardyschepen der Staaten, in alle gedeeltens der Wereld, by ontmoeting van *Engelsche* Koningschepen, moest bewezen worden. En hadt deeze Vloot-

LXXXVIII
BOEK.

1764.

Gelastigden trekken ter Onderhandeling naa *Engeland*.

Nieuwe Verongelykingen der *Engelschen*.

LXXXVIII voogd, hoe zeer ook van Vleesch en
 B O E K. Spek op *Batavia* bezorgd, zich niet ont-
 zien, een uitkomend Schip der Maat-
 1764. schappye te dwingen Vleesch, Spek en
 Gort, aan hem af te staan, den Schipper
 ter betaaling verzendende aan den *Engel-
 schen* Zaakbezorger op *Batavia*.

De weder-
 komst der
 Nederland-
 sche Gelas-
 tigten ver-
 gund.

Men zette de aangevangene Onderhan-
 delingen te *Londen* voort, tot in Hooi-
 maand des Jaars MDCCLXIII, wanneer
 Bewindhebbers der Maatschappye hunne
 Hoog Mogenden schreeven, hoe uit de
 berichten hunner Gelaftigden bleek, dat
 zy geene de minste voldoening hadden
 kunnen erlangen, op de regtmaatige klag-
 ten en eischen, vervat in de drie eerste
 Puntē der Onderhandelingē; te wecten
 de gevraagde Voldoening, wegens de ver-
 ongelykingen en schaden, door de Bedien-
 den der *Engelsche* Maatschappye, aan de
 onze in *Bengale* toegebracht, — de vrye
 inzameling van Salpeter — de verhinde-
 ringen van den Lywaathandel — zynde
 de Vertoogen wegens het vierde Punt,
 het beraamen der vereischte Schikken-
 gen, om, in het toekomende te zorgen,
 dat eene Maatschappy door de andere niet
 benadeeld, of in haare verkreegene Reg-
 ten verkort wierd, en om te beletten dat
 de wederzydsche Bedienden, geene feit-
 lykheden tegen den anderen pleegden,
 reeds opgemaakt en van wederzyden uit-
 gewisfeld: weshalven een langer verblyf
 hunner Gelaftigden te *Londen*, als te eene-
 male nutloos kon worden aangemerkt,
 waar-

waarom zy verzogten dat dezelve mogten LXXXVIII
 te rug keeren, ten einde van al het ver- BOEK.
 handelde mondeling verflag te doen. In ———
 dit verzoek bewilligden de Staaten, mits 1764.
 de Gelastigden, vóór hun vertrek, aan
 de *Engelsche* Gevolmagtigden daar van
 kennis, en teffens te verstaan gaven,
 dat hun oogmerk niet was de Onderhan-
 delingen af te brecken; maar alleen, voor
 een tyd, van daar te vertrekken, om ver-
 flag te doen aan hunne Heeren en Mees-
 teren. Overeenkomstig hier mede kwa-
 men zy in 't Vaderland te rugge, en 't
 verflag by Bewindhebberen afgelegd hebben-
 de, deelden deezen 't zelve in eenen Brief
 aan hunne Hoog Mogenden mede.

Dit verflag, in handen gesteld van de
 Gelastigden dier hooge Vergaderinge tot
 de zaaken der *Oost-Indische* Maatschap-
 pye, werd door deezen onderzocht, en
 gaven zy, in Louwmaand deezes Jaars
 MDCCCLXIV, te verstaan; hoe alles uit-
 wees, dat de Onderhandeling te *Londen*,
 vrugtloos was afgelopen, ter oorzaake
 van de verschillende begrippen, welken
 de beide Maatschappyen over de Verbon-
 den van de Jaaren MDCLXVII en
 MDCLXXIV, vormden. Beweerende de
Engelschen, dat zy, behoudens dezelve,
 met den Nabab van *Bengale*, zodanige
 Overeenkomsten mogten aangaan, als zy
 goedvonden, zo ten opzigte van de on-
 derlinge Verdediging, als met betrekking
 tot het inzamelen der Voortbrengzelen
 in dat Gewest vallende, terwyl de *Ne-*

Verflag-
 Verschil
 over den
 zin der uit-
 staande
 Verdra-
 gen.

LXXXVIII *derlanders* oordeelden, dat de bovengemelde Verbonden, ten rigtſnoer moeſten ſtrekken, naar 't welke beide de Maatſchappyyen zich te gedraagen hadden, en gevolglyk, dat de *Engelſchen*, wilden zy niet ſtrydig met deeze Verbonden handelen, geen regt bezaten om dusdanige Overeenkomſten met den Nabab aan te gaan. — De Algemeene Staaten oordeelden dat dit Gefchil, over den regten zin, het verſtand, en de toepaſſing der Verbonden, eene zaak van het uiterſte belang, door eene nadere Verklaaring, zo van den Koning van *Groot Brittanje*, als van hunne Hoog Mogenden zelve, ten ſpoedigſte behoorde uit den weg geruimd te worden, weshalven zy hunnen Gezant VAN WELDEREN gelafleden, van zyne *Groot Britanniſche* Majesteit eene Verklaaring af te vraagen, wegens den zin der uitſtaande Verdragen, hier betwift.

Nieuwe klazien over de mishandelingen der *Engelſchen*.

De eene onaangenaamheid, in de *Oost-Indien*, den onzen aangedaan, ſcheen de andere op de hielen te volgen, en geſchikt om de Scheure, welke men in *Europa* zocht te heelen, te verwyderen: want ten eigen dage dat hunne Hoog Mogenden den bovengemelden laſt voor hunnen Afgezant ten *Londenschen* Hove vervaardigden, vonden zy zich in de noodzaaklykheid om denzelven te verbreedden. Nieuwe klagten, door Bewindhebberen uitgeſtort, hielden in, dat de Bedienden der *Engelſche* Maatſchappye, met den Koning van *Candia*, tegen welken de *Nederland*

landsche Maatschappy in Oorlog was, niet alleen Onderhandelingen, ten nadeele der laatstgemelde, gehouden hadden; maar spraaken in 't brede van feitlyke onderneemingen tegen de Plaatzten *Natter* en *Tapanioly*, door de *Engelschen* overweldigd, en in bezit genomen; als mede van het haatlyk gedrag van zommige *Engelsche* Officieren, die, misbruik maakende van de herbergzaamheid hun beweezen, zich niet ontzien hadden, verregaande buitenspoorigheden tegen de Bezittingen, Schepen, en Onderhoorigen van de *Nederlandsche* Maatschappy in de *Oost-Indien* te pleegen; thans niet vergeetende het wanfchiklyk gedrag van den Commandeur *TINKER* (*) op te haalen. Een reeks van Bedryven slydig met de *Verbintenissen*, waar op hunne Hoog Mogenden zich beriepen, waar tegen zy de noodige Voorziening verzogten, en by de wedergave der twee overweldigde Plaatzten, behoorlyke voldoening wegens alle vyandlyke onderneemingen.

't Was 'er zo verre af, dat herhaalde klagten iets toe bragten om de *Nederlandsche* Maatschappy in een rustig en vredig genot van haare Bezittingen, en verkreegene Voorregten in *Bengale*, te doentreden, dat de verdrukkingen 'er tegen scheenen aan te groeijen. Dit bewoog *Bewindhebbers*, in *Wynmaand*, op nieuw ter *Algemeene Staatsvergaderinge* voor te draagen, een ver-

LXXXVIII
BOEK,
1764.

Wegens
Stoorenis-
sen in den
Handel.

(*) Zie hier boven, bl. 295.

LXXXVIII verflag van de aanhoudende verhinderingen, door de *Engelfchen* toegebracht in de Inzameling van Salpeter en Amphioen. Van
 1764. geen deezer Voortbrengzelen hadden zy, in den Jaare MDCCCLXIII, iets kunnen bekomen, terwyl de *Engelfchen* aanzienlyke partyen naar *Europa* hadden overgezonden, behalven het in *Oost-Indien* ten eigen gebruik bewaarde. 't Verwyl van bepaa-ling hoe de Maatschappyyen zich ten aanzien van elkander te gedraagen hadden, deedt de zaaken der *Nederlander*en in *Bengale*, van dag tot dag, erger worden.

Ingevolge deezer klagten kreeg de Gezant VAN WELDEREN last, dezelve ten *Engelfchen* Hove bekend te maaken, en tevens te verklaaren; dat daar de oorzaak van alle deeze moeilykheden, aan niets anders kon toegefchreeven worden, dan aan de Verschillen, zedert eenigen tyd, tusfchen de beide Maatschappyyen gereezen, en tot nog onafgedaan, het overzulks hoogst te wenschen was, dat éénmaal de noodige middelen by de hand mogten genomen worden, om die Verschillen, op eene billyke wyze, uit den weg te ruimen, fchikkingen te beraamen en vast te ftellen, naar welke de zaaken, in het toekomende, zouden worden behandeld, op dat de *Nederlandsche* Maatschappyy met zekerheid mogt weten, naar welk een regel zy zich in 't vervolg, met opzigt tot de *Engelfchen*, zou hebben te gedraagen. — Op die gronden moest de Afgezant zyne meermaals gedaane aanzoe-ken

Last aan
 VAN WEL-
 DEREN ge-
 geeven,
 om op af-
 doen van
 zaaken aan
 te dringen.

ken vernieuwen, en, op het ernstigst aan- LXXXVIII
 dringen, dat de eindelyke Afdoening dier BOEK.
 Verschillen eenmaal ernstig het voorwerp —
 der Overweegingen mogt worden; en ten 1764.
 gevolge hebben het maaken van zodanige
 schikkingen, waar door, voortaan alle re-
 denen van klagten en oneffenheden zouden
 verdwynen. — Als mede, dat, geduuren-
 de de Onderhandelingen daar over, tot
 voorkoming van nieuwe feitlykheden, die
 de Bedienden van de eene Compagnie te-
 gen die der andere zouden mogen pleegen,
 aangenoomen mogt worden, het Plan van
 de Orders aan de Bedienden van beide de
 Maatschappyyen, door hunne Hoog Mo-
 genden in laatstleden Grasmaand voorge-
 slaagen, overeenkomstig met het oogmerk
 van zyne *Groot Brittannische* Majesteit. —
 Dat 'er geen goede rede kon worden by-
 gebracht waar om 't zelve niet werd om-
 helsd; en dat, dien onverminderd, ten
 allerspoedigste, strikte en nauwkeurige Be-
 velen mogten worden afgezonden, aan de
 Bedienden van de *Engelsche Oost-Indische*
 Maatschappy in *Bengale*, om den Handel
 der *Nederlandschen* in Salpeter en Am-
 phioen, onverhinderd te laten voortgaan,
 ten einde, in alle gevallen, de vrugt te ge-
 nieten van de Orders, door Bestuurderen
 van de *Engelsche* Maatschappy, in den Jaa-
 re M D C C L X I I, aan haare Bedienden ge-
 zonden: dewyl hunne Hoog Mogenden
 zich niet konden verbeelden, dat het oog-
 merk van zyne Koninglyke Majesteit, of
 zelfs van Bestuurderen der *Engelsche* Maat-
 schap-

LXXXVIII schappye, zou weezen hun van hunnen
 BOEK. wettigen en onafgebrooken Handel in de
 ——— gemelde goederen te ontzetten, vooral
 1764. naa de uitdruklyke verzekeringen, nog on-
 langs door zyne Majesteit gegeven, dat
 die Bestuurders in *Indie* op de vriendlykste
 en hartlykste wyze zouden leeven met de
Nederlanderen, en in geener voege eenigen
 onregtvaardigen inbreuk doen op den *Ne-
 derlandfchen* Handel, of derzelver Vastig-
 heden in dat gedeelte van de Wereld (*).

Overwin-
 ningen op
 den Ko-
 ning van
Candia be-
 haald.

Te midden van deeze verdrietlykheden
 over de zaaken in 't *Oosten*, werden de ge-
 moederen opgebeurd door de gunstige ty-
 dingen, welke de Maatschappy ontving, we-
 gens den Oorlog reeds Jaaren lang op *Ceylon*
 tegen den Koning van *Candia* gevoerd; en,
 in 't volgend Jaar, met eene volllaagene Over-
 winning bekroond. De Gouverneur diens Eil-
 lands, LUBBERT JACOB Baron *van Eck*,
 hadt, van 't midden van Louwmaand tot
 het begin van Lentemaand, in negen Veld-
 flagen, de Vyanden der Maatschappy den
 zegen afgewonnen, den Rykszetel *Candia*
 vermeerferd, den trotschen vlugtenden Ko-
 ning

(*) *Verzameling van Papieren, raakende de Onlus-
 ten tusfchen de Hollandfchen en Engelschen in Bengale.*
 Te Amft. by H. W. DRONSBERG — *Verdeediging*
der O. I. Comp. van Engeland en baare Bedienden te-
gen de Klagten van de Hollandfche O. I. Compagnie.
 In 's Gravenhaage, by R. DE HONDT, *Nederl.*
Jaarb. 1761. bl. 13. 23. 139. 1184. Voor 't Jaar
 1764. bl. 71. 1007. *Univerfal Magaz.* Vol. xxvi,
 p. 364. Vol. xxx. p. 86.

ning naa het uiterste van 't Gebergte ver- LXXXVIII
jaagd, de Hovaardy van het Hof verne- BOEK.
derd, de eer en luister der Maatschappye
in 't Westergedeelte van Indië, niet alleen 1764.

hersteld, maar uitgebreid. Het Vrede ver-
bond met hem in gevolge daar van eerlang
geslooten (*) wist zulks ten vollen uit,
als waar in niet alleen de oude Bezittingen,
Regten en Voordcelen bedongen; maar
ook Vryheden vastgesteld worden, die
voorheen geen plaats greepen: als de vry-
heid om Kaneel te schillen in zekere Land-
streek, welke, vóór deezen Oorlog, Jaar-
lyks plegtig aan het Hof moest verzogt
worden, en dan, onder allerlei voorwend-
zelen, en met nauwe bepaalingen, moeilyk
verworven werd. Ook zouden de wed-
zydsche Afgezanten vervolgens met zoda-
nige Eerbewyzingen ontvangen worden,
als onder Vrienden en Bondgenooten be-
taamde; het plegtstaatige zou aan beide
kanten volkomen gelyk zyn: vóór deezen
Oorlog waren de Gezanten van wegen

on-

(*) Zie dit Vredes Verdrag den dertienden van
Sprokkelmaand des Jaars 1766 getekend, in de
N. Nederl. Jaarb. 1766. bl. 1241. De zegepraal-
ende Gouverneur van Ceylon VAN ECK, beleefde
dien Vrede niet, en genoot slegts zeer korten tyd
de vrugten zyner Overwinninge, want den tienden
van Lentemaand met groote vreugde te Candia inge-
haald zynde, overleedt hy aldaar naa eene ziekte
van tien dagen, en werd met eene vorstlyke statie,
in de volgende maand begraaven. *N. Nederl. Jaarb.*
1766. bl. 483. Een verhaal zyner kort opeenvol-
gende zegepraalen vindt men aldaar bl. 412—420.

LXXXVIII onze Maatschappye genoodzaakt den Konink van *Candia* knielende de onderwerpylkte eer te bewyzen, zo menigmaal hy
 ———
 1764. zich verwaardigde hun gehoor te verleen
 nen, wanneer het hun slegts vergund
 werd dien Monarch in 't verschiet te
 zien. -- Deeze Vrede schonk alle hoop om,
 in dat dierbaar gedeelte onzer *Oosterfche*
Bezittingen, de rust en welvaard op een
 vasten en beteren voet dan ooit hersteld
 zien.

Het Oost-
 Ind. Schip
Nyenburg
 afge-
 loo-
 pen.

De Maatschappye mogt zich over 't ge-
 lukkig heen en wedervaaren der Sche-
 pen verheugen. -- Stoffe van schade, smert,
 moeite, en veel beweegenis, verschaftte eg-
 ter, het voorgevallene op het uitzeilend
 Schip *Nyenburg*, gevoerd door Schipper
 JACOB KE TEL, in Bloei maand des
 voorleden Jaars in Zee gestooken, en
 door een hoop Muitelingen vermeerderd.
 Zo veel zonderlings liep, in dit geval
 zamen, zo veel handelens hier te Lande,
 en by Vreemden, veroorzaakte 't zelve,
 dat het een kort verslag verdiene.

Naa eenige kleine ongeregeldheden kwam
 op 't onverwagtste, in 't holste van den
 nacht, den veertienden van Zomer maand,
 een hoop Volks op 't Halfdek met eene
 groote verwoedheid, schreeuwende *Allons!*
Val aan! Slaa dood! Sla by, Duitfche
Broeders! Schoon 'er in dien eersten op-
 loop geen onmiddelyk sneuvelde was het
 getal der Gekwetsten zestien, en de On-
 derstuurman doodlyk gewond. De Mui-
 telingen maakten zich meester van 't
 Schip

Schip, door, naa veel mishandelings den LXXXVIII
 Schipper, met de voornaamste Scheeps- BOEK.
 Officieren, vast te zetten; allen Pardon
 beloovende, indien zy hun op eene vrye 1764.
 Plaats bragten, zo niet, dan hadden zy een
 oogenbliklyken dood te wagten. Meesters
 van 't geweer zynde zetten zy overal gewa-
 pende wagten uit: en beschikten op eene
 willekeurige wyze over spys en drank,
 tot de grootste ongeregeldheden uitspat-
 tende. Voorts lieten zy twee Kisten,
 één met Staaven Goud, en één met elf
 zakken Dukaaten, boven op 't halfdek
 haalen, en open maaken, vorderden te
 weeten of 'er meer Gelds aan boord was,
 roofden alles wat zy van waarde by by-
 zondere Perfoonen konden vinden, ver-
 deelden de gekapte Goudstaven en Du-
 kaaten. Onder de schriklykste bedreigin-
 gen, wegens den by hun verdagten koers,
 ontdekte men eindelyk Land, doch het
 Schip stiet, en twee- en- zestig Man be-
 gaven zich met de Boot en Schuit vlug-
 tende naa Land. De overgebleevene
 Muiters klaadgen, onder gruwzaam zwee-
 ren en vloeken, dat hunne Kammeraats
 hun schelmagtig verlaaten hadden; doch
 stelden nieuwe Officieren aan, met roo-
 ven en plunderen voortgaande, terwyl
 zy op het weder vlotgeworden Schip drie
 Vaartuigen timmerden. In deezen staat
 bereikten zy, op den dertigsten van
 Oogstmaand, de Reede van *Cajenne*, waar
 zy, op 't onverwagtst, vonden, dat het
 ongeluk hun Schip bejegend bekend was.

Te

LXXXVIII Te weeten met een der vervaardigde
 B O E K. Vaartuigen waren acht Mannen den veer-
 tienden van boord gegaan, om aan eenē
 1764. ontdekte kust te zien of zy daar konden
 landen, en niet weder opgedaagd; dee-
 zen hadden *Cajenne* bereikt. Hun onge-
 bonden levenswyze, en de oneenpaarig-
 heid van hunne berigten, maakten hun
 verdagt: de Majoor van het Eiland liet
 ze vast zetten. Onder deeze Gevangene-
 nen bevonden zich twee Officiers van de
 Muitelingen, die, gehoord hebbende dat
 het Schip in 't Gezigt van *Cajenne* was,
 een Briefje schreeven, waar mede zy
 hunne Spitsbroeders kennis van hun toe-
 stand gaven, met aanraading om, op de
 ontvangst, het Schip in de lugt te laten
 vliegen. Een Soldaat liet zich tot het
 bestellen van dit Briefje omkoopen, doch
 de Commandeur, eenigen onraad bespeu-
 rende, liet dien Brenger agterhaalen, en
 de Officiers des te vaster kluisteren.
 's Anderen daags verscheen de Majoor,
 aan boord, met bevel dat de *Duitschers*
 het Schip moesten ruimen.

Straf der
 Muitelin-
 gen.

Men droeg te *Cajenne*, alle zorg om
 het Schip en de Laading in behoorely-
 ke verzekering te brengen; ook stelde
 men den Schipper, op zyn verzoek, in 't
 bezit van 't één en ander, als mede de
 geroofde Dukaaten en 't ongemunte Goud
 ter hand; doch weigerde hem de Man-
 schappen over te geeven, die hy als On-
 derdaanen van den Staat, te rug eischte.
 Bewindhebbers der *Oost-Indische* Maat-
 schap-

schappye, groot belang hebbende, dat het LXXXVIII
 gepleegde Oproer strenglyk gestraft wierd, BOEK.
 bewerkten, door tusschenkomst van hunne
 Hoog Mogenden, by het Hof van *Frank-* 1764.
ryk, dat deeze Muitelingen, overgeleverd
 en naar *Suriname* gevoerd wierden, om
 daar loon naar werk te ontvangen, 't welk
 in Herfstmaand deezes Jaars aan zeven
 geschiedde.

De waarschynlykheid, dat de twee-
 en-zestig, die, by 't stooten van het
 Schip *Nyenburg*, 't zelve verlaaten had-
 den, in eene *Portugeesche* plaats zouden
 geland wezen, deedt de Algemeene Staa-
 ten, op 't voorstel der Bewindhebberen,
 aan 't Hof van *Portugal* verzoeken, dat
 die Manschap, naagespoord en gevonden
 zynde, gevangen genomen en aan de *Oost-*
Indische Maatschappye deezer Landen over-
 geleverd mogt worden. Gegrond was de
 gissing waar op dit verzoek steunde:
 want deeze Gevlugten aan land geko-
 men beslooten na *Rio Grande*, eene *Por-*
tugeesche Haven, te trekken. Daar gaven
 zy zich uit voor Officieren, die hun Schip
 verlooren, en niets dan hun Geld behou-
 den hadden. Het *Portugeesche* Opperhoofd,
 geloofde zulks, bewees hun veel eers,
 vergezeld van een deftig onthaal: naa
 een week toevens, in niet weinig onge-
 bondenheids doorgebracht, vertrokken zy
 na *Phernabucq*, waar de Gouverneur, in
 den waan, dat zy Kooplieden waren van
 een verongelukt Schip, hun zeer heusch
 ontving: doch dit was van korten duur.

LXXXVIII De Opperstuurman en de Derdewaak, on-
 BOEK. schuldig door deeze Onverlaaten medege-
 ————— voerd, onderzogten, in stilte, of 'er nie-
 1764. mand te vinden was, die de *Hollandsche*
 Taal verstondt. Op 't ontdekken dat een
 Geneesheer dezelve magtig was, vervoeg-
 den zy zich by deezen, openbaarden de
 zaak, hem biddende aan den Regter ken-
 nis te geeven, dat de daar met hun geko-
 men Lieden Muitelingen, Dieven en
 Moordenaars waren, die een Schip der
Oost-Indische Maatschappye hadden afge-
 loopen. De volgende nacht nam 't Geregt
 hun in Gevangenis, en vondt men by 't
 onderzoek hunner Kleederen aan Dukaaten
 en stukken Goud, tusschen de zes- en ze-
 ven- en- twintig duizend Guldens. Men
 besloot de Booswigten naar *Europa* over te
 zenden, gelyk, by Scheepsgelegenheid,
 geschiedde. Hier by kwam toe, dat, eer
 de Heer VAN HAEFTEN te *Lisfabon*
 aanschryvens op dit stuk van hunne Hoog
 Mogenden kreeg, reeds een gedeelte dier
 Muitelingen in *Portugals* Hoofdstad waren
 aangekomen, en men de overige verbeid-
 de. Omtrent allen vergunde de Koning
 van *Portugal*, dat ze aan de Bewindhebbe-
 ren der *Nederlandsche Oost-Indische* Maat-
 schappye zouden overgeleverd worden.

Met *Hollandsche* Oorlogschepen overge-
 voerd, stelde men ze aan de *Texelsche* Ree-
 de, volgens goetvinden van hunne Hoog
 Mogenden, voor een Krygsraad van Zee-
 Officieren te regt, doende de Muitelingen
 naar maate van de zwaarte van hun mis-
 dryf

dryf straffen ondergaan, welker uitvoering allerslykst was. Galgen en Raaden bezyden *Kykduin* aan den *Helderschen* Wal, vertoonden nog lang op onze Reede deeze afschrikkende Schouwspiegels van een zo boos bestaan aan 't oog der Zeevaarenden. Van de Gefraften, op *Suriname* hadt men desgelyks aan den Rivierkant, by de Scheepswerf, een duurzaam schrikbeeld opgerigt. Over de Strafplaats aan den *Helder* vielen eenige onaangenaamheden voor tusfchen den Luitenant-Admiraal SCHRÏVER, Voorzitter in den Zee-Krygsraad, en Heeren Gecommitteerde Raaden van het *Noorder Kwartier*; doch welke geen ernstige gevolgen hadden (*).

LXXXVIII
BOEK.
—
1764.

Liep, in 't voorleden Jaar, de Volkplanting van den Staat *Rio de Berbice* groot gevaar om geheel afgeloopen en vermeesterd te worden, in het tegenwoordige mogt men de geruststellende tyding ontvangen, dat die Opftand gedempt en de Volkplanting weder in handen der voorige Bezitteren gekomen was. Van 't een en ander zal een kort verflag hier voegen.

Gevaarly-
ke opftand
op *Rio de*
Berbice.

Niet zeldzaam is het, dat de Negerflaaven, in onze Volkplantingen, op deeze

(*) *Egt Journal van het voorgevallene op de Reize met het Oost-Indifche Schip Nyenburg. Te Amft. by A. v. D. KROE. Nederl. Jaarb. 1763. bl. 954. Voor 't Jaar 1764. bl. 403. 690. 995. Voor 't Jaar 1765. bl. 387.*

LXXXVIII en geene Plantadien, muniteryen aanregten, BOEK. en dat deeze op de eene begonnen tot de —— andere overflaan; doch zelden worden ze 1764. van eenen zo algemeenen en alles met verwoesting dreigenden aart, als die op *Rio de Berbice* thans voorviel. Weinig dagen naa dat, in Sprokkelmaand des verstrecken Jaars, ééne Plantadie door de Negerflaaven vermeerterd was, en zy te vergeefs twee andere een zelfde lot zогten te doen overkomen, vertoonde zich, door de geheele Volkplanting, de geest van munitery, eerst op de Plantadien zes uren van het Fort *Nassau*, en drie uren van de Kerk gelegen. De Negers namen hier toe den tyd waar, dat de Bestuurders der Volkplanting, ter handhavinge van den Godsdienst, zich na de Kerk begeeven hadden, en kreegen, alles openbreekende, Snaphaanen, Kruid en Lood in hun geweld; met welke zy verder opgelegene Plantadien aanvielen, de Vrouw eens Directeurs, en een Directeur vermoordden, en alle Blanken, die zy op dezelve vonden, uitgenomen eenige weinigen, die door de vlugt na het Fort *Nassau* hun leeven gered hadden, ombragten. Men hoorde dien geheelen nacht op de na beneden gelegene Plantadien schie-ten, de klokken luyen, op den hoorn blaazen, trommelen en joelen als of de Negers reeds vermeerstersaars van de geheele Volkplanting waren. Op het gerugt dat de Munitelingen naderden, begaven zich de Burgers van de Bovenplantadien, die den weg afgesneeden was om in het Fort te ko-

komen, na eene Plantadie de *Peereboom*, LXXXVIII
 een groot halfuur van de Kerk gelegen. BOEK.

De hoop deezer zamengefchoolde Vluggingen op spoedigen byftand en ondersteuning, zette moed by aan hunne vereende poogingen om die wykplaats, in den besten ftaat van tegenweer te brengen. Zy kreegen tyding, dat de Gouverneur HOGENHEIM een aangeland Slaavenschip de Rivier hadt opgezonden, om de Plantadie te ontzetten. Dan die hoop werd verydeld, door de laage baatzugt van de drie Heeren Raaden, die 't zelve voor hunne Plantadie ophielden om 'er het hunne in te bergen: de Matroozen ongenegen om zich aan dit befluit te onderwerpen, werden omgekogt door de belofte van drie honderd Guldens, indien zy daar bleeven. — Het aantal der muitende Negers was van Plantadie tot Plantadie aangegroeid en beliep tusfchen de zes- en zeven honderd, die voor de *Peereboom* verfcheenen, op die Plantadie met allen geweld aanvielen, en afgeflaagen, het hervatten; onder betuiging dat zy nu Heeren van de *Berbice* waren, en zich niet langer door *Chriftenen* zouden laaten regeeren; dat zy alle Plantadien wilden hebben, en alles wat de *Chriftenen* hadden. Het niet op daagen des Slaavenhaalers, die welgeplaatst niet alleen deeze Plantadie zou ontzet, maar alle hooger opgelegene bevryd hebben, benam hun den moed. Afgemat door waaken en gebrek aan water, dewyl hun de toegang tot de Rivier was afgefneeden,

LXXXVIII den, neigden zy tot het aangaan eens Ver-
 BOEK. drags; bezwaarlyk wilden de Negers hier
 ——— toe verstaan. In 't einde bedongen zy dat
 1764. ze gewapend zouden aftrekken; doch zy
 hadden eene deerlyke ondervinding van de
 trouwloosheid hunner Belegeraaren, die,
 met voordagt, het sluiten des Verdrags
 scheenen opgehouden te hebben, tot dat
 de vloed begon, op dat het hun onmogelyk
 zou zyn, de Rivier af na het Fort te
 keeren: dewyl zy dan, wind en storm tegen
 hebbende, te gereeder prooy voor
 hunnen moordlust zouden strekken. Nauwlyks
 waren ze in de Vaartuigen getreden, en zommigen
 stonden nog aan land, wanneer zy hun moordrol
 begonnen te spelen, eenigen doodschooten, zommigen de
 hoofden afhieuwen, anderen gevangen namen,
 om ze op de mishandelendste wyze van kant te
 helpen; terwyl veelen, vlugtende in 't water hun
 dood vonden. De vlugtende vervorderden hun
 weg onder ontelbaare gevaaren; veelen gegrepen
 werden uitgeschud, gebonden, en na de verlaatene
 Plantadie de *Peereboom* gevoerd. Onder deez
 en was de Predikant RAMRING met zyne Vrouw en
 Zuster, schoon zy, deez
 en vry lieten, dewyl zy, zo ze voorgaven,
 vreesden, dat GOD hun anders straffen mogt,
 hieuwen zy het hoofd eens met hun vlugtenden
 Matroos af, en wierpen het den Predikant tegen
 de borst, dat het gudzend bloed hem in 't
 aangezicht spatte; de overige Vrouwen en
 Kinderen werden allen, in weerwil van 's
 Leer-

Leeraars voorpraak en gebeden, voor LXXXVIII Slaaven verklaard, en, naa dat hy met de BOEK. zynen vertrokken was, om 't leeven gebragt, uitgezonderd drie jonge Juffrouwen, welke zy by zich hielden. 1764.

Aan deezen Leeraar toonden zy hun gewapende Manschap, om den Gouverneur daar van verflag te doen, en hem te boodschappen, dat hy terstond met alle Blanken uit de Volkplanting moest vertrekken, naardemaal zy geen en van dezelve langer wilden dulden. Die hooger aan de Rivier woonden, de elenden der gevlugten na de *Peereboom* verneemende, namen de wyk over Land naa *Demerary* en *Esfequebo*. Ondertuschen hadt men reeds een begin gemaakt om veele welgelaade Kisten en Kasfen, van het Fort *Nassau* aan boord van een Schip te brengen; een lafhartig gedrag van die aan 't roer der Regeeringe zaten, en allen, die wat te bergen hadden, volgden dit voorbeeld. In 't Fort zelve bevondt zich de Gouverneur alleen, de drie Raaden hadden het te druk met de goederen in de Vaartuigen te laden, dan dat zy aan 't ondersteunen van den Gouverneur dagten. Deeze hadt laaten weeten dat elk, op de eerste seinschoot, in 't Fort moest komen, en dat de Burgers in *Canje* als dan hunne Plantadien moesten verlaten, gelyk geschiedde, ook verscheenen 'er eindelyk de drie Raaden, vonden 'er alles in rep en roer, en de meeste Huisgezinnen ingescheept. De zwakke Bezetting van vyftien Krygskneg-

LXXVIII ten, met de Burgerye, was tegen de Mui-
 BOEK. ters in de wapenen. Men beraadslaagde
 ——— over de verdediging, eenige beweerden
 1764. dat het Fort met Geschut voorzien, de
 Zwarten, die geheel geen Geschut hadden,
 wel kon afweeren, anderen hielden het te
 bouwvallig om een aanval te kunnen we-
 derstaan. Dit laatste gevoelen woog over,
 hoewel een groot gedeelte der Burgerye
 weinig gelooffloeg, aan 't geen men hun
 van de zwakheid des Forts zocht diets te
 maaken, en het daar voor hieldt, dat de
 Raaden, die zorg gedraagen hadden om
 het hunne te bergen, niets anders zогten
 dan hun den moed om in 't Fort te blyven
 te beneemen. De meesten, hier door aan 't
 aarzelen geraakt, kreegen vryheid om bui-
 ten het Fort te gaan; zy kwamen niet te
 rug, en lieten de weinigen gebleevenen in
 het uiterste gevaar; dit werd vergroot,
 dewyl men, op last der Raaden, het Kruid
 weghaalde, en 't Geschut vernagelde; dan
 zulks viel in derzelver plan: want dit ge-
 vaar bewoog hun om een Verzoekschrift
 in te leveren, dat zy zich uit de doodlyke
 Sterkte na de Schepen mogten begeeven.
 De Raaden bewilligden, het verlaaten
 Fort werd, naa 't lossen des Geschuts, in
 brand gestookt, de daar in gezette Pek-
 tonnen en Spaanders deden het welhaast,
 dewyl het meest uit zwaare balken bestondt,
 in ligterlaaye vlamme opblaaken. Men
 dreef met de Schepen de Rivier af, en
 zou de Volkplanting verlaaten hebben;
 dan gekomen by de Post *St. Andries*,
 op

op welke geene Bezetting altoos was, ont- LXXXVIII
moetten, zy een Schip uit *Suriname*, met BOEK.
honderd man Krygsvolk, derwaards ge-
zonden op 't verzoek des Gouverneurs 1764.

VAN HOGENHEIM tegen de Wegloopers van de Plantadie, waar op de Muite-ry eerst ontstaan was. Zeer verbaasd stonden deezen, geheel onkundig van den algemeenen Opstand, dat niet alleen *Canje* waar die Plantadie lag, maar geheel *Berbice*, van de Blanken verlaaten was, zo dat op ééne Plantadie naa, ze alle in handen der Negerflaaven waren. Schoon men op de Schepen reeds gebrek aan voorraad hadt, viel egter het besluit om met deeze versterking de Rivier weder op te vaaren, en den Muitelingen het hoofd te bieden. De Gouverneur vatte met zyne Manschap post op eene Plantadie: naa een voordeel- lig gevegt tegen de Muiters, hernamen zy deeze en geene dicht by gelegene Plantadie, waar zy zich legerden, schoon niet zonder vreeze dat de op de vlugt gedreevene Negers, steunende op derzelver over- magt, hun weder zouden overvallen.

Wanneer de Bestuurders deezer Volk-plantinge in 't Vaderland, langs verscheide wegen, berigten bekomen hadden van den deerlyken, zo niet gansch verlooren staat der *Berbice*, verzogten zy by hunne Hoog Mogenden, dat onderstand van Krygsvolk derwaards mogt gezonden worden, teffens opening geevende van den Staat dier Volk-plantinge. De ondiepte der Riviere bragt te wege, dat men zich van geen grooter

Dezelve
gedempt.

LXXXVIII Oorlogfcheepen dan Fregatten kon bedie-
 BOEK. nen, drie werden 'er toe beftemd, onder
 ————— 't bevel der Capiteinen HARINGMAN,
 1764. BİSDOM en VAN OYEN (*). De
 Gouverneur hadt intusfchen met den Be-
 velhebber der nabuurige Volkplanting *Es-*
fequebo, LAURENS STORM VAN 'S
 GRAVESANDE, een plan beraamd om
 eenige Manfchap naar *Demerary* af te vaar-
 digen, om van daar, landwaards in, na
 een Plantadie in *Berbice* te trekken op wel-
 ken de Muitelingen zich zeker oordeelden,
 en ze dus tufchen twee vuuren te zetten;
 by die Manfchap had men eene Bende Vry-
 willigen, van *Barbados* tot befcherming
 deezer Volkplanting gezonden, gevoegd;
 de dappere Capitein Luitenant SMITH
 voerde deezen aanflag gelukkig uit, een
 aantal sneuvelde, eenigen werden gevang-
 en, en de overige verftrooid. De Gou-
 verneur was, volgens affpraak, de Rivier
 opgezeild met enig Krygsvolk, behalven
 het Volk van de Oorlog- en Koopvaardy-
 Schepen, tot de Plantadie de *Peereboom*,
 waar de Muitelingen hun meeste voorraad
 van Krygstuig en Mondbehoeften gebragt
 hadden, met oogmerk om zich tot het ui-
 terfte te verweeren. Op den zes- en-
 twintigften van Wintermaand, viel 'er een
 hevig gevegt voor, waar in de wakkere
 SMITH sneuvelde. Dan de ondernee-
 ming

(*) *Resol. van Holl.* 8 en 15 Juny. 4 Aug. 2
 Sept. 1763.

ming hadt ten gevolge, dat het grootfte gedeelte der Muitelingen de wyk nam naa eene Kreek, waar ze zich genoegzaam in een fuik bevonden; zo dat men het genoeg hadt, om de Volkplanting van dit Gespis grootendeels gezuiverd te zien. Het Krygsvolk van den Staat den voet aan Land gezet hebbende, voltooyde het aangevangen te onderbrengen der Muitelingen.

LXXXVIII
B O E K.

1764.

In Lentemaand deezes Jaars, schreef de Gouverneur VAN HOGENHEIM, dat hy van de te rug gekomene Slaaven een getal van zes- en- twintig honderd by een hadt, meerendeels met berouw over hunne gepleegde Muiteyde, vrywillig weder onder zyn bevel gekomen, dat hy verscheide Aanvoeders van den Opstand, behalven de Slaaven gevangen genomen hadt, en drie- en- vyftig met den dood doen straffen, deels gehangen, deels geradbraakt, deels leevende verbrand; dat een nog veel grooter getal dier Booswigten in hegtenisfe zat, en onder deezen het tweede Opperhoofd dier Bende, terwyl het eerste zich zelve hadt omgebragt, om niet in handen van 't Krygsvolk te vallen. — Teffens ontvingen hunne Hoog Mogenden berigt van den Heer DE SALVE, Colonel der Troepen van den Staat, dat de Opstand gedempt was, dat alle de *Indiaanen*, die, gedurende deezen Opstand, hunne Woonplaatzen hadden moeten verlaten, op dezelve wedergekeerd, gelyk ook veele Planters, na de nabuurige Volkplantingen

ge-

LXXXVIII gevlugt, te rug gekomen waren, zo dat zy
 BOEK. op nieuw reeds zeven- en- dertig Plantadien bewoonden (*), en men geen meer
 1764. reden van vreeze voor de Muitelingen behoefde te hebben. Waar om het Krygs-
 volk weder werd opontboden.

Schriklyke Strafoefening aan de Mui-
 ters. 't Gevolg van dit alles was, dat eene Volkplanting, bykans in 't volle bezit van eenige duizenden muitende Negerflaaven, in minder dan drie maanden tyds, weder zo verre in staat kwam, dat de Planters, op nieuw, hunne Plantadien konden bouwen. Alle de gevangen Negers, niet schuldig aan moord of brand, werden den Eigenaaren weder gegeven; doch de meest schuldigen kregen in Bloeimaand hunne straf, eenigen werden gehangen, geradbraakt, zommigen met een kleinvuur verbrand, of liever gebraden, en geduurig met tangen geneepen. Uitgezogt wreed was de straffe een Vrouwsperfoon aangedaan, die eenige Christen-Vrouwen op eene allerysfelykfte wyze hadt doen vermoorden, en derzelver bloed uit wraaklust gedronken. Dit elendig Ondier bleef twee uren op 't Rad leven, naa dat alle haare Beenderen door een moker aan stukken waren geslaagen, zonder dat zy een genadeflag ontving. Voor het Opperhoofd ATTA was een byzondere houthoop toegesteld, in 't midden van welke een paal stondt, waar aan hy met een keten vastgemaakt

(*) *Resol. Gen. Lunæ 25 Juny. 1764.*

maakt was, en rondsom loopen kon. Van LXXXVIII
 's morgens ten half zeven af tot 's middags BOEK.
 ten twaalf uuren, werd hem alle vieren-
 deel uurs, met een gloeiende tang, een stuk 1764.
 vleesch uit het lichaam gerukt; in deezen
 toestand aanschouwde hy de strafoefening
 zyner medepligtigen; eindelyk werd het
 vuur rondsom hem aangestooken, en 't
 zelve, op dat zyn pyn langer zou duuren,
 telkens met water gebluscht, zo dat, niet
 tegenstaande omtrent elf uuren de Houtsta-
 pel begon te branden, niet dan voor half
 één zyn deerlyk gerekt leeven eindigde.

Men beraamde eene schikking om eenig
 Krygsvolk, ten bestendigen verblyve al-
 daar, te werven, en den Colonel DE
 SALVE met zyne Manschap te rug te
 doen keeren. Ook stemden Staaten van
Holland toe in den voorslag des Hertogs
 van *Brunswyk*, om van deeze Manschap
 een Regiment op te richten, in de veron-
 derstelling, dat het gehouden zou worden
 voor een *Regiment Mariniers*, geschikt tot
 het doen van Tochten over zee; daar zy
 zich tot deezen Tocht vrijwillig aan-
 geboden en in denzelven zo wel gekweeten
 hadden (*).

Om deeze Völkplanting van *Berbice*, die
 zo veel geleden hadt, in den ouden staat
 te herstellen, en door voorraad van Krygs-
 behoeften en Manschap, in een staat van vei-
 lig-

(*) *Resol. Gen. Martis 2 Oct. 1764. Resol. van
 Holl. 1 Dec. 1764.*

LXXXVIII
BOEK.
1764. ligheid te houden, hadden Staaten van *Holland*, op voordragt der Belanghebbenden, een gunstig besluit genomen; doch *Friesland* en *Overysfel* weigerden eenig aandeel te hebben in de daar toe noodige kosten (*).

Capitein VAN OYEN, op den tocht na *Berbice*, de Volkplantingen *Demerary* en *Esfequebo* aandoende, vondt ze beide in zulk een jammerlyken staat van tegenweer, dat zy geen de minste tegenstand aan Binnen- of Buitenlandsche Vyanden zouden kunnen bieden, en gaf des berigt aan hun Hoog Mogenden. Staaten van *Holland* lieten Bewindhebberen der *West-Indische* Maatschappye ter Kamere van *Amsterdam* daar over raadpleegen: doch vrugtloos, uit hoofde der handelwyze van de Kamer *Zeeland* omtrent die Volkplantingen gehouden, boven al zedert den Jaare MDCCCL, aan welke gereezene verschillen zy den vervallen staat dier Volkplantingen toeschreeven (†).

Men zoekt te ver-
geefsch op
Suriname
het getal
der *Blan-*
ken te ver-
meerde-
ren.

Wanneer de maare deezes Opstands in *Berbice*, in 't Vaderland overwoei, vreesde men, dat die Geest van Muijterij tot de Slaaven der nabuurige Volkplantingen zou overflaan. Men schreef het ongeluk *Rio de Berbice* overgekomen byzonder toe aan het gering getal van *Blanken*, en de

over-

(*) *Nederl. Jaarb.* 1763. bl. 586. 611. 692. 936. Voor 't Jaar 1764. bl. 362. 559. 782. 952. Voor 't Jaar 1765. bl. 338.

(†) *Resol. van Holl.* 28 Junij en 28 Sept. 1764.

overmagt der *Zwarten*. De Bestuurders LXXXVII
 van de Societeit van *Suriname* oordeelden, BOEK.
 dat die wyduitgefrekte Volkplanting voor ———
 een dergelyken ramp blootftondt; dewyl 1764.
 tegen een getal van omtrent zes- en- dertig
duizend Slaaven, niet meer dan omtrent
dertien honderd Blanken geteld werden: een
 getal zeker veel te zwak, in gevalle deeze
Negers gezamenlyk een Opftand verwek-
 ten, en, gelyk te wagten was, de be-
 vriedigde *Boschnegers* zich met hun veré-
 nigden. Zy verzogten, derhalven, by ee-
 nen Brieve aan hunne Hoog Mogenden,
 dat, agtervolgens een oud, doch in on-
 bruik geraakt, Besluit, Gouverneur en Raa-
 den zou worden aangeschreeven, dat men,
 by ieder twintig Slaaven, één Blanken te
 houden hadt. Het besluit der Staaten viel
 overeenkomstig met dit Verzoek. ———
 Eenigen der meest belanghebbenden in de
 Volkplanting van *Suriname* hadden op dit
 ftuk een geheel ander inzien, waar om zy,
 in Lentemaand deezes Jaars, door hunne
 Gemagtigden, ter hooge Staatsvergadering
 een Verzoekschrift inleverden, in 't bree-
 de aantoonende, dat de wyze, waar op
 dit Besluit in de wereld gekomen was, hun
 hoogst bezwaarde: dat 'er, in de tegen-
 woordige tyds omftandigheden, geene re-
 denen waren tot het neemen van zodanige
 maatregelen omtrent de veiligheid en be-
 fcherming der *Surinaamsche* Volkplantinge:
 en eindelyk dat het genomene Besluit vol-
 strekt onuitvoerbaar was, wilde men de ge-
 heele Volkplanting niet ten gronde doen
 gaan.

LXXXVIII gaan. Zy schreeven den Opftand in de
 BOEK. *Berbice* aan geheel andere oorzaaken toe
 — dan die Bestuurders ten grondflage van
 1764. hun Verzoek tot het doen neemen van dit
 Besluit gelegd hadden; en beweerden dat
 dezelve moest toegekend worden, aan de
 verregaande mishandelingen van zommige
 Planters, mitsgaders aan de lafhartigheit
 van anderen, die in den aanvang der Mui-
 terye, in stede van, volgens de daar toe
 gestelde orders, zich tegen de opstaande
Negers te verzetten, hunne Plantadien met
 Geweer en Krygsvoorraad verlaaten had-
 den, en daar door oorzaak geweest wa-
 ren, dat derzelve getrouwe Slaaven, door
 de Muiters gedwongen wierden hun hoop
 te vermeerderen, als mede aan de Onwil-
 ligheit van nog anderen, en in 't byzon-
 der van de meeste Schippers en Scheeps-
 volk, zich ten dien tyde in de Volkplan-
 ting bevindende. De redenen door deeze Be-
 langhebbenden aangevoerd, vonden de Staa-
 ten gewigtig genoeg om het reeds geno-
 mene en afgezondene Besluit buiten wer-
 king te stellen (*).

De vrees
 voor eene
 Vrede-
 breuke met
 den Keizer
 van *Maroc-*
co ver-
 dwynt.

Niet zonder vrees voor eene Vrede-
 breuke met den Keizer van *Marocco* werd
 dit Jaar gesleeten. Der Staaten Consul
 DEMETRIO COLETY, die byna vier-
 en- veertig Jaaren in dat Ryk gewoond
 hadt,

(*) *Resol. Gen.* Lunæ 18 Juny, Veneris 2 Dec.
 1763. Lunæ 14 Mey 1764. *Nederl. Jaarb.* 1764.
 bl. 334.

hadt, en aan het Hof des Keizers altoos LXXXVIII
 zeer gezien geweest was, liet, door eenen BOEK.
 Brieve, den zestienden van Herfstmaand
 gedagtekend, hunne Hoog Mogenden weeten, dat hy, op 't onverwagtst, van den
 Keizer bevel ontvangen hadt, om, binnen den tyd van drie dagen, het *Maroccoan-*
sche Ryk te ruimen, zonder hem gelegenheid te geeven, om de geringste betoogingen te doen ten bewyze van zyne onschuld, daar de eenigste reden, voor dit bevel, door den Gouverneur van *Tetuan* hem gegeeven, daar in bestondt, dat de Keizer in hem eenige zaaken, onbestaanbaar met de Wet, zou bespeurd hebben. Hy beklagde zich over de belediging zyne Eere en die van zyne Souverain aangedaan, verzogt ten Keizerlyken Hove te mogen verschynen, om zich tegen de aantygingen van kwaalyk gezinden te verdedigen, terwyl hy, overeenkomstig met het gegeeven bevel aan boord eens Vaartuigs in de haven gereed liggende, zou gaan, wagtende op de gelegenheid om te doen zien, dat zyne vyanden iets tegen hem gesmeed hadden, om de goede verstandhouding tusfchen den Keizer en dit Gemeenebest te stremmen. Der Staaten Consul te *Gibraltar*, FRANCISCO BUTLER vergezeld de deezen berigtgeevenden Brief, met eenen van zyne hand, inhoudende, dat hy den Heer COLETY onbekwaam keurde tot het pleegen van eenige daad, die zulk eene behandeling zou verdienen, en dat zulks zeker moest ont-

XXIII. DEEL. X staan

LXXXVIII staan weezen uit valsche en schandelyke in-
 BOEK. boezemingen by den Keizer te werk ge-
 ————feld, spruitende uit nyd tegen dien ouden
 1764. Gunsteling, of met andere kwaade inzig-
 ten, welke hy hoopte dat ras zouden ont-
 dekt worden.

In gevolge hier van gaven hunne Hoog Mogenden den Keizer van *Marocco* hunne hoogstgaande verwondering te kennen, en drongen tevens aan, dat hunnen Consul gelegenheid mogt geschonken worden om zich ten Hove te verdedigen, wegens het ongelijk hem aangedaan; dat de Graaf VAN BYLANDT, binnen kort, met een Schip van Oorlog, zich te *Tetuan* zou vervoegen, om, te *Gibraltar* nader kundschap ingenomen hebbende, deeze zaak op de best mogelyke wyze te vereffenen.

Nadere Brieven van die beide Consuls zetten meer ligts aan de zaak by. Een Brief des Keizers van *Marocco*, aan BUTLER geschreeven, hieldt in, dat men tegen den Heer COLETY als beschuldigingen inbragt, dat hy Voorraad aan de *Spanjaarden* zou gezonden, en in eenige zaken strydig met de Wet gehandeld hebben. Tegen deeze betuigde hy gereed te zyn zich te verantwoorden.

Eerlang begonnen de zaaken van den Heer COLETY een gunstiger keer te nemen, en kreeg hy te *Gibraltar* van 't Keizerlyk Hof berigt, dat de Keizer, van zyne onschuld te eenemaal overtuigd was: waar op hy de Staaten verzogt zich weder derwaards te mogen vervoegen; dan vorder-

derde, om zich daar op eene aangenaame LXXXVIII
 wyze weder te vertoonen, eene menigte BOEK.
 van Geschenken. De *Maroccaansche* Vorst
 hadt hem de wederkomst ten Hove ver-
 borloovende, dit gedaan onder voorwaar-
 de, dat hy vergezeld moest zyn van den
 Capitein BYLANDT, den Consul BUT-
 LER, of ten minsten door eenige Officieren
 van het Oorlogschip. De Staaten hunnen
 Consul toestaande zyn post weder te her-
 vatten, en uit alles bemerkte hebbende,
 dat 's Keizers misnoegen tegen hem louter
 personeel geweest was, zonder eenige be-
 trekking tot de Republiek, en zonder na-
 deelig gevolg voor derzelve Zeevaard,
 konden zich niet volkomen bepalen we-
 gens den voet en de wyze, op welke hy
 derwaards gezonden en geleid zou wor-
 den, volgens 's Keizers eisch. De gevor-
 derde Geschenken kwamen hun buitenspoor-
 rig voor, dewyl ze meer dan een halve
 tonne Gouds beliepen; en was 'er geene
 gelegenheid om dezelve zo spoedig gereed
 en over te maaken als de eisch luidde.
 Te min toefchietelyk waren de Staaten om
 alles in te willigen, daar 't hun niet onduis-
 ter voorkwam, dat de Heer COLETY
 eeni voorneemen mogt hebben om, hersteld
 zynde, den Staat te bedanken, en na el-
 ders te vertrekken, in welk geval zy het
 zeer bedenkelyk vonden zo veele kosten te
 doen, om de herstelling te bewerken eens
 Mans, die het ongeluk gehad had, om
 zich onaangenaam te maaken.

Het doen vertrekken eens Consuls kon
 mo.

LXXXVIII mogelyk wel eens ten oogmerk hebben
 BOEK. om, onder dat voorwendzel, te welvoege-
 lyker, eenige buitengewoone Gefchenken
 1764. te vorderen; maar uit alle omftandigheden
 was af te neemen, dat de Keizer, dit
 thans niet bedoeld hadt. De ondervin-
 ding der laafte Jaaren wees daar en bo-
 ven uit, dat de *Maroccaanfche* Keizer eenig
 Regaal verlangende, niet zeer fchroomagtig
 was in dit te doen vraagen, zonder eenig
 voorwendzel te zoeken. — Hier uit kon de
 Heer COLETY zeer ligt begrypen, dat
 hy dankbaar moest erkennen, alle kosten
 tot zyne herftelling gedaan, alleen uit aan-
 merking van zyne perfoonlyke belangen,
 en geenzins uit noodzaake, om den Keizer
 tot het onderhouden van den Vrede te be-
 weegen. Zonder bekommering zouden hun-
 ne Hoog Mogenden hunnen tegenwoordi-
 gen Conful hebben kunnen laaten daar hy
 was, en na een ander bekwaam en den
 Keizer aangenaam Perfoon doen omzien.

De Conful BUTLER kreeg last om
 met den Heer COLETY naar *Tetuan* over
 te fteeken, hem ten Hove, naar de begeerte
 des Keizers, te leiden, waar voor hem
 eene bepaalde fom in ééns werd toegelegd,
 gelyk men ook de fom der Gefchenken op
 een maatigen prys bepaalde. Door een
 Schip van Oorlog te zenden, om den Con-
 ful COLETY over te voeren; betuigden
 de Staaten gaarne meer luiftern aan deeze
 Bezending te hebben willen by zetten;
 doch dat baarde een te lang verwyl. Naa
 volkomene Zuivering hadt COLETY op
 zyn

zyn post te blyven, en BUTLER zich LXXXVIII weder na de zyne te begeeven. Alles BOEK. gefchiedde overeenkomstig met deeze — Schikkingen, en de gevreesde Vredebreuk 1764. verdween, en met die vrees hielden de reeds gemaakte beraamingen, wegens de Schepen van Oorlog als dan uit te zenden, op (*).

By het bewilligen in de gewoone en buitengewoone Staaten van Oorlog voor het loopende Jaar, vonden Staaten van *Holland*, die onlangs zo zeer voor het vermeerderen der Zeemagt geyverd hadden (†), goed te verklaaren, dat, hoewel de Landmagt, thans by den Staat in dienst, nu op geen min sterken voet gebragt ware dan by voorige Vredestyden, en dus het bezwaar van 's Lands schatkist, door eene meerdere versterking, zou behooren ontzien te worden, zy nogthans, om genoeg en te geeven aan de Gewesten, die, volgens den voorslag des Raads van Staaten, daar op aandrongen, reeds gestemd hadden, in de overkomst binnen de Grenzen, van de twee Bataillons, die de Staat in *Duitschland* op de been hadt, en om dezelve te brengen op den Nationaalen voet van vier Bataillons, mits *Zeeland* zich verbondt om wederom twee Ruiters en Paarden in elke Compagnie Cavallerie, en

Staaten van *Holland* bewilligen in eene vermeerdering van Landmagt; doch willen een vaste post op den Staat van Oorlog voor den Zeedienst gebragt hebben.

(*) *Resol. Gen. Mercurii* 24 Oct. Martis 6 Nov. 1764. Lunæ 18 Maart 1765.

(†) Zie hier boven, bl. 200.

LXXXVIII en twee Man in elke Compagnie Infanterie
 B O E K. aan te schaffen: en daar en boven wel wil-
 — den toestemmen, in de aanwerving van
 1764. twee duizend en honderd zestig man *Zwit-
 zers*, boven het gewoon getal. — Hier
 mede oordeelden zy, dat aan het oogmerk
 der Gewesten, steeds op de vermeerdering
 der Landmagt dringende, zou voldaan we-
 zen, en alle verdere Raadpleeging op dit
 stuk voor als nog kunnen uitgesteld wor-
 den: dan zy moesten 'er byvoegen tot dit
 laatste gekomen te zyn, in die zekere ver-
 onderstelling, dat de Bondgenooten toonen
 zouden den zelfden yver en hartlykheid,
 om mede te werken tot de Bescherming
 des Handels en der Zeevaard van 's Lands
 Ingezetenen, waar op zy op het nadruk-
 lykst moesten aanhouden, en dat zulks tef-
 fens en te gelyk, en het een zonder het
 ander niet tot stand werd gebragt: dewyl
 uit de welvaard des Handels, die zonder
 de noodwendige Bescherming vervallen
 moest, het vermogen om voor de Bescher-
 ming van den Staat te zorgen, gevonden
 moest worden.

Zy oogden hier mede op het verzoek
 des Raads van Staaten, *om vast te stellen
 eene Jaarlyksche Equipage, ten kosten van
 de Provinciën, boven het geen de Collegien
 ter Admiraliteit uit haar ordinarijs inkomsten
 konden doen*: waar over reeds raadpleegin-
 gen in den Jaare MDCCLVII, gevallen
 waren. — De nuttigheid hier van over-
 woogen hebbende oordeelden zy, dat tot
 het doen eener Jaarlyksche Uitrustinge van
 zes

zes Fregatten, op den Staat van Oorlog, LXXXVIII
 een vaste post moest worden gebragt, tot BOEK.
 tweehonderd en vyftig duizend Guldens, of ———
 zo veel meer als men dienftig en noodig 1764.
 mogt vinden, verdeeld over *Holland, Zee-*
land en *Friesland*, met last om die Pen-
 ningen 's Jaarlyks, vóór den eerften van
 Slachtmaand, ten Comptoire Generaal van
 de Unie, te bezorgen, om daar bewaard
 te worden in eene afzonderlyke Kas, on-
 der een byzonder bestuur, zonder die tot
 eenige andere eindens te mogen aanwen-
 den (*).

Gelderland kwam de Voorflag des Raads
 van Staaten omtrent de Landmagt, niet
 voldoende voor, en oordeelde dat de ver-
 meerdering vyftien of zestien duizend Man
 moest bedragen. — *Zeeland* bragt op de
 Vermeerdering van Land- en Zeemagt de
 gewoone verontschuldiging van bekrom-
 penheid aan Penningen in. — *Utrecht* kon,
 wegens het aanwerven der *Zwizzers*, zich
 nog niet uitten; doch toonde zich ten aan-
 zien van de eene Jaarlykfche Uitrusting
 ter Zee niet ongeneegen. — *Friesland*; als
 mede *Stad en Lande* stemden in algemeene
 bewoordingen toe. — *Overyssel* wilde de
 Vermeerdering der Landmagt op den voor-
 geslaagen voet; doch zweeg van die der
 Zeemagt (†).

Val-

(*) *Resol. van Holl. 2 Mey 1764.*

(†) *Resol. van Holl. 12 Mey 1764.*

LXXXVIII Valsche Gezindheid-yver, door een
 B O E K. Geestlyken aan den gang gebragt, en door
 ————— 't Gepeupel in woelende beweging gehou-
 1764. den, moest van hooger hand beteugeld
 Oproerige worden, daar dezelve zo feitlyk voorthol-
 Bewegin- gen en de, als ze hadt aangevangen. *Vaals*,
 Gods- dienst een Dorp van weinig huizen, een klein
 stoorenis- uur gaans van *Aken*, gelegen in het Staats-
 der land van *Overmaaze*, pronkt met vier Ker-
 Protestan- ken, behalven een Huis, van 't welk eene
 ten te *Vaals* Kamer, door de *Doopsgezinden* van *Aken*,
 gestuit. *Borchet* en *Eupen*, tot eene Godsdienstige
 Vergadering gebruikt wordt. De Prote-
 stanten, die in en om *Aken* wonen, zyn
 gewoon te deezer plaatze ter Kerke te
 gaan. Meermaalen geschiedt zulks niet
 zonder stoorenis der *Roomschgezinden*; doch
 liepen, zints eenigen tyd, die gewelddadig-
 heden tot een onverdraaglyk uiterste. 't Be-
 gin deezer woelingen moet reeds van
 den Jaare M D C C L X I I gedagtekend wor-
 den, wanneer een *Roomsch Priester*, naa
 vrugtlooze poogingen om den *Roomschge-
 zinden* Man eener *Protestantsche* Huisvrou-
 we, over te haalen, dat hy, eene uitdruk-
 lyk vóór den Egt gemaakte afspraak tot het
 tegendeel, zou verbreeken, en zyn Kind
 in de *Roomsche* Kerk laten doopen, de
 Zuster deezes Mans bewoog, om, waa-
 nende G O D E een dienst te doen, de
 Doopplegtigheid in de *Hervormde Kerk* te
 stooren, het kind met geweld weg te nee-
 men, en der plegtigheid des Doops te ont-
 rukken; schoon even naa de Doopverrig-
 ting stout ter Kerke tot dat einde intree-
 den-

dende, werd zy, in die dolle onderneem- LXXXVIII
 ming verhinderd; men sloot de Kerkdeur, BOEK.
 en nam haar gevangen. De Priester, on-
 derrigt van deeze mislukking, vervoegde 1764.
 zich met zyn Kapellaan en den Kost'er op
 weg, om den Grootvader van 't gedoopte
 Kind, in 't na huis keeren, te ontmoeten;
 de spyt scheen hun tot raazernye te vervoer-
 en, en zy floegen schriklyke bedreigingen
 tegen den Gevader van 't Wicht uit; die on-
 middelyk, naa dat zy vertrokken waren,
 volvoerd werden door drie Vervolgers,
 die op hem afkwamen, hem mishandelden
 en zo deerlyk met slagen teisterden dat hy
 voor dood bleef liggen, en niet dan door
 medelydende *Protestanten* opgebeurd en
 geholpen, 's anderen daags, in een draag-
 stoel naar *Borchet*, de plaats zyner woonin-
 ge, gebragt werd. — De Regtspleegingen
 tegen de Godsdienst stoorende Vrouwe
 waren reeds begonnen, en dewyl zy het
 misdryf genoegzaam met alle omstandig-
 heden beleden hadt, zou haare wel
 verdiende straffe niet lang verwyld hebben.
 Dan men vondt middel om haar des te be-
 vryden, het Gepeupel, van geweer voor-
 zien, en vergezeld van eenige *Fransche*
Soldaaten, begaaven zich naa *Vaals*, en
 braken, naa het verrigten van andere bald-
 daadigheden, het Huis, ter bewaaringe van
 de Gevangene gebruikt, open, en stelden
 haar gewelddadig op vrye voeten.

Zulk eene opeentapeling van feitykhe-
 den door het *Akensche* Graauw gepleegd,

LXXXVIII kon de Luitenant Drosfaart des Lands van
 B O E K. 's Hertogenrade niet ongemerkt laten door-
 gaan, en ftondt hem geen anderen weg
 1764. open, dan byftand van den Souverain te
 verzoeken tegen de Verhinderaars van het
 verrigten des Proteftantschen Godsdienfts,
 en de Schenders van het Grondregtsgebied
 der Algemeene Staaten, die tot volmce-
 ting der maate van balddaadigheid en ter-
 ginge, zich niet ontzagen op een Zondag,
 onder veel getiers en geraas, te *Vaals* te
 verfchynen, en wel voorzien van zwaare
 Stokken, door de *Fransche* Soldaaten in
 gelederen gefchaard, het Dorp, op eene
 hoonende en fchimpende wyze, door te
 trekken. De Staaten gaven last dat 'er
 Krygsvolk naar *Vaals* zou gezonden wor-
 den, om de Moedwilligen in Regten te
 vervolgen, en de *Roomfche* Kerkfchuur te
Vaals te fluiten, den Paftoor nevens zynen
 Kapellaan alle Paftoraale verrigtingen ver-
 biedende, tot dat de met geweld den Reg-
 ter ontvoerde Kerkdienst verftoorfter, we-
 der in handen des Geregts zou gefield
 weezen. Zestig man Voetvolk en vier-
 en- twintig Ruiters zetten aan dit werk
 den noodigen klem by: en bleeven de Pro-
 teftantsche Ingezetenen eenigen, fchoon
 korten, tyd, van overlast en geweldenaar-
 ryen bevryd.

In 't laatst van 't gemelde, en 't begin
 van 't volgende Jaar ondervonden zy, op
 nieuw, wat blinde en verftandlooze Gods-
 dienftyver vermag, en hoe bezwaarlyk het
 valt

valt een verbitterd Graauw te beteugelen, LXXXVIII
 wanneer het in de onzinnige verbeelding BOEK.
 gebragt en gehouden wordt, dat het de ———
 zaak van den Godsdienst bevordert, door 1764.
 anders denkenden, te hoonen, te schelden, te mishandelen, en te vervolgen. In weerwil der Bevelschriften te *Aken*, door de Magistraat afgekondigd, tegen de zodanigen, die den *Protestanten* overlast aan deden, konden deezen, zich, zonder vrees voor gevaar, niet ter Godsdienstverrigtinge naar *Vaals* begeeven; de Voetgangers werden mishandeld, met stokken gellaagen, en zwaar gewond, de Rydtuigen aangerand, de daar op zittende Perfoonen met steenen geworpen; met één woord de vrye en geruste toegang en wederkeering na en van *Vaals* was den *Protestanten* te eenemaal benomen. De Predikanten der *Gereformeerde* en *Waalſche* Gemeente te dier Plaatze leverden hunne klagten by Algemeene Staaten in, die, by Staatsbesluit, vastſtelden, dat, indien de *Protestanten*, ter bywooninge van den Godsdienst zich ter Kerke van *Vaals* begeevende, eenige verhinderingen daar in verder mogten ontmoeten, de Luitenant-Hoofd Officieren van de drie Landen van *Overmaaze*, des onderzoek zouden doen; en zulks waarheid bevindende, de *Roomſche Kerken* sluiten, en alle *Roomſche Godsdienst* verrigtingen doen ſtaaken.

Tot het volvoeren van deezen last vindt zich de Luitenant Drosfard van den

LXXXVIII den Lande van 's Hertogenrade, in Louw-
 BOEK. maand deezes Jaars, genoodzaakt. De
 ——— *Protestanten van Borchet van Vaals* we-
 1764. derkeerende, werden in het *Akerryk*,
 door eenige Boerenjongens en het Ge-
 peupel van *Aken*, niet alleen gefcholden,
 maar met steenen gefmeeten, met drek
 bevuild, en voorts in die maate bele-
 digd, dat één derzelve aan eene bekoo-
 mene wonde overleedt. In gevolge dee-
 zer verguizingen en feitlykheden, door de
Protestanten, hoe noode, geduldig ver-
 draagen, deedt hy niet alleen de *Room-
 sche Kerk te Vaals*, maar ook van nog
 vier andere Dorpen sluiten, met verbod
 van alle *Roomfche* Godsdienst verrigting-
 gen. De Staaten keurden dit zyn bedryf
 goed hem teffens bevelende, wel fcherp-
 lyk toe te zien, dat 'er, noch openlyk,
 noch heimelyk, iets ftrydig daar mede
 zou bestaan, en dus deeze Kerken niet
 weder geopend zouden worden, eer we-
 gens die feitlykheden, voldoening ge-
 fchonken en hem daar toe nadere last ge-
 geeven ware. Ruim een Jaar bleeven
 deeze Kerken geflooten. Een verzoek-
 fchrift der *Roomfchgezinden* van twee Heer-
 lykheden, in dit lot deelende, gegrond
 op de ongestoorde handhaving van
 den *Protestantschen* Godsdienst te *Vaals*,
 thans eenige maanden agter een vol-
 voerd, bewerkte de ontsluiting der *Roomfche*
Kerken: terwyl hunne Hoog Mogenden,
 by deeze opheffing der ftraffe, te verftaan

gaven, dat, indien onverhoopt, die floore- LXXXVIII
 nisfen weder mogten gebeuren, zy midde- BOEK.
 len van sterker aandrang ter weeringe zouden ———
 kunnen bezigen, als het in beflag nee- 1765.
 men van aanmerkelyke Tienden, die de
 Geestlykheid van *Aken*, doorgaans de oor-
 zaak van dergelyke gewelddaadigheden, in
 den Lande van *Hogenrade* hadt (*).

Met eene meldenswaardige staatlykheid **WILLEM**
 en gepaste omstandigheden ging het aan- **DE V** tot
 neemen van den Erftadhouder tot Lid der **Lid der**
 der Kerke toe. De zestiende van Graz- **Hervorm-**
 maand was tot deeze Godsdienstige verrig- **de Kerk**
 ting bepaald. In een der grootfte vertrek- **aangenom-**
 ken van het Stadhouderyk Hof verschee- **men.**
 nen, ter bywooninge van dezelve, eenige
 Afgevaardigden uit de Algemeene Staaten,
 en uit den Raad van Staaten, als mede de
 Raadpensionaris van *Holland*, daar toe ver-
 zocht door den Hertog van *Brunswyk*, haa-
 re Hoogheid de Prinses van *Nassau Weit-*
burg, de gemelde Hertog zelve, voorts al-
 le Leeraars der *Neder-Hoogduitsche-Waal-*
sche- en Engelsche Kerke van 's *Gravenhaa-*
ge, en eindelyk de Domeinraaden, Edel-
 lieden en verdere Bedienden van zyne
 Hoogheid. Kort daar op verscheen de
 Erftadhouder, vergezeld van den Eerw.
JEAN ROIJER, zyn Capellaan en oudste
 Leeraar der *Waalische* Gemeente in de Hof-
 plaatze, die, wanneer alle de aanwezenden

(*) *Nederl. Jaarb.* 1763. bl. 777. Voor 't Jaar
 1764. bl. 343. Voor 't Jaar 1765. bl. 189.

LXXXVIII den hunne toegeschikte plaatzen geno-
 BOEK. men hadden, naa het uitstorten van een
 ————— ernstig gebed, den Geloofsleerling over de
 1764. Godsdienstwaarheden van den Natuurly-
 ken en Geopenbaarden Godsdienst eener
 geruimen tyd ondervroeg, waar op deeze
 zo voldoende antwoordde, dat, de Eerw.
 ROIJER, op de vraage aan de tegenwoor-
 dig zynde Leeraaren, en aan allen in 't al-
 gemeen, of zy zich met de afgelegde Ge-
 loofsbelijdenisse voldaan rekenden, een toe-
 stemmend antwoord ontving. — Zeer na-
 druklyk en gepast was de Aanspraak den
 jonge Vorst by deeze gelegenheid, door
 dien Leeraar te gemoete gevoerd. Hy
 herinnerde hem; dat het oogmerk deezer
 plechtige Byeenkomst eene zaak was van het
 uiterste gewigt: want dat alles tot nog toe
 verrigt, voor rekening kwam zyner Voog-
 den en Verzorgeren: doch deeze zaak voor
 zyne eigene; dat 'er een Dag te komen
 stondt, waar op men aan den Regter van
 Hemel en Aarde Rekenfchap zou moeten
 geeven, daar Prinsen en Vorften, even als
 de geringste en onaanzienlykste Menschen,
 zouden geoordeeld worden: dat, naar maa-
 te ons veel was toevertrouwd, men ook
 veel zou te verantwoorden hebben; dat
 de oogen van gansch *Nederland* op hem ge-
 vestigd waren; dat het lieve Vaderland een
 Voorftander van Vryheid en Godsdienst,
 een Steun en Handhaaver der *Protestant-
 sche Kerke* in hem verwagte; dat de tyd
 reeds naderde, op welken hy de hooge en
 ge-

gewichtige Posten, waar toe de Voorzienigheid hem geroepen hadt, stondt te aanvaardden, dat Vleiers, Oorblaazers, Atheïsten en Deïsten, ongebondene en wellustige Menschen, zich by hem zouden zoeken in te dringen: waar om hy niet nalaaten kon te wenschen, dat GOD hem bestendig den Geest des Verstands en der Voorzigtigheid wilde geeven, om het waare van het valsche te onderscheiden; dat hy nooit uit het oogte wilde verliezen, de zorg, moeite en vaderlyke toegenegenheid, welke de Hertog, zyn Voogd, steeds hadt doen blyken om alles te werk te stellen, wat tot zyn tydlyk en eeuwig Welzyn dienen kon; dat alle braave Lieden, alle Liefhebbers van dit hun Vaderland, zich daar voor aan dien grooten en goeden Vorst verpligt rekenden; en eindelyk, dat zyne Hoogheid het niet kwalyk geliefde te neemen dat hy, zo lange hy de eere hadt om hem te mogen naderen, hem by aanhoudenheid den regten weg zou zoeken onder 't oogte brengen, wenshende dat hy altoos standvastig mogt weezen in 't werk des Heeren. — Naa het eindigen deezer treffende Aanspraak en een daar op passend Gebed, vatte de Eerw. VAN STAVEREN, oudste Leeraar der *Nederduitsche* Gemeente, het woord, betuigde, uit naam zyner Amptgenooten, het genoegen over de volvoerde verrigting, onder een vloed van zegenwenschen. Den Zondag op deeze plegtige aanneeming volgende, ontving de Prins het teken des Avondmaals in de Groo-

LXXXVIII

BOEK.

—

1764.

LXXXVIII Groote Kerke, honderd Gouden Ryders
 BOEK. strekten ten betoon van 's Vorsten Danker-
 ——— kentenisse en Liefde voor de Armen (*).

1764. Nooit weigerde de medelydende en be-
 Bepaaling hulpsaame *Nederlander*, de hand uit te
 omtrent de steeken om Armen te helpen, en Vreem-
Emigran- den de blyken van hulpryk mededoogen te
 ten. betoonen; dan goedheid kan misbruikt wor-
 den. Dit ondervondt men ten deezen Jaa-
 re te *Rotterdam*, waar zich eene menigte
Duitsche Emigranten, na de *Engelsche*
 Volkplantingen bestemd, eengeruimen tyd
 onthielden, op scheepsgelegenheid wag-
 tende: onder deezen bevonden 'er zich ver-
 scheidenen, die zonder rechtstreekse voor-
 schryving, alleen in hoop van Schepen ten
 overtocht gereed te zullen vinden, der-
 waards gekomen waren: dit baarde niet
 weinig overlast en bezorging, 't welk de
 Admiraliteit te dier Stede bewoog aan hun-
 ne Hoog Mogenden te schryven, en teffens
 hun onder 't oog te brengen; hoe uit der-
 gelyk een toevloed van arme *Emigranten*,
 veele ongemakken voor de Ingezetenen
 deezer Landen te wagten stonden, indien
 allerlei Vreemdelingen, zonder kennis van
 den Souverain, zich binnen in 't hart van
 't Land zouden mogen verzamelen. ———
 Men vindt hier op goed vast te stellen,
 dat, voor het toekomende, aan geen *Emi-*
granten uit *Duitschland*, en van elders, ko-
 men-

(*) *Resol. van Holl.* 25 April 1764. *Nederl.*
Jaarb. 1764. bl. 368.

mende, eenigen doortocht door deeze Landen zou worden vergund, dan die voorzien waren van een Verloffſchrift van hun Hoog Mogenden, op den voet als in vorige Jaaren, en laatſtyk in den Jaare MDCCLIII was toegeſtaan. De noodige aanſchryvingen, om dit Beſluit te doen werken, werden verzonden naa de Grensſteden en alle Plaatzten, waar zulks van dienſt zou kunnen weezen, met laſt om alle *Emigranten*, welke daar mogten komen, onvoorzien van den vereiſchten Verlofsbrief, af te wyzen, en te doen aanzeggen om het Grondgebied van den Staat binnen driemaal vier en twintig uren te verlaaten, op ſtraffe, om naa langer verblyf, als Bedelaars en Landloopers, behandeld te zullen worden (*).

LXXXVII
BOEK.
1764.

Zeldzaam voorkomende zaaken, gegrond op oude Gebruiken, en die de overblyfzels opleveren van Regtspleegingen, in vroegere dagen gehouden, verdienen eene byzondere plaats in de Geſchiedenis. Van dien aart is het *Hooge Leengeregt onder den Eikenboom*; een der aanzienlyke Voorregten der Stad *Zutphen*. Volgens 't zelve moeten de Gedingen over Leenzaaken, ſtrekkende tot Toeëigening, of gelyk men in den ſtyl van Regten gewoon is te ſpreken, *Vindicatie* van Leengoederen, den *Zutphenschen* Regte onderhoorig, en boven de vyftien of zeffien duizend Guldens waardig,

Het Hooge Leengeregt onder den Eikenboom te Zutphen.

(*) *Reſol. Gen. Veneris* 6 July 1764.

LXXXVIII dig, binnen die Stad, in de open lugt, onder een Eikenboom op het 's Gravenhof, BOEK. ————— dezelfde plaats, waar wel eer het oude Hof 1764. der Graven van Zutphen gestaan heeft, aangevangen, volvoerd en uitgeweezen worden (*). Het laatste Leenregt werd in den Jaare MDCCXVIII geopend.

Ten deezen Jaare werd het gehouden in het geschil tusschen den Heer WILLEM OTTO FREDERIK, Graaf van Quad, genaamd Heyden, Heer van Wykraad, en den Heer DERK BERTRAM, Baron des Villates, Heer van Gend, over zekeren Uiterwaard. 't Zelve was reeds, in den Jaare MDCCCLVI, ontstaan en alle aangewende poogingen om het te vereffenen waren vrugtloos afgeloopen. Hier op verzogt eerstgemelde Heer, in het Jaar MDCCCLXIII, opening van het Leengeregte, en, dit toegestaan zynde, verder, dat Staaten van Gelderland, als de Voogdy over den minderjaargen Stadhouder oefenende, een Leenregter geliefden te benoemen; die deeze waardigheid aan den Heer JOHAN Baron van Vygh, Heer van de Snor en Appelenberg, in de grootste uitgestrektheid, opdroegen. Ingevolge waar van hy, alle andere

(*) *Tegenwoordige Staat van Gelderland*, bl. 365. 366. Zie ook CH. H. TROTZ Academische Redenvoering, *pro Feudis Patris præcipiæ ad exemplum Zutphanensium fundatis*, den 3 April 1758 te Utrecht gehouden. — Leenzaaken onder de gemelde somme behooren ten Hove. *Groot Geld. Plakaat-Boek* II Deel, kol. 369. 540.

deze vereischens in agtgenomen zynde, LXXXVIII
 Leenmannen behoevde, tot het bywoonen van den eersten Man- of Leendag, BOEK.
 tegen den zeventienden van Wynmaand 1764.
 deezes Jaars, hun de weete van Verdaag-
 inge zondt, met het Formulier van den
 Leenmannen Eed.

In tyds gaf de Leenregter aan de Magi-
 straat der Stad *Zurphen* kennis van den be-
 stemden Mandag, met verzoek, dat de-
 zelve de noodige schikkingen zouden ma-
 ken, tot volvoering van dit Geregte. Dee-
 ze liet de plaats, waar 't Leengeregte stondt
 gehouden te worden, bevloeren, en met een
 flaketzal af perken, binnen deeze Balustra-
 de, met groen karfai bekleed, een verhee-
 ven Stoel zetten, aan het rugstuk cierlyk
 met het Wapen van Gelderland beschild-
 erd, eenige trappen opgaande, onder een
 Eikenboom met den rug tegen den zel-
 ven (*). Voor deezen Stoel des Leen-
 regters stondt een Tafel met groen laken
 bekleed, ter regter zyde van den zelve
 drie Stoelen voor den eersten, derden en
 vyfden Leenman, en ter linker zyde voor
 den tweeden en vierden, en tegen over den
 Leen-

(* De oude Stoel was niet meer bruikbaar,
 derhalven hadt men een nieuwen, volkomen ge-
 lyk aan den ouden, laten maaken, en wordt de-
 zelve in de Groote Kerk ter eeuwige Gedagtenisse
 bewaard, gelyk de Oude ook bewaard werd, vol-
 gens PONTANUS *Hist. Gel. Lib. I. p. 35*, en
 SCHLIGTENHORST *Geldersche Geschiedenisfen* I B.
 bl. 67.

LXXXVIII Leenregter een Stoel voor den Heer Griffier van Leenen, agter deezen was een Lesfenaar voor de Advocaaten gezet.

1764. De Leenregter, daags voor den vastgestelden dag, op welken dit alles in gereedheid gebragt was, te *Zutphen* gekomen met den Griffier WILHEM JAN TULLEKEN, ontving van de Magistraat, en de Krygsbezettinge, alle de eerbewyzingen, als in deezen den *Hertog van Gelder* en *Graaf van Zutphen* verbeeldende. De tyd des Leengeregts naderende, begaven zich de Leenregter en Leenmannen, zonder staatfie, na 't huis des Landdrosts VAN HEKEREN tot *Enghuizen*, van waar zy, naa eene korte poos toevens, en naa dat de Leenregter den Leenbode gelast hadt, den Schepter op te neemen, na het 's *Gravenhof* tot onder den Eikenboom gingen, voorgegaan door twee Ordonnantie Sergeanten, en vervolgens door den Leenbode, die met ontblooten hoofde, den Schepter op zyn slinker arm droeg, wordende onder den weg, door de Hoofdwagt begroot. De Leenregter ging tuschen de twee voorzittende Leenmannen, voorts de overige drie Leenmannen en de Griffier, twee aan twee, sluitende de acht Advocaaten, vier van de zyde des Aanleggers en vier van die des Gedaagden, den trein by paaren.

In deeze orde traden zy in 't afgeschutte perk, en namen ieder hunne bestemde plaatsen. De Leenregter, op zyn verheeven Stoel gezeten, nam een Staf in zyn regter hand,

hand, terwyl de voor hem heen gedraage LXXXVIII.
Schepter voor hem op tafel werd gelegd. BOEK.

Hy opende het Leengeregt, toen zy allen ———
gezeten en gedekt waren, behalven de Ad- 1764.

vocaaten, die ongedekt stonden, met eene
korte Aanspraak, en deedt den Griffier een
gedeelte van het jongste Reglement op
de Manier van procederen in Leenzaa-
ken (*), voorlezen, die daar op het vol-
gende Gebed, naar 't voorschrift, uitstortte.

„ O, eeuwige, barmhertige G O D en He-
„ melsche Vader, wy uwe arme Creatu-
„ ren en Dienaaren, tot deeze wigtigen
„ en hoogen werke der Justitie deezer ty-
„ de beroepen zynde, bekennen en bely-
„ den, van grond onzer harten, daar toe
„ ondugtig en onbekwaam te zyn, ten zy
„ dat het U believe ons daar toe uwen
„ Godlyken zegen en bystand te verlee-
„ nen, verootmoedigen ons daarom voor
„ uwe heilige Majesteit, en bidden U van
„ herten, in 't vertrouwen onzes eenigen
„ Middelaars en Zaligmaakers J E S U
„ C H R I S T I, dat Gy ons eerst wilt ver-
„ geeven en geneezen van alle onze zon-
„ den en gebreken, en voorts met uwen
„ Heiligen en goeden Geest, in deeze han-
„ delingen, en in alle zaaken, zo bystaan,
„ bestuuren en geleiden, dat wy in den
„ weg

(*) Naamlyk het Reglement des Jaars 1756,
wordende in voorigen tyde, en voor het Reglement
van 1711, de Constitutie van Keizer CAREL DEN V
geleezen.

LXXXVIII „ weg der Gerechtigheid, en waarheid bly-
 BOEK. „ ven, en alle affecten en omwegen, die
 ——— „ ons daar van verhinderen mogten afleg-
 1764. „ gende, bevonden mogen worden uwe
 „ getrouwe Dienaars geweest te zyn, en
 „ niets anders dan uwe Eere daar in ge-
 „ zigt te hebben; op dat wy, op den Dag
 „ des Oordeels, voor uwe Kinderen en
 „ Erfgenamen op en aangenomen wor-
 „ den, en met de Onregtvaardigen geen
 „ part en deel verkrygen. Verhoor ons
 „ daar in o Heer en GOD! en in alles,
 „ dat ons verder naar ziel en lyf van noo-
 „ den is, en geef dat wy zulks in den
 „ naam uwes gelyk eeuwigen Zoons, on-
 „ zes Heilands JESU CHRISTI, uit
 „ zyne hand verkrygen mogen, naar de
 „ Belofenis, die hy ons daar van in zyn
 „ Heilig Euangelie gedaan heeft, zeggen-
 „ de, voorwaar, voorwaar! alles, wat gy
 „ den Vader in mynen naame zult bidden,
 „ dat zal Hy u geeven, en heeft daar op
 „ ons geleerd *Onze Vader enz.*”

Naa dit Gebed deedt de Leenregter zyn Lastbrief, en het Formulier van den Eed leezen, welken Eed ieder der Leenmannen, een voor een, staande afleiden. De Leenmannen weder gezeten zynde deedt de Leenregter verscheide voorstellen, *Ordelen* geheeten, aan de Leenmannen voorhouden die dezelve voorheen schriftlyk ontvangen hebbende, daar op voeglyke antwoorden gaven; deeze *Ordelen* betreffen, verscheide byzonderheden alle tot het houden des Leenregts behoorende. De
 Leen-

Leenbode eischte, op last des Leenregters, LXXXVIII
 Partyen aan; waar op de Advocaaten toe- BOEK.
 traden, en zich te wederzyde van den ———
 Griffier vervoegden, terwyl de jongste van 1764.
 elke Party zich by den lessenaar, agter den
 Griffier staande, plaatsten: zy zetten allen
 de hoeden op, en leverden de Papieren
 over.

Om den hinderenden toevloed des Volks,
 by die zonderlinge openlyke Plegtigheid,
 af te weeren, en Lieden van fatsoen gele-
 genheid te geeven om, zonder verandering,
 te kunnen naderen, alles op hun gemak en
 van naby te aanschouwen, diende het
 Krygsvolk in dier voege geschaard, dat het
 de afgeschutte plaats des Leengeregts om-
 zette, met eene opening tusschen hun en
 dezelve groot en wyd genoeg om de aan-
 zienlyke menigte van Aanschouweren, der-
 waards toegevloeid, te bevatten: terwyl
 het gemeene Volk daar buiten moest bly-
 ven, 't welk, op een grooter afstand, als me-
 de van de daken der Huizen, der dicht by-
 staande Grootte Kerk, en van de Boomen zy-
 ne nieuwsgierigheid voldeedt. De voor-
 zorg der Magistraat voorkwam alle verwar-
 ring en ongeregeldheid, en het heldere
 Weer begunstigde eene Plegtigheid, die
 onder den blooten Hemel anderzins zeer
 gebrekkig zou hebben kunnen volvoerd
 worden.

Een groot uur duurde deeze Plegtigheid
 onder den Eikenboom, de Leenregter met
 zyne Leenmannen stonden op, en gingen
 in den zelfden rang, en met dezelfde staat-

LXXXVIII BOEK. ——— 1764. sie, als zy ter Gerechtsplaatze gekomen waren, na 't Stadhuis, op de Landschapskamer, waar alles door de Magistraat, vervaardigd en zo geschikt was, dat de Personen in deeze Regtszaake dienende, in zodanig eene orde konden zitten als zy onder den Eikenboom gezeten hadden. Waarop de Partyen weder binnen geroepen zynde de Advocaaten het vereischte tot het Geding volbragten. De Leenregter benoemde de Leenmannen, die by den tweeden Mandag moesten zitten. 't Leengerecht werd tot 's anderen daags verlengd, en de Leenregter, in staatllyken optocht na zyn Verblyf gebragt. 's Daags daaraan vergaderden de Leden van het Gerecht weder op 's Landschapskamer; doch gingen niet in staatsie, maar ieder afzonderlyk, alleen werd de Leenregter voorgegaan door den Leenbode met den Schepter, en door de Hoofdwagt begroet. De Advocaaten stonden binnen, en de deuren opengelaaten zynde vroeg hun de Leenregter of zy nog iets hadden voor te draagen? Men beantwoordde dit met *Neen*. De Leenregter maande hun ernstig aan tot Verdrag en onderlinge Schikking. De Advocaaten van wederzyden betuigden hier op ongelast te weezen; doch namen aan des berigt te zullen geeven. Hier mede eindigde, voor dit maal, het Leengerecht, en scheidde tot het uitschryven van een tweeden Mandag, (*).

(*) *Nederl. Jaarb.* 1765. bl. 635. Deze tweede Mandag

Veel verschillende van deeze zeer staatlyke en langwylige Regtspleeging in *Gelderland*, is eene Volksregtsoefening, op veele plaatzen der Meerye van 's *Hertogenbosch* in gebruik, welke de lidtekens draagt der oude ruw- en onbeschaafdheid, en niet zelden jammerlyke gevolgen baart. Men heeft daar de gewoonte om Mannen, van welken het gerugt gaat dat zy hunne Vrouwen slegt behandelen, loon naar werken te verschaffen. Zo ras een Man by 't gemeen voor een Wyvenplaager bekend is, vergaderen straks eene menigte van Wyven en Jongens, by welken zich veel al eenige volwasfe Mansperfoonen vervoegen, voor 't huis van den kwaalyk berugten, dien men vervolgens voor een Ploeg spant, en met geweld, een gedeelte gronds, onder het gestaadig geblaas op een Hoorn, gepaard met een vervaarlyk geraas en getier, doet omploegen. Met den aanvang des Jaars M D C C L X V wilde men die zo ongeregelde Volksregtsoefening volvoeren aan een Boer op het Dorp *Osch*, in gemelde Meerye gelegen; de menigte was reeds zamengerot, de Hoorn werd geblaazen, het geschreeuw en gejouw vervulde de lugt; doch de Man, op welken het gemunt was,

voor

LXXXVIII
BOEK.

1765.
Vreemde
Strafoefe-
ning van
Wyven-
plaagers in
de Meerye
van 's *Hertogenbosch*
tegen ge-
gaan.

Mandag werd tegen den derden van Hooimaand des volgenden Jaars 1765 uitgeschreeven, en met dezelfde Staatlykheden als de eerste gehouden: dan de zaak, over welke zo veel omslags gemaakt was, kwam daar door niet; doch door een minnelyk vergelyk, ten einde. *Ald.* bl. 659 enz.

LXXXVIII voor die gewoonlyke mishandeling vree-
 BOEK. zende, sloot zyn deur, vlugtte na den zol-
 ——— der, van waar hy met een pistool, gelaaden
 1765. met een kogel, onder de zamengeschoolde
 menigte schoot, en cene jonge Dogter
 kwetste. Hier over in regten betrokken
 bragt hy de vrees voor het daar gebruikly-
 ke mishandelen te zyner verschooninge
 by. Dit bewoog den Hoogshout om den
 Algemeenen Staaten in bedenking te geeven
 of zy niet zouden kunnen goedvinden,
 door een Plakaat, die slegte Gewoonte, zo
 zeer aanloopende tegen de oogmerken van
 den Souverain, om de gemeene rust onder
 de Ingezetenen te bewaaren, tegen te gaan
 en af te schaffen. Terwyl men hier over
 zou raadpleegen kreeg de Hoogshout last
 om op 't allersterkst te waaken tegen alle
 zamenrottingen en handdaadigheden, on-
 der welken naam of voorwendzel ook aan-
 gerigt (*).

Plakaaten
 tegen
 Landloop-
 pers, Die-
 ven en
 Roovers in
 verscheide
 Gewesten.

Het waakzaam oog der Overheid vestig-
 de zich, in meer dan één Gewest, op het
 beveiligen van de Persoonen en Goederen
 der Ingezetenen tegen de op zommige plaat-
 zen reeds aangevangene en op andere ge-
 dugte mishandelingen, afpersingen, en
 diefstallen, eener groote Bende Roovers,
 Dieven en Landloopers, uit zogenaamde
Christenen, doch meest *Joden* of *Smous-
 sen*, bestaande, die veel al onder 't masker
 van 't een of ander gering Bedryf of Koop-
 han-

(*) *Nederl. Jaarb.* 1765. bl. 626.

handel, de Ingezetenen, en voornaamlyk die van 't Platte Land, plaagden, de openbaare rust en veiligheid floorden, en uit *Duitschland*, den *Rhyn* af, herwaards kwamen. De Staaten van *Overysfel*, van *Groningen* en *Ommelanden*, als mede van *Friesland*, voorzagen hier in door het vernieuwen en verstrengen der Plakaaten tegen de Landloopers, Lediggangers, en Vagebonden, gelyk ook de Drost en Gedeputeerde Staaten des Landfchaps *Drente*, door een Plakaat, daar tegen in de weere waren (*). — *Holland* was niet vry gebleeven van deeze zwervende Bende. Een geweldige Huisbraak en Roof onder *Kennemerland* ten huize eens Landmans gepleegd, door ten minsten negen Perfoonen, van welken men 'er, niet tegenstaande het uitlooven, van tweehonderd en vyftig Guldens aan den Ontdekker van een of meer der Daaderen, geen in handen gekreegen hadt, gaf aanleiding dat Staaten van *Holland* alle Baljuwen, Officieren en Crimineele Regters ten Platten Lande magtigden om eene belooning van zeshonderd Guldens, uit 's Lands Kasfe te betaalen, te mogen belooven, aan die iemand aan Huisbraak, of het pleegen van eenig openbaar Geweld fchuldig, of tot de Bende behoorende, die deeze geweldenaaryen aanrigtte, met toezegging van Strafloosheid voor den Aanbrenger, als

LXXXVIII
BOEK.

1765.

(*) *Nederl. Jaarb.* 1765. bl. 436. 505. 550. 556. 563.

LXXXVIII als hy op eenigerlei wyze medepligtig mogt
 B O E K. weezen, 't zy door zich werklyk daar aan
 ——— mede ſchuldig gemaakt te hebben, het zy
 1765. door het verbergen of koopen van 't ge-
 roofde, of het herbergen dier Vagebon-
 den (*). ——— De ſtrengte Plakaaten te-
 gen de Landloopers en Bedelaars in de an-
 dere Geweſten, afgekondigd, deden hun
 die ruimen, en met grooten getale naar
Holland afzakken, dit bewoog de Raaden
 van den Hove aan hun Ed. Groot Mogen-
 den, het Ontwerp eens Plakaats te doen
 toekomen tot bevordering van de openbaa-
 re veiligheid der Ingezetenen, en nadere
 middelen voor te ſlaan tot betere in ſtaat-
 ſtelling der Officieren, om het Platte Land
 van die ſchadelyke Onzwerfers te zuive-
 ren (†).

't Voorge-
 vallene
 met den
 Aarts-
 ſchelm J. c.
 K A M E R -
 L I N G.

Meer dan zulk een Vagebond was een
 Aartſchelm, die ten deezen Jaare veel ge-
 rugts maakte, en het loon zyner langge-
 pleegde Bedriegeryen ontving. De zonder-
 lingheid zyns gevals verdient dat wy 'er by
 ſtilſtaan, en de hoofdbedryven deezes
 ſnooden Veinfaarts, die in behendigheit
 van overleg, in het uitdenken van redmid-
 delen en ſtouthed, veelen zyner voorgan-
 geren in ſchelmeryen overtrof, aanſtippen.
 Zyn eigen naam was ABRAHAM MAG-
 GARIS, doch hy bekender onder dien
 van JOANNES CATO KAMERLING.
 Naa

(*) *Refol. van Holl.* 1 Feb. 1765.

(†) *Refol. van Holl.* 8 Nov. 1765.

Naa eenen korten tyd zich in de Heelkunst LXXXVIII
 geoefend, en als Meeſter na de *West-Indien* BOEK.
 gevaaren te hebben, zette hy zich te
Rotterdam neder. Eene aaneenſchakeling 1765.
 van valscheden, zo ten opzigte van Wiſ-
 ſels, als anderzins, gepleegd, bragt hem
 aldaar op 't Schavot, voor twaalf Jaaren in
 't Tugthuis, gevolgd van eene vyf- en-
 twintig jaarige Uitbanning. Deeze ſtraf
 werd hem reeds in den Jaare MDCCLXI
 opgelegd. Uit het Tugthuis geſlaakt ging
 hy weder ter vaard, en volgde in den
 laaſten Oorlog het *Fransche Leger* als
 Commisſaris van de Leeftogt. De
 Hoofdrol van Bedrieger begon hy, in den
 Jaare MDCCCLXIII, te *Hoogeveen* in 't
 Landſchap *Drente* op nieuw te ſpeelen,
 onder den naam van JOANNES LAM-
 BERTUS KOSTER, op eigen gemaakte
 Getuigſchriften zich uitgeevende voor ge-
 weezen Veldprediker en Doctor in 't Leger
 des Konings van *Pruisfen*; by 't openval-
 len der Predikants plaatze aldaar, dong hy
 na dat Beroep, voorgeevende dat hy op de
 Hoogſchool te *Herborn* tot Candidaat in
 de Godgeleerdheid was bevorderd en als
 zodanig voor den *Rotterdamſchen* Hoogleer-
 aar PATYN, eenige weeken den dienst
 hadt waargenomen, zulks bekrachtigende
 door een Brief, aan den Kerkenraad door
 hem zelve geſchreeven, en met den naam
 van diens Hoogleeraars getekend. Dan de
 ontdekking zyns gepleegden bedrogs vree-
 zende hadt hy zich van daar weg gemaakt,
 onder voorwendzel van te *Kampen* als Con-
 rec-

LXXXVIII rector liet beroep gekreegen te hebben:
 BOEK. Eene jonge Dogter, door hem in de gronden van den Godsdienst onderweezen, en
 1765. teffens tot het geeven van het ja-woord bepraat, liet hy daar zitten, om elders zyne snoode stukken te hervatten.

Hier mede toefde hy niet lang, in den voorleeden Jaare verscheen by te *Brouwershaven*, onder den naam JOANNES CATOR KAMERLING, uit de *Keurkeulsche* Stad *Rynberk* geboortig, van daar vertrokken, om dat de meeste Menschen van den *Roomschen Godsdienst* waren, en de Leeraar der *Protestantsche* Gemeente hem niet smaakte. Hy deedt zich voor als een byzonder Godsdienstig *Christen*, die magtig veel op hadt met het bevindelyke van het innig *Christendom*, waar over hy op eene zeer voldoende wyze sprak met allen, aan dusdanige begrippen overgegeeven; ook wendde hy voor tot de keuze om *Brouwershaven* boven *Rynberk* te stellen, grootlyks bewoogen te zyn, door het plan by hem gevormd, om daar in meerder rust en stilte zich aan de uitoefening van het innig *Christendom* over te geeven, en de Geneeskunst alleen aan de hand te houden tot welzyn van zyn Naasten, en ter verlustiging van den Geest. Door dit hulpmiddel der Dweeperye, gepaard met eene bevallige en inneemende houding, wist hy zich eerlang by veelen aangenaam te maaken, en eene algemeene agting te verwerven; te meer daar hy, in zyne gesprekken, over verscheide onderwerpen, zich gedroeg als een

een Man van verstand en oordeel, die wyd- LXXXVIII
 uitgestrekte kundigheden en eene groote BOEK.
 ervarenheid bezat; deeze laatste betuigde
 hy te moeten dankweeten, aan zyn menig- 1765.
 vuldig reizen, waar toe een zwaare Koop-
 handel, met zyne Zuster in gemeenschap
 gedreeven, hem genoodzaakt hadt.

't Gevolg van dit alles was, dat de Re-
 geering van *Brouwershaven* hem weldra de
 Inwooning vergunde, onder voorwaarde,
 dat hy zyne Doctoraale Bulle en een Ge-
 tuigfchrift van een goedgedrag, bezorgde:
 dit nam hy gereedlyk aan, en gaf voor ten
 dien einde naar *Rynberk* te zullen vertrekken.
 Dan, eer hy deeze reis aanvaardde, bevestig-
 de hy zyne verkreegene agting door zyn
 gedrag omtrent eenige Zieken, die hy niet
 naar 't Lichaam, maar ook naar den Geest,
 volgens ieders onderscheiden Gemoeds-
 stand, met alle oplettenheid en zorgvuldig-
 heid behandelde. In 't laatste opzigt bo-
 ven al gedroeg hy zich zo ernstig, gemoe-
 delyk, en inneemende, dat geen Leeraar
 van die leiding hem daar in kon overtref-
 fen. — Een Doctoraale Bulle en een Kerk-
 lyk Getuigfchrift kon hem niet ontbreeken,
 hy leeverde ze beide over, en niemand
 voedde eenigen twyfel aan derzelver egt-
 heid. Om het denkbeeld dat hy de Ge-
 neeskunst meest tot bovengemelde eindens
 te *Brouwershaven* zou oefenen, te meer
 schyns van waarheid te geeven, sprak hy,
 schoon met de houding eens Mans wiens
 hart los was van de Wereld, niet alleen
 van groote Goederen hem en zyne Zuster
 toe-

LXXXVIII toebehoorende, en te *Rynberk* gelegen;
 BOEK. maar ook veel van den Heer J. J. WIN-
 ——— K E L M A N Raad en Directeur van *Neer-*
 1765. *landsch Indie*, die zyne groote Bezittingen

aan hem en zyne Zuster by Uitersten wille stondt naa te laten. Er reezen wel eenige vermoedens ten opzigte van den vroomen Arts; doch deeze konden hem geen nadeel toebrengen; daar hy, door uitwendig vertoon van Godvrugt, van Medelyden en Weldaadigheid; jegens verlegenen en behoeftigen, zyne agting vestigde: en by de zodanigen, die hy vatbaar oordeelde, om zulks aan te neemen, de bevreesding dat hy een schoon Huis en eene pragtige Lustplaats te *Rynberk* verlaaten hadt, wegweerde door; onder sterke betooningen van een eerbiedigen indruk, te betuigen, dat het geschied was op eenen uitdruklyken last hem van GOD in een Droom gegeven. Brieven als van zyne Zuster geschreeven nu en dan vertoond, en ook van zynen Neef WINKELMAN, hielden de voorgeevens, die hy ingeboezemd hadt, leevendig; en zyn uitwendig stigtlyke wandel deedt hem als een Beschermengel van *Brouwershaven* eerbieden.

Bovenal hadt hy zich weeten in te dringen in de gunst eens Raads en Oudburgemeesters dier Stad, JAN VANDER BYL, en diens éénige Dogter, door hem van eene zwakheid en ongesteldheid geneezen, en teffens tot het aangaan eens Huwelyks overgehaald. Terwyl de Vader eenigen tyd van beraad genomen en hem intuschen
 de

de vryheid eener gemeenzaame verkeering LXXXVIII
 ten zynen Huize toegelaaten hadt, welke BOEK.
 hy misbruikte tot het pleegen eens Minne-
 handels van bezwangering gevolgd: ont- 1765.

stondt 'er een geval, 't welk in 't eerst hem een volflaage mislukking dreigde; doch, by de uitkomst, te baat kwam. Een Doctor in de nabuurschap hadt, onder voortgelyke voorgeevens, eene jonge Dogter om den tuin geleid en verlaaten, en 'er rees een vermoeden of KAMERLING die zelfde Man niet mogt zyn; maar hier van wist hy zich ten vollen te zuiveren, en dit deedt alle verdere vermoedens wyken. De aanleg eener byzondere Oefening met Liederen, die voor Godvrugtig bekend stonden, het zich aangeeven tot een openbaar Cathechifant, vestigde meer en meer het begrip zynen Godsdienstigheid. De Brieven van *Rynberk* aan hem, en aan zyn aanstaanden Schoonvader, vermenigvuldigden, deeze gaf zyne toestemming tot het Huwelyk. De geboden te *Brouwershaven* liepen ongestoord af; hy vervaardigde de Getuigschriften dat ze te *Rynberk* gegaan waren, en leverde dezelve, op zyn tyd in, waar op in Hooimaand des voorleden Jaars de voltrekking der Egtverbintenisfe, in gemeenschap van Goederen, volgde.

In den Handel met zynen Schoonvader deel neemende pleegde hy zyne schelmeren by aanhoudenheid; doch wist ze, zo wel als de andere, listig te dekken. Een Reis naar *Rynberk* voorgeslaagen bragt hem

LXXXVIII in groote engte; en hielden veelen zich
 BOEK. langs hoe meer verzekerd, dat KAMER-
 ——— LING, ondanks alle zyne veelvuldige
 1765. voorwendzels, en vertoon van Gods-
 vrugt, een Schelm en Bedricger moest
 weezen. De verdenkingen groeiden aan.
 De egte Brieven van *Duisburg*, waar hy
 voorgegeeven hadt op de Hoogeschool de
 Bevordering tot Doctor bekomen te hebben,
 en van *Rynberk*, logenstrafden den stapel
 valsche Bescheiden door hem ingeleverd.
 Ten einde geheel zeker te gaan benoemde
 de Magistraat van *Brouwershaven* twee Ge-
 lastigden om op die beide plaatzen onder-
 zoek te doen. KAMERLING hadt de
 onbeschaamdheid om de Heeren, die na
Rynberk stonden te vertrekken, een open
 Brief aan zyne Zuster mede te geeven,
 om hun, met alle deftigheid, overeenkom-
 stig hun Ampt, te ontvangen, en alle hul-
 pe in 't uitvoeren van den hun opgelegden
 last toe te brengen, op dat zyne en haare
 Eer, als mede die der gansche Familie,
 mogt worden hersteld. Deezen vonden
 geene Zuster, geene Goederen, en alles
 verdicht: waar op de reeds burgerlyk vast-
 gezette KAMERLING in de lyfstraslyke
 Gevangenis werd overgebracht, en in
 Slachmaand deezes Jaars verweezen om
 andermaal op 't Schavot te treden, aldaar
 met een strop om den hals, onder de galg,
 strenglyk gegeesfeld en gebrandmerkt, in
 het Tugthuis zyn leeven lang bewaard, en
 op eigen kolten, of handen arbeid, onder-
 hou-

houden te worden (*). Kort maar vol van tooneelen was het laatste Bedryf dezes Bedriegers, die door zyn Godsdienslige Geveinsdheid, de Ligtgeloovigheid verkloekt, en een Onderzoek, 't welk vroeger met alle vrugt te werk gesteld hadt kunnen worden, ontdooken hadt. — Men verzogt vervolgens by Staaten van *Zeeland*, om vernietiging van het aangegaane Huwelyk en Wettiging van het Kind daar uit gebooren (†).

LXXXVIII
BOEK.
1765.

Oordeelde het Hof van *Holland*, *Zee-land* en *Friesland*, in 't laatst des verstreken Jaars, de Belangen der Waarheid en van den Godsdiens, best te handhaaven, met openlyk, door handen des Scherpregters, twee *Fransche* Werkjes te doen verbranden, als ingerigt om de Gronden der Openbaaring te ondermynen, en de dierbaarste Ontdekkingen der Godheid te bespotten, en verder het vertier, 't welk in 's *Gravenhaage* zeer sterk ging, op zwaare Geldboete, te verbieden (§); 't zelve, de vermenigvuldiging van dusdanige geschriften, met groot leedweezen ziende, schreef des-

VOLTAIRES
Verhandeling over de Verdraagzaamheid, in *Friesland* verboden.

(*) DANIEL VIERGEVER. *De Schyn Deugd op het Schavot*, II Deelen te Zierikzee by L. v. z w y m - v o e r - n 1766.

(†) *Not van Zeel* 29 Oct. 1767.

(§) Het een voerde ten tytel, *l'Evangile de la Raison*, *Ouvrage posthume, de M. D. M . . . y*, het ander *Ouvrages Philosophiques pour servir de preuve à la Religion de l'Auteur*, *Collection complete des Oeuvres de Mr. DE VOLTAIRE. Nederl. Jaarb. 1764. bl. 962.*

LXXXVIII deswegen aan hun Ed. Groot Mogenden.

BOEK. Wel hadt het de gedagten laten gaan op
 ——— het aanstellen van *Censores Librorum*, of

1765. *Keurmeesters van Boeken*: doch dit middel met zo veel zwaarigheden omzet gevonden, dat het voorstellen agterwege bleef; maar het Ontwerp van een Plakaat aanbodt, 't welk, huns oordeels, niet weinig zou kunnen frekken om Godsdienst- en Zedebedervende Boeken te weeren (*). Het werd niet vastgesteld. — Staaten van *Friesland* sloegen een ongunstig oog op eene te *Leeuwaarden* uitgegeevene Vertaaling van *VOLTAIRES Verhandeling over de Verdraagzaamheid in het Stuk van Religie*, en verboden, met den aanvang deezes Jaars, het drukken, uit geeven en verkoopen van dit Werkje (†); hoewel het elders, een vryen loop bleef houden, als behelzende, behalven de reeds meermaalen wederlegde Spotteryen diens bekwaamen, doch trouwloozen en spozzugtigen Schryvers, veel schoons en dubbel leezens waardigs.

G. T. DE
 COCK van
 Onregtzin-
 nigheid
 verdagt en
 beschul-
 digd.

Korten tyd, naa de Veroordeeling deezes Geschrifts, deedt de Eerw. G. T. DE COCK, toen Leeraar te *Haring*, eene Predikbeurte in *Frieslands* Hoofdstad, welker Predikanten over dat Werkje, des door de Regeering verzogt, hunne afkeurenden Raadslag ingeleverd hadden; doch welke, door het reeds van een hooger Geregtschouf uit-

(*) *Resol. van Holl.* 2 Feb. 1765.

(†) *Nederl. Jaarb.* 1765. bl. 57.

uitgebragt Verbod, onnoodig geworden LXXXVIII
 was. De Leerreden deezes jongen en ryk-BOEK.
 begaafden Leeraars, onder de *Nederland-*
sche Dichters met roem bekend (*), over 1765.
 de *Christlyke Liefde*, op eene wyze vry
 veel van den algemeenen Prediktrant ver-
 schillende voorgedraagen, ademde daar en
 boven eene veel grooter maate van Ver-
 draagzaamheid, dan de Stadspredikanten,
 die hem gehoord hadden, konden verdraa-
 gen, deeze vondt 'er dit, geene wat anders,
 in te berispen, en zy gaven 't hem onmidde-
 lyk, naa dat hy afgetreden was, te ver-
 staan. Een hunner verhandelde, den vol-
 genden Zondag, den zelfden Text en 't ei-
 genst Onderwerp. Schoon zulks niet wei-
 nig opspraak verwekte, en veelen in de
 gedagten kwamen, dat de *Arminiaan* op
 zyn minst in de Leerreden van DE COCK
 hadt uitgekeeken, zou de zaak waarschy-
 lyk hier by hebben blyven beruften, indien
 het Beroep te *Beetgum*, een Dorp onder
 de Clasfis van *Leeuwaarden*, op hem niet
 gevallen ware. Een Brief, door drie Le-
 den deezer Gemeente geschreeven, haalde
 de veel gerugts gemaakt hebbende Leerre-
 den op, en verzogt de Clasfis, deeze zaak
 nauwkeurig te onderzoeken, ten beste
 hunner Gemeente. Veele Leden keurden
 het doen der Schryveren van deezen Brief
 goed;

(*) Hy hadt, in dit Jaar eene kleine, doch keu-
 rige, Verzameling uitgegeeven, getyteld *Proeve van*
Byeldichten, Brieven en Mengeldichten.

LXXXVIII goed; doch door de meerderheid werd de
 BOEK. Leeraar, aan de Gemeente te *Beetgum* toe-
 gewezen. Men vindt naderhand reden
 1765. om die Brieffchryvers aan de Clasfis voor
 te draagen als Lieden, die niet uit zich
 zelven, maar door anderen aangezigt en
 opgezet dien bezwaarenden Brief fchree-
 ven. De Eerw. J. CHEVALIER, des
 verdagt, werd gedagvaard en maakte zwa-
 righeid, om hier op gedrongen, onder ee-
 de te verklaaren, geen deel 'er in gehad te
 hebben.

Alle deeze handelingen hielden de ge-
 fprekken over de Leerreden van DE COCK,
 en 't vermoeden zyner Onregtzinnigheid,
 loevendig. Een vermoeden niet weinig toe-
 genomen, dewyl hy zich niet gehaast
 hadt, om op de Clasfis van *Leeuwaarden*
 te verfchynen, daar zitting te verzoeken,
 en uit eigen beweging, wegens de ftukken,
 waar omtrent men hem verdagt hielt, zich
 regtzinnig te verklaaren. Een der Leden
 bragt in 't midden of het niet dienftig was
 onderzoek na deeze Leerreden te doen:
 het vondt ingang, en vier Leeraars, daar
 toe benoemd, vervoegden zich by de Pre-
 dikanten, die ze gehoord hadden. De ver-
 klaaringen van *Leeuwaardfche* Predikanten
 HILTROP, en RATELBAND, vol be-
 zwaaren, werden verfterkt, door die van
 B. VAN DER FEEN en H. REINAL-
 DA, Predikanten te *Woudsend* en *Huisum*.
 Dan, eer deeze Verklaaringen ingeleverd
 werden, hadt de Eerw. DE COCK, door
 den raad van oordeelkundige Vrienden be-
 wo-

woogen, zyne Leerreden in 't licht gegeven, in hoope, dat hier door het wagnigtig uittrooizel van Onregtzinnigheid, als een loopend vuur voortgeflaagen, in zyne vaard gefluit, zyn goede Naam voor den fel bytenden lafter beveiligd, en zyn dienst by zyne tegenwoordige Gemeente niet onnut zou gemaakt worden. Veel mogt hy zich des belooven; dewyl ze met eene volledige Goedkeuring der Hoogleeraaren in de Godgeleerdheid op *Frieslands* Hoogefchool te voorschyn tradt.

De Gelaftigden om op die Leerreden onderzoek te doen maakten, uit de ingewonne Getuigenisfen, drie Punten van Bezwaar op, tegen de Regtzinnigheid van den Eerw. DE COCK, die dezelve beantwoordde; doch in verfcheide fchriftlyke Onderhandelingen, die tot in het volgende Jaar liepen, niets vorderde. In Lentemaand befloot de Clafsis alle de ingeleverde Stukken te doen drukken, aan elk Lid een Afdruk te bezorgen, ten einde men in eene aanftaande Vergadering, met de vereifchte omzigtigheid, zynen raadflag zou kunnen inleveren. Maar de tyd beftemd om deeze zaak af te doen daar zynde, werden de raadpleegingen der Clafikaale Broederen, van welken de befchuldigde niet veel goeds te wagten hadt, gefremd door een Besluit van Gedeputeerde Staaten van *Friesland*, die, het ongeregelde, onwettige, en flinksche in de handelingen omtrent den Eerw. DE COCK, aangetoond en opgemerkt hebbende; hoe eenige *Zeloten*,

LXXXVIII
BOEK.

1765.

Besluit der
Gedeputeerde
Staaten
ten zynen
voordeele.

LXXXVIII thans gereed stonden, om, by opgemaakte
 BOEK. *Cabaalen*, over *deezze zaak te oordeelen*,
 ——— goedvonden de hand op dit Geschil te
 1765. leggen en de Clasfis van *Leeuwaarden* het
 verder voortzetten te verbieden; „ en in
 „ *deezzen*, ” gelyk zy zich uitdrukten,
 „ *zorge te draagen*, dat de Driften der
 „ *Geestlyken de Kerk niet op nieuws be-*
 „ *roerden*, *Kerklyken tegen Kerklyken*,
 „ *Ledematen tegen Ledemaaten*, op zet-
 „ *ten*, door het tragten om eene haatly-
 „ *ke Inquisitie in te voeren.*”

Beklaag-
 schrift daar
 tegen in-
 geleverd.

Door dit Staatsbesluit zag de *Leeu-
 waardsche* Clasfis zich genoodzaakt het
 Onderzoek, met zo veel vlyts en hoope
 van een gewenschten uitflag, door de
 Partÿen van DE COCK aangevangen, te
 laten steeken, schoon de gevoelens der
 Leden, over den Inhoud van het Staats-
 besluit, wyd uit elkander liepen: terwyl
 de bezaadigsten oordeelden, dat men ter-
 stond aan de Bevelen van hoogerhand
 moest gehoorzaamen, besloot de Meer-
 derheid tot het doen van Tegenverklaa-
 ringen, zo by Gedeputeerde Staaten, als
 by den Erfstadhouder. Een Tiental ont-
 trok zich aan *deezze handelwyze*, door
 een Tegen-schrift, betuigende, geen deel
 in dezelve te neemen. Zestien Predikan-
 ten arbeidden aan een breedvoerig Be-
 klaagschrift, 't welk by Gedeputeerde
 Staaten werd ingeleverd; als mede aan
 't geen by den Erfstadhouder moest dien-
 en, en door twee Afgevaardigden, in
 een afzonderlyk gehoor, zyne Hoogheid
 werd

werd terhand gesteld, nevens twee Ver- LXXXVIII
zoekschriften van de Eerw. Heeren HIL- BOEK.
TROP EN CHEVALIER.

De zich beklagende Leden der Clasfis 1765.
van *Leeuwaarden* meenden eenen gewisfen Volhar-
weg tot verkryging van hunnen wensch ding in dit
ingellaagen te hebben, en dagten dat Ge- Staatsbe-
deputeerde Staaten, met het beantwoor- sluit.
den van het ingeleverd lang en groot
Verzoekschrift, niet zouden voortgaan,
eer zy de gedagten van zyne Hoogheid
daar op vernomen hadden; doch zy von-
den zich hier in bedroogen, wanneer zy
kennis kreegen, dat dit Staats-Collegie
volhardde by het laatst genomen besluit
om de zaak van den Eerw. DE COCK
voor afgedaan te houden, en de Inleve-
raars des Verzoekschrifts wel ernstig ge-
lastte, zich slijt overeenkomstig daar me-
de te gedraagen, zullende by gebrek hier
in als Verstoorders der gemeene ruste ge-
strafte worden. Zy merkten aan, dat dit
Verzoekschrift voornaamlyk gegrond was
op eene algemeene stelling onder de Kerk-
lyken, dat zy een onafhangelyk Regt be-
zitten, om over 't geen de Leer betreft
te oordeelen en te beslissen, zonder dat
de Wereldlyke Magt en Regeering zich
daar mede hebbe te bemoeijen: welke
verregaande stelling en meening altoos
veele stoornisfen verwekt en droeve ge-
volgen naa zich gesleept hadt: alle de
Leden der Clasfis ten ernstigste aanmaa-
nende om zich van alle ruststoorende In-
quisitien in de Conscientien der Menschen

LXXXVIII te onthouden , en zo veel mogelyk , als
 BOEK. Christlyke Leeraaren en Vredepredikers
 ——— betaamt , den Vrede aan te kweeken. Met
 1765. byvoeging , dat zy , in dit genomene en
 nu herhaalde Besluit , geenzins ten oog-
 merk hadden de handen der Kerklyken
 te eenemaale te binden , of hun wettig
 Regt te na te komen , als zy , op ecne wet-
 tige wyze , de zaaken vervorderden ; en ,
 gelyk zy altoos verplicht waren , de be-
 zwaaren en Vraagstukken , welke zy op
 Synoden wilden brengen , ter Tafel van
 Gedeputeerde Staaten overleverden , ten
 einde ze onderzocht en 'er geoordeeld mogt
 worden , of men daar over , ten nutte van
 de Kerke , in die Vergadering kon hande-
 len.

De Leden
 van de
 Leeu-
 waardsche
 Clasfis vin-
 den by zy-
 ne Hoog-
 heid geen
 heul.

Alle hoop was intusfchen den Tegenstan-
 deren van den Eerw. DE COCK niet be-
 nomen , zy vleiden zich met de gedag-
 ten , dat zyne Hoogheid , door zyn veel
 vermogend gezag , zou uitwerken , dat de
 zaak diens Leeraars aan 't onderzoek van
 de Clasfis zou overgelaaten worden : dan
 deeze hoop ontzong hun , toen in Slacht-
 maand , uit het antwoord des Erffthou-
 ders bleek , dat hy dit stuk insgelyks voor
 afgedaan hieldt. Naardemaal hy dus met
 de Gedeputeerde Staaten uit eenen mond
 sprak , is het geenzins te verwonderen ,
 dat de te leurgestelde Clasfikaale Broeders ,
 hunne verdere poogingen in 't verdedigen
 van Regten en Vryheden , die zy beweerd-
 den der Kerklyke Vergaderingen toe te
 komen , zo gemaklyk staakten , verheugd
 ge-

genoeg over de verzekering van zyne Hoog- LXXXVIII
heid „ dat hy de wettige Regten van de BOEK.
„ Kerk in 't algemeen, en van de Eerwaar-
„ de Clasfis in 't byzonder, altoos, op 't 1765.
„ kragtdaadigste, zou handhaaven.” Van
deezze beruſting gaven zy, by eenen dank-
betuigenden Brief, kennis aan zyne Hoog-
heid.

Het *Friefche* Staatsbeſluit hadt, onder- Beweeg-
tuſſchen, in andere Geweſten vry veel niſſen over
bekommernis verwekt by de Voorſtan- deezze zaak
ders der Kerklyke Magt, onder andere op de Clas-
bragt de Clasfis van *Schieland*, op de fis van
Zuid-Hollandſche Synode, by het voor- Schieland.
ſtellen van 't Lemma *Kerklyke Zaaken*
Kerklyk te behandelen, dit Staatsbeſluit ter
baane, met byvoeging van de Bezwaaren
tegen de Eerw. DE COCK ingebracht,
betuigende hier uit geen ander begrip te
kunnen vormen, dan dat aan de Kerkly-
ke Vergaderingen van *Friesland*, door dit
Staatsbeſluit, belet werd, over 't ſtuk der
Leere vry en Kerklyk te handelen: eene
zaak, welke de Clasfis van *Schieland* be-
kammerlyk voorkwam, en geſchikt om de
nadeeligſte gevolgen voor Kerk en Bur-
gerſtaat te veroorzaaken, wenſchende dat
Neerlands Kerken bewaard mogten wor-
den by de Vryheid om over 't ſtuk der
Leere, naar GODS woord, en de aange-
nomen Formulieren van Eenigheid, on-
belemmerd te waaken en te oordeelen;
hoopende dat dit Staatsbeſluit of veran-
derd, of buiten werking geſteld, mogt wor-
den. — Dan zy vonden zich in die ver-
wag-

LXXXVIII wagting, even zeer als hunne *Friesche* BOEK. Medebroeders, bedroogen (*).

Voeren, in deezer voege, de Geestly-
1765. ke Yveraars tegen den Eerw. DE COCK in *Friesland* slegt, zekere Staatkundige Yveraars in dat Gewest verging het niet beter; zy wilden naamlyk de Meerderjaarg Verklaaring van zyne Hoogheid één Jaar vervroegen. By het Reglement van Voogdyfchap was in *Friesland*, even als in de andere Gewesten, die Meerderjaargigheid bepaald op den *vervulden Ouderdom van Achttien Jaaren*, en hadt men aan Mevrouw de Prinsesse, eerste Douariere van *Oranje en Nassau*, tot dien tyd toe, de Raads-bestellingen in de Steden, met den aankleeven van dien, opgedraagen (†); men berustte in die Schikkingen, zonder eenige gedagten, dat 'er indragt op zou gemaakt worden. Dan een der Volmagten in de Kamer van 't Kwartier der *Zevenwouden*, bragt den vierden van Lentemaand eenige stukken te berde, die ongelegenheden zouden kunnen baaren, indien men langer verwyldte met die Meerderjaarg Verklaaring, en stelde voor, het daar omtrent beslootene in 'te trekken, en den eerst volgenden Jaardag, wanneer
zy-

(*) *Historisch Verhaal van het voorgevallene in de berugte zaak van Ds. DE COCK.* Te Gron by de Wed. SPANDAU. *Nederl. Jaarb.* 1766. bl. 307 tot 784. 1226.

(†) Zie het XXII D. onzer *Vaderl. Hist.* bl. 202. En hier boven bl. 26.

zyne Hoogheid in zyn Achttiende Jaar zou treden, te bepaalen tot het Tydperk zyner Meerderjaargheid; zich verzekerd houdende dat de drie andere Kwartieren, zonder twyfel, zich by den Raadslag van deze Kamer zouden voegen. Zy lieten 't hier niet by; maar begeerden, „ dat van dit „ Besluit aan de overige Bondgenooten „ kennis zou worden gegeven, en dezelve „ verzogt, om dit loslyk voorbeeld „ van *Friesland* te volgen, ten einde de „ Bondgenooten, allen onder één werkzaam Hoofd verzameld, te beter in staat „ zouden zyn om zich tegen allen Buitenlandsch geweld te beschermen: voornaamlyk, daar dit Hoofd een Vorst „ was, wiens Verstand en Bekwaamheden „ zyne Jaaren voorby vlogen, en wiens „ groote Talenten en Bekwaamheden reeds „ aan alle kanten, met zo veel luisters, „ uitblonken.”

LXXXVIII

BOEK.

1765.

Op de omvraage over dit Voorstel in 't Kwartier der *Zevenvouden* verklaarde de Meerderheid der Leden wel te mogen lyden, dat het aan de Gecommitteerden in het Mindergetal werd medegedeeld, en vervolgens in de drie andere Kwartieren gebragt, gelyk geschiedde. Zodanig een stap kon niet verborgen blyven voor de oude Prinsesse, die, deswegen hoogst verwonderd en misnoegd, de Gecommitteerden van 't Mindergetal ten Hove verzogt, aan welken zy hoofdzaaklyk te kennen gaf, „ dat het hun Ed. Mogenden „ niet vreemd zou voorkomen, dat zy, in „ haar

Tegenver-
klaaring
van de
Prinses
Douariere
van *Oranje*
en *Nassau*.

LXXXVIII „ haar geweeten overtuigd van de Lands-
 B O E K. „ moederlyke zorge, en hartlyke zugt,
 — „ met welke zy, geduurende eene zo lan-
 1765. „ ge reeks van Jaaren, in alle gevals-ver-
 „ wifelingen, en wel voornaamlyk zints
 „ de *Acte van Tuttele*, de belangen des Ge-
 „ wests, hadt in agt genomen, verklaarde
 „ ten uiterften verbaasd gestaan te hebben,
 „ over het onverwagte Voorstel, in 't
 „ Kwartier der *Zevenwouden* gedaan, en
 „ door de Meerderheid van 't zelve om-
 „ helsd, om de Meerderjaarg Verklaaring
 „ van zyne Hoogheid één Jaar te vervroe-
 „ gen, zonder haar des vooraf eenige ope-
 „ ning te geeven, of het gevoelen van
 „ den Erffstadhouder in te neemen. — Zy
 „ hadt daarom niet kunnen afzyn haaren
 „ Kleinzoon terstond kennis te geeven van
 „ deeze byzondere stappen des Kwartiers
 „ van *Zevenwouden*, en te verzoeken Hoogst-
 „ deszelfs meening daar op te mogen
 „ verstaan; en kon zy, den inhoud van 't
 „ antwoord des Stadhouders mededeelen-
 „ de, verzekeren, dat zyne Hoogheid
 „ zeer misnoegd was over het Voorstel,
 „ door het Kwartier der *Zevenwouden* ge-
 „ daan, en 't zelve aanmerkte als zeer ge-
 „ vaarlyk, zo voor den Staat, als voor
 „ Hoogstdeszelfs Perfoon, en zeer hoo-
 „ nend voor Haare Hoogheid, weshalven
 „ de Prins verzogt dat Haare Hoogheid
 „ wilde mede werken, ten einde dit
 „ Voorstel by de Staaten niet mogt wor-
 „ den vastgesteld; waar uit bleek dat
 „ de Stadhouder zich sjipt dagt te houden

„ aan de genomene Besluiten omtrent het LXXXVIII
 „ Stadhouderschap, en zich, naast GOD, BOEK.
 „ op dezelve, gelyk ook op de *Acte van* ———
 „ *Tutele*, als een vast anker, verliet : ja 1765.
 „ zelfs voor zyne Vrienden niet kon hou-
 „ den, die eenige veranderingen daar in
 „ voorstelden, of het bestonden zulke ge-
 „ wigtige Staatsbesluiten, met eenpaarig-
 „ heid genomen, by meerderheid in één
 „ Kwartier te veranderen. Zy twyfelde,
 „ over zulks niet, of de Staaten zouden
 „ van gedagten weezen, dat het Kwartier
 „ van *Zevenwouden* behoorde voorgesteld
 „ te worden, om van het gedaane voor-
 „ baarig Voorstel af te zien, en 't zelve in
 „ te trekken ; en by aldien, dit onver-
 „ hoopt mogt worden afgewezen, dat
 „ dan de Staaten der andere Kwartieren
 „ niet zouden goedvinden, tot hetzelfde
 „ toe te treden, maar 't zelve te eene-
 „ maal te verwerpen.”

Het verzoek der Vorstinne om den Staa- De Inlee-
 ten het Geschrift, welks inhoud wy mede- veraars
 deelden, over te leveren, werd volbragt, verzogt die
 en gaven zy teffens berigt van hun weder- Voorstel
 vaaren ten Hove. De Kwartieren van Oos- in te trek-
 tergo, Westergo, en de Steden, gevoelig ken.
 aangedaan over de zorge, yver en waak-
 zaamheid van haare Hoogheid, verklaar-
 den verwonderd te zyn, zo over het
 Voorstel zelve, als dat het, by de Meer-
 derheid van het Kwartier der *Zevenwouden*,
 ter overweeinging van de andere Kwartieren
 gebragt was, zonder te vooren, omtrent
 eene zaak van die aangelegenheid, het ge-
 voe-

LXXXVIII voelen van den Prins Erffstadhouder , en
 BOEK. van de Prinſefc Douariere gevraagd te
 hebben : dat zy het Voorſtel aanzagen als
 1765. ſtrekkende om 's Lands bepaalde Beſluiten
 te verbreeken , en der Vorſtinne , die het
 zeker niet verdiende , dat men zich van
 haar zocht te ontdoen , een Regt te ont-
 neemen , haar , naa ryp overleg en met
 éénpaarigheid van ſtemmen , by het Re-
 glement van Voogdyſchap opgedraagen ;
 waarom het Kwartier der *Zevenwouders*
 verzocht werd , het zelve , als onaanne-
 melyk , en beledigend voor de beide hoo-
 ge Perſonaadien , weder in te trekken .

't Wordt
 als nooit
 gedaan
 aange-
 merkt.

Zeer ſtonden de Volmagten van dat
 Kwartier verſteld , daar het zo wyd mogelyk
 buiten de gisping dier Voorbaarigen liep .
 Op het ſtuk geraadpleegd hebbende , brag-
 ten zy , als hun Kamer-advys , by dezelve
 Meerderheid als vooren genomen , in , dat
 één der Leden het bekende Voorſtel ge-
 daan hebbende , de Meerderheid , op ge-
 daane Omvraage , alleen verklaard hadt ,
 wel te mogen lyden dat het aan het Minder-
 getal werd mede gedeeld , en verder in de
 Kwartieren gebragt , zonder dat 'er iets
 meerder gedaan , of eenig verder Beſluit
 daaromtrent genomen , veel min 't zelve
 te boek geſteld was , dan dat dit ſchriftlyk
 Opſtel zo eenvoudig aan de beide Heeren
 van het Mindertal , ten einde daar op te
 overleggen , was mede gegeven , betui-
 gende alle de Leden van het Kwartier , dat
 zy niet het minſte van dat Voorſtel gewee-
 ten hadden , eer 't zelve , op 't alleronver-
 wagtſt ,

wagtst, in hunne Vergaderinge gedaan was. Dat het Kwartier, thans verstaande de welmeeningen van hunne doorlugtige Hoogheden, om zich sjipt te houden by het Reglement van Voogdyfchap, daar in ten vollen beruste; en het Voorstel aanmerkte als nooit gedaan. Voorts namen zy op zich den Stadhouder te schryven, en der Vorstinne voldoening te geeven. De Gecommitteerden in 't Mindergetal deden haar de weete van 't beslootene, waar in zy volkomen genoegén nam (*).

Deeze Vorstinne, wier beledigde Eer dus hersteld was, beleefde het verlangde tydperk niet, waar in zy haaren Kleinzoon den Ouderdom moigt zien bereiken; op welken zy het gedeelte der Regeeringe van *Friesland*, in hooggeklomme Jaaren, op zich genomen, volgens de gemaakte en door haar staande gehoudene schikking, aan dien Prins kon afstaan. Eene verzwakking van Leevenskragten, 't gevolg van eenen hoogen ouderdom; sleepte haar den negenden van Grasmaand, uit dit leeven, acht- en-zeventig Jaaren bereikt liebbende. Haare verdiensten vorderen eene korte vermelding van haar Persoon en Character: MARIA LOUISA was den achttienden van Sprokkelmaand van 't acht- en- tachtigst Jaar der voorledene Eeuwe gesprooten uit CARREL, Landgraaf van *Hesfen-Casfel* en MARIA AMELIA Dogter van JACOB, Her-

LXXXVIII
BOEK.
1765.

MARIA
LOUISA
sterft.
Haar Char:
racter.

(*) *Nederl. Jaarb.* 1765. bl. 159 enz.
XXIII. DEEL. Aa

LXXXVIII Hertog van *Courland*. Zy betoonde zich
 BOEK. eene waardige afstammeling dier Vorstinne,
 ——— uitsteekende in Deugden, en van eene gade-
 1765. looze Godsvrugt, haar vroegtydig Gods-
 dienftig gedrag beantwoordde ten vollen
 aan de zorgvuldige opvoeding haar ge-
 fchonken. Haare ſchoonheid en bevallig-
 heid van lichaam, gepaard met verftand,
 geest, en deugd, trokken 't oog en 't hart
 van JAN WILLEM FRISO, éénige
 Zoon van *Frieslands* Erfftadhouder HEN-
 DRIK CASIMIR: hy bewoog haar af te
 zien van het eens opgevatte oogmerk om
 in den ongehuwden ſtaat haare dagen te
 flyten; op raad haarer Ouderen tradt zy
 met hem in 't Huwelyk, welhaast geze-
 gend met eene Vrouwlyke Spruite ANNA
 CHARLOTTA AMELIA. Haare Ge-
 maal, die zyne vroege jeugd onder de wa-
 penen van den Staat geſleeten, en reeds veel
 krygseere ingelegd hadt, werd haar ont-
 rukt, by den overtocht na het *Stryenſche Sas*
 aan den *Moerdyk*, toen hy nauwlyks den
 ouderdom van vier- en- twintig Jaeren
 bereikt hadt. Zy verdroeg dien ſlag met
 Christlyke gelaatenheid, en werd zes wee-
 ken naa denzelven, Moeder van Prins
 WILHEM CAREL HENDRIK FRISO,
 aan wiens opvoeding zy niets ſpaarde.
 Wanneer zy deezen tot Stadhouder Capi-
 tein Generaal en Admiraal over *Gelder-*
land, *Friesland* en *Groningen* gehuldigd
 zag, begeerde zy niets meer dan haare
 overige levensdagen, in ſtilte, en van
 wereldſche beſlommeringen ontslaagen, door
 te

te brengen. Om den staatlyken omslag des Hofes te vlieden, stichtte zy een afzonderlyk Gebouw voor zichzelven, tot haaren dood, door haar bewoond; de Lusttuin LXXXVIII
BOEK.
1765.
Marienburg, even buiten *Leeuwarden* aangelegd, verschaftte haar eene meest geliefde uitspanning. Den tyd wydde zy grootendeels den Godsdienst, die in geene bloote bespiegeling bestondt, maar in verrigtingen, welke tot openbaare blyken strekten van de Godvrugtige aandoeningen haars Gemoeds, in daaden van Regtvaardigheid en Liefde; Weldaadigheid stak onder haare Deugden uit en maakte haar den Wellust des Volks. Hoe veel deels zy nam, in de Verheffing van haaren écnigen Zoon, in den bloey van zyn Huis, als mede in de smertlyke lotgevallen, welke 't zelve troffen, heeft ons Geschiedblad genoegzaam aangewezen. Staaten van *Friesland* mogten, in hun Brief van Rouwbeklag aan den Erftadhouder, van zyne Grootmoeder, zonder grootspraak, dit getuigenis geeven, „ dat „ zy een allergezegendst middel in GODS „ hand geweest was, om den welvaart des „ Landschaps, met den uitersten yver, „ daadlyk te bevorderen, op eene zo min- „ zaame en vriendlyke wyze, dat zy de „ Liefde en Hoogagting van Regenten, „ en Ingezetenen, van allerleiën Staat, „ voor lange Jaaren verkreegen, tot den „ einde toe volkomen behouden hadt.”

Hoogststaatlyk was de Uitvaard deezer Prinsesse, wanneer zy, den dertienden van Zomertmaand, in de Groote Kerk van *Friesland*

LXXXVIII *lands* Hoofd- en Hoffstad werd bygezet.
 BOEK. De beide SCHRADERS, Vader en Zoon,
 ——— die het hadt mogen gebeuren, de uitmun-
 1765. tende Deugden deezer Vorstinne van naby
 te beschouwen, vereerden haare naage-
 dagtenisse; de eerste als oudste Predikant
 van *Leeuwaarden*, door eene Lykreden
 daags naa den Uitvaard in de Groote Kerk
 te houden, de ander, als Hoogleeraar in
 de Geschiedkunde, en Welsprekenheid,
 door een keurlyken Lykzang, in de Aca-
 demie Kerk te *Franeker*, eenige dagen laa-
 ter, uittespreeken. Eene kunstige Rouw-
 gedenkpenning, strekte desgelyks om haa-
 re Gedagtenis der vergetelheid te ontruk-
 ken (*).

De Prinses van *Nassau Weilburg* aanvaart de Magistraatsbestelling in de *Friesche Steden*.
 Hoe zeer de Meerderjaargheid des Erf-
 stadhouders naderde, en eenigen in *Fries-*
land, gelyk wy gezien hebben, die wilden
 vervroegen, hieldt men zich zonder beden-
 ken, aan de Schikking op de Voogdyfchap
 gemaakt, ingevolge waar van Prinses CA-
 ROLINA, vóór haars Broeders Meerder-
 jaarigheid achttien Jaaren bereikt hebben-
 de, by aflyvigheid haarer Grootmoeder,
 de Magistraatsbestellingen in de *Friesche*
Steden moest worden opgedraagen (†).
 De Prinses van *Nassau Weilburg* aanvaardde
 de haar toegeschikte nu aangeboden Op-
 vol-

(*) *Afkomst, Godvrugtig Leeven en Zalige Dood*
 van MARIA LOUISA, te *Leeuwaarden* by H. A.
 DE CHALMOT.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXII D. bl. 203.

volging haarer Grootmoeder in dit stuk, LXXXVIII tot dat haar Broeder, den nu kort aanstaanden Ouderdom, om in zyne Waardigheden te treden, zou bereikt hebben (*).

De Magistraat te *Bommel*, naa het overlyden eens Schepens en Raads dier Stad, voorziende dat, wanneer zy de Gilden de keuze lieten in 't benoemen eens Bekleeders dier opengevallene Regentsplaatze, die benoeming zou vallen op een Perfoon hun onaangenaam, hadden de Gilden zoeken te beweegen, om met deeze vervulling te wagten tot dat zyne Hoogheid, in het naastvolgend Jaar, zyne Meerderjaargigheid bereikte, en daar door een blyk te geeven van de gereedheid der Magistraat en Burgerye, om, naar diens verkiezinge, een Regent te ontvangen. Alle de Gilden, dat der Zakkendraageren alleen uitgezonderd, leenden geen oor aan dien voorslag, en verzogten, overeenkomstig met het bezwooren Reglement van Voogdyfchap, staande de Minderjaargigheid des Erfitadhouders, te mogen blyven by de vrye Benoeming van eenen nieuwen Regent. De Magistraat gaf vryheid om de Gilden te mogen vergaderen, en, gelyk men het daar noemt, te *plooijen*; één der Verzoekeren tot dit voorregt, dien zy gaarne in de Regeeringe zagen noemden zy, den naam des anderen Verzoekers, dien

BOEK.

1765.

Geschiedt
tusfchen
de Magi-
straat en
Gilden te
Bommel.

(*) *Nederl. Jaarb.* 1765. bl. 159. 252. 363.
368.

LXXXVIII dien zy vreesden tot Mederegent te zullen
 BOEK. krygen, verzwygende. Wanneer deeze
 ——— laatste het Besluit des Magistraats hoorde
 1765. voorlezen, zonder melding van zyn
 naam, vroeg hy den voorzittenden Burge-
 ineeftcr of het hem ook zou geoorlofd zyn
 te *plooijen*? Dit werd toegestaan. By de
 opneeming der stemmen bleek, dat de
 Heer, dien de Magistraat liefst verwyderd
 zag, eene grooté meerderheid van stem-
 men hadt. De Magistraat, dit ziende,
 werd te raade, overeenkomstig met een
 by haar genomen Besluit, van het voorge-
 vallene aan de Staaten kennis te geeven.
 De Dekens der Gilden, bleeven niet stil-
 zitten om het Regt der vrye verkiezinge
 der Burgeryc, of wel den Gilden, toebe-
 hoorende, te verdedigen, en vorderden
 van de Magistraat door aangestelde Zaakbe-
 zorgers, de Staatspapieren betreklyk tot
 het verhandelde wegens verlaaten of open-
 gevallene Magistraatsplaatzen. Deeze ver-
 gunde zulks gedeeltlyk.

Ten voor-
 deel der
 Gilden uit-
 gewezen.

Tegen den Voorjaars Landdag, in Gras-
 maand, maakten de strydende Partyen zich
 gereed om voor de Staaten ieder haar regt
 te verdedigen. De Magistraat ontvouw-
 de in eenen Brieve haare gehoudene Han-
 delwyze en beweerde derzelve Regtmaa-
 tigheid; terwyl de Dekens der Gilden, in
 een Bctooëfchrift, het Regt eener vrye
 Verkiezing staande hielden. Twee wegen,
 om door vriendlyke tusschenpraak het ver-
 schil te vereffenen, werden vrugtloos inge-
 slaagen: waar op Staaten van *Gelderland*

oordeelden, dat de Perfoon, door de meerderheid van de stemmen der Gilden gekoozen, als wettig, volgens de vrye keur hun, geduurende des Stadhouders Minderjaarigheid toekomende, moest worden aangemerkt (*).

Weinig werks hadt het in, by Staaten van *Holland*, een zwaarigheid uit den weg te ruimen, die zich te *Rotterdam* op deedt omtrent den Secretaris dier Stad Mr. D. R. WYKERHELD BISDOM. De Regeering, ten oogmerk hebbende dien Heer voor te stellen tot Lid der Vergaderinge van hun Ed. Groot Mogenden, vondt, daar hy Canunnik van het Capittel van *St. Pieter te Utrecht* was, en overzulks aldaar in den Eed, zich verlegen met den Regel in den Jaare MDCLVIII op de Leden dier Vergaderinge gesteld, inhoudende, dat dezelve niet zullen mogen wezen in den Eed, Dienst of Tractament van iemand dan van hun Ed. Groot Mogenden zelve, van de Steden, op welker last zy ter Vergaderinge verschynen, en van eenige Collegien in *Holland* en *Westfriesland*. Zy gaf, by de voordragt dezzer zwaarigheid, te kennen in 't zekere onderrigt te wezen, dat de Eed, dien de Canunniken van *St. Pieter te Utrecht* moeten afleggen, hun alleen verbondt tot bewaaring van de Goederen en Geregtigheden des Capittels; en begreep dat het oogmerk van het Reglement niet kon zyn uit

LXXXVIII
BOEK.
1765.

Canunnik
te Utrecht
te zyn sluit
iemand
niet uit
om Lid te
worden
van hun
Ed. Groot
Mogenden.

(* *Nederl. Jaarb.* 1765. bl. 263.

LXXXVIII de Vergadering de zodanigen uit te sluiten,
 B O E K. die een Eed hadden moeten doen ter rigtige
 ——— bestuuringe en handhaving van Goederen
 1765. buiten *Holland* en *Westfriesland* gelegen;
 dewyl de ligging der Goederen, 't zy binnen,
 't zy buiten dit Gewest, geene verandering
 kon maaken in de natuur der zaake. Waar
 by nog kwam, dat, als men op de letter
 van het Reglement zag, de Canunniken eigenlyk niet gezegd konden worden in den
 Eed van iemand buiten dit Gewest te zyn;
 maar wel gezamenlyk met de andere Leden van dat Capittel, den Eed te doen
 tot bevordering van hun algemeen belang.
 Zy stelde, derhalven, voor, dat dewyl
 door Canunniken van andere Capittels te
Utrecht, dezelfde of foortgelyke belofte,
 onder Eede geschiedt, door hun Edele
 Groot Mogenden mogt verklaart worden,
 dat Canunniken van eenige Capittels in
Utrecht, teffens Ministers zynde van een
 der Stemmende Steden in *Holland*, tot
 de Vergadering mogten worden toege-
 laaten. ——— Alle de Leden, *Rotterdam*
 uitgeslooten, deeze zaak overwogen heb-
 bende, vonden goed de Canunniken van
 eenige Capittelen in *Utrecht*, die geen
 sterker verband dan het gemelde vorder-
 den, mits zy de andere vereischten in het
 Reglement bepaald bezaten, toelaatlyk
 in hunne hooge Vergadering te verklaa-
 ren (*).

In

(*) *Resol. van Holl.* 3 Aug. en 13 Sept. 1765.

In den voorleden Jaare zagen de Ge-
 lastigden van *Gelderland, Holland en Utrecht* BOEK.
recht over de aangelegene zaak der Ri-
 vieren, een antwoord van de *Kleeffche* 1765.
 Krygs- en Domeinkamer te gemoete, in Klagten
 verlangen om dan in verdere minlyke On- des Ko-
 derhandelinge te treden (*). Doch, wel nings van
 verre dat aan deeze verwagting werd be- *Pruisfen*
 antwoord, hadt men het ontworpen Plan over het
 den Koning van *Pruisfen* in zulk een licht Plan hier
 voorgesteld, als behelsde 't zelve niets anders tot verbe-
 dan eene aaneenschakeling van onbil- tering der
 lyke vorderingen, en voor de Ingezetenen Rivieren
 van de Landen zyner Majesteit nadeelige gemaakt.
 gevoelens. Het gevolg hier van was eene
 scherpe Verklaaring, den veertienden van
 Lentemaand, by hunne Hoog Mogenden,
 door den *Pruisfischen* Afgezant THULE-
 MEIJER ingeleverd, waar in hy, onder
 eene menigte van klagten, aandrang op den
 gedaanen eisch, wegens de verhooging van
 den *Millingschen* Zomerdam, of in plaats
 van dien, op de herstelling der kosten,
 door den *Kerkerdomschen* Dyk veroorzaakt
 en een schadeloosstelling vorderde. By
 mangel van een behoorelyk antwoord, zou
 men van de *Pruisfische* zyde niet anders
 kunnen denken, dan dat de Staaten niet
 meer wilden handelen overeenkomstig met
 het algemeen welzyn; maar srydig met
 voorheen gemaakte Verdragen ten opzigte
 van de Waterwerken. Zyn Majesteit ver-
 wagt-

(*) Zie hier boven, bl. 272.

LXXXVIII wagtte eene vaardige en stellige verklaring
 BOEK. over alles wat den *Millingschen Zomerdam*
 ——— betref, en dit met te meer reden: dewyl
 1765. hy, anderzins zich zou genoodzaakt zien
 om gebruik te maaken van de middelen,
 die de nood en behoudenis zyner Onder-
 daanen hem zouden voorschryven (*).

Door *Hol-*
land beant-
 woord.

Terwyl dit Vertoog ter overweeginge
 in handen gesteld werd van de Gewesten
 in deeze zaak betrokken, waren Staaten
 van *Holland*, in de volgende Maand, reeds
 gereed met hun Antwoord en Besluit. Zy
 merkten op, dat de belangen van zyne Ma-
 jesteit, ten opzigte van den *Rhyn* en des-
 zelfs Takken, zo nauw vereenigd waren,
 met die van *Gelderland*, *Holland*, *Utrecht*
 en *Overysfel*, dat die Mogenheden, als 'er
 iets zou ondernomen worden tot verbete-
 ringe dier Rivieren, of tot afwendinge van
 dreigende gevaaren, elkander nauwlyks
 konden misfen, als mede dat alles, wat
 tot heil dier vier Gewesten werd ter hand
 gellaagen, mede tot voordeel der *Kleeffche*
Landen strekte. Op dien grond waren de
 Onderhandelingen in den voorleden Jaare
 aangevangen, en hadt men van deeze zy-
 de geen oogmerk altoos gehad om de kos-
 ten grooten deels op de schouderen van
Kleefsland te schuiven; het overgelever-
 de Plan strekte om op eene vriendna-
 buurlyke wyze, in deeze zaak voort te
 gaan, en weinig hadt men gedacht dat dit
 Plan

(*) *Resol. Gen. Veneris* 19 April 1765.

Plan zyne Majesteit in 't ongunstigst licht LXXXVIII
 zou zyn voorgesteld. — Zy beweerden, BOEK.
 dat 'er geen oogmerk in 't minste geweest —
 was om, tegen de natuurlyke billykheid en 1765.
 tegen de Regten by beschaafde Volken heilig in agtgenomen, op het *Gelders*ch Grondgebied iets te doen, 't welk de *Kleeffche* Ingezetenen kon benadeelen. Niets was 'er verrigt aan den *Millingschen Dam*, slydig met voorgaande Verdragen. Men hadt, zo ras de tydsomstandigheden des Oorlogs het toelieten, onderstaan by die van de *Kleeffche* zyde, om, op billyke en voor de Onderdaanen zynen Majesteit geenzins lastige voorwaarden, toe te stemmen in 't herdyken van 's *Gravenwaard*. Alle handelingen weezen uit, dat de vier belanghebbende *Nederlandsche* Gewesten, geenzins ten oogmerke hadden, de Dyken by *Herwen* ten prooi te geeven aan de woede der Rivierwateren; de belangen van de *Nederlanden* waren te nauw verbonden met die van *Kleeffsland* dan dat men by *Herwen* iets zou onderneemen, 't welk aan de *Kleeffche* Regceering onaangenaam kon zyn, of iets nalaaten, dat tot voordeel van beider Grondgebied zou kunnen strekken. Zy preezen daarom nogmaals het ingeleverd Plan aan, als het éénig middel om de grootste bron des kwaads te stoppen, en de heilzaame vrugten van die aangelegde Waterwerken te plukken. — En zou men, om te toonen hoe genegen men was om behoorlyk agt te slaan op het voorgedraagene door 's Konings Staatsdienaar, de zaaken
 in

LXXXVIII in dier voege kunnen fchikken, dat, 's Gra-
 BOEK. *venwaard* herdykt wordende, buiten kosten
 — van de *Kleeffche* Regeeringe, van ter zyde
 1765. eenige vergoeding werd gegeven voor de
 fchade, zonder en tegen 't oogmerk der
 belanghebbende Geweften, door de verlaa-
 ging van den *Millingschen-Dam* toege-
 bragt. — Niets was 'er voor 't overige
 aan de Rivier, of derzelver Takken, ge-
 daan, tot fremming der bevaarbaarheid
 ftrekkende (*). — Hunne Hoog Mo-
 genden over dit Befluit van *Holland* ge-
 raadpleegd hebbende, verzogten de Afge-
 vaardigden van *Gelderland*, *Utrecht* en
Overyffel, die zich op dit Onderwerp nog
 niet verklaard hadden, zulks met den eer-
 ften te doen.

Zeven Fre-
 gatten ter
 beteuge-
 ling der
Algerynen
 beftemd. Om de *Algerynen*, en andere *Barbaar-
 fche* Roovers, in toom te houden, en
 het benadeelen van 's Lands Handeldryven-
 de Onderzaaten te beletten, bezigde men
 voorheen twee middelen; 't een beftondt
 in hun, door het zenden van ongewoone
 Gefchenken, te vrede te ftellen en 't aan-
 belang van de Vriendfchap deezes Staats
 te doen ondervinden; het ander om, door
 't vertoonen van 's Lands Vlag, en een
 goed getal Oorlogfchepen, hun met na-
 druk te doen bezeffen hoe zeer het hun-
 ne zaak was, deezen Staat te ontzien,
 en dezelfs Zeevaard ongemoeid te laa-
 ten, en dat zy hunne Rooveryen niet onge-
 ftraft

(*) *Refol. van Holl. 26 April 1765.*

straf konden pleegen. — Zints eenige Jaaren, en wel naa het fluiten van den laatsten Vrede met de *Algerynen* (*), was men van die oude handelwyze eenigzins afgeweeken, en hadt zich verbeeld, dat door de verbintenis tot het geeven van Jaarlyksche vastbepaalde Gefchenken, de Vrede en Vriendfchap met de *Algerynen* beftendig gemaakt, en de onkoften der Jaarlyksche Uitrustingen na de *Middel-landfche Zee* daar door befpaard zouden kunnen worden. Dan de uitkomst was zo verre van aan de verwagting te beantwoorden, dat de ondervinding, integendeel, leeraarde, dat zy, hoe meer men hun beloofde, des te minder vergenoegd waren, en dat, naar maate men hunne begeertens inwilligde, zy telkens nieuwe eifchen en zelfs buitenfpoorige afvergingen deden, die, genoegzaam by elke gelegenheid, vergezellende met bedreigingen van eene Vredebreuk, zo men aan hun verlangen niet ten vollen beantwoordde; waar van de jongst ingekomene tydingen uit *Algiers*, met betrekking tot het geen aan den Conful ELLINKHUYSEN, en den Capitein VIS, laatstlyk derwaard gezonden, was ontmoet, een fterk en overtuigend bewys hadden uitgeleverd (†).

De overweeging van de noodzaaklykheid

(*) In den Jaare 1757. Zie het XXII D. onzer *Vaderl. Hift.* bl. 332.

(†) *Resol. van Holl.* 31 Jan. 1765.

LXXXVIII heid om die van *Algiers*; door middelen
 BOEK. van klem, tot rede te brengen, deedt hun
 ——— Hoog Mogenden; besluiten voor dit Jaar,
 1765. op voordragt van *Holland*, eene buitenge-
 woone Uitrusting van zeven Fregatten na
 de *Middellandsche Zee* vast te stellen; en
 de bewilliging der Gewesten op de daar
 toe gemaakte Petitie by de Gewesten ten
 ernstigste te verzoeken (*). Men zette
 dit der Zeevaard hoogstheilzaam plan met
 allen yver voort.

Einde van het Drie- en- twintigste Deel.

(*) *Resol. van Holl. 15 Maart 20 April en 10
 Mey 1765.*

BERICHT VOOR DEN BINDER.

De Plaatcn moeten tegen over de volgende Bladzijden ingevoegd worden.

De Hertog van BRUNSWYK in den Eed genomen. - - tegen over bl.	10
De Prins van NASSAU WEILBURG.	32
De Prins Erffadhouder WILLEM de V, legt den Eed van Geheimhouding af.	224
Prinſes MARIA LOUISA. - -	372